

Jaarboek onderwijs in cijfers
2007

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Prepress

Aeroset, Wateringen

Druk

OBT bv, Den Haag

Omslag

Wat ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel. 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)

Fax: (070) 337 59 94

Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Fax: (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2007.

Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen of intern gebruik is toegestaan.

Prijs is excl. administratie- en verzendkosten.

Prijs: € 41,00

ISBN: 978-90-357-1328-4

ISSN: 1388-9737

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2005–2006	= 2005 tot en met 2006
2005/2006	= het gemiddelde over de jaren 2005 tot en met 2006
2005/'06	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2005 en eindigend in 2006
1995/'96–2005/'06	= boekjaar enz., 1995/'96 tot en met 2005/'06

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Inhoud

Voorwoord	9
Kerncijfers	10
1. Algemeen overzicht	13
1.1 Kerncijfers 2005/'06	13
1.2 Leerlingenstromen van 2003/'04 naar 2004/'05	14
2. Primair onderwijs	19
2.1 Basisonderwijs	19
2.2 Speciaal basisonderwijs	22
2.3 Speciale scholen	24
2.4 Toelichting	26
3. Voortgezet onderwijs	29
3.1 Leerlingen, scholen en geslaagden	29
3.2 Uitgaven en inkomsten	40
3.3 Toelichting	45
4. Middelbaar beroepsonderwijs en educatie	49
4.1 Middelbaar beroepsonderwijs	49
4.2 Educatie	55
4.3 Uitgaven en inkomsten	56
4.4 Toelichting	60
5. Hoger onderwijs	65
5.1 Hoger onderwijs	65
5.2 Hoger beroepsonderwijs	67
5.3 Uitgaven en inkomsten hbo	73
5.4 Wetenschappelijk onderwijs	77
5.5 Uitgaven en inkomsten wetenschappelijk onderwijs	84
5.6 Toelichting	88

6. Publieke en private uitgaven aan onderwijs	93
6.1 Financieringsstromen en kerncijfers	93
6.2 Internationale vergelijking	96
6.3 Private uitgaven	98
6.4 Studiefinanciering	98
6.5 Toelichting	100
7. Onderwijs en maatschappelijke omgeving	103
7.1 Bevolking naar opleidingsniveau en arbeidspositie	103
7.2 Schoolloopbanen in het vmbo, havo en vwo van 1999 tot 2006	106
7.3 Vertraging in het voortgezet onderwijs in 2005	115
7.4 Lange post-initiële opleidingen	119
7.5 Personeel in 2005: toename vergrijzing en feminisering	126
8. Voortijdig schoolverlaten	135
8.1 Inleiding	135
8.2 Kenmerken van voortijdig schoolverlaters vanuit het vo	136
8.3 Cognitieve kenmerken van voortijdig schoolverlaters	140
8.4 Arbeidsmarktpositie van voortijdig schoolverlaters	142
Tabellen	149
1. Algemeen overzicht	150
2. Primair onderwijs	153
3. Voortgezet onderwijs	167
4. Middelbaar beroepsonderwijs en educatie	189
5. Hoger onderwijs	201
6. Publieke en private uitgaven aan onderwijs	257
7. Onderwijs en maatschappelijke omgeving	260
8. Voortijdig schoolverlaten	274
Onderwijs op de CBS-website	279
Lijst van afkortingen	281
Aan deze publicatie werkten mee	283

Voorwoord

Dit is de negende editie van het *Jaarboek onderwijs in cijfers*. Hierin presenteert het CBS ieder jaar de meest actuele informatie over onderwijs. Het boek is bedoeld als naslagwerk voor iedereen die beroepshalve of op een andere manier geïnteresseerd is in het onderwijs in Nederland.

Het *Jaarboek onderwijs* bevat ook een bijdrage van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). In de toekomst krijgt deze samenwerking tussen OCW en CBS verder gestalte. Deze keer gaat de bijdrage over leraren in het onderwijs. In alle onderwijssoorten is er sprake van een vergrijzing van het lerarencorps. In het primair onderwijs is er tegelijkertijd een relatief sterke instroom van jonge leerkrachten.

Ieder jaar bestaat het *Jaarboek Onderwijs* uit vaste hoofdstukken met informatie over leerlingen, onderwijsinstellingen en onderwijsuitgaven. Nieuw dit jaar is dat hierin cijfers zijn opgenomen over de herkomstgroepering van leerlingen of studenten.

Daarnaast wordt in iedere editie een aantal thema's speciaal belicht. Dit jaar zijn de thema's: het opleidingsniveau van de beroepsbevolking; de schoolloopbanen in het voortgezet onderwijs; de vertraging in het voortgezet onderwijs; lange post-initiële opleidingen en het voortijdig schoolverlaten. Het voortijdig schoolverlaten staat erg in de belangstelling en is in deze editie vanuit meerdere invalshoeken belicht. Interessant is bijvoorbeeld om te zien dat leerlingen die voortijdig de school verlaten, vaker uit een gebroken gezin afkomstig zijn.

In het tabellengedeelte vindt u een keur aan onderwijsgegevens overzichtelijk gepresenteerd. Het CBS heeft nog meer in huis aan onderwijscijfers dan in het *Jaarboek onderwijs* is opgenomen. Meer informatie kunt u vinden op de themapagina onderwijs en in de statistische database StatLine op de website van het CBS (www.cbs.nl).

De Directeur-Generaal van de Statistiek

Drs. G. van der Veen

Voorburg/Heerlen, januari 2007

Kerncijfers

Kerncijfers onderwijs¹⁾

	Eenheid	1995/'96	2000/'01	2004/'05	2005/'06
Leerlingen/studenten					
Basisonderwijs	1 000	1 477	1 547	1 549	1 549
Speciaal basisonderwijs	1 000	58	52	50	48
Speciale scholen ²⁾	1 000	35	46	56	59
Voortgezet onderwijs ³⁾	1 000	894	894	935	940
Beroepsopleidende leerweg	1 000	320	299	332	347
Beroepsbegeleidende leerweg	1 000	116	153	143	134
Basiseducatie	1 000	125	125	140	104
Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs	1 000	46	24	13	15
Hoger beroepsonderwijs	1 000	271	313	347	357
Wetenschappelijk onderwijs	1 000	178	167	200	205

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken)

Gediplomeerden

Voortgezet onderwijs	1 000	171	153	162	.
Beroepsopleidende leerweg	1 000	75	79	87	.
Beroepsbegeleidende leerweg	1 000	36	49	56	.
Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs	1 000	6	5	3	.
Hoger beroepsonderwijs	1 000	51	53	59	.
Wetenschappelijk onderwijs (bachelor)	1 000		0	12	.
Wetenschappelijk onderwijs (master)	1 000			7	.
Wetenschappelijk onderwijs (doctoraal)	1 000	28	20	19	.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken)

Instellingen

Basisonderwijs	1	7 411	7 059	6 986	6 970
Speciaal basisonderwijs	1	514	368	328	326
Speciale scholen ²⁾	1	337	332	324	323
Voortgezet onderwijs ³⁾	1	1 096	850	668	666
Beroepsopleidende leerweg	1	141	73	68	70
Beroepsbegeleidende leerweg	1	73	70	67	66
Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs	1	52	41	37	37
Hoger beroepsonderwijs	1	69	62	54	52
Wetenschappelijk onderwijs	1	13	13	13	13

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

	Eenheid	1995	2000	2004	2005
Uitgaven aan onderwijs⁴⁾					
Als % van het gereviseerde bruto binnenlands product	mld euro	16,6	21,2	27,6	28,7
	%	5,4	5,1	5,6	5,7

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

¹⁾ De gegevens hebben betrekking op het door de overheid bekostigde onderwijs.

²⁾ Tot voor kort ook wel expertisecentra genoemd.

³⁾ Het voortgezet onderwijs omvat vwo, havo, mavo, vmbo, vbo, lwoo, svo en praktijkonderwijs.

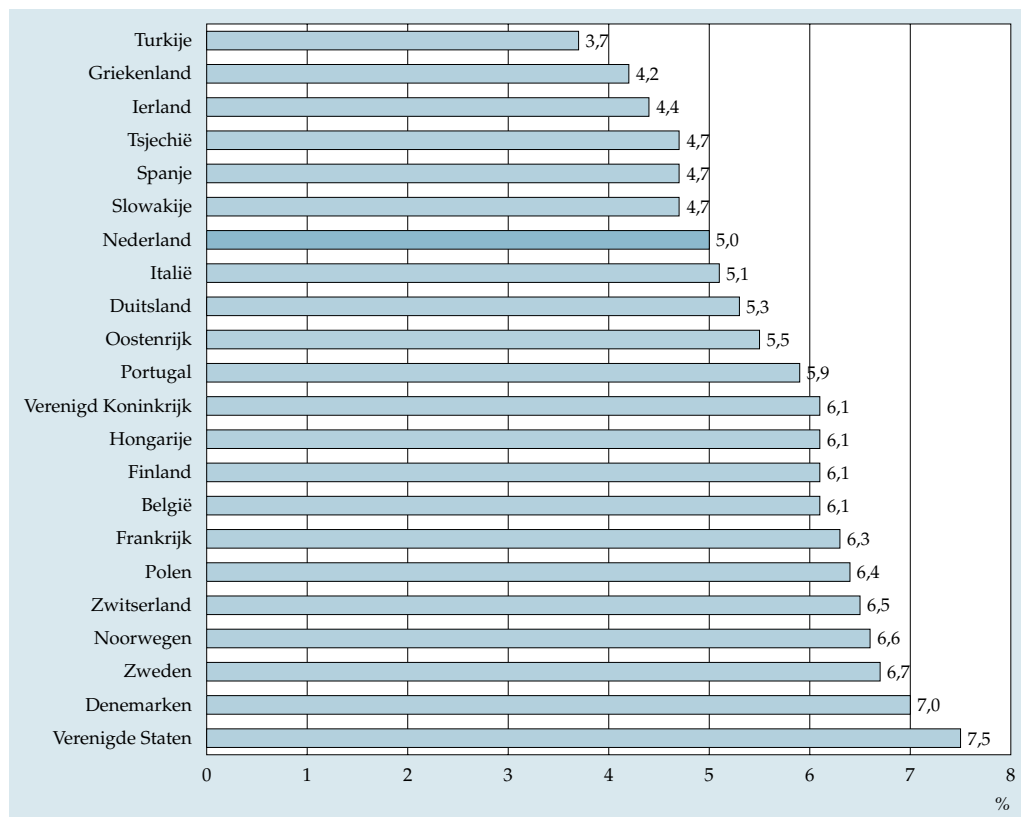
⁴⁾ Het betreft hier de publieke en private uitgaven aan huishoudens en instellingen. De onderwijsgerelateerde private uitgaven aan niet-onderwijsinstellingen zijn hierin niet opgenomen.

Internationale onderwijsgegevens, 2004

	Verwachte verblijfsduur in het voltijd- onderwijs voor een 5-jarige	Onderwijs- deelname van 15–19- jarigen	Onderwijs- deelname van 20–29- jarigen	Onderwijs- deelname van 30–39- jarigen
	<i>jaren</i>	<i>%</i>		
België	16,5	96	28	8
Denemarken	18,2	85	36	7
Duitsland	17,3	89	28	3
Finland	18,1	87	41	12
Frankrijk	16,8	87	21	3
Griekenland	16,7	86	28	0
Hongarije	15,6	86	24	6
Ierland	16,0	87	23	4
Italië	16,9	79	19	3
Nederland	16,8	86	26	3
Noorwegen	17,0	86	29	7
Oostenrijk	.	79	19	3
Polen	15,2	90	30	5
Portugal	17,1	73	23	4
Slowakije	14,9	83	15	2
Spanje	16,3	80	22	3
Tsjechië	16,6	91	19	4
Turkije	12,6	40	10	2
Verenigd Koninkrijk	15,3	79	28	16
Verenigde Staten	15,0	77	23	5
Zweden	17,0	88	36	14
Zwitserland	16,2	83	22	4

Bron: OECD (Education at a Glance 2006).

Internationale onderwijsgegevens, uitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het bruto binnenlands product, 2003¹⁾

¹⁾ De gegevens kunnen als gevolg van een andere berekeningsmethodiek iets afwijken van de gegevens in de rest van het Jaarboek.

Bron: OECD (Education at a Glance 2006).

1. Algemeen overzicht

1.1 Kerncijfers 2005/'06

In het schooljaar 2005/'06 was het totaal aantal leerlingen in het primair, secundair en tertiair onderwijs weer groter dan een jaar eerder. Bijna 3,64 miljoen personen volgden onderwijs aan een door de overheid bekostigde instelling.

Basisonderwijs

Het aantal scholieren in het basisonderwijs bedroeg in 2005/'06 bijna 1,55 miljoen, vrijwel evenveel als een jaar eerder. Ongeveer 14 procent van de leerlingen is van niet-westers allochtone herkomst. In de grote steden is dit aandeel 50 procent en in de rest van het land 10 procent. In 2005/'06 telde een gemiddelde vestiging van een basisschool 217 leerlingen.

Speciaal basisonderwijs en speciale scholen

Het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs nam opnieuw iets af en kwam uit op 48 duizend. Op de speciale scholen is het aantal leerlingen in 2005/'06 met ruim 3 duizend toegenomen naar 59 duizend. Ten opzichte van 1995/'96 bedraagt de groei 24 duizend leerlingen. Onder speciale scholen vallen het basis- en voortgezet onderwijs aan zeer moeilijk lerende of opvoedbare kinderen, zintuiglijk of lichamelijk gehandicapte kinderen en langdurig zieken.

Voortgezet onderwijs

Het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs is in 2005/'06 met 5 duizend gestegen tot 940 duizend. Ongeveer 126 duizend leerlingen waren aangewezen op extra zorg (lwoo en praktijkonderwijs). De gemiddelde grootte van een school in het voortgezet onderwijs (inclusief eventuele vestigingen) was 1 412 leerlingen. Dat zijn er aanzienlijk meer dan in 1995/'96 toen dit soort scholen gemiddeld 816 leerlingen telde. Ook in het voortgezet onderwijs is ongeveer 14 procent van de leerlingen van niet-westers allochtone herkomst. Deze categorie gaat in vergelijking met autochtone en westers allochtone leerlingen vaak naar de lagere leerwegen binnen het vmbo. In 2004/'05 behaalden in het voortgezet onderwijs ruim 162 duizend leerlingen een diploma. Dat zijn er 2 duizend minder dan een jaar eerder. Van de examenkandidaten in het vmbo slaagde ruim 94 procent. Op de havo was dit 90 procent en in het vwo 94 procent. Deze slagingspercentages waren bijna evenhoog als in het jaar ervoor.

Middelbaar beroepsonderwijs

In het schooljaar 2005/'06 is het aantal leerlingen in het middelbaar beroepsonderwijs toegenomen tot 482 duizend. In de beroepsopleidende leerweg (bol) bedroeg het aantal scholieren 347 duizend. Dat zijn er 15 duizend meer dan een jaar eerder.

Aan de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) namen 134 duizend leerlingen deel. Dat zijn er 9 duizend minder dan een jaar eerder. In de bol kiest ruim de helft van de leerlingen voor een middenkaderopleiding, terwijl binnen de bbl driekwart van de leerlingen een basisberoeps- of vakopleiding volgt. Leerlingen van niet-westerse herkomst gaan relatief vaak naar een assistentopleiding. Dit is het laagste niveau binnen het mbo. In 2004/'05 bedroeg het aantal geslaagden in het middelbaar beroepsonderwijs 142 duizend, 87 duizend in de bol en 56 duizend in de bbl.

Volwasseneneducatie

Aan de basiseducatie namen in 2005 in totaal 104 duizend personen deel. Dat is een kwart minder dan in het jaar ervoor. Het aantal deelnemers aan het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) is daarentegen met ruim 2 duizend gestegen tot 15 duizend.

Hoger onderwijs

In 2005/'06 stonden ruim 559 duizend personen ingeschreven bij het door de overheid bekostigde hoger onderwijs. Het hoger beroepsonderwijs telde toen bijna 357 duizend studenten. Dat zijn er 10 duizend meer dan in het voorgaande studiejaar. Het aantal geslaagden voor het einddiploma in het hbo nam licht af en kwam uit op bijna 59 duizend. Het aantal studenten in het wetenschappelijk onderwijs is in 2005/'06 toegenomen tot 205 duizend, ruim 5 duizend meer dan een studiejaar eerder. Het aantal geslaagden voor een doctoraalexamen of master is in 2004/'05 opnieuw gestegen en kwam uit op bijna 26 duizend. De afgelopen jaren is het aantal allochtonen in het hoger onderwijs sterk toegenomen. Hun studierendement is echter veel lager dan dat van de autochtonen.

Onderwijsinstellingen

Het aantal door de overheid bekostigde onderwijsinstellingen is in het schooljaar 2005/'06 bij bijna alle onderwijssoorten verder afgenomen. De werkgelegenheid in het onderwijs is ten opzichte van het voorgaande jaar licht gestegen. Omgerekend in voltijdbanen (fte's) bood het onderwijs aan ruim 312 duizend personen werk.

Onderwijsuitgaven

In 2005 hebben de publieke en private sector samen 28,7 miljard euro aan onderwijs uitgegeven. Daarvan ging 25,9 miljard euro naar onderwijsinstellingen. Het aandeel van de totale onderwijsuitgaven in het bruto binnenlands product bedroeg 5,7 procent. Per hoofd van de bevolking is 1 761 euro uitgegeven aan onderwijs.

1.2 Leerlinginstromen van 2003/'04 naar 2004/'05

Sommige scholieren en studenten verlaten het onderwijs. Anderen veranderen van schoolsoort, blijven zitten of gaan naar een ander leerjaar. Al deze veranderingen

worden jaarlijks weergegeven in de onderwijsmatrix, die in het tabellengedeelte achterin dit jaarboek is opgenomen. De matrix beschrijft vooral het voltijdonderwijs.

Primair onderwijs

In 2003/'04 verlieten 211 duizend kinderen het basisonderwijs. Daarvan ging 88 procent naar een brugklas voor vmbo, havo of vwo. Ruim 7 procent kwam in een andere schoolsoort terecht en bijna 5 procent verliet aan het eind van het schooljaar het onderwijs. In hetzelfde schooljaar stroomden ruim 12 duizend kinderen uit het speciaal basisonderwijs. Daarvan ging bijna de helft naar een brugklas voor vmbo, havo of vwo en ruim eenderde naar het praktijkonderwijs. Slechts 3 procent verliet het onderwijs. De rest van de kinderen ging naar een andere schoolsoort. In 2003/'04 verlieten 8 duizend leerlingen de speciale scholen voor zeer moeilijk lerende of opvoedbare kinderen of leerlingen met een handicap. Daarvan ging 22 procent naar het basisonderwijs of naar het speciaal basisonderwijs voor moeilijk lerende en moeilijk opvoedbare kinderen. Verder ging 37 procent naar een vorm van voortgezet- of middelbaar beroepsonderwijs. Ruim 41 procent volgde aan het eind van het schooljaar geen onderwijs meer.

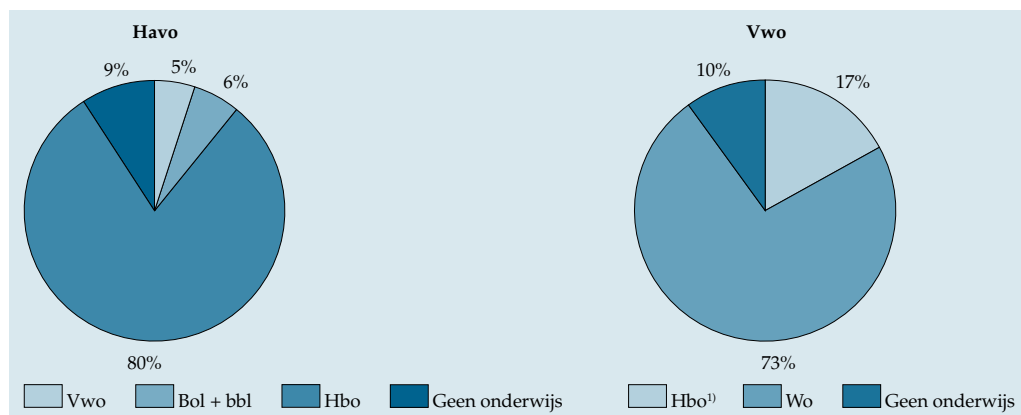
Voortgezet onderwijs

In 2003/'04 behaalden ruim 168 duizend leerlingen een diploma in vmbo, havo of vwo. Van de 101 duizend gediplomeerde vmbo'ers stroomde 70 procent door naar het middelbaar beroepsonderwijs en 7 procent naar de havo. Ruim een vijfde van de geslaagden hield het onderwijs na het behalen van het vmbo-diploma vooralsnog voor gezien. In hetzelfde schooljaar slaagden bijna 39 duizend leerlingen voor de havo. Hiervan ging ruim 80 procent naar het hoger beroepsonderwijs. Een beperkt aantal gediplomeerden koos voor het middelbaar beroepsonderwijs (6 procent) of het vwo (5 procent). Eén op de tien havisten verliet na het behalen van het diploma voor minstens één jaar het onderwijs. Van de ruim 28 duizend geslaagde vwo'ers stroomde bijna driekwart door naar het wetenschappelijk onderwijs. Verder ging 17 procent naar het hbo. Eén op de tien stopte al dan niet tijdelijk met het volgen van onderwijs.

Middelbaar beroepsonderwijs

In 2003/'04 slaagden 80 duizend leerlingen voor de beroepsopleidende leerweg (bol) in het mbo. Eén op de vijf koos voor nog een andere opleiding in het middelbaar beroepsonderwijs en een bijna een kwart stroomde door naar het hbo. Het merendeel (56 procent) verliet echter het onderwijs na het behalen van het diploma. In hetzelfde schooljaar ontvingen ruim 60 duizend leerlingen een diploma voor de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) in het mbo. Hiervan verliet 82 procent na het examen het onderwijs. De overige geslaagden gingen door voor nog een ander diploma in het middelbaar beroepsonderwijs.

1.2 Geslaagden havo en vwo 2003/'04 naar bestemming in 2004/'05

¹⁾ Inclusief een zeer klein aantal vwo'ers (0,3%) met bestemming bol.

Hoger onderwijs

In 2003/'04 hebben bijna 63 duizend studenten met succes een hbo-opleiding afgerond. Daarvan verliet 85 procent het onderwijs. Slechts een klein deel van de geslaagden ging doorstuderen: 5 procent koos voor nog een andere opleiding in het hbo en 10 procent voor het wetenschappelijk onderwijs. In 2003/'04 haalden bijna 26 duizend universitaire studenten hun doctoraalexamen of master. Na het behalen van de bul verliet 87 procent van de academici het onderwijs. De rest schreef zich opnieuw in voor een studie in het hoger onderwijs.

Schooluitval

Niet iedereen verlaat het onderwijs met een diploma op zak. In het voortgezet onderwijs was de schooluitval in 2003/'04 zeer gering. In het middelbaar onderwijs lag de uitval hoger. Dat kan samenhangen met het feit dat in het middelbaar beroepsonderwijs een groot deel van de leerlingen niet meer leerplichtig is. In de bol ging één op de zes leerlingen en in de bbl een kwart van de leerlingen zonder diploma van school. In het hoger onderwijs is de uitval kleiner. Bij de voltijdstudies stopte in 2003/'04 ongeveer één op de twaalf studenten voortijdig met de opleiding, bij de deeltijdstudies was dit ruim één op de vijf studenten.

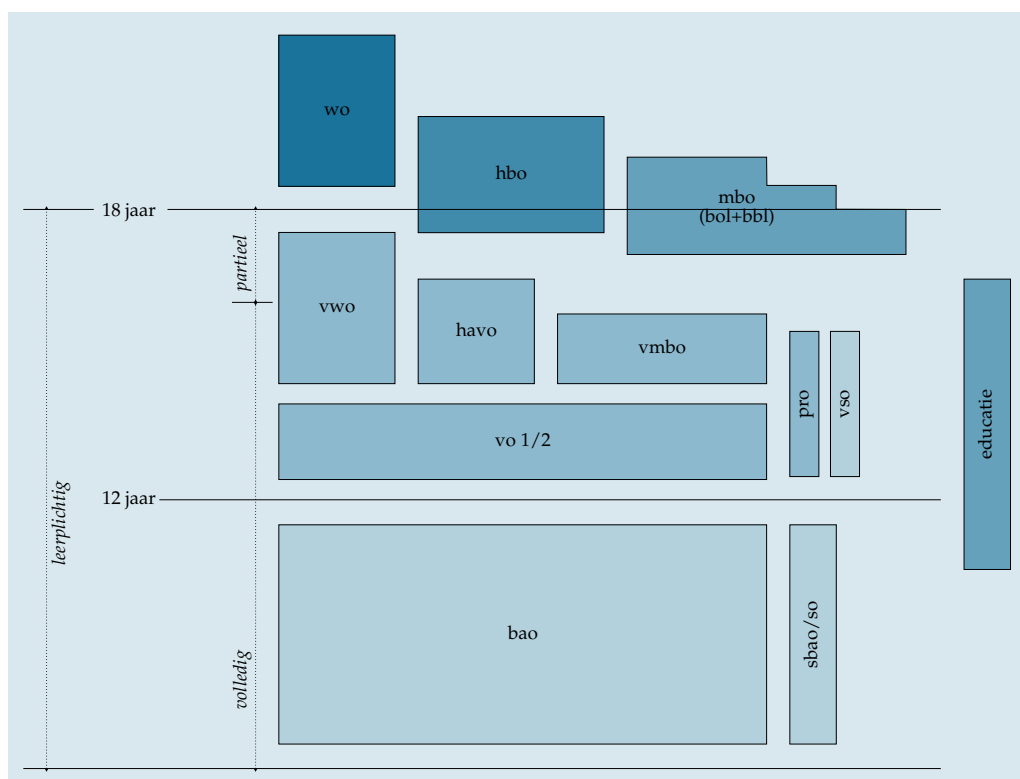
Onderwijsmatrix

In de matrix van 2004 worden de veranderingen beschreven tussen de schooljaren 2003/'04 en 2004/'05. De instroom in een schoolsoort omvat alle leerlingen die in 2004/'05 zijn ingeschreven, maar in 2003/'04 niet voor die schoolsoort waren ingeschreven of geen onderwijs volgden. De doorstroom in een schoolsoort omvat alle leerlingen die in 2004/'05 zijn veranderd van leerjaar binnen dezelfde schoolsoort in vergelijking met 2003/'04. De uitstroom uit een schoolsoort omvat alle leerlingen van 2003/'04 die in 2004/'05 niet meer in die schoolsoort zijn ingeschreven. Zij

zijn of naar een andere schoolsoort gegaan of hebben het onderwijs verlaten.

De randtotalen in de onderwijsmatrix wijken soms in geringe mate af van de cijfers in de hoofdstukken 2-5. Dat komt doordat de matrix gebaseerd is op voorlopige leerlingentellingen voor wat betreft het schooljaar 2004/'05. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat in de onderwijsmatrix de stroomcijfers van het voortgezet onderwijs naar het middelbaar beroepsonderwijs en de doorstroomcijfers binnen het middelbaar beroepsonderwijs zijn onderschat. Dit betekent dat de uitvalcijfers bij het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs en de instroomcijfers van buiten het onderwijs naar het middelbaar beroepsonderwijs zijn overschat.

Het Nederlands onderwijsstelsel

Bron: Ministerie van OCW.

<i>bao</i>	basisonderwijs
<i>bbl</i>	beroepsbegeleidende leerweg
<i>bol</i>	beroepsopleidende leerweg
<i>havo</i>	hoger algemeen voortgezet onderwijs
<i>hbo</i>	hoger beroepsonderwijs
<i>mbo</i>	middelbaar beroepsonderwijs
<i>pro</i>	praktijkonderwijs
<i>sbao</i>	speciaal basisonderwijs
<i>so</i>	speciaal onderwijs
<i>vmbo</i>	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
<i>vo</i>	voortgezet onderwijs
<i>vso</i>	voortgezet speciaal onderwijs
<i>vmbo</i>	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
<i>wo</i>	wetenschappelijk onderwijs

2. *Primair onderwijs*

In het schooljaar 2005/'06 telde het basisonderwijs ruim 1,5 miljoen leerlingen, een fractie meer dan een jaar eerder. Vergeleken met het schooljaar 1995/'96 is het aantal leerlingen in het basisonderwijs met ruim 72 duizend gestegen. De gemiddelde grootte van een vestiging van een school in het basisonderwijs is in de periode 1995/'96–2005/'06 met 9 procent toegenomen tot 217 leerlingen.

Het aantal leerlingen dat in 2005/'06 was aangewezen op speciaal basisonderwijs is opnieuw iets afgenomen en kwam uit op 48 duizend. Ten opzichte van het schooljaar 1995/'96 gingen ruim 9 duizend leerlingen minder naar het speciaal basisonderwijs. In dezelfde periode is de gemiddelde vestigingsgrootte in het speciaal basisonderwijs met 13 procent gestegen tot 127 leerlingen.

In het schooljaar 2005/'06 bedroeg het aantal leerlingen op speciale scholen ruim 59 duizend. Dit is bijna 70 procent meer dan in 1995/'96. De gemiddelde grootte van de afdeling van de school is in dezelfde periode met 37 procent toegenomen tot 86 leerlingen.

2.1 *Basisonderwijs*

Aantal leerlingen in het basisonderwijs licht toegenomen

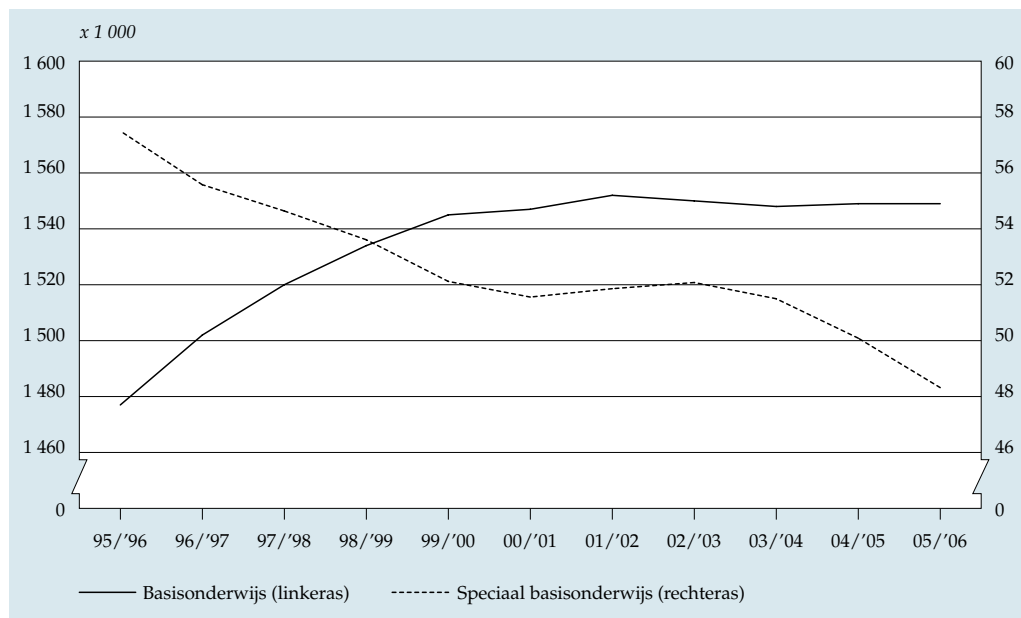
In het schooljaar 2005/'06 bedroeg het aantal leerlingen in het basisonderwijs ruim 1 549 duizend. Dat is slechts een fractie meer dan een jaar eerder. Ten opzichte van 1995/'96 is het aantal leerlingen in het basisonderwijs met ruim 72 duizend leerlingen toegenomen. Dat is een groei van 5 procent.

Vanaf het midden van de jaren negentig nam het jaarlijkse groeipercentage van het aantal leerlingen in het basisonderwijs steeds verder af. In 2002/'03 en 2003/'04 kwam het zelfs in de min. Volgens de Referentieraming van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) zal het aantal leerlingen in het basisonderwijs tot en met het schooljaar 2008/'09 iets toenemen. Daarna volgt een afname tot ruim 1 458 duizend leerlingen in 2015/'16. Dit is een gevolg van de in gang gezette geboortedaling en de afgenomen immigratie.

De verdeling van leerlingen naar denominatie van de school is het afgelopen decennium nauwelijks gewijzigd. In 2005/'06 ging 31 procent van de leerlingen naar een openbare school, 34 procent ging naar een rooms-katholieke school, 28 procent naar een protestants-christelijke school en ruim 1 procent naar een andere confessionele school. Een deel van het bijzonder onderwijs bestaat uit niet-confessionele scholen, zoals het algemeen bijzonder onderwijs en samenwerkingsscholen. Deze

categorie basisscholen werd door ruim 6 procent van de leerlingen bezocht. In het basisonderwijs maken jongens iets meer dan de helft van het totale aantal leerlingen uit.

2.1.1 Leerlingen in het basisonderwijs en speciaal basisonderwijs

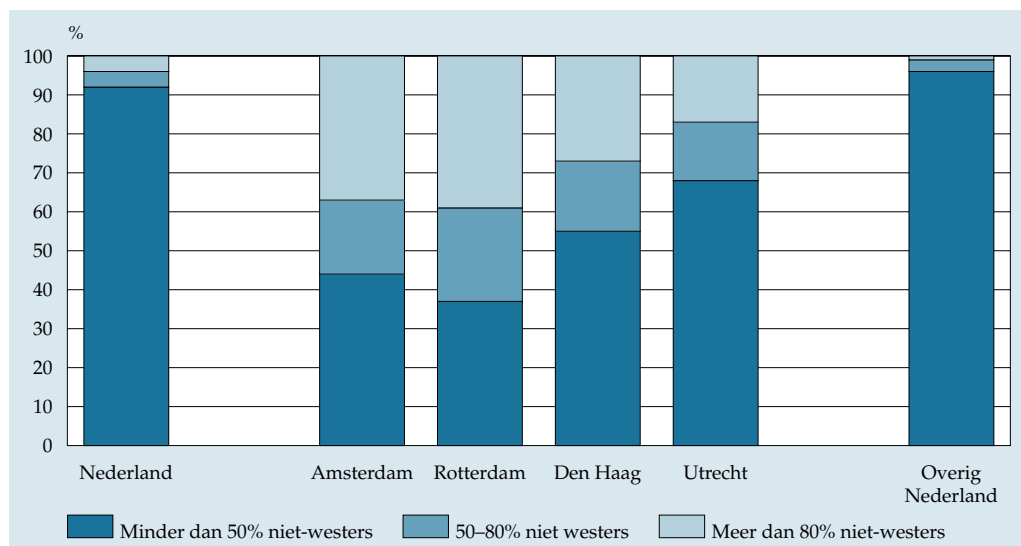

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

In de vier grote steden is ruim de helft van de basisscholen een 'zwarte' school

In het schooljaar 2005/'06 was 14 procent van de leerlingen in het basisonderwijs van niet-westers allochtone herkomst. In Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht was dit aandeel gemiddeld 50 procent en in de rest van het land 10 procent. In de vier grote steden hadden autochtone en westers allochtone leerlingen gemiddeld 27 procent niet-westers allochtone schoolgenootjes. Voor niet-westers allochtone leerlingen gold dit voor bijna driekwart van de kinderen. Dit grote verschil is voor een belangrijk deel een gevolg van een ongelijke verdeling van niet-westerse allochtonen over de wijken in genoemde steden. In de vier grote steden kan ruim de helft van de basisscholen als een 'zwarte' school worden aangemerkt. Dat wil zeggen dat meer dan 50 procent van de leerlingen van niet-westers allochtone herkomst is. Bij eenderde van de scholen behoort zelfs meer dan 80 procent van de leerlingen tot de niet-westerse allochtonen. Van de vier grote steden heeft Rotterdam relatief de meeste 'zwarte' scholen (63 procent) en Utrecht de minste (32 procent).

2.1.2 Scholen in het basisonderwijs naar aandeel niet-westers allochtone leerlingen, 2005/'06

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

Werkgelegenheid in het basisonderwijs iets toegenomen

In het schooljaar 2005/'06 waren er in ons land 6 970 basisscholen. Dat waren er 16 minder dan het jaar ervoor. In de tweede helft van de jaren negentig van de vorige eeuw nam het aantal basisscholen nog met gemiddeld 70 scholen per jaar af. In 2005/'06 waren er ruim 106 duizend voltijdbanen (fte's) in het basisonderwijs. Dat is een fractie meer dan in 2004/'05. Ten opzichte van 2000/'01 is het aantal voltijdbanen (fte's) met bijna 16 procent gestegen.

Gemiddelde vestigingsgrootte gelijk gebleven

In het schooljaar 2005/'06 kwam het aantal vestigingen van basisscholen uit op 7 134. Dit zijn er 10 minder dan in het schooljaar 2004/'05. De gemiddelde vestigingsgrootte is de afgelopen elf jaar toegenomen van 199 naar 217 leerlingen. Dit betekent een groei van 9 procent. Het aantal vestigingen is afgenomen en het aantal leerlingen toegenomen. In 2005/'06 telde een vestiging van een openbare basisschool gemiddeld 200 leerlingen. Op een basisschool voor bijzonder onderwijs kregen per vestiging gemiddeld 226 leerlingen les. Dit gemiddelde liep uiteen van 163 leerlingen in vestigingen van evangelische scholen tot 309 in vestigingen van hindoeïstische scholen.

In het basisonderwijs zijn er ook tussen de afzonderlijke provincies en grote steden grote verschillen in de gemiddelde vestigingsgrootte. Zo waren de scholen in Zuid-Holland in 2005/'06 met gemiddeld 259 leerlingen het grootst en die in Friesland met gemiddeld 128 leerlingen het kleinst. In de grote gemeenten was het gemiddeld aantal leerlingen per vestiging bijna altijd groter dan het landelijk

gemiddelde van 217. Breda staat al jarenlang aan de top: daar had een vestiging van een basisschool in 2005/'06 gemiddeld 336 leerlingen.

Schoolprestaties van niet-westers allochtone leerlingen blijven achter

Aan het eind van de basisschool blijven de prestaties van niet-westers allochtone leerlingen achter bij die van autochtone en westers allochtone leerlingen. Dit blijkt uit resultaten van de Eindtoets Basisonderwijs 2005 van Cito in combinatie met GBA-gegevens over de herkomstgroepering. Bij het onderdeel taal hadden niet-westers allochtone leerlingen gemiddeld 63 procent van de vragen goed, terwijl autochtone en westers allochtone leerlingen er gemiddeld 71 procent goed hadden. Ook bij het onderdeel rekenen-wiskunde hadden de niet-westers allochtone leerlingen gemiddeld 63 procent van de vragen goed. Daarbij haalden de autochtonen en westerse allochtonen een score van respectievelijk 70 en 69 procent juiste antwoorden. Ten slotte is ook de totaalscore, waarin de resultaten van de drie deeltolsten taal, rekenen-wiskunde en studievvaardigheden worden gecombineerd, van niet-westerse allochtone leerlingen minder goed dan die van hun autochtone en westers allochtone leerlingen. Zowel bij de autochtone, westers allochtone als niet-westerse allochtone leerlingen scoren de meisjes bij het taalonderdeel hoger dan de jongens. Omgekeerd zijn bij alle herkomstgroeperingen de prestaties van de jongens bij het onderdeel rekenen-wiskunde beter dan die van de meisjes.

2.2 Speciaal basisonderwijs

Verdere afname van het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs

Kinderen die meer hulp behoeven bij de opvoeding en het leren dan het reguliere basisonderwijs kan bieden, zijn aangewezen op vormen van speciaal onderwijs. In het schooljaar 2005/'06 was het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs ruim 48 duizend. Vooral aan het eind van de negentiger jaren is het aantal leerlingen in deze schoolsoort afgenomen. Het Weer-Samen-Naar-School-beleid, dat in 1991 van start ging, is er op gericht om zoveel mogelijk zorgleerlingen in het reguliere basisonderwijs te houden. Volgens de Referentieraming van het Ministerie van OCW zal het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs de komende tien jaar met bijna een kwart afnemen.

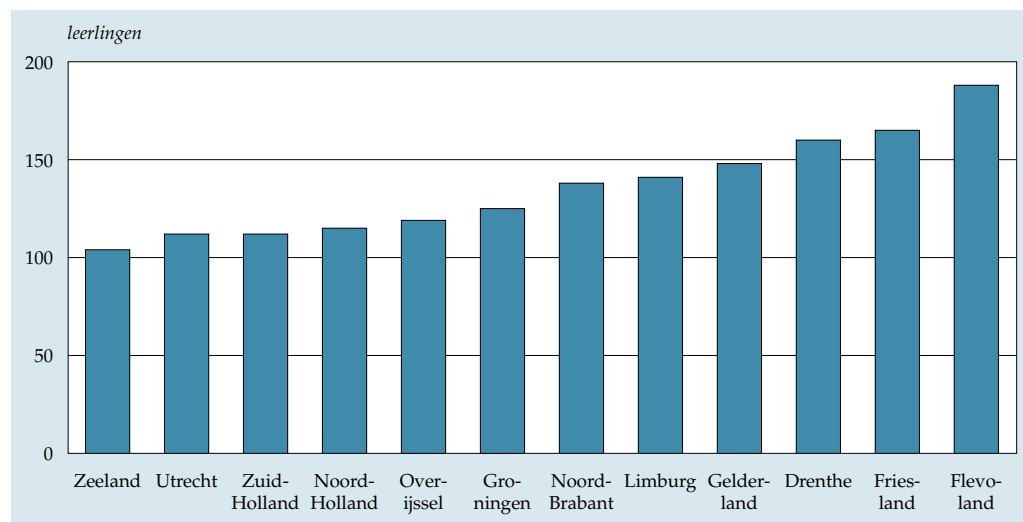
De verdeling van leerlingen naar de denominatie van het speciaal basisonderwijs is anders dan die voor het reguliere basisonderwijs. Vergeleken met het reguliere basisonderwijs is het aandeel leerlingen in het niet-confessionele deel van het bijzonder onderwijs veel groter en in het openbaar en protestants-christelijk onderwijs kleiner. In 2005/'06 ging ruim een kwart van de leerlingen in het speciaal basisonderwijs naar een openbare school, ruim de helft bezocht een confessionele school en bijna een vijfde kreeg les op een niet-confessionele school.

Aantal scholen voor speciaal basisonderwijs iets afgenomen

In het 2005/'06 waren er in ons land 326 scholen voor speciaal basisonderwijs. Dat zijn er 2 minder dan het jaar ervoor. Vóór de invoering van de Wet op het Primair Onderwijs in 1998 waren er nog ruim 500 scholen voor speciaal basisonderwijs. Afdelingen voor in hun ontwikkeling bedreigde kleuters, die toen nog aan scholen voor moeilijk lerende kinderen en kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden verbonden waren, zijn destijds namelijk als afzonderlijke scholen aangemerkt. In 2005/'06 was de werkgelegenheid in het speciaal basisonderwijs met ruim 8 duizend voltijdbanen (fte's) even hoog als in de twee voorafgaande jaren.

In het schooljaar 2005/'06 waren er 381 vestigingen voor speciaal basisonderwijs. Vergeleken met het voorgaande schooljaar zijn dat er 8 minder. Er waren 103 vestigingen voor openbaar onderwijs en 278 voor bijzonder onderwijs. De afgelopen elf jaar is vooral het aantal vestigingen in Groningen, Drenthe, Gelderland en Limburg relatief sterk afgenomen. De gemiddelde vestigingsgrootte voor het speciaal basisonderwijs kwam in 2005/'06 uit op 127 leerlingen. Dat zijn er 2 minder dan het jaar ervoor. Vergeleken met het 1995/'96 is de gemiddelde vestigingsgrootte in het speciaal basisonderwijs met 13 procent toegenomen.

2.2 Gemiddelde vestigingsgrootte in het speciaal basisonderwijs, 2005/'06

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

Meer terugverwijzingen naar het basisonderwijs

In de periode 1 oktober 2004 tot met 30 september 2005 zijn er 9 duizend leerlingen van het basisonderwijs naar het speciaal basisonderwijs verwezen. Het aantal terugverwijzingen van het speciaal basisonderwijs naar het basisonderwijs was met zo'n 500 leerlingen veel geringer, maar wel hoger dan in de vier voorafgaande jaren.

2.3 Speciale scholen

Aantal leerlingen op speciale scholen opnieuw toegenomen

In het schooljaar 2005/'06 bedroeg het aantal leerlingen op speciale scholen ruim 59 duizend. Zeven van de tien leerlingen zijn jongens. Onder speciale scholen (tot voor kort ook wel expertisecentra genoemd) vallen onder andere het basis- en voortgezet onderwijs aan zeer moeilijk lerende of opvoedbare kinderen, dove en slechthorende kinderen, visueel gehandicapte kinderen, lichamelijk gehandicapte kinderen en langdurig zieken. In vergelijking met het regulier en speciaal basis-onderwijs volgt een relatief groot aantal leerlingen les op speciale scholen die tot het niet-confessionele deel van het bijzonder onderwijs behoren. Acht van de tien leerlingen zitten op een speciale school die onder het bijzonder onderwijs valt. Daarvan gaat de ene helft naar een confessionele school en de andere helft naar een niet-confessionele school.

Ten opzichte van 2004/'05 is het aantal leerlingen op speciale scholen met 6 procent gestegen. Vergeleken met 1995/'96 bedroeg de totale groei bijna 70 procent. Ieder jaar is het aantal leerlingen in deze vorm van speciaal onderwijs toegenomen. Volgens de Referentieraming van het Ministerie van OCW zal het aantal leerlingen op speciale scholen de komende tien jaar met bijna een kwart toenemen.

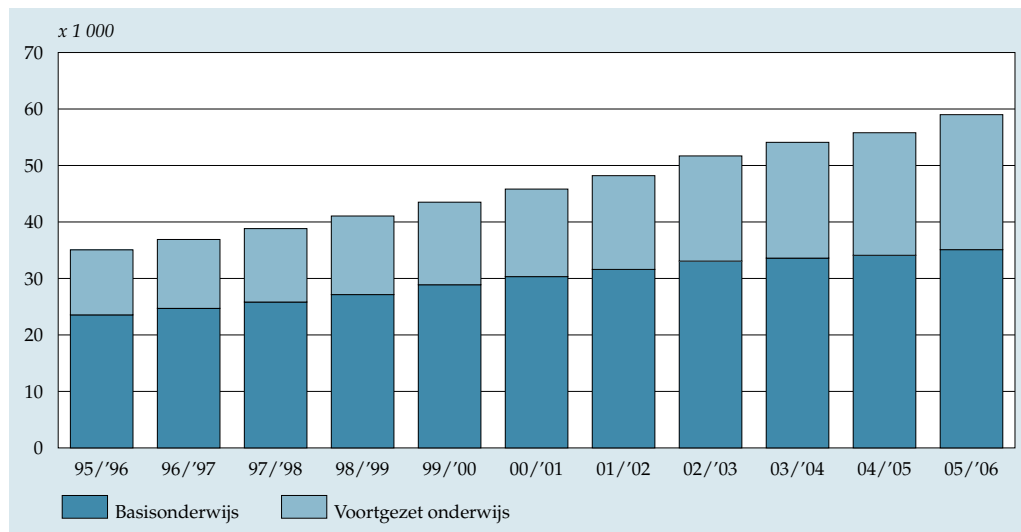
Het aantal leerlingen in het basisonderwijs op de speciale scholen is in de afgelopen elf jaar met bijna de helft toegenomen tot ruim 35 duizend. Ruim een kwart van deze leerlingen zit op een school voor zeer moeilijk lerende kinderen. Een op de zes gaat naar een school voor langdurig zieken en een op de zeven naar een school voor ernstige spraakmoeilijkheden. Opmerkelijk is de sterke afname van het aantal visueel gehandicapte kinderen in 2005/'06 ten opzichte van voorgaande jaren. Met een aandeel van minder dan 1 procent zijn zij op slag de kleinste categorie in het basisonderwijs van de speciale scholen.

In het voortgezet onderwijs is het aantal leerlingen in dezelfde periode meer dan verdubbeld tot 23,9 duizend. De zeer moeilijk opvoedbare kinderen (45 procent) zijn hierbij de grootste groep. Daarna volgen de zeer moeilijk lerende kinderen met een aandeel van 29 procent van het totaal aantal dat speciaal onderwijs volgt. Behalve deze twee categorieën is ook het aantal langdurig zieken de afgelopen elf jaar sterk toegenomen.

Naast plaatsing op speciale scholen is er een mogelijkheid om kinderen met een handicap op een school voor regulier basis- of voortgezet onderwijs te plaatsen. Dit gaat gepaard met een leerlinggebonden financiering om speciale voorzieningen in het onderwijs mogelijk te maken (het zogenaamde rugzakje). Uit de notitie *Kwantitatieve ontwikkelingen deelname Speciaal Onderwijs* van het onderzoeksinstituut CentERdata blijkt dat in het schooljaar 2004/'05 in het basisonderwijs ruim 8 duizend leerlingen een leerlinggebonden financiering hadden. In het voortgezet

onderwijs waren dit er bijna 3 duizend. In het schooljaar 2005/'06 zijn deze aantallen aanzienlijk toegenomen.

2.3 Leerlingen op speciale scholen¹⁾

¹⁾ Tot voor kort ook wel expertisecentra genoemd.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

Opnieuw meer werkgelegenheid op speciale scholen

In het schooljaar 2005/'06 waren er 323 speciale scholen, 1 minder dan het jaar ervoor. Elf jaar geleden waren dat er nog 337. In 2005/'06 waren er 74 speciale scholen voor openbaar onderwijs en 249 voor bijzonder onderwijs, waarvan ruim de helft een rooms-katholieke of protestants-christelijke identiteit heeft. Het aantal personeelsleden dat in deze vorm van primair onderwijs werkzaam is, is opnieuw toegenomen. In 2005/'06 waren er ruim 16 duizend voltijdbanen (fte's). Dat is 46 procent meer dan vijf jaar eerder.

Aantal afdelingen sterk toegenomen

In 2005/'06 was het aantal afdelingen voor de verschillende vormen van speciaal onderwijs op de speciale scholen 684. De afgelopen elf jaar is vooral het aantal afdelingen in Noord-Brabant in vergelijking met de andere provincies sterk toegenomen. In 2005/'06 bedroeg de gemiddelde afdelingsgrootte 86 leerlingen. Het schooljaar ervoor was dat 84. Vergeleken met 1995/'96 is de gemiddelde afdelingsgrootte op de speciale scholen met 37 procent toegenomen.

2.4 Toelichting

Tot augustus 1998 was het primair onderwijs geregeld in twee wetten: de Wet op het Basisonderwijs (WBO) en de Interimwet Speciaal Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs (ISOVSO). De WBO omvatte zowel het voormalige kleuteronderwijs als het voormalig lager onderwijs en maakte een eind aan het bestaan van aparte scholen voor kleuteronderwijs en voor lager onderwijs. De ISOVSO behelsde al het onderwijs aan kinderen die, bijvoorbeeld als gevolg van een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke handicap, meer hulp nodig hadden bij de opvoeding en het leren dan het regulier basisonderwijs of voortgezet onderwijs kon bieden. Het ging om:

- kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (lom; so en vso);
- moeilijk lerende kinderen (mlk; so en vso);
- in hun ontwikkeling bedreigde kleuters (iobk; alleen so);
- zeer moeilijk lerende kinderen (zmlk; so en vso);
- zeer moeilijk opvoedbare kinderen (zmok; so en vso);
- dove kinderen (so en vso);
- slechthorende kinderen (so en vso);
- visueel gehandicapte kinderen (so en vso);
- lichamenlijk gehandicapte kinderen (so en vso);
- meervoudig gehandicapte kinderen (so en vso);
- langdurig zieke kinderen (so en vso);
- kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden (alleen so);
- kinderen in scholen verbonden aan pedologische instituten (so en vso).

Vanaf 1 augustus 1998 zijn de WBO en de ISOVSO niet meer van kracht en wordt het primair onderwijs geregeld in twee nieuwe wetten: de Wet op het Primair Onderwijs (WPO) en de Wet op de Expertisecentra (WEC). De WPO regelt het basisonderwijs zoals opgenomen in de WBO én het speciaal basisonderwijs, dat bestaat uit het voormalige so-lom, het voormalige so-mlk en het voormalige so-iobk (voor zover verbonden aan scholen voor so-lom en so-mlk). Het voormalige vso-lom en vso-mlk vallen vanaf augustus 1998 onder de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO). De WEC regelt het onderwijs voor alle overige schoolsoorten die onder de ISOVSO vielen. Bij deze speciale scholen (tot voor kort ook wel expertisecentra genoemd) wordt de opleiding aan kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden alleen aangeboden op het 'niveau' van het basisonderwijs. De andere opleidingen worden ook aangeboden als voortgezet onderwijs. Daarnaast biedt de WEC de mogelijkheid om kinderen met een handicap op een school voor regulier basis- of voortgezet onderwijs te plaatsen. Dit gaat gepaard met een leerlinggebonden financiering om speciale voorzieningen in het onderwijs mogelijk te maken (het zogenaamde rugzakje). Onderwijs aan leerlingen met zo'n leerlinggebonden financiering wordt door het CBS niet afzonderlijk waargenomen. Uit de Registratie Geïndiceerde Leerlingen, die door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wordt bijgehouden, zijn wel enkele cijfers over het aantal rugzakleerlingen bekend.

Het reguliere basisonderwijs is bedoeld voor kinderen van 4–12 jaar. In Nederland is ieder kind verplicht om naar school te gaan vanaf de eerste schooldag van de maand na de vijfde verjaardag. Kinderen mogen echter al naar de basisschool als ze vier jaar worden. Leerlingen verlaten het basisonderwijs in elk geval aan het einde van het schooljaar waarin zij de leeftijd van 14 jaar hebben bereikt.

Het speciaal basisonderwijs is bedoeld voor kinderen die meer hulp behoeven bij de opvoeding en het leren dan het reguliere basisonderwijs kan bieden. Vergeleken met scholen voor regulier basisonderwijs hebben scholen voor speciaal basisonderwijs kleinere groepen leerlingen en beschikken ze over meer afzonderlijke deskundigen om de leerlingen met leer- en gedragsproblemen te begeleiden. Speciale scholen (tot voor kort ook wel expertisecentra genoemd) zijn bedoeld voor basis- en voortgezet onderwijs aan zeer moeilijk lerende of opvoedbare kinderen, dove en slechthorende kinderen, visueel gehandicapte kinderen, lichamelijk gehandicapte kinderen en langdurig zieken.

In Nederland worden openbare en bijzondere scholen onderscheiden. Openbare scholen worden door de overheid bestuurd en bieden hun onderwijs niet vanuit een bepaalde godsdienst of levensbeschouwing aan. Bijzondere scholen worden niet door de overheid bestuurd. Vaak geven zij onderwijs vanuit een bepaalde godsdienst of levensbeschouwing. Bijvoorbeeld rooms-katholieke, protestants-christelijke, reformatorische en islamitische scholen. Een deel van het bijzonder onderwijs bestaat uit niet-confessionele scholen. Dit zijn scholen voor algemeen bijzonder onderwijs, de vrije school en samenwerkingsverbanden tussen openbare en bijzondere scholen. Ongeacht de denominatie kunnen scholen werken vanuit speciale opvoedings- en onderwijsmethoden zoals Montessori, Jenaplan, Dalton en Freinet.

In dit hoofdstuk wordt er onderscheid gemaakt tussen autochtonen en allochtonen. Tot de autochtonen behoren alle in Nederland woonachtige personen van wie beide ouders in Nederland geboren zijn. Tot de allochtonen behoren alle in Nederland woonachtige personen die minstens één in het buitenland geboren ouder hebben. De allochtonen zijn in twee hoofdgroepen verdeeld. Tot de westerse allochtonen behoren degenen die afkomstig zijn uit Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika, Japan, Oceanië en Indonesië. Tot de niet-westerse allochtonen behoren degenen die afkomstig zijn uit Afrika, Azië (exclusief Japan en Indonesië), Zuid-Amerika en Turkije.

De cijfers over het personeel hebben betrekking op het onderwijzend en onderwijs-ondersteunend personeel tezamen. Bij deze gegevens (in fte's) gaat het om arbeids-marktcijfers in plaats van cijfers over de toegekende formatie.

3. Voortgezet onderwijs

In 2005/'06 is het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs opnieuw gestegen. In totaal bevolkten 940 duizend scholieren de klaslokalen, waaronder 126 duizend leerlingen die op extra zorg zijn aangewezen. De gemiddelde schoolgrootte in het voortgezet onderwijs is toegenomen tot 1 412 leerlingen. Dat is bijna driekwart meer dan in 1995/'96. Van de leerlingen in het voortgezet onderwijs was in 2005/'06 gemiddeld 14 procent een niet-westerse allochtoon. In de vier grote steden is dit aandeel 45 procent en in de rest van Nederland 11 procent. Leerlingen van niet-westerse herkomst volgen relatief vaak de lagere leerwegen binnen het vmbo. Ook hebben ze vaker een indicatie voor het leerwegondersteunend onderwijs. In de laatste leerjaren van het vmbo, havo en vwo kiezen allochtonen opvallend vaak voor de economische richtingen. Aan het eind van het schooljaar 2004/'05 hebben in het voortgezet onderwijs 162 duizend leerlingen een diploma behaald. Dat is 1 procent minder dan een jaar eerder.

3.1 Leerlingen, scholen en geslaagden

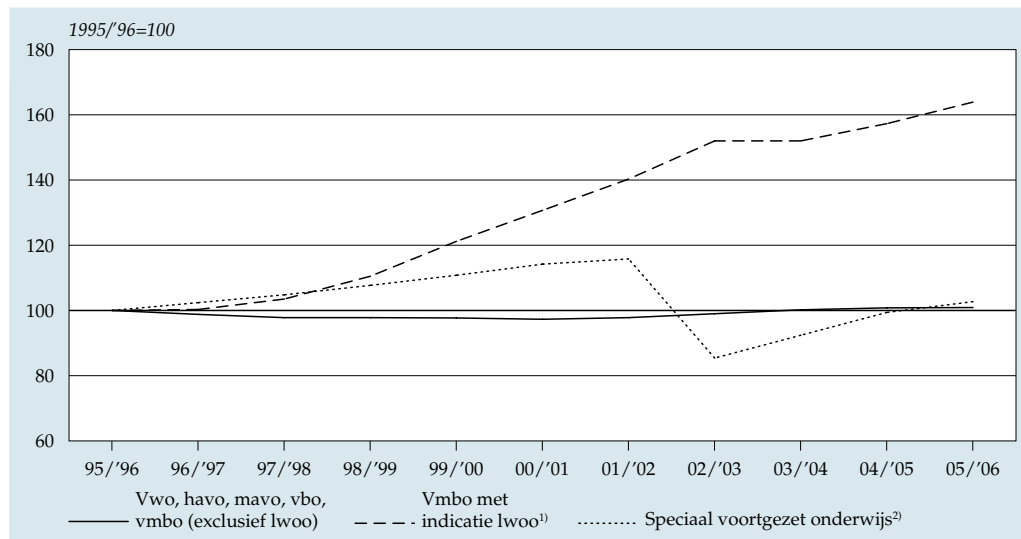
Geringe toename aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs

Het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs is de afgelopen jaren voortdurend gestegen. In het schooljaar 2005/'06 gingen 940 duizend scholieren naar het voortgezet onderwijs. Dat is 0,5 procent meer dan een jaar eerder. Volgens de Referentieraming van het Ministerie van OCW zal het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs in 2006/'07 nog iets stijgen. Na de daarop volgende afname tot ruim 916 duizend leerlingen in het schooljaar 2010/'11 verwacht OCW weer een groei tot bijna 939 duizend leerlingen in het schooljaar 2015/'16. Tot het voortgezet onderwijs behoren het vwo, de havo, het vmbo (inclusief lwoo) en het praktijkonderwijs. Het vmbo is met ingang van het schooljaar 1998/'99 in de plaats gekomen van de mavo en het vbo. Het praktijkonderwijs is tussen 1999 en 2002 ontstaan uit het speciaal voortgezet onderwijs.

In het schooljaar 2005/'06 volgden 815 duizend leerlingen lessen op een school voor vwo, havo of vmbo (exclusief lwoo). De overige 126 duizend leerlingen in het voortgezet onderwijs waren aangewezen op extra zorg. Tot de zorgleerlingen behoren de leerlingen in het vmbo met een indicatie voor het lwoo en leerlingen in het praktijkonderwijs. In 2005/'06 waren er 4 procent meer zorgleerlingen dan een jaar eerder. Vooral het aantal leerlingen in het vmbo met een indicatie voor het lwoo is vanaf 1998/'99 zeer sterk gestegen. Het Ministerie van OCW verwacht dat het totaal aantal zorgleerlingen de komende tien jaar met ruim een kwart zal toenemen.

Vanaf 2002/'03 zijn er geen leerlingen meer in het speciaal voortgezet onderwijs (svo). Deze onderwijsvorm is volledig opgegaan in het leerwegondersteunend onderwijs binnen het vmbo en het praktijkonderwijs. Het svo bestond uit het onderwijs aan kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (svo-lom) en het onderwijs aan moeilijk lerende kinderen (svo-mlk). De svo-lom leerlingen zijn overgegaan naar het leerwegondersteunend onderwijs binnen het vmbo en het praktijkonderwijs. De svo-mlk leerlingen gingen uitsluitend naar het praktijkonderwijs.

3.1.1 Leerlingen in het voortgezet onderwijs

¹⁾ Vóór 1998/'99 was dit het individueel voorbereidend beroepsonderwijs (ivbo).

²⁾ Vóór 1999/'00 was dit uitsluitend het svo-lom en het svo-mlk en vanaf 2002/'03 uitsluitend het praktijkonderwijs. In de tussenliggende jaren ging het om al deze vormen van speciaal voortgezet onderwijs.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

De afgelopen elf jaar is het aantal leerlingen op openbare scholen voor voortgezet onderwijs met ruim eenderde toegenomen. De rooms-katholieke scholen verloren daarentegen vooral in de tweede helft van de jaren negentig veel leerlingen. Ten opzichte van 1995/'96 bedroeg de afname 15 procent. In 2005/'06 kreeg ruim een kwart van alle leerlingen in het voortgezet onderwijs les op een openbare school, nog eens ruim een kwart op een rooms-katholieke school en 23 procent op een protestants-christelijke school. De overige leerlingen bezochten een andere school voor bijzonder onderwijs. Daarbij valt op dat in vergelijking met het basisonderwijs relatief veel leerlingen les krijgen op een niet-confessionele school. Doorgaans zijn dit scholen voor algemeen bijzonder onderwijs en samenwerkingsverbanden tussen openbare, confessionele en algemeen bijzondere scholen.

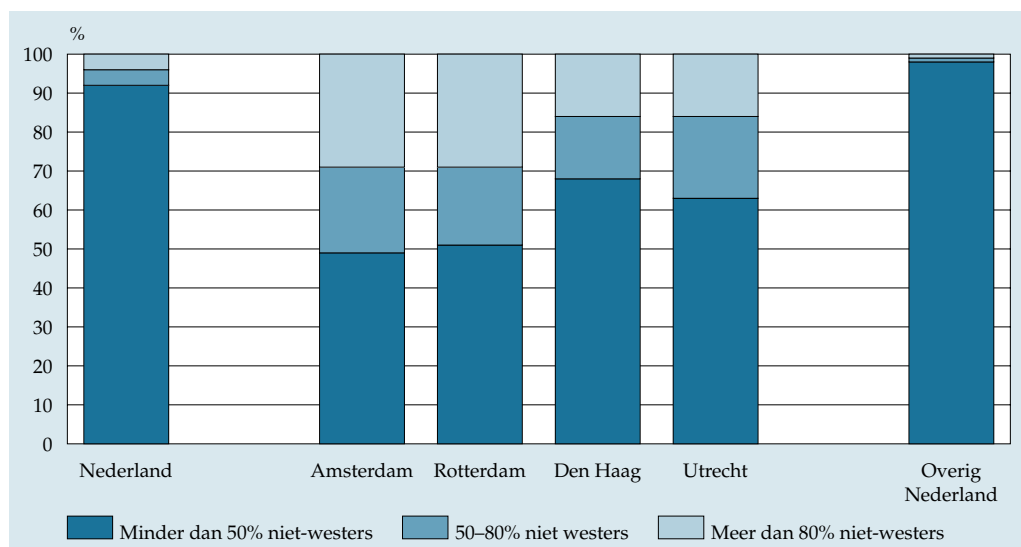
Sterke concentratie van allochtone leerlingen op scholen in de Randstad

De allochtone bevolking is voor een groot deel geconcentreerd in het westen van het land, met name in de vier grote steden: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag

en Utrecht. In 2005/'06 was in deze vier steden 45 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs van niet-westers allochtone afkomst. In de rest van Nederland was dat 11 procent. In de vier grote steden hadden autochtone leerlingen gemiddeld 27 procent niet-westers allochtone schoolgenoten. Voor de niet-westers allochtone leerlingen lag dat percentage op 65. Dit is voor een groot deel een gevolg van het feit dat allochtonen en autochtonen verschillende schoolsoorten volgen. Zo gaan autochtonen vaker naar havo en vwo, terwijl niet-westerse allochtonen vaker naar de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen van het vmbo gaan. Daarnaast zijn de allochtone leerlingen binnen de grote steden niet gelijk over de wijken verspreid.

In de vier grote steden had 45 procent van de scholen voor voortgezet onderwijs meer dan 50 procent niet-westers allochtone leerlingen. Bij ruim de helft van deze scholen is dit aandeel zelfs meer dan 80 procent. Van de vier grote steden heeft Amsterdam relatief de meeste 'zwarte' scholen (51 procent) en Den Haag de minste (32 procent).

3.1.2 Scholen in het voortgezet onderwijs¹⁾ naar aandeel niet-westers allochtone leerlingen, 2005/'06*

¹⁾ Exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

Bron: CBS, IBC, GBA.

Verdere groei van werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs

In 2005/'06 waren er in ons land 666 scholen voor voortgezet onderwijs. Dat zijn er 2 minder dan het jaar ervoor. In de tweede helft van de jaren negentig verdwenen er onder andere door fusies gemiddeld nog bijna 50 scholen per jaar. De werkgelegenheid is in 2005/'06 opnieuw iets toegenomen. Omgerekend in voltijdbanen (fte's) werkten er toen in het voortgezet onderwijs ruim 83 duizend personen.

Openbare scholen zijn kleiner dan bijzondere scholen

In 2005/'06 had een school in het voortgezet onderwijs gemiddeld 1 412 leerlingen. Ten opzichte van 1995/'96 is het aantal scholen voor voortgezet onderwijs met bijna 40 procent afgenomen. Het gemiddeld aantal leerlingen per school is in dezelfde periode met bijna driekwart gestegen. In 2005/'06 telde in het voortgezet onderwijs een openbare school gemiddeld 1 280 leerlingen. Op een school voor bijzonder onderwijs zaten gemiddeld 1 465 leerlingen. De schoolgrootte in het bijzonder onderwijs varieerde van gemiddeld 352 leerlingen op een evangelische school tot gemiddeld 2 752 leerlingen op een reformatische school. Met een gemiddelde van 816 leerlingen bleven de islamitische scholen in het voortgezet onderwijs eveneens ver onder het landelijk gemiddelde van 1 412 leerlingen.

Overijssel heeft de grootste scholen

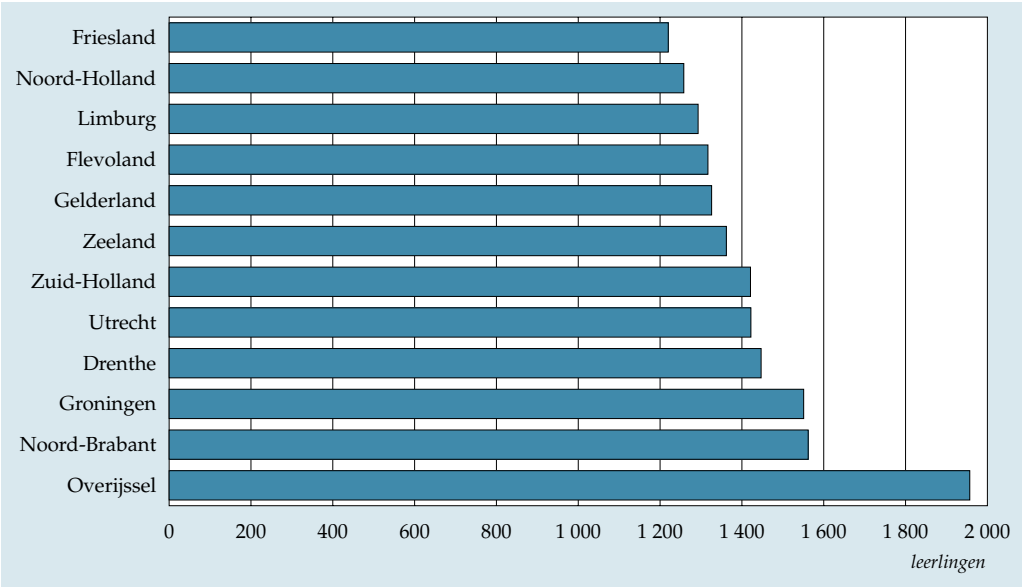
Tussen de provincies en tussen de grote steden bestaan er grote verschillen in de gemiddelde schoolgrootte. In 2005/'06 waren de scholen in Overijssel met gemiddeld 1 957 leerlingen veruit het grootst en die in Friesland met gemiddeld 1 220 leerlingen het kleinst. De afgelopen elf jaar is vooral in Noord-Brabant en Limburg het gemiddeld aantal leerlingen per school zeer sterk toegenomen. Dit is een gevolg van een relatief sterke afname van het aantal scholen in de twee zuidelijke provincies, terwijl het aantal leerlingen er met 7 procent steeg. In Friesland daarentegen is het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs de afgelopen elf jaar met 3 procent afgenomen, terwijl er 1 school bij kwam. Hierdoor nam de gemiddelde schoolgrootte iets af.

In de gemeenten met meer dan 100 duizend inwoners liep de gemiddelde schoolgrootte nog verder uiteen. In Enschede telden de scholen voor voortgezet onderwijs gemiddeld 2 586 leerlingen. Daarna volgde Almere met een gemiddelde van 1 938 leerlingen. De scholen voor voortgezet onderwijs in Utrecht en Haarlem bleven met een gemiddelde van 798 respectievelijk 905 leerlingen daar ver bij achter. Vooral een toe- of afname van het aantal scholen heeft de gemiddelde schoolgrootte in de grote steden de afgelopen elf jaar zeer sterk beïnvloed. Zo is in Dordrecht de gemiddelde schoolgrootte sterk toegenomen door een halvering van het aantal scholen, terwijl in Ede zich bijna de omgekeerde situatie voordeed.

Theoretische leerweg bij vmbo'ers meest in trek

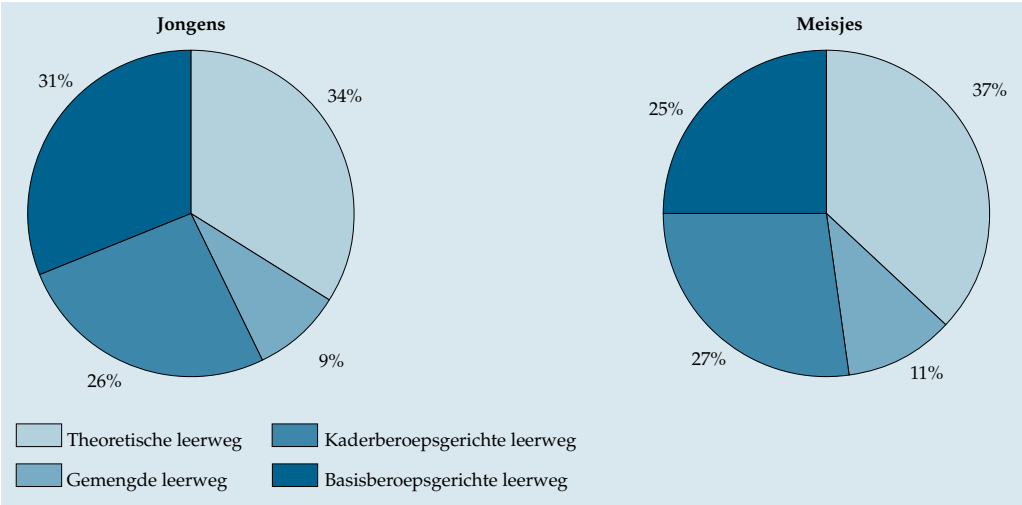
Op 1 augustus 1999 is het vmbo van start gegaan. De opvolger van vbo en mavo kent vier leerwegen. Dat zijn onderwijsprogramma's met een voorgeschreven aantal vakken en een relatief vaststaand eindexamenpakket. In 2005/'06 nam ruim eenderde van de leerlingen in de leerjaren drie en vier van het vmbo (inclusief het lwoo) deel aan de theoretische leerweg. Bijna 30 procent volgde de basisberoepsgerichte leerweg en ruim een kwart de kaderberoepsgerichte leerweg. Slechts 10 procent volgde de gemengde leerweg. Jongens kozen iets vaker voor de basisberoepsgerichte leerweg, terwijl meisjes iets vaker de theoretische of gemengde leerweg volgden.

3.1.3 Gemiddelde schoolgrootte in het voortgezet onderwijs, 2005/'06*

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken)

3.1.4 Leerlingen in het vmbo¹⁾ in de leerjaren 3 en 4 naar leerweg, 2005/'06*

¹⁾ Inclusief leerlingen met een indicatie voor het lwoo.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

De derde klas in het voortgezet onderwijs

In het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs hebben bijna alle leerlingen hun definitieve keuze voor een schoolsoort gemaakt. Slechts 4 procent zit nog in een gemeenschappelijk leerjaar 3 voor havo/vwo. Daarom is het derde leerjaar heel geschikt om na te gaan hoe de leerlingen uit de verschillende herkomstgroeperingen over de schoolsoorten van het voortgezet onderwijs zijn verdeeld.

In 2005/'06 waren er in het voortgezet onderwijs 194 duizend derdeklassers. Dit aantal is exclusief het praktijkonderwijs en de vmbo-afdelingen van de agrarische opleidingscentra (AOC's). Van deze derdeklassers zat 45 procent op de havo of het vwo en volgde 26 procent de theoretische of de gemengde leerweg in het vmbo. De overige 29 procent volgde de basis- of de kaderberoepsgerichte leerweg in het vmbo. Binnen het vmbo kreeg 19 procent van de derdeklassers extra ondersteuning via het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo). Dit gebeurde vooral binnen de basisberoepsgerichte leerweg.

Leerlingen van niet-westerse herkomst volgen relatief vaak vmbo

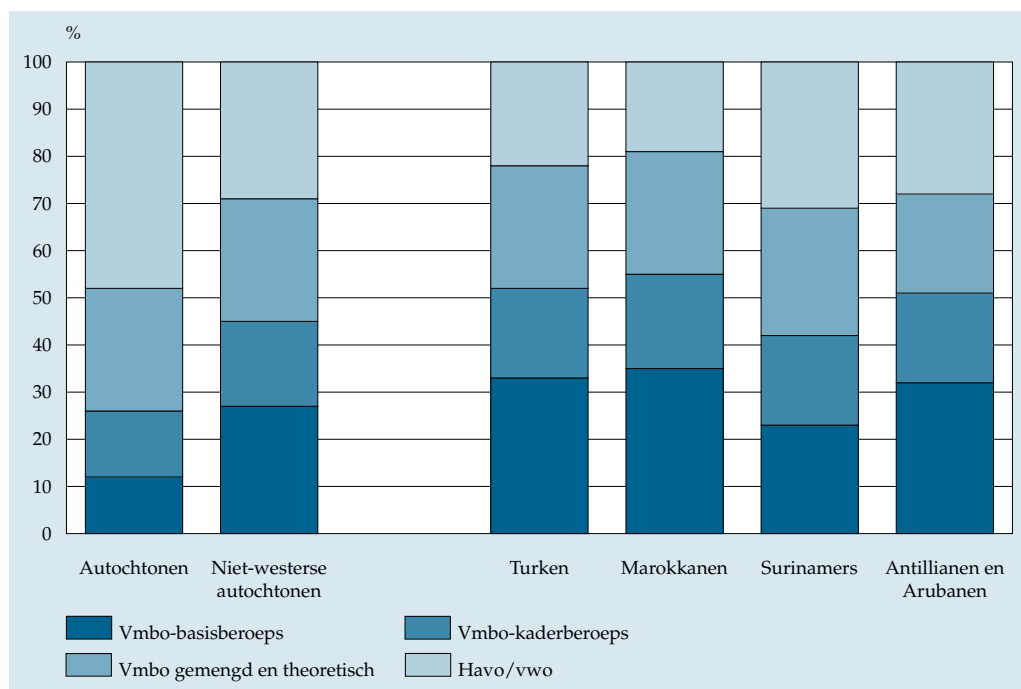
In vergelijking met autochtone en westerse allochtone leerlingen zitten derdeklassers van niet-westerse allochtone herkomst relatief vaak op het vmbo. Bovendien gaan zij binnen het vmbo vaker naar de lagere leerwegen, dat wil zeggen de basis- en de kaderberoepsgerichte leerweg. Zo volgde in 2005/'06 in het voortgezet onderwijs meer dan eenderde van de leerlingen van Turkse en Marokkaanse herkomst de basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo. Van de autochtone derdeklassers was dit maar 12 procent. De deelname aan de gemengde en theoretische leerweg van het vmbo is voor alle onderscheiden groepen vrijwel gelijk (rond de 25 procent).

Binnen het voortgezet onderwijs zat in 2005/'06 van de autochtone en westerse allochtone derdeklassers bijna de helft op de havo of het vwo. Van de niet-westerse allochtone kinderen was dit nog geen derde. Het minst goed doen de leerlingen het met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Van hen volgde slechts één op de vijf leerlingen een havo- of vwo-opleiding. Voor alle onderscheiden herkomstgroeperingen geldt dat meisjes vaker op de havo of het vwo zitten dan jongens (het verschil bedroeg gemiddeld 6 procentpunt).

Autochtone leerlingen in de grote steden vaker naar vwo

De grootte van de gemeente waar de school staat, heeft weinig invloed op de verdeling naar schoolsoort van leerlingen van niet-westerse allochtone herkomst. Bij de autochtone leerlingen maakt het wel uit. Hoe groter de schoolgemeente, hoe meer autochtone leerlingen in het derde leerjaar het vwo volgen. In 2005/'06 liep de deelname van autochtone leerlingen in het vwo op van 20 procent in de kleinere gemeenten tot 32 procent in de vier grote steden. Verder valt op dat autochtone leerlingen die in één van de vier grote steden naar school gaan, veel vaker in het derde leerjaar nog geen definitieve keuze voor havo of vwo hebben gemaakt.

3.1.5 Verdeling over de schoolsoorten in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs¹⁾ per herkomstgroepering, 2005/'06*

¹⁾ Exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

Bron: CBS, IBC, GBA.

Relatief veel allochtonen in leerwegondersteunend onderwijs

Binnen het vmbo kunnen leerlingen met achterstanden of gedrags- en motivatieproblemen een indicatie krijgen voor het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo). Zij krijgen dan meer ondersteuning en individuele begeleiding bij het volgen van het vmbo. In principe kunnen deze leerlingen alle leerwegen van het vmbo volgen. In de praktijk echter blijkt dat ze nauwelijks de gemengde of theoretische leerweg volgen. In 2005/'06 volgde bijna 95 procent van de leerlingen met een lwoo-indicatie in het derde leerjaar één van de twee lagere leerwegen van het vmbo. Het merendeel ging naar de basisberoepsgerichte leerweg.

Allochtone leerlingen hebben naar verhouding vaker een indicatie voor het lwoo dan autochtonen. In 2005/'06 volgde in het vmbo 28 procent van de niet-westerse allochtone leerlingen het lwoo, tegenover 17 procent van de autochtone leerlingen. Van de niet-westerse vmbo-leerlingen die in het buitenland zijn geboren (eerste generatie allochtonen) had 36 procent een lwoo-indicatie. Dit laatste is niet zo verwonderlijk. Leerlingen met bijvoorbeeld een taalachterstand kunnen met wat extra ondersteuning misschien toch nog een vmbo-diploma halen.

Vmbo'ers kiezen steeds vaker voor zorg en welzijn

In de laatste leerjaren van het voortgezet onderwijs kiezen de leerlingen in de lagere leerwegen van het vmbo en in de havo en het vwo een sector of profiel. De vmbo'ers kunnen in het derde en vierde leerjaar van de basis- en kaderberoeps-gerichte leerweg kiezen uit de vier sectoren: *landbouw*, *techniek*, *economie* en *zorg en welzijn*. De leerlingen van de gemengde leerweg kiezen ook uit deze sectoren, maar dat geldt maar voor één vak.

Binnen de leerjaren 3 en 4 van het vmbo (inclusief het lwoo) trokken in 2005/'06 de sectoren *techniek*, *economie* en *zorg en welzijn* ieder bijna evenveel leerlingen. Elke sector had een aandeel van zo'n 30 procent. Slechts één op de acht leerlingen volgde een vmbo-opleiding in de sector *landbouw*. In vergelijking met het schooljaar 2000/'01 is de belangstelling voor de sector *techniek* duidelijk afgenomen. Het aandeel van de sector *zorg en welzijn* is daarentegen flink gestegen. In iets mindere mate geldt dit ook voor de sector *economie*.

Niet-westerse allochtonen kiezen vaker voor economie

In het vmbo kiezen de niet-westerse allochtonen bijna twee keer zo vaak voor *economie* dan de autochtone leerlingen. Dit geldt zowel voor jongens als meisjes. Voor niet-westerse allochtonen is *economie* daarmee de meest gekozen sector in het vmbo. Autochtone jongens kiezen het meest voor *techniek*, terwijl *zorg en welzijn* veruit de meest populaire sector is bij de autochtone meisjes. Zowel voor alle onderscheiden herkomstgroeperingen als voor jongens en meisjes geldt: hoe hoger de leerweg binnen het vmbo, hoe vaker gekozen wordt voor de economische sector.

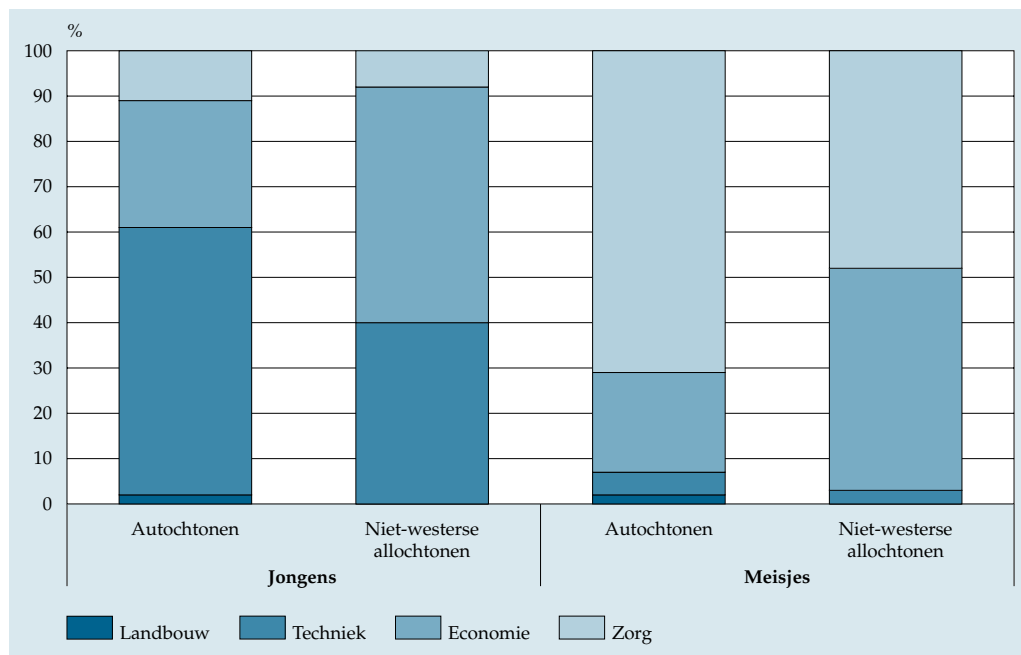
Profielkeuze in het vwo gelijkmatiger verdeeld dan binnen de havo

In de hoogste leerjaren van havo en vwo kunnen de leerlingen uit vier profielen kiezen: *natuur en techniek*, *natuur en gezondheid*, *economie en maatschappij* en *cultuur en maatschappij*. Op de havo kiezen jongens en meisjes vaker voor een maatschappij-dan voor een natuurprofiel. Evenals in voorgaande jaren was in 2005/'06 *economie en maatschappij* het meest populair. Dat geldt met name voor allochtone jongens en in iets mindere mate ook voor autochtone jongens. Van de meisjes koos ruim de helft voor *cultuur en maatschappij*. Bij hen kwam *economie en maatschappij* op de tweede plaats. Daarentegen kozen havo-meisjes zelden voor *natuur en techniek*. Zowel bij autochtone als allochtone havisten spreekt dit profiel kennelijk alleen de jongens aan.

In het vwo is de profielkeuze wat gelijkmatiger verdeeld dan binnen de havo. Met uitzondering van *cultuur en maatschappij* bij de jongens en *natuur en techniek* bij de meisjes worden alle profielen geregeld gekozen. Jongens hebben een lichte voorkeur voor *economie en maatschappij*, bij de meisjes staat *natuur en gezondheid* duidelijk bovenaan. In 2005/'06 kwam bij de autochtone jongens *natuur en techniek* op de tweede plaats. Bij de niet-westers allochtone jongens was *natuur en gezondheid* even populair als *economie en maatschappij*. Autochtone meisjes kozen na *natuur en*

gezondheid vaak voor cultuur en maatschappij. Bij de niet-westers allochtone meisjes was economie en maatschappij het op een na grootste profiel.

3.1.6 Sectorkeuze vmbo¹⁾ leerjaren 3 en 4 naar geslacht en herkomstgroepering, 2005/'06*

¹⁾ Exclusief de theoretische leerweg en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

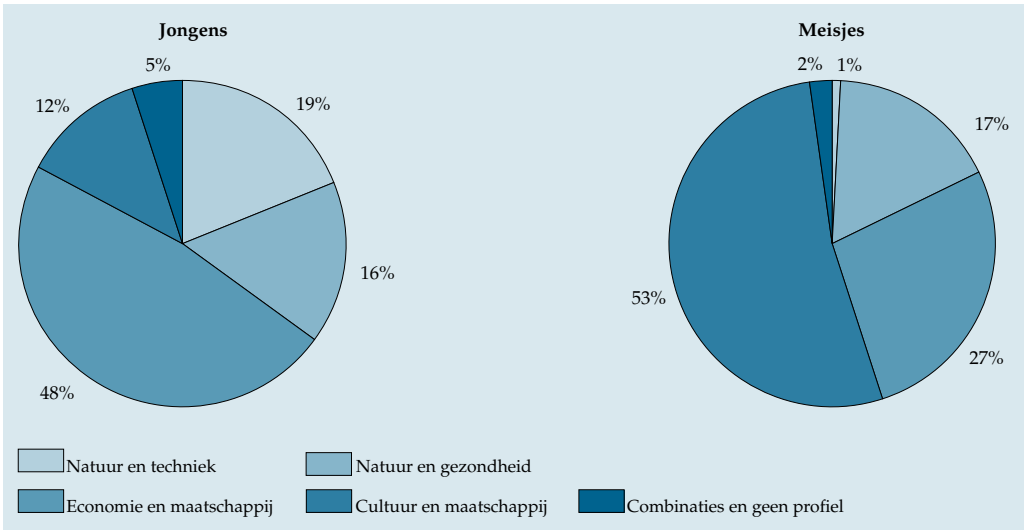
Bron: CBS, IBG, GBA.

Aantal geslaagden in het voortgezet onderwijs licht afgenomen

Aan het eind van schooljaar 2004/'05 behaalden in het voortgezet onderwijs ruim 162 duizend leerlingen een diploma. Dat zijn er 2 duizend minder dan een jaar eerder. In het vmbo had tweevijfde van de geslaagden de theoretische leerweg gevolgd. Zowel de havisten als vwo'ers deden het vaakst examen in het profiel *economie en maatschappij*.

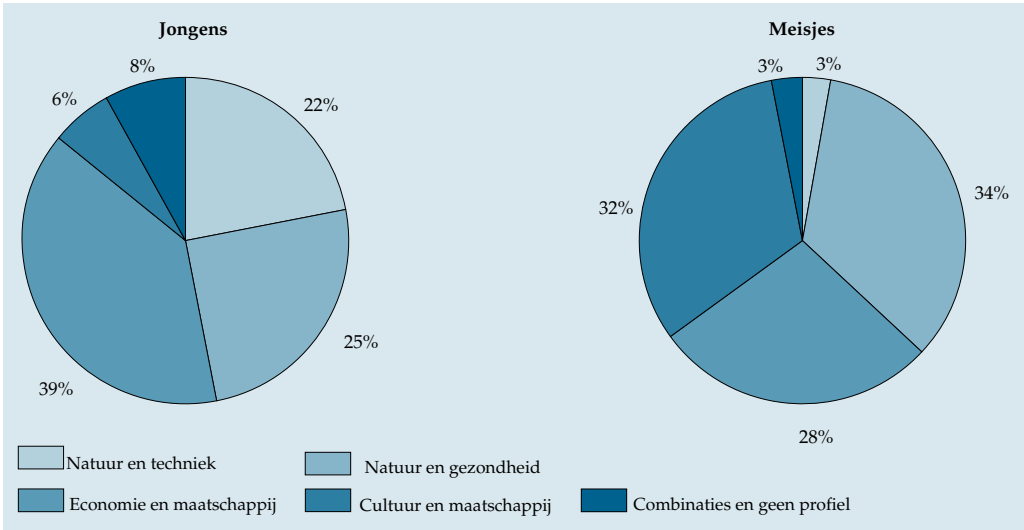
De eerder beschreven profielkeuze van jongens en meisjes op de havo en het vwo weerspiegelt zich vrij goed in de verdeling van de geslaagden. In 2004/'05 haalde op de havo bijna de helft van de jongens een diploma voor het profiel *economie en maatschappij*, terwijl bij de meisjes iets meer dan de helft slaagde voor *cultuur en maatschappij*. De andere profielen waren bij de havisten duidelijk minder in trek. In het vwo waren de meisjes vrijwel gelijk verdeeld over de profielen *natuur en gezondheid*, *economie en maatschappij* en *cultuur en maatschappij*. De jongens hadden een duidelijke voorkeur voor *economie en maatschappij* en kozen in iets mindere mate voor *natuur en gezondheid* en *natuur en techniek*. Het profiel *cultuur en maatschappij* sprak ze duidelijk minder aan.

3.1.7 Geslaagden voor de havo naar profiel, 2004/'05

Bron: CBS, IBG.

3.1.8 Geslaagden voor het vwo naar profiel, 2004/'05

Bron: CBS, IBG.

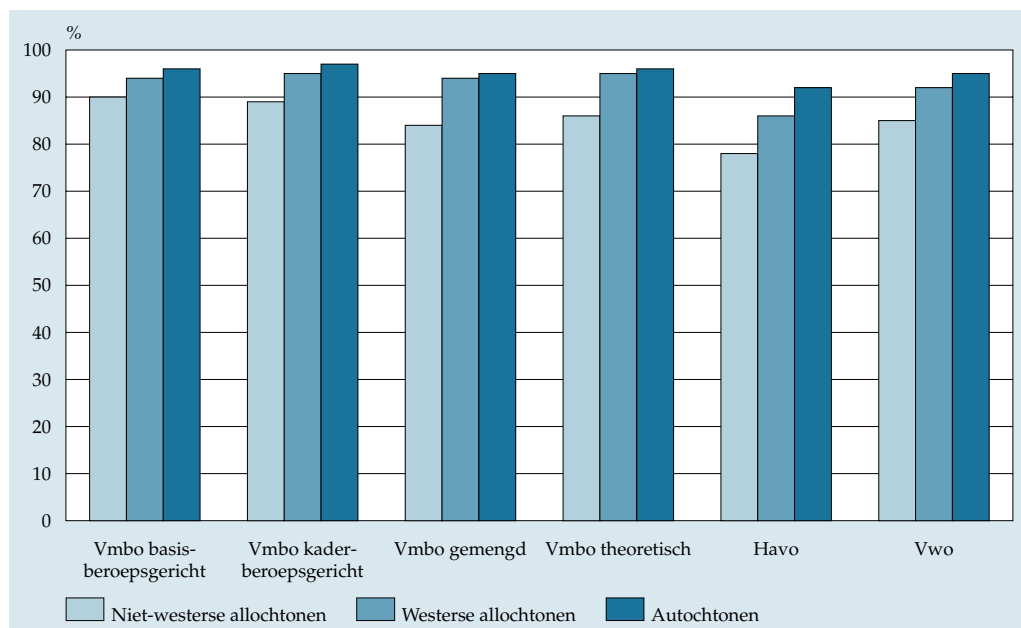
Relatief weinig geslaagden bij niet-westers allochtone eindexamenkandidaten

In 2004/'05 weken de slagingspercentages in het voortgezet onderwijs nauwelijks af van voorgaande jaren. Het meest succesvol waren de kandidaten die examen deden voor de kader- of basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo. Van hen slaagde 95 procent. Binnen het vmbo bleven de eindexamenkandidaten die de theoretische

of gemengde leerweg hadden gevolgd daar nauwelijks bij achter. Van hen kreeg 94 procent een diploma. Met een slagingspercentage van 90 procent vielen de havisten enigszins uit de toon, want van de vwo'ers slaagde eveneens 94 procent. De afgelopen vijf jaar slaagde van de jongens en meisjes in het voortgezet onderwijs een vrijwel even groot deel. Uitsluitend bij de kader- en basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo waren de meisjes ieder jaar iets succesvoller.

Bij alle schoolsoorten in het voortgezet onderwijs is het slagingspercentage van autochtone eindexamenkandidaten ieder jaar hoger dan dat van allochtone eindexamenkandidaten. De niet-westerse allochtonen blijven op hun beurt weer achter bij de westerse allochtonen, die niet veel lager scoren dan de autochtonen. De verschillen in slagingspercentages tussen autochtone en niet-westers allochtone eindexamenkandidaten waren de afgelopen jaren het grootst bij de havo en het kleinst bij de meer op de praktijk gerichte kader- en basisberoepsgerichte leerweg in het vmbo. In 2004/'05 slaagde op de havo van de autochtone eindexamenkandidaten 92 procent, tegenover 78 procent van de niet-westers allochtone eindexamenkandidaten. Daarbij liepen de slagingspercentages binnen de groep niet-westerse allochtonen uiteen van 86 procent voor de Antillianen en Arubanen tot 67 procent voor de Turken. Ook bij het eindexamen voor vmbo en vwo waren de kandidaten van Turkse afkomst in 2004/'05 het minst succesvol.

3.1.9 Slagingspercentages¹⁾ in het voortgezet onderwijs naar herkomstgroepering, 2004/'05

¹⁾ Deze percentages hebben betrekking op de deelnemers aan genoemd eindexamen.

Bron: CBS, IBC, GBA

Vmbo'ers stromen meestal door naar het mbo

In 2004 gingen zeven van de tien geslaagde vmbo'ers naar het middelbaar beroeps-onderwijs. Slechts 7 procent stroomde door naar de havo. Eén op de vijf verliet voor minimaal één jaar het onderwijs. In vergelijking met 1996 ging een kleiner deel van de gediplomeerden naar de havo. Daarnaast hield een grotere groep het onderwijs voor gezien, zij het dat hierin een verbetering optrad ten opzichte van het jaar ervoor. In 2004 deed ruim een kwart van de vierdeklassers in het vmbo het examenjaar nog eens over als ze geen diploma hadden behaald. In 1996 lag dat percentage nog op 48. Wel stroomde in 2004 een grotere groep zonder diploma door naar het mbo, de havo of de deeltijdvariant van de theoretische leerweg in het vmbo.

Negen van de tien havisten en vwo'ers studeren door

In 2004 ging 82 procent van de gediplomeerde havisten naar het voltijd-hbo. Slechts weinigen (5 procent) kozen voor het vwo. In 1996 stroomde nog 13 procent door naar het vwo. Daar stond echter tegenover dat slechts 56 procent aan een voltijd-studie in het hoger beroepsonderwijs begon. Bovendien verliet toen een veel groter deel van de geslaagden het onderwijs voor minstens één jaar dan in 2004.

In 2004 deed ruim de helft van de vijfdeklassers op de havo het examenjaar nog eens over als ze geen diploma hadden behaald. Een deel van hen deed dat wel via het deeltijdonderwijs. In vergelijking met 1996 is de uitstroom uit het onderwijs van havisten zonder diploma echter toegenomen.

In 2004 ging driekwart van de gediplomeerde vwo'ers naar het wetenschappelijk onderwijs. Dat was in 1996 minder dan 60 procent. In diezelfde periode is de doorstroom van het vwo naar het voltijd-hbo bijna gehalveerd (van 30 naar 16 procent). De afgelopen jaren verliet één op de tien geslaagde vwo'ers het onderwijs voor-good of voor minstens een jaar. Van de zesdeklassers die geen diploma behaalden, stroomde in 2004 ruim de helft het onderwijs uit. In vergelijking met 1996 en 2003 deed een veel kleinere groep het examenjaar nog eens over.

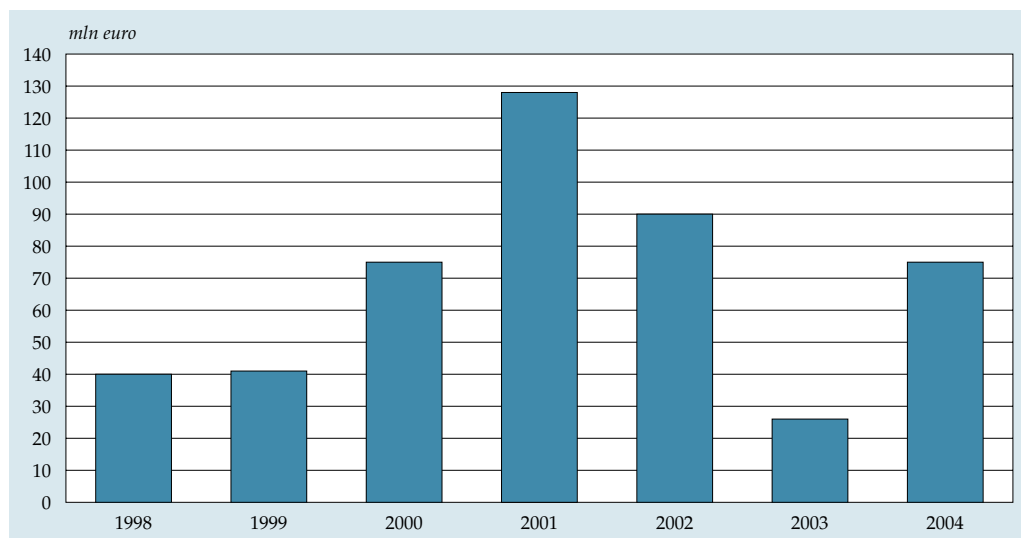
3.2 Uitgaven en inkomsten

3.2.1 Baten en lasten

Exploitatieresultaat herstelt zich

De lasten van de instellingen in het voortgezet onderwijs bedroegen in 2004 ruim 5,5 miljard euro. De toename ten opzichte van 2003 bedroeg slechts 1 procent. De baten zijn iets sterker gestegen, met 2 procent naar bijna 5,6 miljard euro. Dit leverde een exploitatieresultaat op van 75 miljoen euro, een forse verbetering ten opzichte van het voorgaande jaar.

3.2.1 Exploitatieresultaat van instellingen in het voortgezet onderwijs

Bron: OCW (Cfi), CBS.

Personele lasten grootste uitgavenpost

De personele lasten vormden net als in voorgaande jaren de grootste uitgavenpost. In 2004 bedroeg het aandeel hiervan in de totale lasten 81 procent. Personele lasten hebben voor het grootste deel betrekking op lonen, salarissen en sociale lasten. De baten bestaan voor het overgrote deel uit rijksbijdragen. In 2004 maakten deze bijdragen 91 procent uit van de totale baten. Dit percentage is de afgelopen vijf jaar hoegenaamd hetzelfde gebleven. De instellingen in het voortgezet onderwijs worden volgens het 'lumpsumsysteem' bekostigd. Dit houdt in dat de overheid jaarlijks een bedrag aan de instellingen ter beschikking stelt dat zij in principe vrij kunnen besteden. Ze zijn ter verantwoording van hun feitelijke uitgaven verplicht om een financieel jaarverslag bij het Ministerie van OCW in te dienen.

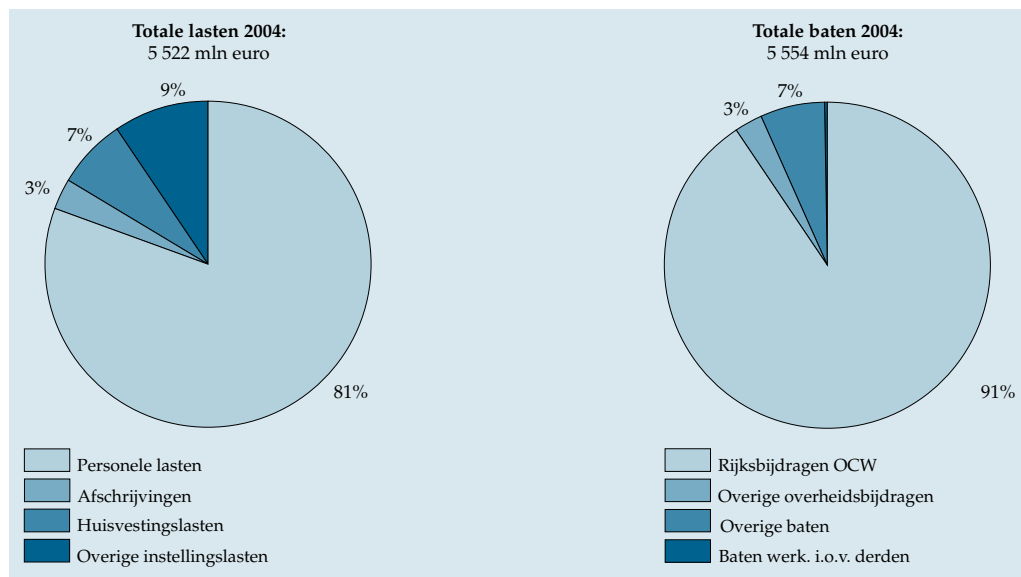
De zelfstandige instellingen bij het speciaal voortgezet onderwijs (svo) die onder de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) vallen, hanteren nog het declaratiestelsel en hoeven geen financiële jaarverslagen in te dienen. Deze groep valt hiermee buiten de waarneming.

Forse groei lasten en baten sinds 2000

Bij de lasten- en batenontwikkeling is er een forse groei in de periode 2000–2004. Lastenstijgingen vloeiden vooral voort uit onderwijscao's gericht op verbetering van arbeidsvoorwaarden, nieuwe onderwijsmethoden (met toenemend gebruik van digitale leermiddelen), opwaartse prijsontwikkeling in de lopende kosten voor huisvesting (schoonmaak en energie) en uitbreiding van administratieve- en beheerstaken. Dit laatste hangt samen met de decentralisatie van taken naar en over-

heveling van budgetten aan de instellingen als gevolg van verzelfstandigingen en fusies van (of samenwerkingsverbanden tussen) scholen.

3.2.2 Baten en lasten van instellingen in het voortgezet onderwijs

Bron: OCW (Cfi), CBS.

Minder instellingen en meer personeel

Ondanks een afnemend aantal vo-instellingen blijft de omvang van het onderwijsend personeel met een vast dienstverband nog steeds groeien. Dit is het gevolg van een toename in het aantal deeltijdwerkers en wordt mede gestimuleerd doordat een kleiner aantal instellingen een nog immer groeiend aantal deelnemers moet bedienen. In het kader van beleid van het Ministerie van OCW om de professionaliteit in het personeelsbeleid te versterken en de werkdruk in het voortgezet onderwijs te verminderen, is extra budget beschikbaar gesteld. De groei in lasten voor uitzendkrachten, declaranten en dergelijke hangt hiermee samen. Declaranten zijn gastdocenten en ander incidenteel personeel.

Weinig verandering in 2004

In vergelijking met de periode 2000–2003 is de zeer geringe stijging van de totale lasten en baten in 2004 opvallend. Aan de lastenkant was voor het eerst in jaren zelfs sprake van een daling bij diverse posten, waaronder huisvestingslasten en overige instellingslasten. De rijksbijdragen, de omvangrijkste batenpost, zijn in 2004 slechts in geringe mate gestegen. Hoewel het slechts een bescheiden onderdeel is van de baten, nam het totale bedrag aan ouderbijdragen in de periode 2000–2004 wel fors toe (67 procent).

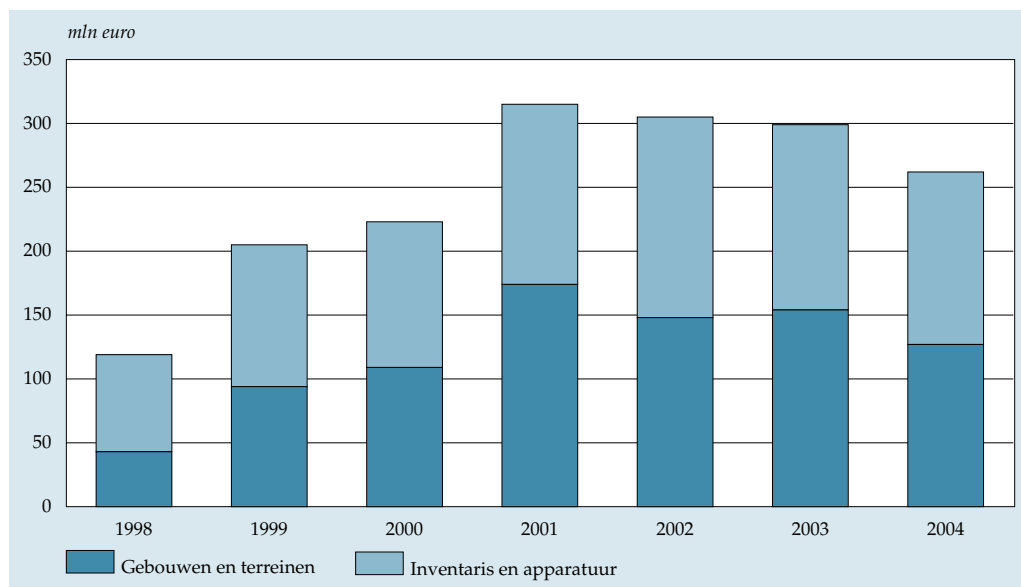
De investeringen kwamen in 2004 uit op 264 miljoen euro. Daarmee liggen ze iets lager dan in de voorgaande drie jaren. Het betreft hier overigens alleen de investeringen die door de instellingen zelf zijn gedaan. De schoolgebouwen in het voortgezet onderwijs zijn eigendom van de gemeenten. Bij het bve, hbo en wo zijn de instellingen wél zelf eigenaar van de schoolgebouwen.

Van rijk naar gemeente

Op 1 januari 1997 zijn de taken en bevoegdheden op het terrein van investeringen in onderwijshuisvesting voor het voortgezet onderwijs (openbaar en bijzonder) overgedragen van het Ministerie van OCW aan de gemeenten. De schoolbesturen zijn sindsdien verantwoordelijk voor het binnenonderhoud (groot onderhoud in de vorm van verbouwingen e.d.) en de gemeenten voor de overige taken op het gebied van onderwijshuisvesting, zoals het onderhoud van de buitenkant (groot onderhoud in de vorm van renovatie e.d.) en de nieuwbouw en uitbreiding van schoolgebouwen. De gemeenten krijgen hiervoor een vergoeding via de algemene uitkering uit het gemeentefonds. Een deel van het geld dat is gemoeid met huisvestingsinvesteringen gaat dus buiten de instellingen om en maakt deel uit van de gemeentebegrotingen.

Sinds 1997 bestaat voor gemeenten ook de mogelijkheid van doordecentralisatie, waarbij de verantwoordelijkheid voor investeringen in schoolgebouwen toch wordt overgedragen aan schoolbesturen. In een aantal gevallen is dat ook gebeurd, waarbij het overigens vooral ging om overdracht van het buitenonderhoud.

3.2.3 Investeringen van instellingen in het voortgezet onderwijs

Bron: OCW (Cfi), CBS.

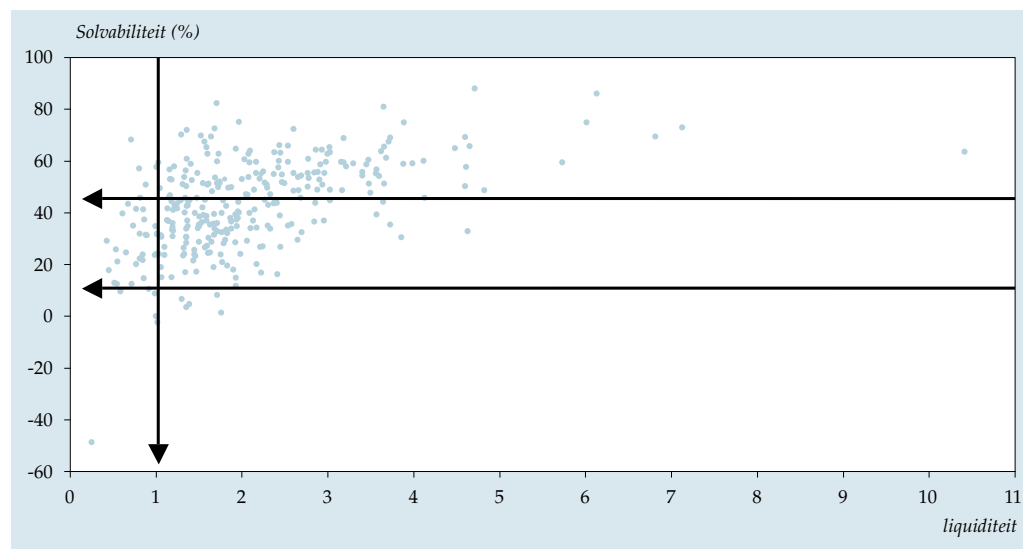
3.2.2 De balans

Financiële positie stabiliseert

In 2004 bedroeg de gemiddelde liquiditeitsratio van de vo-instellingen 1,7. De liquiditeitsratio is het quotiënt van vlottende activa en kortlopende schulden en indiceert of de instellingen op korte termijn aan hun verplichtingen kunnen voldoen. De financiële positie van de instellingen kan als gezond worden beschouwd bij een liquiditeitsratio van 1 of hoger. Het gemiddelde ligt dus ruim boven deze grens waarbij het wel opvallend is dat de liquiditeitsratio in de periode 2000–2003 is gedaald. In 2004 is aan deze daling overigens een einde gekomen.

De solvabiliteitsratio (quotiënt van het eigen vermogen en het balanstotaal) van vo-instellingen bedroeg gemiddeld 44,8 procent en lag daarmee tegen de bovengrens zoals het Ministerie van OCW die hanteert. Gemiddeld beschikten vo-instellingen daarmee over een gezonde financiële positie voor de langere termijn. Bij uitzetting van de liquiditeits- tegen de solvabiliteitsratio per individuele vo-instelling wordt echter duidelijk dat er een grote spreiding bestaat tussen de instellingen.

3.2.4 Liquiditeitsratio versus solvabiliteitsratio in het voortgezet onderwijs, 2004

Volgens de 'signaleringsgrenzen' van het Ministerie van OCW hoort de solvabiliteitsratio tussen 10% en 45% te liggen voor een gezonde financiële positie. Een liquiditeitsratio gelijk aan of groter dan 1 is voldoende.

Bron: OCW (Cfi), CBS.

3.3 Toelichting

In 1968 vond de invoering van de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO) plaats. Deze wet, ook wel bekend als de Mammoetwet, bracht voor het eerst alle bestaande schooltypen voor het voortgezet onderwijs onder in één wet. Tot 1996 vielen het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) ook onder de WVO. Met ingang van 1996 zijn deze twee schooltypen ondergebracht in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB), waardoor het werkingsgebied van de WVO vanaf dat moment de volgende schoolsoorten omvatte:

- het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo);
- het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo);
- het middelbaar algemeen voortgezet onderwijs (mavo);
- het voorbereidend beroepsonderwijs (vbo).

Het vwo is bestemd voor leerlingen van 12–18 jaar en heeft een duur van zes jaar. Tot het vwo behoren de schooltypen gymnasium (klassieke talen verplicht), atheneum (zonder klassieke talen) en lyceum (klassieke talen als keuze). Het vwo geeft toegang tot het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs.

De havo is bestemd voor leerlingen van 12–17 jaar en heeft een duur van vijf jaar. De havo bereidt voor op het hoger beroepsonderwijs. Havo-gediplomeerden kunnen ook doorstromen naar het vijfde leerjaar vwo.

De mavo was bestemd voor leerlingen van 12–16 jaar en had een duur van vier jaar. De mavo bereidde voor op het middelbaar beroepsonderwijs, maar mavo-gediplomeerden met eindexamenresultaten op voldoende niveau, konden ook doorstromen naar het vierde leerjaar havo.

Het vbo was bestemd voor leerlingen van 12–16 jaar en had een duur van vier jaar. Het bereidde voor op het middelbaar beroepsonderwijs. Het onderwijs was verdeeld in vier sectoren:

- landbouw,
- techniek,
- economie,
- zorg en welzijn.

Vanaf 1998 heeft een aantal ingrijpende veranderingen plaatsgevonden in het voortgezet onderwijs. Een belangrijke verandering is de invoering van de zogenaamde profielen in de hogere leerjaren van de havo en het vwo. Elk profiel bevat gemeenschappelijke (profielonafhankelijke) vakken, verplichte vakken en vrije vakken. Door de invoering van de profielen is de vrije keuze van examenvakken in de havo en het vwo grotendeels komen te vervallen. Er zijn vier profielen:

- natuur en techniek;
- natuur en gezondheid;
- economie en maatschappij;
- cultuur en maatschappij.

De eerste examens in de nieuwe profielen vonden in het schooljaar 1999/'00 in de havo plaats.

Verder is op 1 augustus 1999 een nieuw onderwijstype ingevoerd: het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo). Met de invoering van het vmbo kwamen de oude programma's van de mavo en het vbo te vervallen. Het vmbo is bestemd voor leerlingen van 12–16 jaar, heeft een duur van vier jaar, en bereidt voor op het middelbaar beroepsonderwijs. Het vmbo kent vier leerwegen, onderwijsprogramma's met een voorgeschreven aantal vakken en een relatief vaststaand eindexamenpakket:

- de theoretische leerweg;
- de gemengde leerweg;
- de kaderberoepsgerichte leerweg;
- de basisberoepsgerichte leerweg (inclusief leerwerktrajecten).

Met uitzondering van de theoretische leerweg worden binnen elke leerweg dezelfde vier sectoren onderscheiden als in het 'oude' vbo (landbouw, techniek, economie en 'zorg en welzijn'). In het schooljaar 2002/'03 zijn voor het eerst examens in de verschillende leerwegen afgelegd. Voor alle leerlingen zijn Nederlands en Engels een verplicht examenvak. Daarnaast moeten zij twee vakken kiezen die verband houden met hun sector en ook nog eens twee andere vakken of een beroepsgericht programma.

Binnen het vmbo is het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) de opvolger van het individueel voorbereidend beroepsonderwijs (ivbo) en het voortgezet speciaal onderwijs voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (vso-lom). Het lwoo is bestemd voor leerlingen met achterstanden of gedrags- en motivatieproblemen die met extra begeleiding wel in staat zijn om een diploma te behalen.

Ten slotte is met ingang van het schooljaar 1998/'99 het voortgezet speciaal onderwijs aan kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (vso-lom) en aan moeilijk lerende kinderen (vso-mlk) onder het werkingsgebied van de WVO gebracht. De nieuwe benaming van deze onderwijssoorten is speciaal voortgezet onderwijs (svo). Het svo-lom is vervolgens tussen 1999 en 2002 omgevormd tot leerwegondersteunend onderwijs of praktijkonderwijs. Het svo-mlk is in dezelfde periode omgezet in praktijkonderwijs. Praktijkonderwijs is bestemd voor leerlingen die onvoldoende capaciteiten hebben om een diploma te behalen. Het praktijkonderwijs is geen voorbereiding op vervolgonderwijs. Stages vormen een essentieel deel van het praktijkonderwijs. Leerlingen die deze onderwijsvorm verlaten, krijgen een getuigschrift.

In Nederland worden openbare en bijzondere scholen onderscheiden. Openbare scholen worden door de overheid bestuurd en bieden hun onderwijs niet vanuit een bepaalde godsdienst of levensbeschouwing aan. Bijzondere scholen worden niet door de overheid bestuurd. Vaak geven zij onderwijs vanuit een bepaalde godsdienst of levensbeschouwing. Bijvoorbeeld rooms-katholieke, protestants-christelijke, reformatorische en islamitische scholen. Een deel van het bijzonder onderwijs bestaat uit niet-confessionele scholen. Dit zijn scholen voor algemeen bijzonder onderwijs, de vrije school en samenwerkingsverbanden tussen openbare en bijzondere scholen. Ongeacht de denominatie kunnen scholen werken vanuit speciale opvoedings- en onderwijsmethoden zoals Montessori, Jenaplan, Dalton en Freinet.

In dit hoofdstuk wordt er ook onderscheid gemaakt tussen autochtonen en allochtonen. Tot de autochtonen behoren alle in Nederland woonachtige personen van wie beide ouders in Nederland geboren zijn. Tot de allochtonen behoren alle in Nederland woonachtige personen die minstens één in het buitenland geboren ouder hebben. De allochtonen zijn in twee hoofdgroepen verdeeld. Tot de westerse allochtonen behoren degenen die afkomstig zijn uit Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika, Japan, Oceanië en Indonesië. Tot de niet-westerse allochtonen behoren degenen die afkomstig zijn uit Afrika, Azië (exclusief Japan en Indonesië), Zuid-Amerika en Turkije. Daarnaast is er bij de allochtonen onderscheid gemaakt tussen de eerste en tweede generatie. Allochtonen die zelf in het buitenland zijn geboren, vormen de eerste generatie; allochtonen die in Nederland zijn geboren, vormen de tweede generatie.

De cijfers over het personeel hebben betrekking op het onderwijzend en onderwijs-ondersteunend personeel samen. Bij deze gegevens (in fte's) gaat het om arbeids-marktcijfers in plaats van cijfers over de toegekende formatie.

De uitgaven en inkomsten zijn van de instellingen in het voortgezet onderwijs die worden gesubsidieerd door het Ministerie van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap). In beperkte mate ontvangt dit ministerie hiervoor gelden van het Ministerie van LNV (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit). Deze instellingen zijn wettelijk verplicht om jaarlijks voor 1 juli de jaarrekening bij het Ministerie van OCW in te dienen, waarmee financiële verantwoording wordt afgelegd over het afgelopen verslagjaar. Het Ministerie van OCW heeft aan deze instellingen voorschriften verstrekt over de wijze waarop de jaarrekening dient te zijn opgesteld. Door instellingsaccountants is gecontroleerd of de instellingen de voorschriften hebben nageleefd bij het samenstellen van de jaarrekeningen. De jaarrekeningen worden door Centrale Financiën Instellingen (Cfi), een agentschap van het Ministerie van OCW, verwerkt. Over de verslagjaren 1998 tot en met 2004 heeft het CBS, grotendeels gebaseerd op in bestandsvorm verstrekte data van het Cfi, geconsolideerde exploitatierekeningen en balansen en investeringsoverzichten opgesteld.

4. Middelbaar beroepsonderwijs en educatie

In 2005/'06 telde het mbo 482 duizend scholieren, 8 duizend meer dan het jaar ervoor. Binnen de beroepsopleidende leerweg kiest ruim de helft van de leerlingen voor een middenkaderopleiding, terwijl binnen de beroepsbegeleidende leerweg driekwart van de leerlingen een basisberoepsopleiding of een vakopleiding volgt. Leerlingen van niet-westerse herkomst volgen relatief vaak het laagste niveau in het middelbaar beroepsonderwijs. Vooral voor de sector zorg en welzijn is de belangstelling van de mbo-leerlingen de afgelopen jaren sterk toegenomen. Het aantal geslaagden in het mbo is in 2004/'05 gestegen tot 142 duizend.

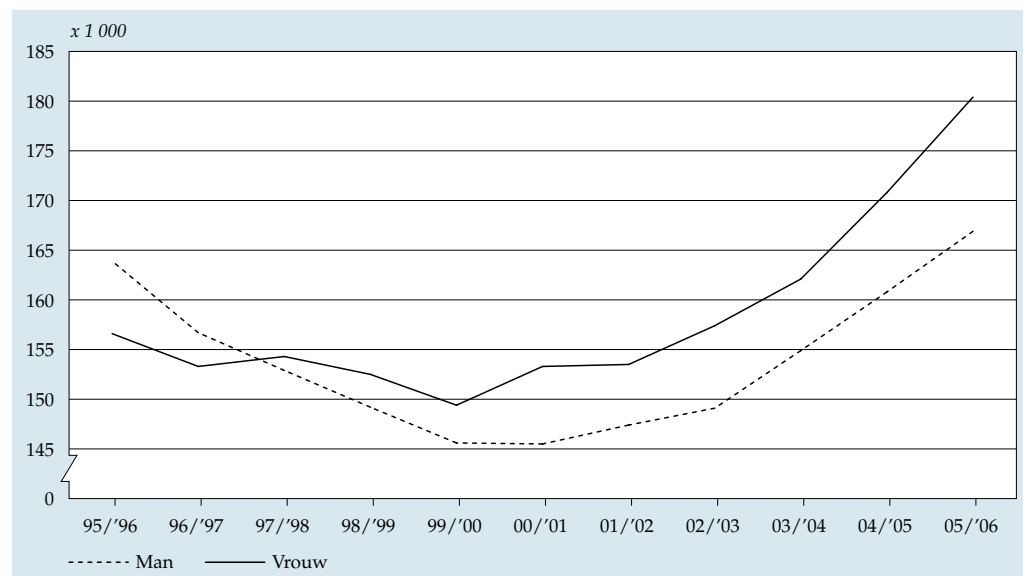
Aan de basiseducatie namen in 2005 in totaal 104 duizend personen deel. Dat is een kwart minder dan in het jaar ervoor. Het aantal deelnemers aan het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs is in 2005/'06 voor het eerst sinds jaren gestegen. Er namen toen 15 duizend personen aan dit type onderwijs deel. In 1995/'96 waren er nog 46 duizend deelnemers.

4.1 Middelbaar beroepsonderwijs

Aantal leerlingen in de bol neemt nog steeds toe

In het schooljaar 2005/'06 bedroeg het aantal leerlingen in de beroepsopleidende leerweg (bol) 347 duizend. Dat is 5 procent meer dan in het jaar ervoor. Na een daling

4.1.1 Leerlingen in de beroepsopleidende leerweg naar geslacht

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

in de tweede helft van de negentiger jaren is het aantal leerlingen in de bol vanaf het schooljaar 2000/'01 fors gestegen. Volgens de Referentieraming van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) zal het aantal leerlingen in de bol de komende jaren toenemen tot ongeveer 395 duizend in 2015/'16. Voor 2007/'08 is daarbij een aanzienlijke groei voorspeld als gevolg van het verlengen van de leerplicht tot 18 jaar. De daling van het aantal leerlingen in de beroepsopleidende leerweg in de tweede helft van de negentiger jaren kan voor ruim 70 procent op het conto van de mannen worden geschreven. In de jaren daarna hebben de vrouwen iets meer aan de groei van het aantal leerlingen in de bol bijgedragen dan de mannen.

In 2005/'06 volgden 332 duizend leerlingen een opleiding in de voltijd-bol. Dat is ruim 5 procent meer dan een jaar eerder. In de voltijd-bol zijn de vrouwen vanaf 1998/'99 in de meerderheid. Het aantal leerlingen in de deeltijd-bol bedroeg in 2005/'06 bijna 15 duizend. Dat is 5 procent minder dan in het voorafgaande schooljaar. Hoewel de afname minder sterk was dan in voorgaande jaren is het aantal deeltijdleerlingen in de periode 1995–2005 meer dan gehalveerd. Bij mannen en vrouwen is de belangstelling voor de deeltijd-bol in vrijwel dezelfde mate afgenomen.

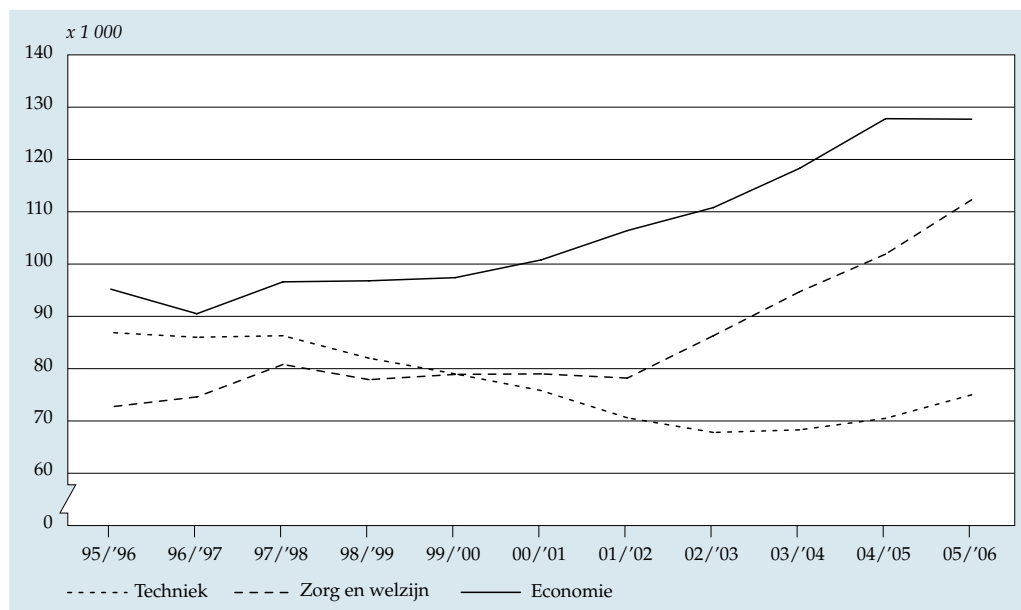
Stijging sector zorg en welzijn zet door

Vanaf het schooljaar 2005/'06 kent de bol vijf sectoren. In de voltijd-bol is *economie*, met een aandeel van 38 procent van de leerlingen, de grootste sector. Daarna volgen *zorg en welzijn* met 34 procent en *techniek* met 23 procent van het totaal aantal leerlingen. In de sector *zorg en welzijn* is het aantal leerlingen de afgelopen elf jaar met ruim de helft gestegen. Alleen al in 2005/'06 kwamen er ruim 10 duizend leerlingen bij. In dezelfde periode steeg het aantal leerlingen in de sector *economie* met eenderde. Na een jarenlange daling is de belangstelling voor de sector *techniek* vanaf 2003/'04 steeds sterker toegenomen. Toch was het leerlingental in deze sector in 2005/'06 nog altijd zo'n 15 procent lager dan elf jaar geleden. In de voltijd-bol volgt slechts een klein gedeelte (5 procent) landbouwonderwijs. In 2005/'06 is er voor het eerst ook een zeer kleine groep die de nieuwe combinatiesector *techniek en economie* volgt. Het gaat daarbij om enkele opleidingen op het gebied van logistiek of ICT.

Ruim de helft van de leerlingen koos in 2005/'06 voor een middenkaderopleiding. Verder volgde ruim 20 procent een vakopleiding en iets minder dan 20 procent een basisberoepsopleiding. Daarnaast volgt een kleine groep (4 procent) een assistentopleiding of een specialistenopleiding (minder dan 1 procent). In de afgelopen drie jaar is in de voltijd-bol vooral de belangstelling voor de basisberoepsopleiding sterk gestegen.

In de deeltijd-bol wijkt de verdeling over de vijf onderwijssectoren nauwelijks af van die in de voltijd-bol. Wel kiest een veel kleiner deel van de leerlingen voor een middenkaderopleiding. Tweederde van de deeltijd-leerlingen geeft de voorkeur aan een assistent-, basisberoeps- of vakopleiding.

4.1.2 Leerlingen in de voltijd beroepsopleidende leerweg naar enkele onderwijssectoren

Bron: (CBS) Onderwijsstatistieken.

Aantal leerlingen in de bbl blijft dalen

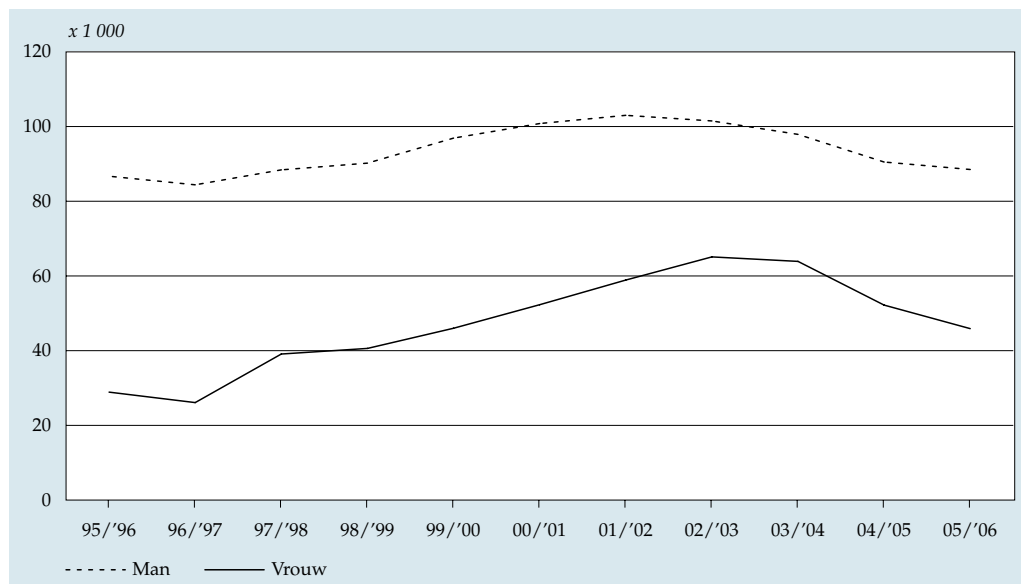
In 2005/'06 namen 134 duizend leerlingen deel aan het onderwijs in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). Dat is 6 procent minder dan in het jaar ervoor. Het aantal leerlingen in de bbl steeg in de periode 1996–2002 nog fors. In 2003/'04 kwam echter de ommekeer, waarbij vooral minder vrouwen voor dit type middelbaar beroepsonderwijs kozen. Over een langere periode bezien is echter het aandeel van de mannen in de bbl afgenomen. In 1996/97 maakten zij driekwart van de totale populatie uit en in 2005/'06 nog maar tweederde. Volgens de Referentieraming van het Ministerie van OCW zal het aantal leerlingen in de bbl in het schooljaar 2007/'08 eenmalig stijgen tot ruim 141 duizend leerlingen. Dit is een gevolg van het invoeren van de verlengde leerplicht tot 18 jaar. Daarna zal het aantal leerlingen opnieuw ieder jaar afnemen tot ruim 131 duizend in 2015/'16.

Ook in de bbl zijn de opleidingen sinds het schooljaar 2005/'06 te clusteren in vijf sectoren. In tegenstelling tot de bol is hier *techniek* de grootste sector met een aandeel van 44 procent van het totaal aantal leerlingen. Daarna volgen *zorg en welzijn* (25 procent) en *economie* (24 procent). Slechts 7 procent van de leerlingen volgt landbouwonderwijs. Het aantal leerlingen dat in de bbl de combinatiesector *techniek en economie* volgt, is nog zeer klein (0,1 procent).

Ook de verdeling van de leerlingen over de opleidingsniveaus is in de bbl anders dan in de bol. In de bbl kiest driekwart van de leerlingen voor een basisberoeps- of

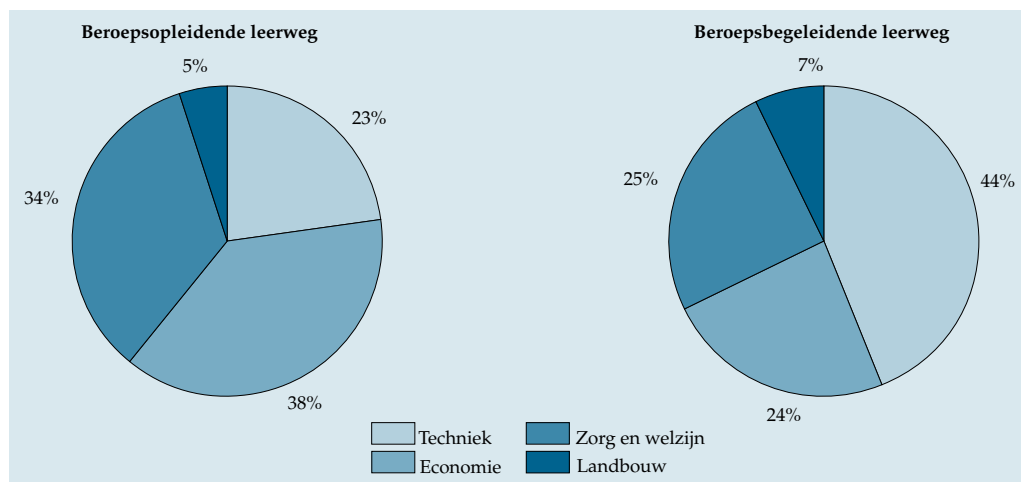
een vakopleiding. In de bol (voltijd en deeltijd samen) zijn dit er slechts vier op de tien. Daar geeft ruim de helft de voorkeur aan een middenkaderopleiding.

4.1.3 Leerlingen in de beroepsbegeleidende leerweg naar geslacht

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.1.4 Leerlingen in het mbo naar onderwijssector¹⁾, 2005/06

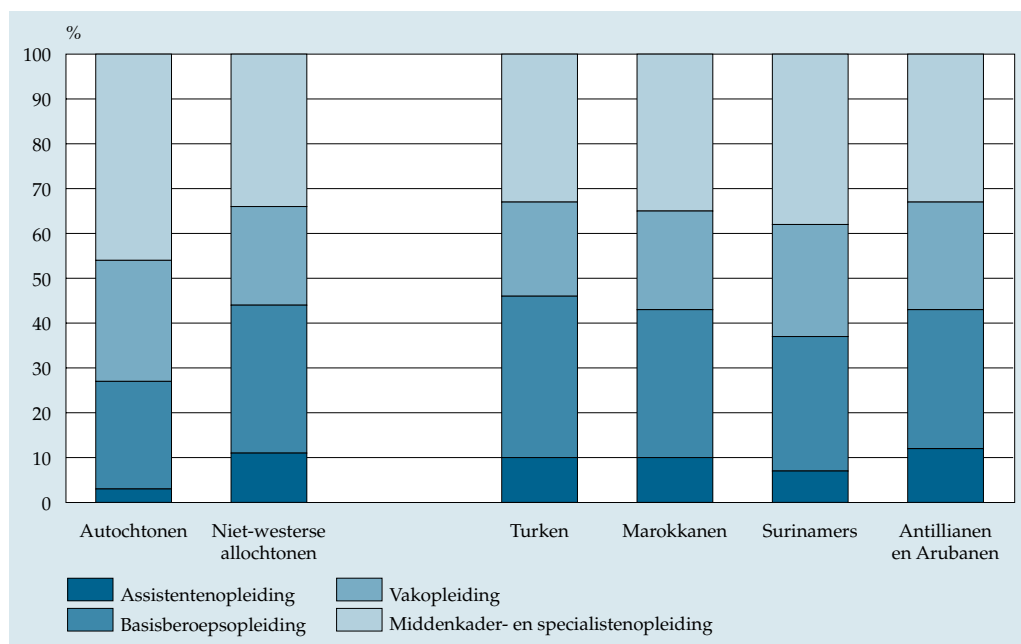
¹⁾ Het aandeel van de combinatiesector techniek en economie (0,3 procent in de bol en 0,1 procent in de bbl) is niet weergegeven.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

Relatief weinig niet-westerse allochtonen in het hoogste opleidingsniveau mbo

In 2005/'06 volgde 5 procent van alle mbo-leerlingen een assistentopleiding, dat wil zeggen een opleiding op het laagste niveau binnen het middelbaar beroeps-onderwijs. De basisberoepsopleiding (niveau 2) werd door 26 procent van de leerlingen gevolgd en de vakopleiding (niveau 3) eveneens door 26 procent. De meeste mbo-leerlingen (43 procent) gingen naar een opleiding op het hoogste niveau, namelijk een middenkader- of specialistenopleiding. Autochtone leerlingen volgden vaker een opleiding op een hoger niveau dan allochtone leerlingen. De niet-westerse allochtonen bleven daarbij op hun beurt weer achter bij de westerse allochtonen. Zo volgde van de autochtone leerlingen bijna de helft (46 procent) een opleiding op het hoogste niveau, terwijl van de niet-westerse allochtonen slechts één op de drie leerlingen naar een middenkader- of specialistenopleiding ging. Van de belangrijkste niet-westerse herkomstgroepen volgden Surinamers nog het vaakst een opleiding op een hoger niveau. Omgekeerd volgde in 2005/'06 slechts 3 procent van de autochtonen een opleiding op het laagste niveau, tegenover 6 procent van de westerse allochtonen en 11 procent van niet-westerse allochtonen.

4.1.5 Verdeling over de opleidingsniveaus in het mbo per herkomstgroepering, 2005/'06¹⁾

¹⁾ De voorlopige cijfers zijn gebaseerd op een onderwijsvolgsysteem dat nog niet helemaal compleet is. Ze kunnen daarom afwijken van andere cijfers.

Bron: CBS, IBG, GBA.

Ongeacht de herkomstgroepering gingen vrouwen vaker naar een mbo-opleiding op niveau 3 of 4 dan de mannen. Van de autochtone mbo-leerlingen volgde van de

vrouwen ruim 80 procent een opleiding op een hoger niveau, tegenover 67 procent van de mannen. De tegenpool wordt gevormd door de groep niet-westers allochtone mbo-leerlingen, waar van de mannen ruim de helft (51 procent) een opleiding op niveau 1 of 2 volgde en van de vrouwen 37 procent.

Aantal geslaagden in mbo stijgt verder

In 2004/'05 bedroeg het aantal geslaagden in het mbo ruim 142 duizend. Dat is 2 procent meer dan in het jaar ervoor. In de bol behaalden 87 duizend leerlingen een diploma, waarvan ruim 82 duizend in de voltijd-bol. In deze onderwijssoort droegen vooral de sectoren *economie* en *zorg en welzijn* bij aan de groei van het aantal geslaagden. Bijna de helft van alle geslaagden in de voltijd-bol kreeg een diploma voor een middenkaderopleiding. Tweederde van de geslaagden in de voltijd-bol verliet na de uitslag van het examen het onderwijs. Drie op de tien stroomden door naar het hbo. Bij de mannen was de animo voor een vervolgopleiding iets groter dan bij de vrouwen.

In de deeltijd-bol nam het aantal geslaagden in 2004/'05 nauwelijks toe. Bij de sector *economie* en bij de assistentopleiding werden er in vergelijking met een jaar eerder weliswaar iets meer diploma's uitgereikt, maar daar staat tegenover dat het aantal geslaagden bij de sector *zorg en welzijn* en de middenkaderopleidingen met vrijwel dezelfde aantallen afnam.

In 2004/'05 behaalden in de bbl bijna 56 duizend leerlingen het diploma. Dat is 7 procent minder dan in het jaar ervoor. Vooral het aantal vrouwelijke geslaagden bleef achter bij hun voorgangers in 2003/'04. Bij dit type onderwijs waren er in 2004/'05 ook duidelijk minder geslaagden in de sectoren *techniek* en *zorg en welzijn* en op het niveau van de basisberoepsopleiding.

Twee scholen erbij in het mbo

In het schooljaar 2005/'06 telde het mbo 70 scholen voor de beroepsopleidende leerweg. Vrijwel alle scholen boden ook de beroepsbegeleidende leerweg aan. In de periode 2000–2004 is het aantal scholen waar leerlingen de bol kunnen volgen geleidelijk aan afgenomen. Door een toename met 2 scholen in 2005/'06 kwam er een eind aan deze ontwikkeling. Het aantal scholen voor de bbl nam wel verder af. In dezelfde periode is de werkgelegenheid in het middelbaar beroepsonderwijs (inclusief educatie) iets toegenomen. Omgerekend in voltijdbanen (fte's) bood deze onderwijssoort in 2005/'06 aan bijna 37 duizend personen werk. Dat is evenveel als in het jaar ervoor.

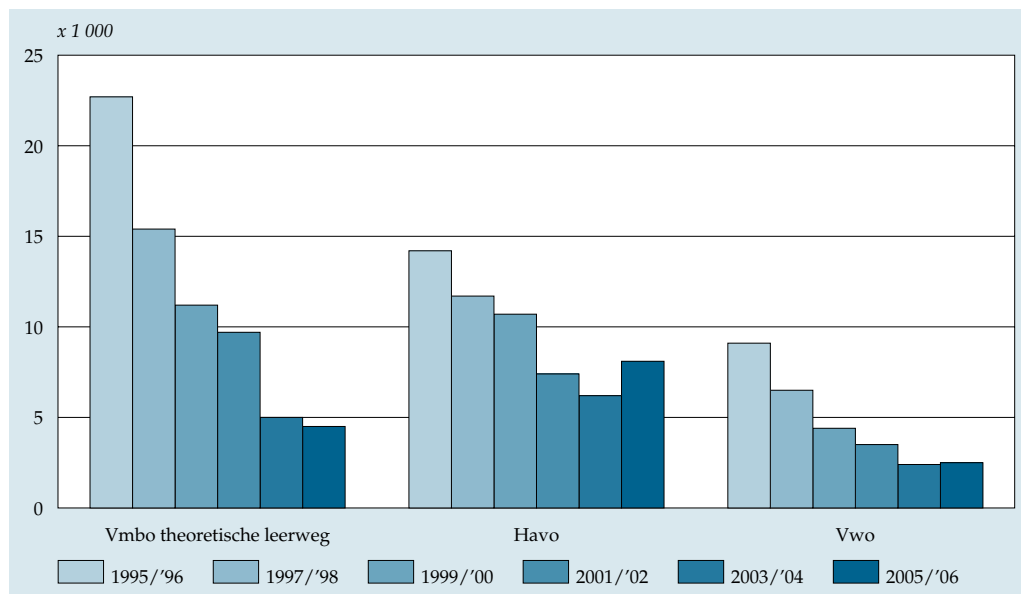
4.2 Educatie

Aantal deelnemers aan het vavo voor het eerst sinds jaren gestegen

Aan de basiseducatie namen in 2005 in totaal 104 duizend personen deel. Dat is een kwart minder dan in het jaar ervoor. Dit onderwijsveld is erg in beweging. Er doen zich momenteel verscheidene veranderingen voor, zoals de introductie van een nieuwe Opleidingenstructuur Educatie. Bij de basiseducatie is vooral het aantal ingeschrevenen tot 30 jaar sterk afgenomen. Evenals in voorgaande jaren is de helft tussen de 30 en 49 jaar oud. Het aandeel van de ouderen is daarentegen toegenomen. Tweederde van alle deelnemers aan de basiseducatie is vrouw.

In 2005/'06 telde het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) 15 duizend deelnemers, ruim 2 duizend meer dan in het jaar ervoor. In 1995/'96 namen er nog 46 duizend personen deel aan het vavo. Daarna is dit aantal ieder jaar afgenomen. De grootste daling vond plaats bij de theoretische leerweg van het vmbo (de vroegere mavo). In 2005/'06 kwam de groei van voortgezet algemeen volwassenenonderwijs vooral tot stand door meer inschrijvingen voor de havo. Evenals in 2004/'05 namen er toen evenveel mannen als vrouwen deel aan het vavo. Elf jaar eerder was slechts een op de drie deelnemers van het mannelijk geslacht.

4.2.1 Deelnemers aan het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs naar schoolsoort

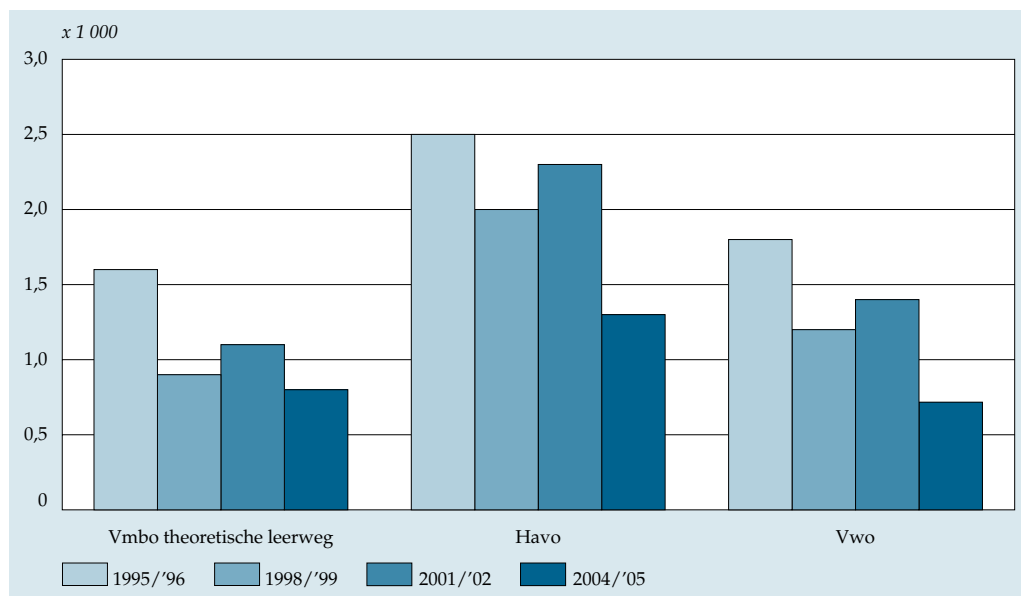

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

In 2004/'05 werd aan iets minder dan 3 duizend deelnemers van het vavo een diploma uitgereikt. Dat is het laagste aantal in de afgelopen elf jaar. Bij alle drie de schoolsoorten waren de vrouwelijke geslaagden in de meerderheid. Absoluut

gezien is in de periode 1995–2004 het aantal geslaagden voor de havo het sterkst gedaald. Desondanks blijft de havo wel de schoolsoort die de meeste geslaagden in het vavo aflevert. Procentueel was de afname van het aantal geslaagden in het vavo het sterkst bij het vwo. In vergelijking met 1995/'96 is zowel het aantal mannelijke als vrouwelijke gediplomeerde vwo'ers in 2004/'05 met meer dan 60 procent afgenomen.

4.2.2 Gediplomeerden in het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs naar schoolsoort

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

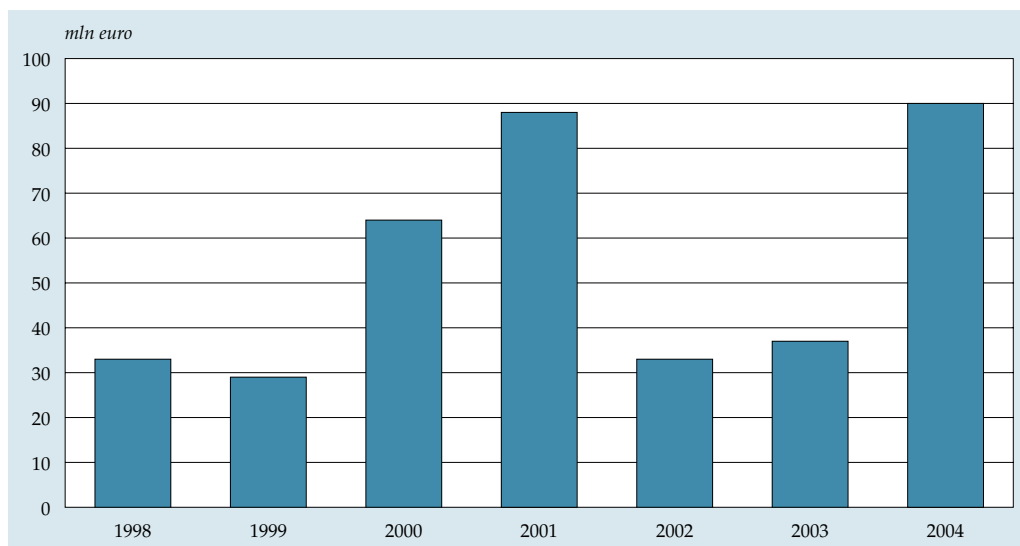
4.3 Uitgaven en inkomsten

4.3.1 Baten en lasten

Exploitatieresultaat aanzienlijk gestegen

De instellingen voor beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bve) omvatten de instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en de regionale opleidingscentra (ROC's). De totale lasten van de bve-instellingen waren in 2004 bijna 3,6 miljard euro, een stijging van bijna 2 procent ten opzichte van 2003. De baten groeiden in 2004 ten opzichte van 2003 met 4 procent naar bijna 3,7 miljard euro. Het exploitatieresultaat kwam daarmee uit op 90 miljoen euro, een aanzienlijk hoger resultaat dan in de voorgaande twee jaren.

4.3.1 Exploitatieresultaat van bve-instellingen

Bron: OCW (Cfi), CBS.

De rijksbijdragen (bijna 2,8 miljard euro) en overige overheids-bijdragen (489 miljoen euro) vormden gezamenlijk 89 procent van de baten. De bve-instellingen worden volgens het 'lumpsumsysteem' bekostigd. Dit houdt in dat de overheid jaarlijks een bedrag aan de instellingen ter beschikking stelt. In het algemeen worden er geen centrale voorschriften gesteld, zodat de instellingen een grote mate van beslissingsvrijheid hebben over de besteding van het budget. Ter verantwoording van hun feitelijke uitgaven zijn ze verplicht om een financieel jaarverslag bij het Ministerie van OCW (c.q. LNV) in te dienen.

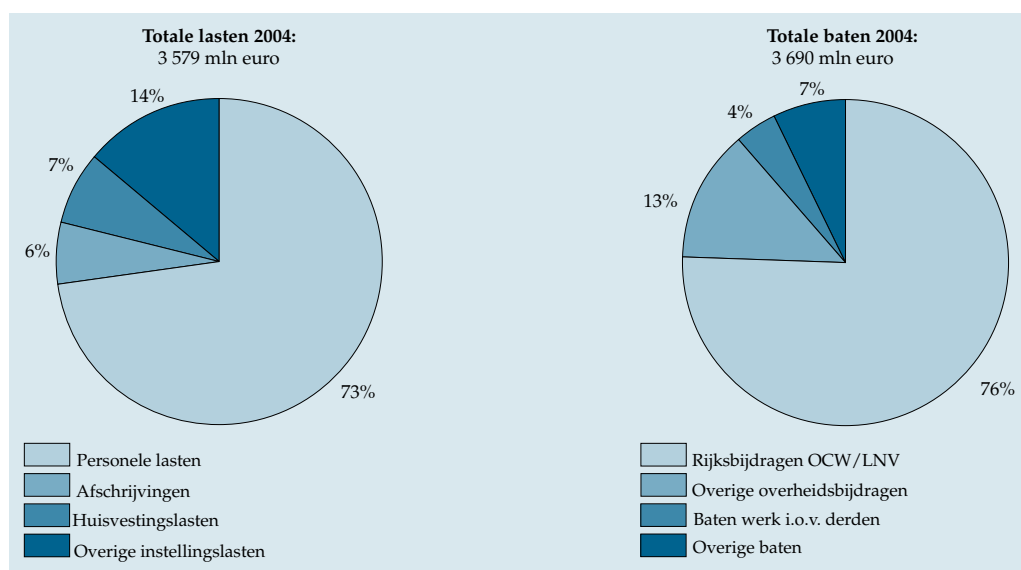
Rijksbijdragen gestegen

De rijksbijdragen zijn in 2004 met 5 procent gestegen ten opzichte van 2003. Dit lag in dezelfde orde van grootte als het jaar daarvoor. De overige overheidsbijdragen bestaan onder meer uit de gemeentelijke bijdragen voor educatie (volwassenenonderwijs) en inburgering. Deze gemeentelijke bijdragen hadden in 2004 een omvang van 407 miljoen euro. Het Ministerie van OCW blijft op het gebied van inburgering tot ten minste medio 2006 verantwoordelijk voor het beleid voor het NT2-onderwijs (niveaus 1 t/m 5). Na inwerkingtreding van de Wet Inburgering zal het Ministerie van Justitie de bekostiging van het NT2-onderwijs voor de niveaus 1 t/m 3 overnemen. De middelen hiervoor worden overgedragen door het Ministerie van OCW. Deze bekostigt vanaf die datum alleen nog NT2-onderwijs op de niveaus 4 en 5. Dit betreft taalonderwijs in vervolg op de inburgering en/of vanwege een vervolgopleiding op mbo- of ho-niveau.

Afname personele lasten

De personele lasten vormden met 73 procent het grootste deel van de lasten. De personele lasten bestaan vooral uit lonen, salarissen en sociale lasten. De interpretatie van de jaarlijkse ontwikkeling van diverse lasten- en batensoorten wordt enigszins gehinderd door sterk gewijzigde opgaven van sommige onderwijsinstellingen (bijv. als gevolg van een fusie). Hierdoor kunnen sommige posten plots sterk stijgen of dalen. Niettemin was er in 2004 ten opzichte van de voorgaande periode een opvallende ontwikkeling te constateren bij een aantal lastensoorten. Zo daalden, mede door een afname van het totale aantal personeelsleden, de totale lasten van lonen, salarissen en sociale lasten. Ook de kosten van uitzendkrachten, declaranten en dergelijke, administratie- en beheerslasten en inventaris, apparatuur en leermiddelen daalden voor het eerst in jaren. Het Ministerie van OCW toont overigens speciale belangstelling voor het reduceren van administratieve lasten voor de bve-instellingen en heeft daartoe een wetsvoorstel 'Deregulering en administratieve lastenverlichting' in voorbereiding.

4.3.2 Baten en lasten van bve-instellingen

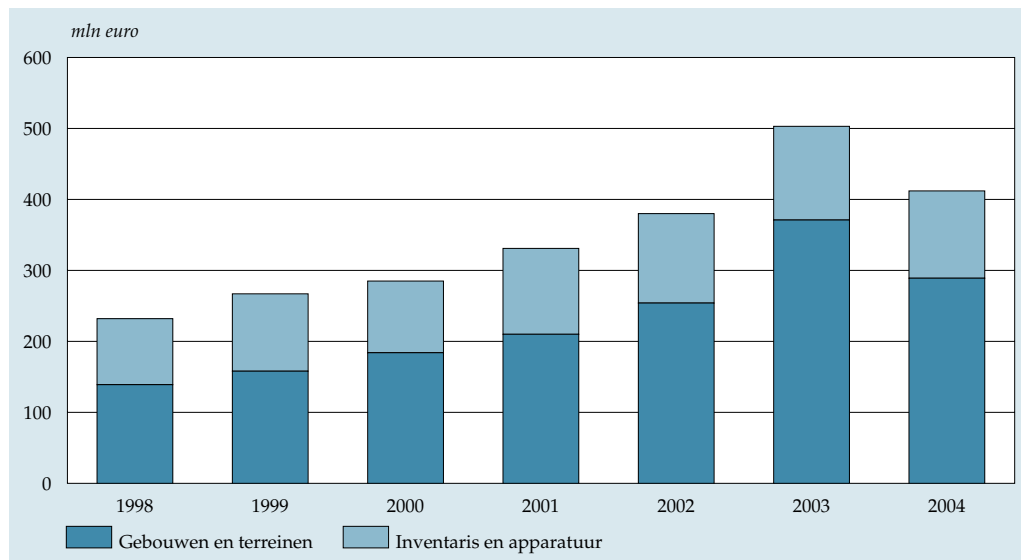
Bron: OCW (Cfi), CBS.

Investerings omlaag

De investeringen zijn in 2004 ten opzichte van 2003 met 18 procent afgenomen tot 412 miljoen euro. Na een duidelijke piek in 2003, lagen de investeringen door bve-instellingen daarmee in 2004 weer op een lager niveau. In 2003 werd met name door de Regionale Opleidingscentra (ROC's) sterk geïnvesteerd in gebouwen en terreinen: deze bve-instellingen trokken dat jaar bijna 100 miljoen euro meer uit voor investeringen. De instellingen zijn eigenaar van de gebouwen, waardoor ze

zelf zorg dienen te dragen voor investeringen in gebouwen. In de rijksbijdragen is hiertoe een bedrag opgenomen voor investeringen door de bve-instellingen.

4.3.3 Investerings van bve-instellingen

Bron: OCW (Cfi), CBS.

4.3.2 De balans

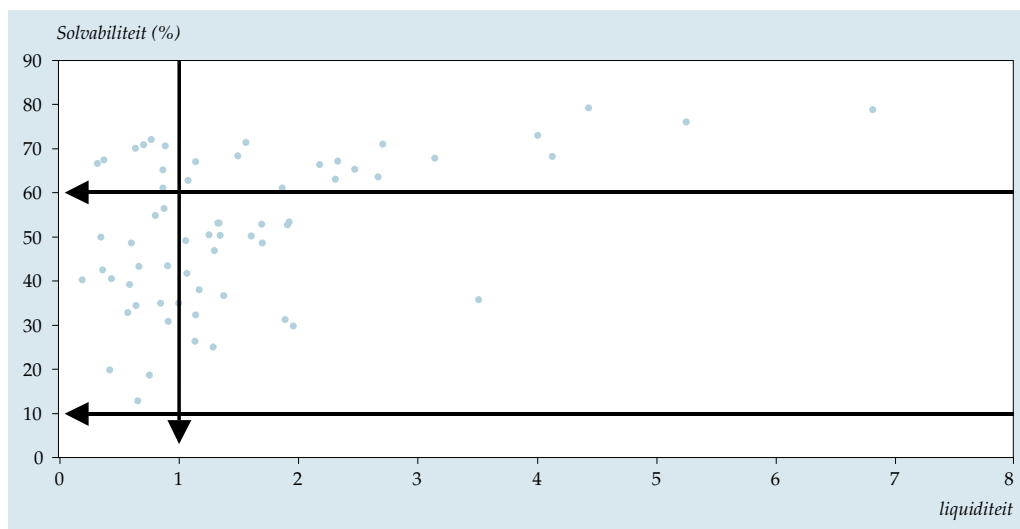
Financiële positie gemiddeld genomen gezond

In 2004 bedroeg de gemiddelde liquiditeitsratio (quotient van vlottende activa en kortlopende schulden) van de bve-instellingen 1,3. Deze score (boven 1) geeft aan dat de instellingen als geheel op korte termijn goed aan hun verplichtingen konden voldoen en daarmee financieel gezond te noemen waren.

De gemiddelde solvabiliteitsratio (quotient van het eigen vermogen en het balans-totaal) van bve-instellingen bedroeg 50,4 procent. Gemiddeld beschikten bve-instellingen daarmee ook over een gezonde financiële positie voor de langere termijn. Voor deze ratio wordt door het Ministerie van OCW een ondergrens van 10 procent en een bovengrens van 60 procent gehanteerd.

Bij uitzetting van de liquiditeits- tegen de solvabiliteitsratio per individuele bve-instelling, wordt echter duidelijk dat er een sterke spreiding bestaat tussen de instellingen. De meerderheid van de instellingen valt zelfs buiten de aangegeven grenzen wanneer de twee ratio's tegen elkaar worden uitgezet. Deze diversiteit beperkt de waarde van algemene uitspraken over de gemiddelde financiële positie van de bve-instellingen.

4.3.4 Liquiditeitsratio versus solvabiliteitsratio van bve-instellingen, 2004

Volgens de 'signaleringsgrenzen' van het Ministerie van OCW hoort de solvabiliteitsratio tussen 10% en 60% te liggen voor een gezonde financiële positie. Een liquiditeitsratio gelijk aan of groter dan 1 is voldoende.

Bron: OCW (Cfi), CBS

4.4 Toelichting

Op 1 januari 1996 trad de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) in werking. Deze wet bracht de volwasseneneducatie en het middelbaar beroepsonderwijs onder in één regeling.

Bij de invoering van de WEB is voor vrijwel het gehele middelbaar beroepsonderwijs een landelijke kwalificatiestructuur van kracht geworden, die moet bijdragen aan een verbetering van de kwaliteit van het onderwijs. Deze kwalificatiestructuur onderscheidt vijf opleidingstypen op vier niveaus:

- niveau 1: assistentopleiding met een duur van een half tot één jaar;
- niveau 2: basisberoepsopleiding met een duur van twee tot drie jaar;
- niveau 3: vakopleiding met een duur van twee tot vier jaar;
- niveau 4a: middenkaderopleiding met een duur van drie tot vier jaar;
- niveau 4b: specialistenopleiding met een duur van één tot twee jaar.

Naast dit onderscheid worden er in het mbo twee leerwegen onderscheiden:

- de beroepsopleidende leerweg, waarbij de omvang van de beroepspraktijkvorming (stage) tussen de 20 en 60 procent van de totale opleidingsduur ligt. Deze leerweg is vergelijkbaar met het oude mbo;
- de beroepsbegeleidende leerweg, waarbij het percentage beroepspraktijkvorming meer dan 60 procent van de totale opleidingsduur bedraagt en waarbij

alleen diegenen worden toegelaten voor wie de volledige leerplicht is geëindigd.
Deze leerweg is vergelijkbaar met het oude leerlingwezen.

Schema 4.4 Kwalificatiestructuur middelbaar beroepsonderwijs

	Niveau 1: assisterend beroeps- beoefenaar	Niveau 2: basis- beroeps- beoefenaar	Niveau 3: zelfstandig beroeps- beoefenaar	Niveau 4a: middenkader- functionaris	Niveau 4b: specialist
Opleidingstype	assistent- opleiding	basisberoeps- opleiding	vakopleiding	middenkader- opleiding	specialisten- opleiding
Vooropleidings- eisen	geen	(vaak) diploma vmbo: basisberoeps- gerichte leerweg;	diploma vmbo: - theoretische leerweg - gemengde leerweg - kaderberoeps- gerichte leerweg - (soms) basisberoeps- gerichte leerweg diploma mbo: basisberoeps- opleiding; overgangsbewijs van 3 naar 4 havo of vwo	diploma vmbo: - theoretische leerweg - gemengde leerweg - kaderberoeps- gerichte leerweg diploma mbo: basisberoeps- opleiding; overgangsbewijs van 3 naar 4 havo of vwo	vakopleiding
Doorstroom- mogelijkheden	mbo: basisberoeps- opleiding	mbo: vakopleiding	mbo: - middenkader- opleiding - specialisten- opleiding	hbo	hbo (incidenteel)
Duur	0,5-1 jaar	2-3 jaar	2-4 jaar	3-4 jaar	1-2 jaar

Binnen de beroepsopleidende leerweg en de beroepsbegeleidende leerweg zijn de opleidingen tot en met het schooljaar 2004/'05 geclusterd in vier sectoren, namelijk landbouw, techniek, economie en 'zorg en welzijn'. In 2005/'06 is daar de combinatie van techniek en economie bijgekomen. Het gaat daarbij om enkele opleidingen op het gebied van logistiek en ICT. Al deze sectoren komen zowel in het voltijd- als in het deeltijdonderwijs voor.

Bij de educatie wordt er onderscheid gemaakt tussen basiseducatie en voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo). De basiseducatie ging in 1987 van start en is gericht op het aanleren van sociale vaardigheden en basisvaardigheden in lezen, schrijven en rekenen. Deze onderwijsvorm is bestemd voor autochtone en allochtone volwassenen die niet leerplichtig zijn en een onderwijsachterstand hebben. De basiseducatie vervult een belangrijke rol bij de integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. Het vavo kan worden gezien als tweedekansonder-

wijs, waarbij in principe personen van 18 jaar of ouder alsnog een diploma of een deelcertificaat op het niveau van de theoretische leerweg van het vmbo (mavo), de havo of het vwo kunnen behalen.

Bij de invoering van de WEB op 1 januari 1996 viel de basiseducatie uiteen in de KSE-niveaus 1–3 en de NT2-niveaus 1–3. KSE staat daarbij voor Kwalificatiestructuur Educatie en NT2 voor Nederlands als tweede taal. Bij de kwalificatiestructuur is niveau 1 het redzaamheidsniveau, niveau 2 het drempelniveau en niveau 3 het basisniveau. Bij Nederlands als tweede taal is niveau 1 taalbeheersing op elementair niveau, niveau 2 taalbeheersing waarbij iemand zich kan redden in het Nederlands en niveau 3 vergelijkbaar met de eindtermen van het staatsexamenprogramma I van NT2.

Met ingang van het schooljaar 2004/'05 zijn bij de basiseducatie de KSE-niveaus 1–3 vervangen door de niveaus 1 en 2 van de Opleidingsstructuur Educatie. Daarnaast worden de cursussen Nederlands als tweede taal niet meer apart aangeboden, maar zijn ze als vak geïntegreerd in de verschillende niveaus van de nieuwe opleidingsstructuur.

Bij de cijfers over de basiseducatie gaat het om een volumetelling. Dat wil zeggen dat in een bepaald kalenderjaar alle deelnemers, ongeacht de cursusduur, zijn meegeteld. Bij alle andere onderwijssoorten die in dit hoofdstuk zijn beschreven, hebben de cijfers betrekking op één peilmoment aan het begin van het schooljaar.

In 1996 is ook het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) opgegaan in de educatie. Daarbij viel het vavo uiteen in de KSE-niveaus 4–6. KSE 4 kwam daarbij overeen met het oude mavo-niveau, KSE 5 met het niveau van de havo en KSE 6 met het niveau van het vwo. Met ingang van het schooljaar 2004/'05 is het Ministerie OCW met de terminologie KSE 4–6 gestopt en wordt voor het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs weer de afkorting vavo gebruikt met de niveaus vmbo theoretische leerweg, havo en vwo.

De opleidingen voor het middelbaar beroepsonderwijs, de basiseducatie en het vavo worden merendeels gegeven op Regionale Opleidingen Centra (ROC's). Voor het middelbaar beroepsonderwijs zijn daarnaast vakscholen en Agrarische Opleidingscentra (AOC's) van belang.

In dit hoofdstuk wordt er ook onderscheid gemaakt tussen autochtonen en allochtonen. Tot de autochtonen behoren alle in Nederland woonachtige personen van wie beide ouders in Nederland geboren zijn. Tot de allochtonen behoren alle in Nederland woonachtige personen die minstens één in het buitenland geboren ouder hebben. De allochtonen zijn in twee hoofdgroepen verdeeld. Tot de westerse allochtonen behoren degenen die afkomstig zijn uit Europa (exclusief Turkije),

Noord-Amerika, Japan, Oceanië en Indonesië. Tot de niet-westerse allochtonen behoren degenen die afkomstig zijn uit Afrika, Azië (exclusief Japan en Indonesië), Zuid-Amerika en Turkije.

De cijfers over het personeel hebben betrekking op het onderwijzend en onderwijs-ondersteunend personeel samen. Bij deze gegevens (in fte's) gaat het om arbeidsmarkt cijfers in plaats van cijfers over de toegekende formatie.

De uitgaven en inkomsten zijn van de instellingen in het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie die worden gesubsidieerd door de Ministeries van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en LNV (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit). Volwasseneneducatie omvat het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo), de basiseducatie en Nederlands als Tweede Taal (NT2). De inburgeringscursussen worden door de gemeenten aan de Regionale Opleidingen Centra (ROC's) uitbesteed. Zie ook de jaarrapportage integratie 2005 (hoofdstuk inburgering) op www.cbs.nl, een gezamenlijke publicatie van het SCP, WODC en CBS.

Het Ministerie van LNV is verantwoordelijk voor het zogenaamde groene onderwijs in Nederland, dat opleiding verschaft voor beroepsgroepen in de landbouw, voeding, natuur en het milieu. De instellingen zijn wettelijk verplicht om jaarlijks voor 1 juli de jaarrekening bij het Ministerie van OCW (c.q. LNV) in te dienen, waarmee financiële verantwoording wordt afgelegd over het afgelopen verslagjaar. De Ministeries van OCW en LNV hebben voorschriften verstrekt aan de instellingen over de wijze waarop de jaarrekening dient te zijn opgesteld. Door instellingsaccountants is gecontroleerd of de instellingen de voorschriften hebben nageleefd bij het samenstellen van de jaarrekeningen. De jaarrekeningen worden door Centrale Financiën Instellingen (Cfi), een agentschap van het Ministerie van OCW, verwerkt. Over de verslagjaren 1998 tot en met 2004 heeft het CBS, grotendeels gebaseerd op in bestandsvorm verstrekte data van het Cfi, geconsolideerde exploitatierekeningen en balansen en investeringsoverzichten opgesteld.

5. Hoger onderwijs

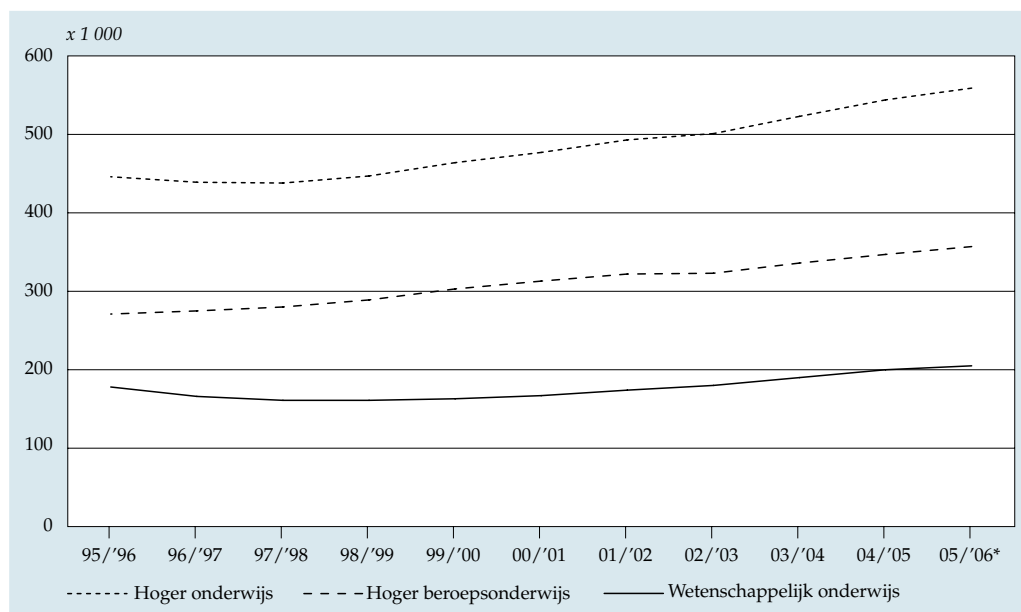
Het hoger onderwijs telde in het studiejaar 2005/'06 opnieuw meer studenten. In het hoger beroepsonderwijs stonden bijna 357 duizend studenten ingeschreven en in het wetenschappelijk onderwijs ruim 205 duizend. In het hoger onderwijs kiezen mannen vooral 'bedrijfskunde en administratie'. Bij de vrouwen zijn 'gezondheidszorg en welzijn' en 'onderwijs' in trek. In het studiejaar 2004/'05 slaagden bijna 59 duizend hbo'ers voor het bachelordiploma en behaalden bijna 26 duizend studenten aan de universiteit hun doctoraal of master. Zowel in het hbo als wo hebben vrouwen een duidelijk hoger studierendement dan mannen. In de afgelopen jaren is het aantal allochtonen in het hoger onderwijs sterk toegenomen. Hun studierendement is echter veel lager dan dat van de autochtonen. Dit geldt met name voor de niet-westerse allochtonen.

5.1 Hoger onderwijs

Aantal studenten in het hoger onderwijs blijft stijgen

In het studiejaar 2005/'06 stonden ruim 559 duizend personen ingeschreven in het door de overheid bekostigde hoger onderwijs. Dat is 3 procent meer dan in het jaar ervoor. In de afgelopen elf jaar is het aantal studenten in het hoger

5.1.1 Ingeschrevenen in het hoger onderwijs

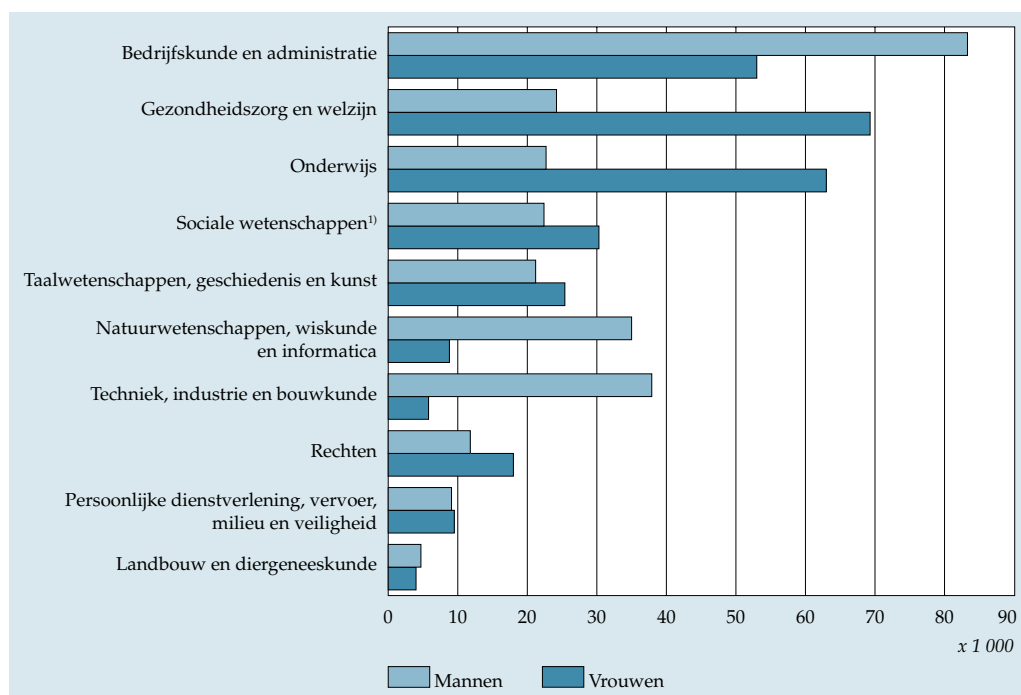
Bron: (CBS) Onderwijsstatistieken.

beroepsonderwijs voortdurend toegenomen. Na een afname in de jaren negentig is het aantal studenten in het wetenschappelijk onderwijs vanaf 1999/2000 eveneens ieder jaar gestegen. Ingeschrevenen die in één opleidingsjaar zowel een hbo- als wo-studie volgden, zijn bij beide vormen van hoger onderwijs meegeteld. Dat gold in 2005/'06 voor ruim 2 duizend personen. Binnen het hoger onderwijs als geheel worden zij echter slechts eenmaal meegeteld. Het aantal ingeschrevenen in het hoger onderwijs is daardoor iets lager dan de som van het aantal ingeschrevenen in het hbo en wo afzonderlijk.

Bedrijfskunde het meest in trek

In 2005/'06 volgden in het hoger onderwijs ruim vier van de vijf ingeschrevenen een voltijdstudie. Meer dan de helft van de studenten was vrouw. Mannen kiezen vooral *bedrijfskunde en administratie*, vrouwen zijn het meest geïnteresseerd in *gezondheidszorg en welzijn*. Daarnaast zijn bij de vrouwelijke studenten ook de studierichtingen *onderwijs* en *bedrijfskunde en administratie* in trek. Typische studies voor mannen zijn vooral *techniek, industrie en bouwkunde* en *natuurwetenschappen, wiskunde en informatica*.

5.1.2 Ingeschrevenen in het hoger onderwijs per studierichting, 2005/'06*

¹⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

Aantal hogescholen verder afgenomen

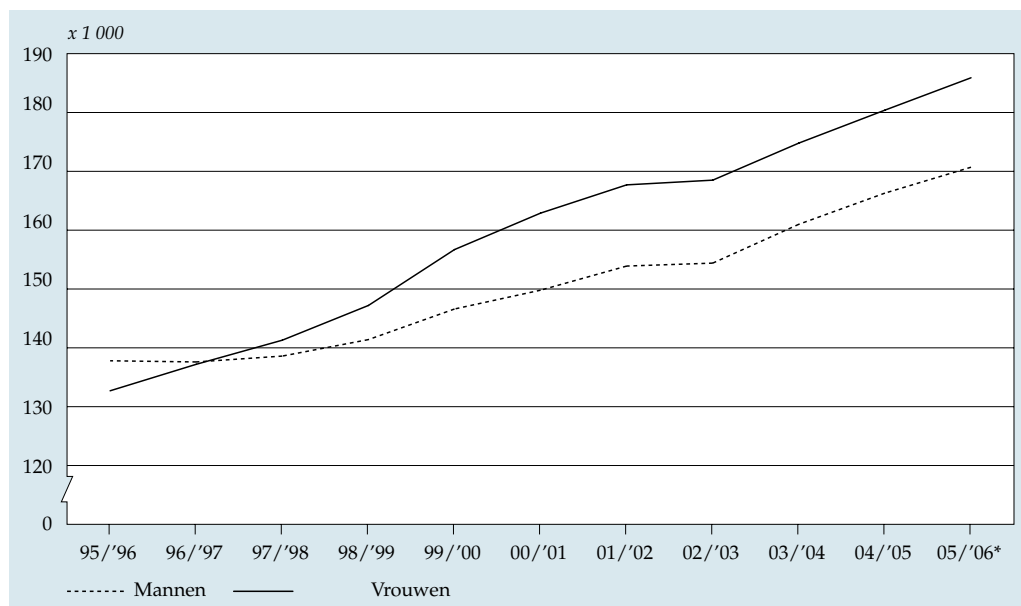
In 2005/'06 waren er in ons land 65 door de overheid bekostigde instellingen voor hoger onderwijs: 52 hogescholen en 13 universiteiten. In deze aantallen is de Open Universiteit niet meegeteld. Vooral door fusies is het aantal hogescholen de afgelopen elf jaar sterk afgenomen. In 1995/'96 waren er nog 69 hogescholen. Omgerekend in voltijdbanen (fte's) bood het hoger onderwijs in 2004/'05 aan ruim 62 duizend personen werk. Zowel in het hoger beroepsonderwijs als in het wetenschappelijk onderwijs nam het aantal voltijdbanen (fte's) ten opzichte van het voorgaande jaar iets af.

5.2 Hoger beroepsonderwijs

Vrouwelijke studenten in de meerderheid

In het studiejaar 2005/'06 volgden ruim 356 duizend studenten een opleiding in het door de overheid bekostigde hbo. Dat is een stijging van 3 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) verwacht dat het aantal hbo-studenten de komende tien jaar verder zal stijgen. In de Referentieraming wordt uitgegaan van bijna 415 duizend studenten in het studiejaar 2015/'16. De afgelopen elf jaar is het aantal vrouwelijke studenten in het hbo met 40 procent gestegen en het aantal mannelijke studenten met 24 procent. Vanaf 1997/'98 studeren er meer vrouwen dan mannen in het hbo.

5.2.1 Ingeschrevenen in het hoger beroepsonderwijs naar geslacht

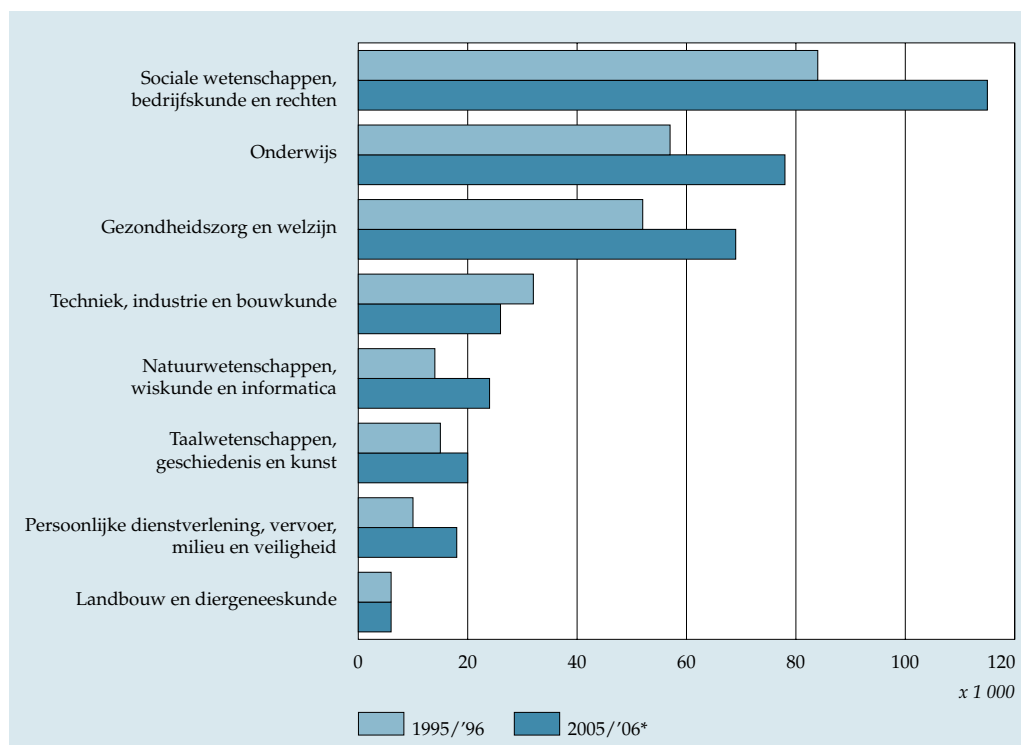
Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

In 2005/'06 was 52 procent van de ingeschrevenen vrouw. Dat komt overeen met bijna 186 duizend studenten.

Veel ingeschrevenen bij management en personeelsadministratie

De afgelopen elf jaar is het aantal studenten in de richting *sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten* het sterkst gestegen. Ook in 2005/'06 was deze studierichting binnen het hbo met ruim 115 duizend studenten verreweg het grootst. De studies op het gebied van *onderwijs en gezondheidszorg en welzijn* volgden op grote afstand. Het kleinste aantal studenten stond ingeschreven bij *landbouw en diergeneeskunde*. Opmerkelijk is de afnemende belangstelling voor *techniek, industrie en bouwkunde*.

5.2.2 Ingeschrevenen in het hoger beroepsonderwijs per studierichting

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

Binnen het hbo zijn vrouwen veruit in de meerderheid bij de studierichtingen *onderwijs en gezondheidszorg en welzijn*. Mannen zijn daarentegen oververtegenwoordigd bij *natuurwetenschappen, wiskunde en informatica* en *techniek, industrie en bouwkunde*.

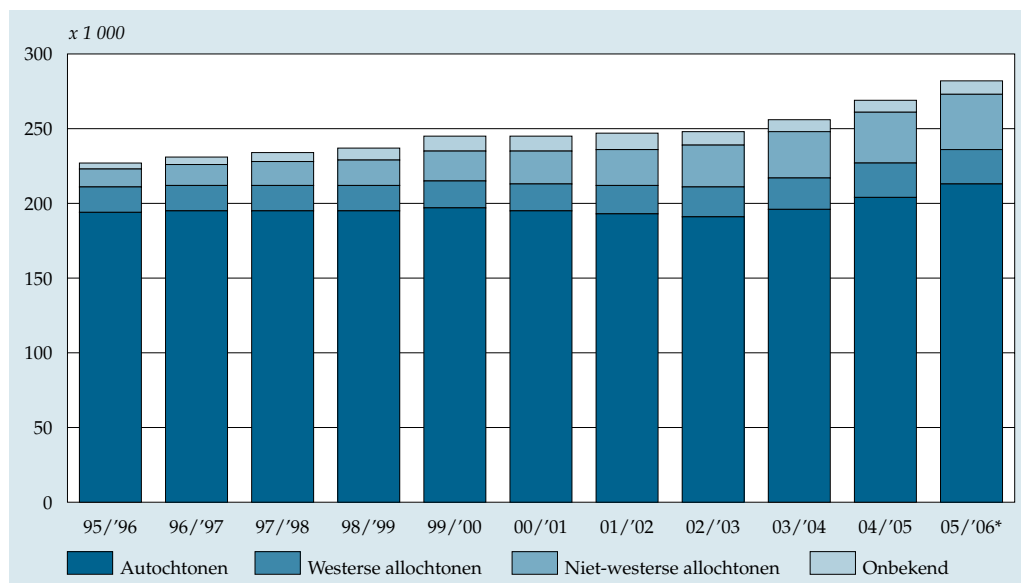
Bij een verdere onderverdeling van de studierichtingen komt naar voren dat in 2005/'06 *management en personeelsadministratie* met bijna 46 duizend ingeschrevenen het meest in trek was. De topvijf wordt gecompleteerd door studies voor *leraar (speciaal) basisonderwijs* en opleidingen op het gebied van *maatschappelijke dienst- en hulpverlening, groot- en kleinhandel en informatica*.

Acht van de tien studenten in het hbo volgen een voltijdstudie, bijna een vijfde studeert in deeltijd en 3 procent kiest voor een duale onderwijsvorm, waarbij studeren wordt afgewisseld met een baan in de beroepspraktijk. Bij deeltijdstudenten is de studierichting *onderwijs* het populairst. Het aantal studenten in de duale onderwijsvorm nam tussen 1995/'96 en 2003/'04 een enorme vlucht. Daarna stabiliseerde het aantal duale hbo'ers rond de 11,5 duizend.

Aantal niet-westers allochtone studenten verdrievoudigd

In het studiejaar 2005/'06 stonden in het voltijd hoger beroepsonderwijs bijna 60 duizend allochtonen ingeschreven. Ten opzichte van 1995/'96 is het aantal westers allochtone studenten met ruim eenderde toegenomen tot 23 duizend en is het aantal niet-westers allochtone studenten zelfs verdrievoudigd tot bijna 37 duizend. Ter vergelijking: het aantal autochtone hbo'ers nam in dezelfde periode met 9 procent toe tot 213 duizend.

5.2.3 Ingeschrevenen in het voltijd hbo¹⁾ naar herkomstgroepering

¹⁾ Exclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

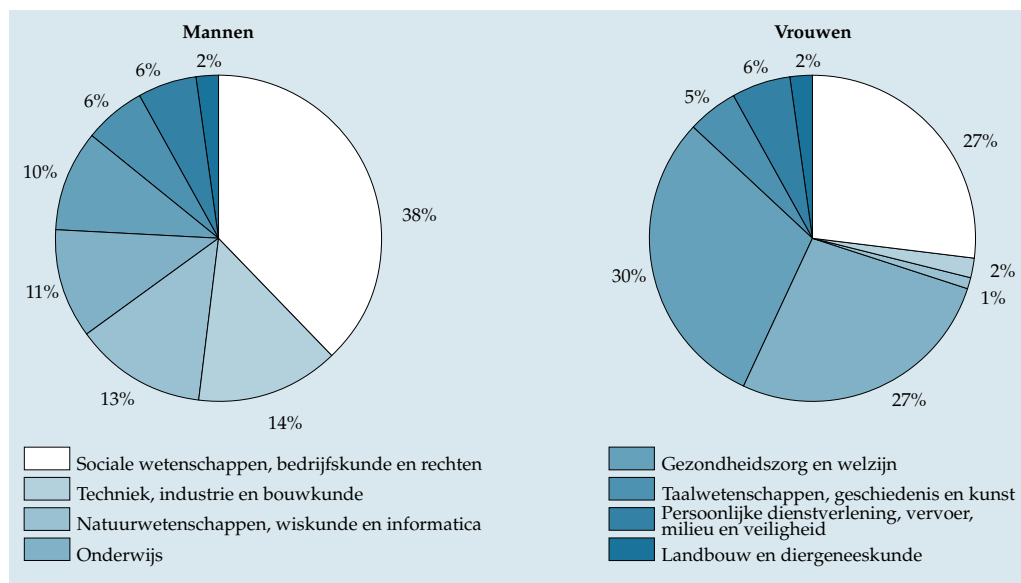
In het hoger beroepsonderwijs zijn bij alle herkomstgroeperingen de vrouwen in de meerderheid en gaat de meeste belangstelling van de onderscheiden groepen uit naar *sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten*. Vooral bij niet-westerse allochtonen is deze studierichting veruit favoriet. Westers allochtone studenten kiezen relatief vaak voor *taalwetenschappen, geschiedenis en kunst*. In vergelijking met de autochtone hbo'ers staan er daarentegen betrekkelijk weinig westerse en niet-westerse allochtonen ingeschreven bij de studierichting *onderwijs*.

Aantal eerstejaarsstudenten vrijwel gelijk gebleven

In 2005/'06 waren er bijna 89 duizend eerstejaarsstudenten in het hoger beroepsonderwijs, vrijwel evenveel als het jaar ervoor. Ruim de helft daarvan was vrouw. Vier van de tien hadden havo als vooropleiding en drie van de tien mbo. Ten opzichte van 2004/'05 nam vooral het aantal inschrijvingen voor de studie *sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten* sterk toe. Daarnaast schreef een groter aantal eerstejaars zich in voor de studierichtingen *natuurwetenschappen, wiskunde en informatica* en *taalwetenschappen, geschiedenis en kunst*. Hier staat tegenover dat onder de eerstejaars de belangstelling voor de studierichting *onderwijs* voor het tweede jaar op rij sterk afnam.

In het hbo zijn bij de eerstejaarsstudenten de mannen gelijkmatiger over de verschillende studierichtingen verdeeld dan de vrouwen. In 2005/'06 kozen van de vrouwelijke eerstejaars drie op de tien voor een studie op het gebied van *gezondheidszorg en welzijn*, ruim een kwart voor *onderwijs* en nog eens ruim een kwart voor

5.2.4 Eerstejaars in het hoger beroepsonderwijs naar studierichting, 2005/'06*

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten. Bij de mannelijke eerstejaars neemt alleen laatstgenoemde studierichting, met een aandeel van 38 procent, een prominente plaats binnen het hoger beroepsonderwijs in.

Aantal geslaagden afgenomen

Het aantal geslaagden voor de hoofdfase of bacheloropleiding in het hbo is in 2004/'05 voor het eerst sinds jaren iets afgenomen. Het kwam uit op bijna 59 duizend. Het Ministerie van OCW verwacht voor de komende tien jaar echter weer een stijging. Sinds 1993/'94 overtreft het aantal vrouwelijke geslaagden het aantal mannen dat een diploma behaalt. In het studiejaar 2004/'05 was 57 procent van de geslaagden vrouw. Ruim 70 procent van de hbo-geslaagden was 25 jaar of jonger. In het voltijd hbo wordt de afname van het aantal autochtone geslaagden gedeeltelijk gecompenseerd door een verdere toename van het aantal (niet-westers) allochtone geslaagden. In 2004/'05 werden bij de mannen veruit de meeste diploma's uitgereikt in de studierichting *sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten*. Bij de vrouwen was het aantal geslaagden het hoogst bij *gezondheidszorg en welzijn*, op de voet gevolgd door de studierichtingen *onderwijs* en *sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten*.

Autochtonen studeren sneller af dan allochtonen

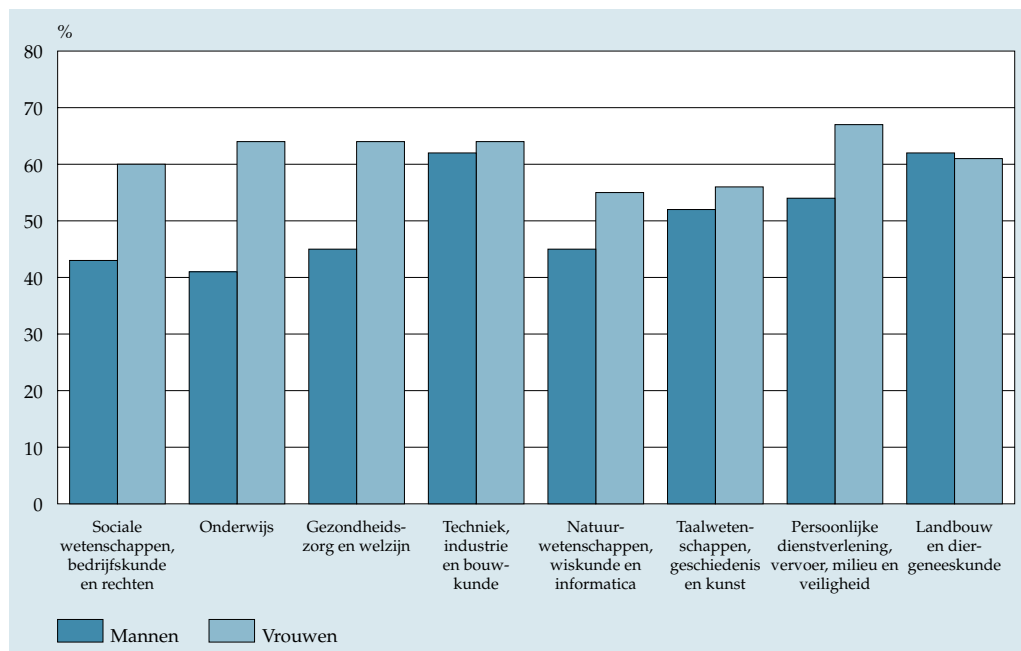
Voor de meeste opleidingen in het hoger beroepsonderwijs staat een studieduur van vier jaar. Van de studenten die in de periode 1995–2001 aan een voltijdstudie begonnen, haalden rond de 57 procent het diploma binnen vijf jaar. Bij de deeltijdstudies was dit rond de 47 procent. Vrouwen studeren doorgaans sneller af dan mannen. Vanaf 1995 is bij de voltijdstudies in alle jaargroepen (cohorten) het percentage geslaagden na vijf jaar studie onder vrouwen ongeveer 15 procentpunten hoger dan bij de mannen. Na negen jaar studie is van de vrouwen nog steeds 10 procentpunt meer geslaagd dan van de mannen. Bij vrijwel alle studies hebben de vrouwen eerder een diploma op zak dan de mannen. Dit geldt met name voor de studierichtingen *onderwijs, sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten* en *gezondheidszorg en welzijn*.

De relatief grote groep hbo'ers met havo als vooropleiding doet gemiddeld iets langer over de studie dan degenen die daarvoor op het vwo of mbo/bol hebben gezeten. In het hoger beroepsonderwijs zijn studenten die van het vwo komen het meest succesvol. Zij studeren niet alleen het snelst af, maar halen ook het meest de eindstreep. Na negen jaar heeft driekwart van hen het diploma op zak. Bij degenen die van de havo of mbo/bol afkomen, blijft dit aandeel na negen jaar steken op iets minder dan 70 procent.

Van de autochtone hbo'ers is na vijf jaar ongeveer 60 procent geslaagd. Van de westers allochtone studenten had na vijf jaar de helft het diploma op zak, terwijl van de niet-westers allochtone studenten op dat moment amper 40 procent de studie met

succes had afgerond. Ook na negen jaar is van beide categorieën allochtonen een veel kleiner deel geslaagd dan van de autochtonen.

5.2.5 Geslaagden voor het bachelordiploma¹⁾ in het voltijd hbo²⁾ na vijf jaar studie (cohort 2000)

¹⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

²⁾ Inclusief geslaagden voor duale studievarianten.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

Na vijf jaar beste studieresultaten bij techniek, industrie en bouwkunde

Na een aantal jaren studie lopen de slagingspercentages in het voltijd-hbo per studierichting duidelijk uiteen. Zo had van de hbo'ers die in 2000 aan een voltijdstudie *techniek, industrie en bouwkunde* begonnen na vijf jaar 63 procent het diploma op zak. Bij de studierichtingen *onderwijs*, *landbouw en diergeneeskunde*, *gezondheidszorg en welzijn* en *persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid* was het rendement bijna even hoog. Daarentegen had van dezelfde jaargroep slechts 46 procent van de studenten zijn of haar studie *natuurwetenschappen, wiskunde en informatica* in vijf jaar met succes afgerond. In vergelijking met voorgaande jaren slaagt een steeds kleiner deel van de studenten in deze studierichting binnen vijf jaar. Dit in tegenstelling tot de meeste andere studierichtingen in het voltijd-hbo waar het rendement in de periode 1995–2000 vrijwel gelijk bleef of, zoals bij *landbouw en diergeneeskunde*, sterk verbeterde.

In het voltijd-hbo had van cohort 2000 na vijf jaar 56 procent van de studenten een

eerste einddiploma in het hoger onderwijs op zak: 49 procent van de mannelijke en 63 procent van de vrouwelijke studenten. Van dit cohort had inmiddels 22 procent het hoger onderwijs zonder diploma verlaten en een even grote groep stond nog ingeschreven. Studenten met vwo als vooropleiding hadden het hoogste rendement. Van de grote groep autochtonen had na vijf jaar 60 procent de studie succesvol afgerond. Van de westerse allochtonen was dit 50 procent en van de niet-westerse allochtonen slechts 40 procent. Bij laatstgenoemden liep het rendement uiteen van 33 procent bij de Antillianen en Arubanen tot 44 procent bij de Marokkanen. De niet-westerse allochtonen stonden in het zesde jaar nog wel vaak ingeschreven om het diploma in het hoger onderwijs te behalen.

Aantal geslaagden voor vervolgopleidingen blijft toenemen

In 2004/'05 is het aantal geslaagden voor een vervolgopleiding of master in het hbo toegenomen tot bijna 4 duizend. Driekwart van de geslaagden is vrouw. Veruit de meesten volgden een verdere studie op het gebied van *onderwijs*. Daarbij gaat het hoofdzakelijk om vervolgopleidingen voor het speciaal onderwijs. Daarnaast waren als enige ook de vervolgopleidingen op het gebied van *taaltwetenschappen, geschiedenis en kunst* in trek. Het merendeel van deze studies heeft betrekking op muziek, beeldende kunst en (grafische) vormgeving.

5.3 Uitgaven en inkomsten hbo

5.3.1 Baten en lasten hoger beroepsonderwijs

Exploitatieresultaat stabiel gebleven

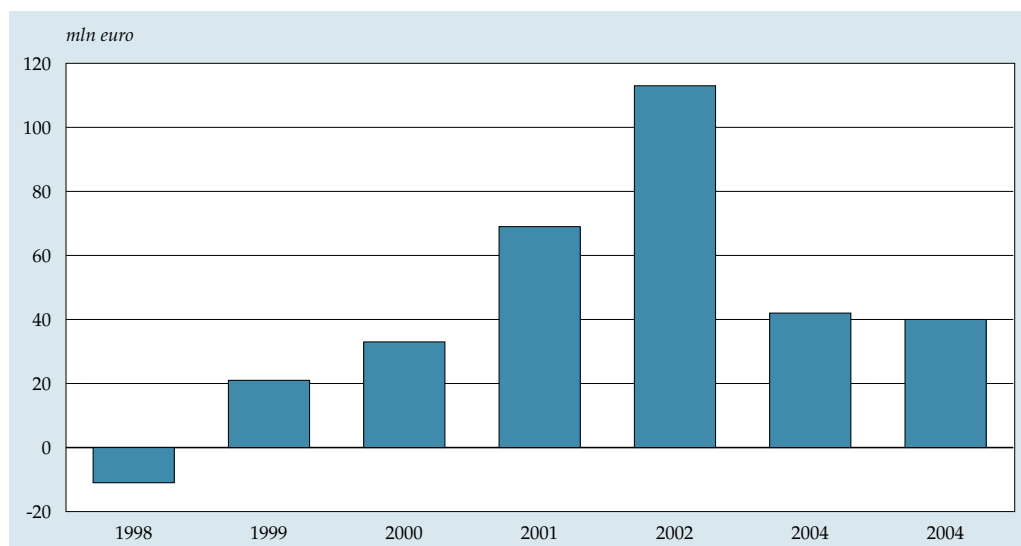
De lasten van de hbo-instellingen bedroegen ruim 2,5 miljard euro in 2004. Dat is een toename van 6 procent ten opzichte van 2003. De baten namen met ruim 5 procent toe naar bijna 2,6 miljard euro. Het exploitatieresultaat bedroeg 40 miljoen euro: vrijwel hetzelfde niveau als in 2003.

De personele lasten bestaan voor het grootste deel uit lonen, salarissen en sociale lasten. In 2004 vormden de personele lasten 70 procent van de totale lasten van hbo-instellingen. Dit aandeel is over de jaren heen stabiel. Het aantal personeelsleden is de laatste jaren zeer licht gestegen.

Rijksbijdragen gestegen

De rijksbijdragen zijn in 2004 ten opzichte van 2003 met ruim 6 procent gestegen. De ontwikkeling is daarmee weer in lijn met die van voorgaande jaren, nadat 2003 een erg lage groei liet zien. De baten uit collegegelden zijn in de periode 2000–2004 met 23 procent gestegen. Dit is over de jaren heen te verklaren door de verhoging van het wettelijke collegegeld enerzijds en het toegenomen aantal deelnemers aan hbo-instellingen anderzijds.

5.3.1 Exploitatieresultaat van hbo-instellingen

Bron: OCW (Cfi), CBS.

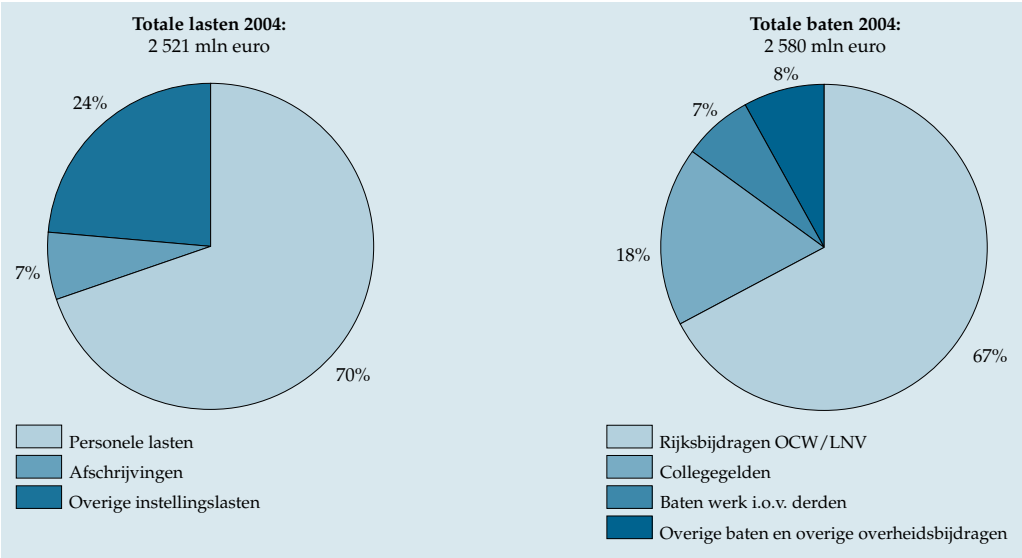
Lumpsum voor de instellingen

De baten bestonden voor 67 procent uit rijksbijdragen. Deze bijdragen worden bijna geheel in de vorm van een lumpsumbedrag aan de instellingen ter beschikking gesteld. Een deel hiervan is vrij te besteden naar inzicht van de hbo-instellingen zelf, een ander deel is 'gemarkeerd' door het Ministerie van OCW en moet ten behoeve van een door dit Ministerie aangewezen doel besteed worden. Gemarkeerd is bijvoorbeeld de 34 miljoen euro aan subsidies die de hbo-instellingen in 2004 kregen. Deze waren bestemd voor de realisatie van specifieke beleidsdoelstellingen, zoals kennisinnovatie in het hoger beroepsonderwijs, vergroten van de instroom voor bèta/techniekstudies in het hbo, versterking van de zorgopleidingen in het hbo en investering in informatie- en communicatietechnologie ter ondersteuning van de (digitale) vernieuwing van het hbo. De overige 33 procent aan baten werd geput uit andere inkomstenbronnen, zoals de collegegelden en werk in opdracht van derden. Bij werk in opdracht van derden gaat het vooral om contractonderwijs.

Groei van investeringen

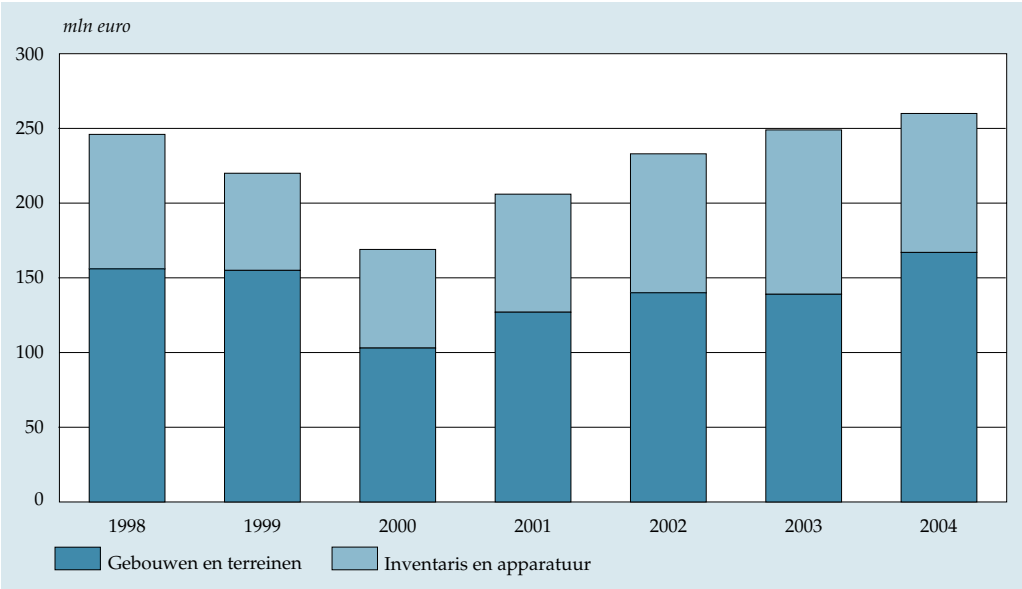
De investeringen bedroegen in 2004 in totaal 258 miljoen euro. Daarmee zette de gestage groei door die vanaf 2001 werd ingezet. De hbo-instellingen zijn eigenaar van de gebouwen en dienen daarom zelf voor investeringen in gebouwen zorg te dragen. Een deel van de rijksbijdragen is bedoeld ter financiering van deze investeringen.

5.3.2 Baten en lasten van hbo-instellingen

Bron: OCW (Cfi), CBS.

5.3.3 Investerings van hbo-instellingen

Bron: OCW (Cfi), CBS.

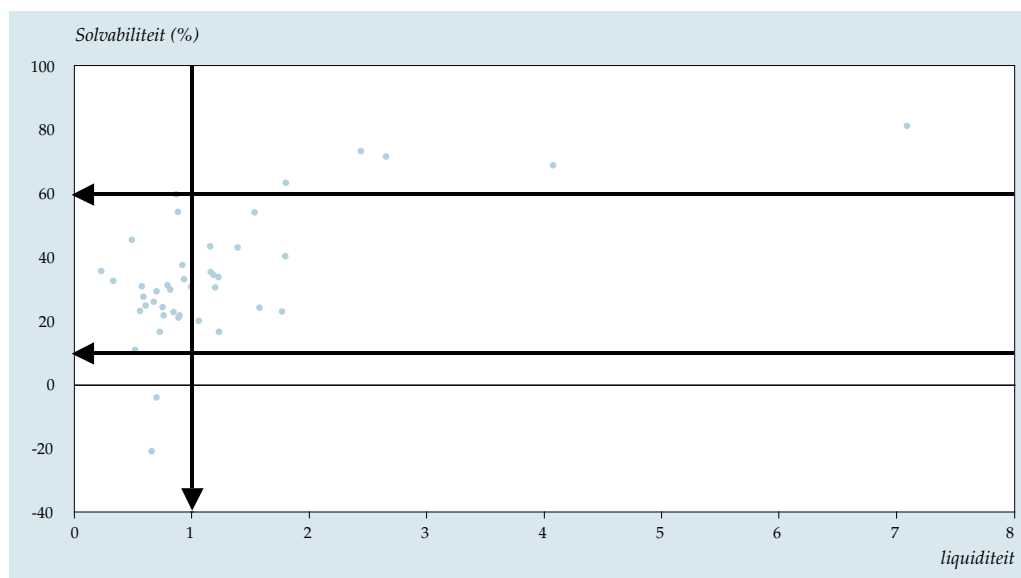
5.3.2 De balans

Aanhoudende stijging solvabiliteitsratio

De liquiditeitsratio (quotiënt van vlottende activa en kortlopende schulden) van de hbo-instellingen bedroeg in 2004 gemiddeld 0,9 en is daarmee de laagste van alle onderwijssectoren. Deze score ligt net onder de grens die het Ministerie van OCW als gezond heeft betiteld. De gemiddelde liquiditeitsratio is over de periode 1998–2004 relatief stabiel gebleven.

In 2004 bedroeg de gemiddelde solvabiliteitsratio (quotiënt van het eigen vermogen en het balanstotaal) van hbo-instellingen 31,4 procent. Gemiddeld beschikten de hbo-instellingen daarmee over een gezonde financiële positie voor de langere termijn. De ratio ligt tussen de door het Ministerie van OCW gestelde grenzen van 10 procent en 60 procent. Waar de gemiddelde solvabiliteitsratio bij de overige onderwijssectoren de laatste jaren daalde, kende het hbo juist een stijging. Hierbij moet worden opgemerkt dat de solvabiliteitsratio van hbo-instellingen in 2004 gemiddeld nog steeds aanzienlijk lager lag dan de ratio van de andere sectoren. Bij uitzetting van de liquiditeits- tegen de solvabiliteitsratio per individuele hbo-instelling wordt zichtbaar dat er een sterke spreiding bestaat tussen de instellingen. Bij een tweetal instellingen is sprake van een negatief eigen vermogen.

5.3.4 Liquiditeitsratio versus solvabiliteitsratio van hbo-instellingen

Volgens de 'signaleringsgrenzen' van het Ministerie van OCW hoort de solvabiliteitsratio tussen 10% en 60% te liggen voor een gezonde financiële positie. Een liquiditeitsratio gelijk aan of groter dan 1 is voldoende.

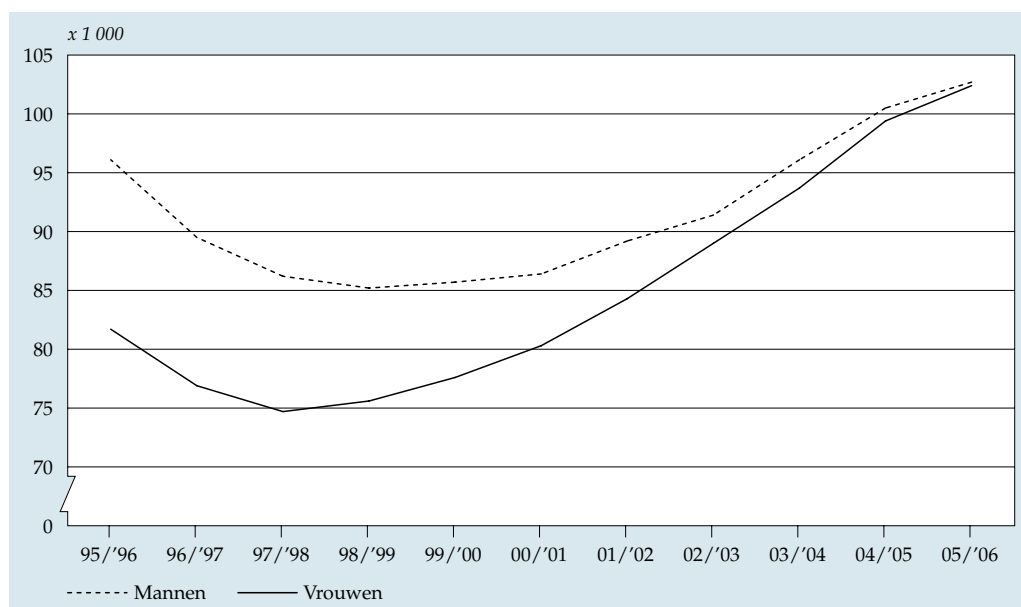
Bron: OCW (Cfi), CBS.

5.4 Wetenschappelijk onderwijs

Aantal studenten blijft toenemen

In het studiejaar 2005/'06 telde het wetenschappelijk onderwijs ruim 205 duizend studenten. Dat is 3 procent meer dan in het jaar ervoor. Het Ministerie van OCW verwacht dat het aantal studenten in het wo de komende tien jaar flink zal stijgen. In de Referentieraming wordt uitgegaan van bijna 280 duizend studenten in het studiejaar 2015/'16. De afgelopen jaren is het aantal vrouwelijke studenten veel sneller gestegen dan het aantal mannelijke studenten. In 2005/'06 waren er op de universiteiten bijna evenveel vrouwen als mannen.

5.4.1 Ingeschrevenen in het wetenschappelijk onderwijs naar geslacht

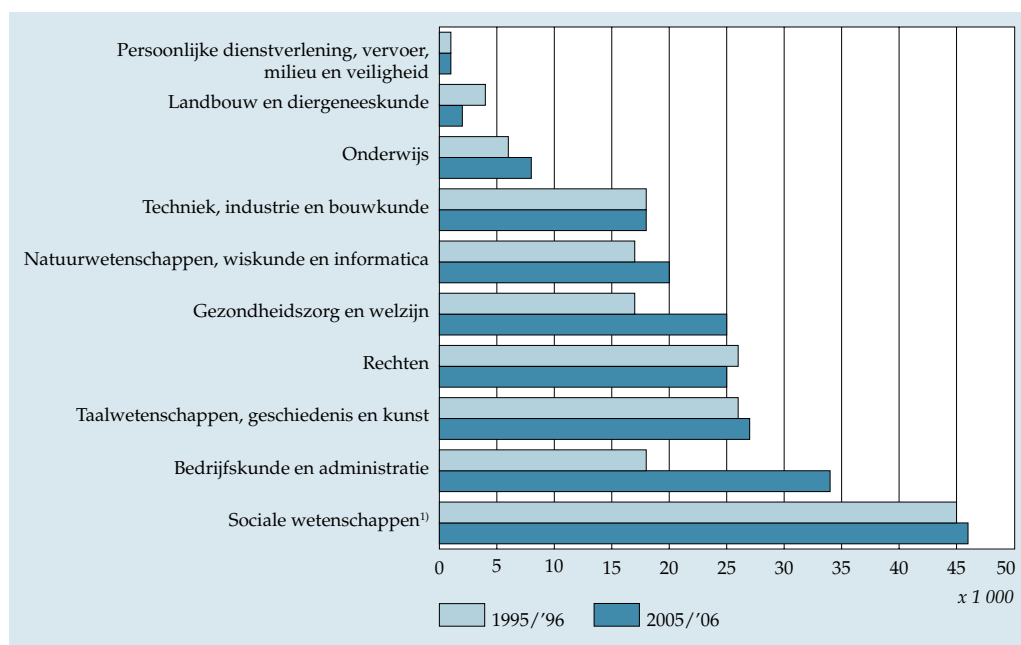

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

Sociale wetenschappen meest in trek

De afgelopen jaren stond binnen het wetenschappelijk onderwijs ongeveer een kwart van alle studenten ingeschreven voor een studie op het gebied van *sociale wetenschappen*. In 2005/'06 is dit aandeel afgenomen tot 22 procent en stonden er voor deze studierichting iets minder dan 46 duizend studenten ingeschreven. De andere studierichtingen volgden op grote afstand. Studies op het gebied van *persoonlijke dienstverlening*, *vervoer*, *milieu en veiligheid* en *landbouw en diergeneeskunde* kenden veruit het kleinste aantal ingeschrevenen. De afgelopen elf jaar is vooral het aantal studenten in de studierichtingen *bedrijfskunde en administratie* en *gezondheidszorg en welzijn* sterk gestegen.

5.4.2 Ingeschrevenen in het wetenschappelijk onderwijs per studierichting

¹⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

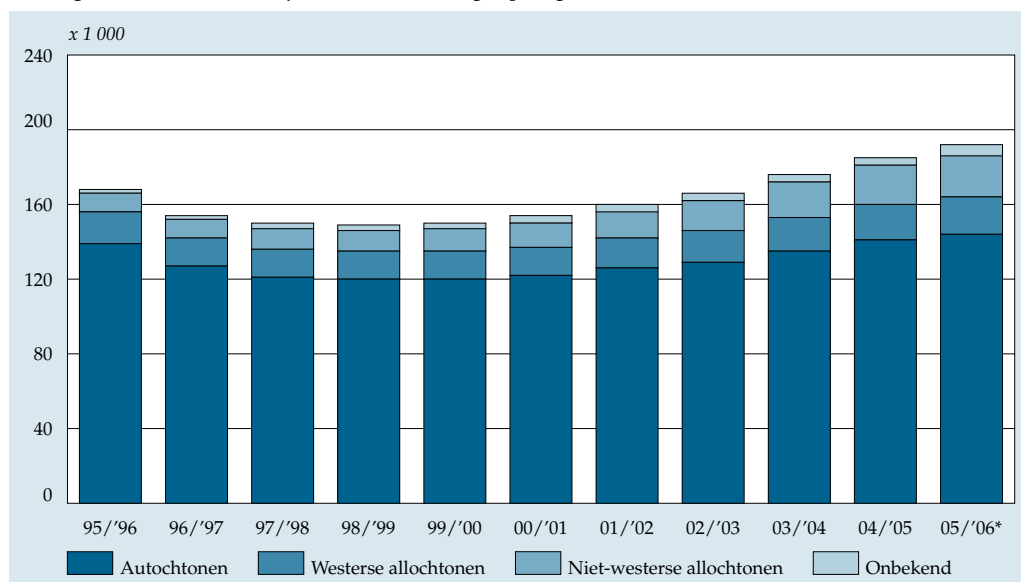
Binnen het wo zijn mannen veruit in de meerderheid bij de studies *techniek, industrie en bouwkunde, natuurwetenschappen, wiskunde en informatica* en *bedrijfskunde en administratie*. Vrouwen zijn duidelijk in overtal bij de studierichtingen *onderwijs, gezondheidszorg en welzijn* en *landbouw en diergeneeskunde*.

Bij een verdere onderverdeling van de studierichtingen blijkt dat in 2005/'06 *rechten* met ruim 25 duizend ingeschrevenen het meest in trek was. Daarna volgden studies voor *management en personeelsadministratie, geneeskunde, psychologie* en *sociologie, planologie* en *cultuurwetenschappen*.

Opmars van niet-westers allochtone studenten

In het studiejaar 2005/'06 stonden in het voltijd wetenschappelijk onderwijs bijna 42 duizend allochtonen ingeschreven. Ten opzichte van 1995/'96 is het aantal westers allochtone studenten met een vijfde toegenomen tot 20 duizend en is het aantal niet-westers allochtone studenten meer dan verdubbeld tot bijna 22 duizend. In dezelfde periode nam het aantal autochtone studenten aan de universiteiten slechts met 4 procent toe tot 144 duizend.

5.4.3 Ingeschrevenen in het voltijd wo¹⁾ naar herkomstgroepering

¹⁾ Exclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

In 2005/'06 waren zowel bij de westers als niet-westers allochtone studenten de vrouwen in de meerderheid. Bij de autochtonen hebben de mannen nog een kleine voorsprong op de andere sekse. Ongeacht de herkomstgroepering gaat de meeste belangstelling van de onderscheiden groepen uit naar *sociale wetenschappen*. Evenals in het hbo volgden westers allochtone studenten relatief vaak een studie op het gebied van *taalwetenschappen, geschiedenis en kunst*. Dit in tegenstelling tot niet-westerse allochtonen, die op hun beurt relatief vaak voor een studie *rechten* hebben gekozen.

Universiteit van Utrecht het grootst

De Universiteit Utrecht heeft sinds 2000/'01 ononderbroken het grootste aantal ingeschreven studenten. In 2005/'06 studeerden in Utrecht bijna 29 duizend mannen en vrouwen. Op enige afstand volgden de Universiteiten van Amsterdam en van Groningen. Met ruim 4 duizend ingeschrevenen bleef Wageningen de kleinste van de dertien universiteiten in ons land.

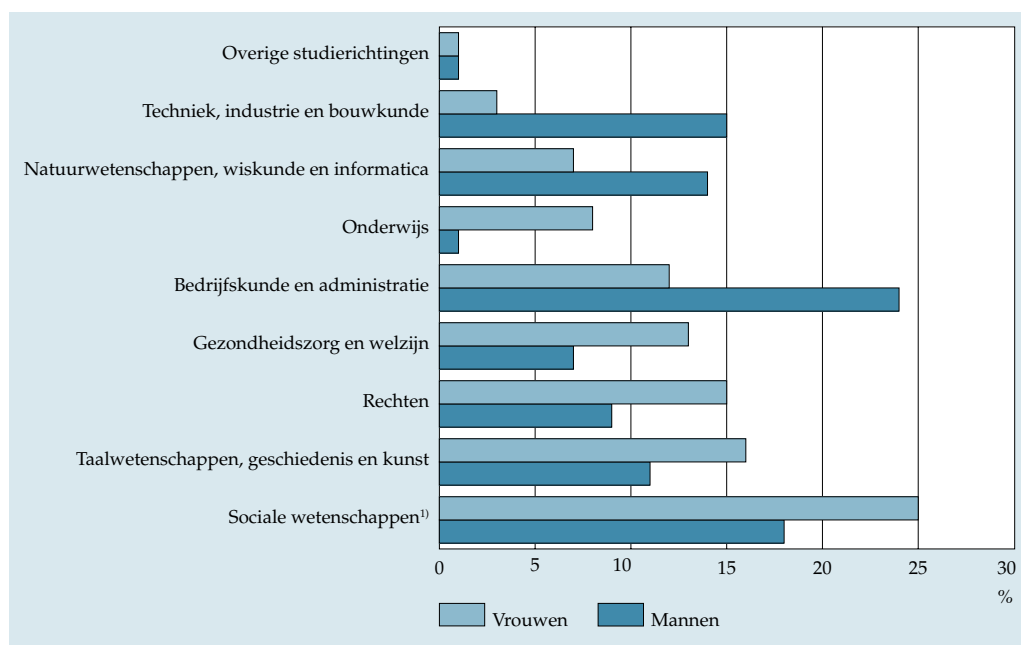
Opnieuw meer eerstejaarsstudenten

In 2005/'06 stonden ruim 42 duizend studenten voor het eerst ingeschreven bij een universiteit. Dat is 3 procent meer dan in het jaar ervoor. Ruim de helft van de eerstejaarsstudenten was vrouw. Zes van de tien eerstejaars hadden vwo als vooropleiding en twee van de tien waren in het bezit van een hbo-einddiploma. In

vergelijking met een jaar eerder vond de grootste stijging van het aantal eerstejaars plaats bij de studierichtingen *taalwetenschappen, geschiedenis en kunst* en *bedrijfskunde en administratie*. Het aantal eerstejaars bij *techniek, industrie en bouwkunde* nam daarentegen voor het eerst sinds jaren af.

Bedrijfskunde en administratie was in 2005/'06 bij de mannelijke eerstejaars het meest in trek. Bijna een kwart koos voor deze studierichting. Daarnaast waren er veel mannen die aan een studie *sociale wetenschappen, techniek, industrie en bouwkunde* of *natuurwetenschappen, wiskunde en informatica* begonnen. De vrouwelijke eerstejaars schreven zich het meest in voor *sociale wetenschappen* (25 procent). Bij hen waren ook de studierichtingen *taalwetenschappen, geschiedenis en kunst* en *rechten* in trek.

5.4.4 Eerstejaars in het wetenschappelijk onderwijs naar studierichting, 2005/'06*

¹⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

Aantal geslaagden opnieuw toegenomen

In het studiejaar 2002/'03 is officieel de bachelor-masterstructuur ingevoerd. In 2004/'05 werd aan ruim 12 duizend studenten het bachelordiploma uitgereikt en aan ruim 7 duizend studenten het masterdiploma. Voor beide nieuwe opleidingen betekent dit een forse toename van het aantal geslaagden. Veruit de meeste studenten, bijna 19 duizend, sloten hun studie echter nog af met het diploma voor het doctoraalexamen, de oude opleidingsvariant. Daarnaast kregen 2 900 studenten een beroepsdiploma uitgereikt. Omdat de doctoraal- en masteropleidingen een

vrijwel vergelijkbaar opleidingsniveau garanderen, kunnen de geslaagden daarvan bij elkaar worden geteld. Zodoende slaagden in 2004/'05 bijna 26 duizend studenten voor een doctoraalexamen of master. Dat is een stijging van 9 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Vooral bij de studierichtingen *sociale wetenschappen* en *bedrijfskunde en administratie* nam het aantal geslaagden sterk toe. Van alle geslaagden was 54 procent vrouw en bijna tweederde 25 jaar of jonger. Een overgroot deel, 24 duizend studenten, sloot met het behalen van het diploma een voltijdstudie af. Daarvan was één op de vijf allochtoon. In vijf jaar tijd is het aantal niet-westerse allochtonen dat een doctoraalexamen of master succesvol afsloot meer dan verdubbeld. Evenals bij de autochtonen en westerse allochtonen werden aan hen de meeste diploma's uitgereikt bij *sociale wetenschappen*. Volgens de Referentieraming van het Ministerie van OCW zal het totaal aantal studenten dat een universitaire studie succesvol afrondt de komende tien jaar oplopen tot ruim 33 duizend.

Studierendement van vrouwen hoger dan dat van mannen

In het wo staat voor de meeste doctoraalopleidingen een studieduur van vier of vijf jaar. Met de invoering van het bachelor-masterstelsel in 2002/'03 zijn de wetenschappelijke opleidingen opgedeeld in een bachelorfase van drie jaar en een daarop aansluitende masterfase van één of twee jaar. Van de studenten die in 1999 aan een voltijdstudie begonnen, slaagde bijna de helft binnen zes jaar voor het doctoraal- of bachelorexamen. Bij de deeltijdstudies was dit slechts een kwart. Vanaf cohort 2000 is een steeds groter deel van de studenten al na 3, 4 of 5 jaar geslaagd. Daarbij moet echter de kanttekening worden gemaakt dat het aandeel geslaagden voor de driejarige bacheloropleidingen in plaats van de vierjarige doctoraalopleidingen een steeds belangrijker plaats inneemt.

Door het verschil in de duur van de voltijdopleidingen, als gevolg van de invoering van het bachelor-masterstelsel, is het niet direct mogelijk na te gaan of het studierendement de afgelopen jaren verbeterd is. Afgaande op de resultaten van de afzonderlijke cohorten is het studierendement bij voltijdstudies veel hoger dan bij deeltijdstudies. Gemiddeld doen studenten niet alleen korter over een voltijdopleiding, maar wordt die ook door een groter deel van de studenten met succes afgerond. Een kleine groep studenten stapt na korte tijd van het wo over naar het hbo en haalt daar een bachelordiploma.

Bij de voltijdstudies is het studierendement van vrouwen hoger dan dat van mannen. Vrouwen studeren niet alleen sneller af, maar halen uiteindelijk ook vaker een einddiploma in het wo dan mannen. De relatief grote groep studenten met vwo als vooropleiding doet gemiddeld veel langer over een universitaire studie dan degenen die een hbo-diploma op zak hebben. Laatstgenoemden hebben echter in veel gevallen recht op een of meer vrijstellingen. Toch haalt na verloop van tijd een groter deel van de vwo'ers dan van de ingestroomde hbo'ers de eindstreep in het

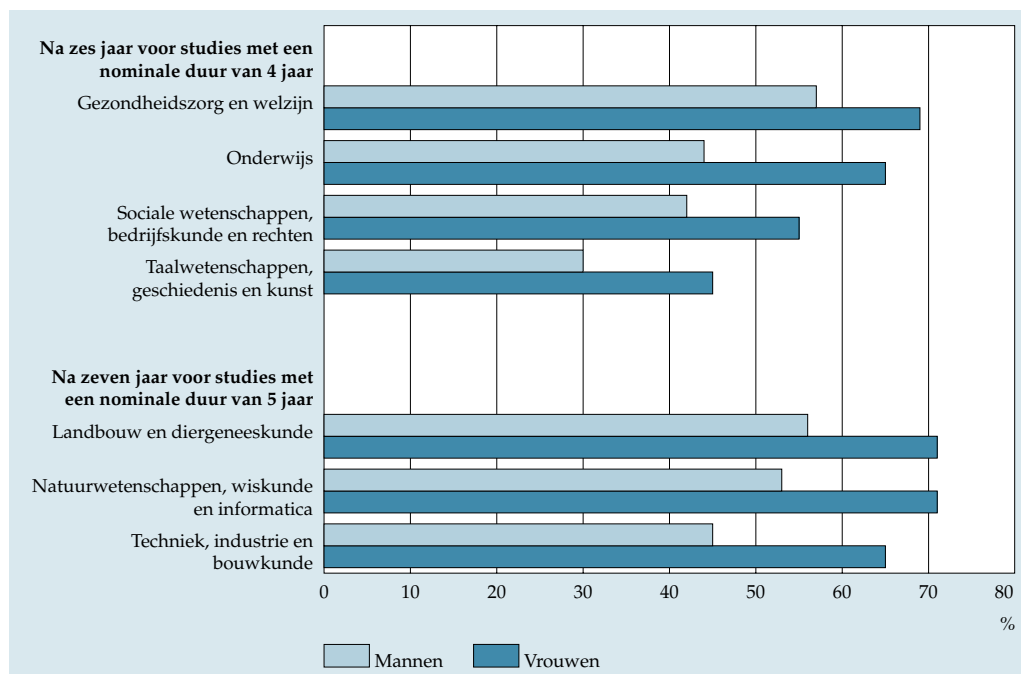
wo. Van de cohorten 1995 en 1996 was na negen jaar ongeveer 70 procent van de vwo'ers voor het eerste einddiploma in het wo geslaagd, tegen ruim 60 procent van de hbo'ers.

Van de autochtone studenten is na zes jaar ongeveer de helft geslaagd. Van de westers allochtone studenten had na zes jaar rond de 40 procent het doctoraal- of bachelordiploma op zak, terwijl van de niet-westers allochtone studenten op dat moment pas eenderde de universitaire studie met succes had afgerond. Ook na negen jaar is van westerse en niet-westerse allochtonen een kleiner deel geslaagd dan van de autochtonen.

Studierendement bij gezondheidszorg en welzijn na zes jaar het hoogst

Per studierichting lopen de percentages geslaagden in het voltijd-wo na een bepaald aantal jaren sterk uiteen. Ook als men onderscheid maakt tussen studies met een nominale studieduur van vier en vijf jaar. Tot de laatste groep behoren *natuur-*

5.4.5 Geslaagden voor het eerste einddiploma¹⁾ in het voltijd wo²⁾ (cohort 1999 na 6 jaar en 1998 na 7 jaar)

¹⁾ Doorgaans is dit het diploma voor een doctoraal- of bacheloropleiding. Incidenteel gaat het om een diploma voor een masteropleiding. De categorie 'persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid' is in deze grafiek niet vermeld omdat het aantal geslaagden in deze studierichting te klein is om daar betrouwbare cijfers over te geven.

²⁾ Inclusief geslaagden voor duale studievarianten.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

wetenschappen, wiskunde en informatica, techniek, industrie en bouwkunde en landbouw en diergeneeskunde. Bij de vierjarige studies loopt het percentage geslaagden voor studenten uit de cohort 1999 na zes jaar uiteen van 40 procent voor *taalkwetenschappen, geschiedenis en kunst* tot 65 procent voor *gezondheidszorg en welzijn*. Bij de vijfjarige studies varieert dit percentage voor studenten uit de cohort 1998 na zeven jaar van 48 procent voor *techniek, industrie en bouwkunde* tot 64 procent voor *landbouw en diergeneeskunde*. Bij alle studierichtingen is het studierendement van vrouwen gemiddeld hoger dan van mannen. Bij de vierjarige studies is het verschil tussen beide seksen het grootst bij opleidingen op het gebied van *onderwijs* en bij de vijfjarige studies bij *techniek, industrie en bouwkunde*.

Van de wo-studenten uit de cohort 1999 had na zes jaar ruim de helft een eerste einddiploma in het hoger onderwijs behaald: 48 procent van de mannen en 63 procent van de vrouwen. Van deze jaargroep had van de autochtone studenten op dat moment bijna 60 procent een doctoraaldiploma of bachelordiploma op wo- of hbo-niveau op zak. De westerse en niet-westerse allochtonen blijven daar met respectievelijk 49 en 43 procent duidelijk bij achter. Bij de niet-westers allochtone studenten liep het rendement daarbij uiteen van 40 procent bij de Turken tot 46 procent bij de Marokkanen. Van cohort 1999 verliet 13 procent tussentijds het hoger onderwijs zonder diploma en was 31 procent na zeven jaar nog bezig met de studie. Bij cohort 1999 stopten vooral studenten die een andere vooropleiding dan vwo hadden voortijdig met hun studie en studenten waarvan de herkomstgroepering onbekend is. De minste uitval was er bij de studenten die zich bij de vierjarige opleidingen hadden ingeschreven voor een studie op het gebied van *gezondheidszorg en welzijn*. Bij de vijfjarige opleidingen is de uitval het laagst bij *landbouw en diergeneeskunde*.

Aantal beroepsdiploma's gelijk gebleven; aantal promoties verder toegenomen

Voor bepaalde beroepen is met het behalen van het doctoraal- of masterdiploma de universitaire opleiding nog niet voltooid. Zo moet voor (dier)geneeskunde, tandheelkunde, farmacie, wijsbegeerte en alle universitaire lerarenopleidingen een afsluitend beroepsexamen worden afgelegd. In 2004/'05 is het aantal geslaagden voor deze studies in vergelijking met een jaar eerder gelijk gebleven en werden er opnieuw ruim 2 900 beroepsdiploma's uitgereikt. Daarnaast promoveerden er bijna 2 900 personen, 8 procent meer dan in het voorgaande studiejaar. In de afgelopen vijf jaar is vooral het aantal vrouwelijke gepromoveerden sterk toegenomen. Veruit de meeste promoties vonden plaats bij de faculteit geneeskunde.

Meer afgestudeerden aan de theologische universiteiten

Behalve de ruim 205 duizend ingeschrevenen aan de reguliere universiteiten volgden in 2005/'06 in ons land ook nog eens zo'n 1 200 studenten een studie aan een van de vijf theologische universiteiten en de universiteit voor de humanistiek. Ondanks een flinke stijging van het aantal eerstejaars nam het totaal aantal inge-

schreven bij deze instellingen met 2 procent af. Ruim de helft van de studenten is vrouw. Bijna driekwart studeert theologie en iets minder dan een kwart humanistiek. In 2004/'05 kregen 136 studenten een diploma als bewijs dat ze geslaagd waren voor een van deze doctoraal- of masterstudies. Dat waren er aanzienlijk meer dan in voorgaande jaren. Ten opzichte van 2003/'04 steeg het aantal geslaagden aan de theologische universiteiten en de universiteit voor de humanistiek met 40 studenten.

Aantal deelnemers aan de Open Universiteit verder gedaald

Het aantal personen dat een opleiding volgt via de Open Universiteit (OU) is de afgelopen elf jaar sterk gedaald. In 2006 stonden er bij deze instelling ruim 16 duizend studenten ingeschreven. Dat is 40 procent minder dan in 1995. In 2006 nam het aantal diploma-studenten duidelijk af en het aantal mensen dat er niet direct op uit is om een diploma te behalen (onder andere cursusstudenten) iets toe. In voorgaande jaren was deze ontwikkeling meestal omgekeerd. Toch had in 2006 nog altijd ruim 70 procent van de ingeschrevenen zich als doel gesteld om een hbo- of wo-diploma te behalen. Van alle deelnemers aan de Open Universiteit had een meerderheid een betaalde baan en minimaal hbo als vooropleiding.

5.5 Uitgaven en inkomsten wetenschappelijk onderwijs

5.5.1 Baten en lasten wetenschappelijk onderwijs

Aantrekkelijk exploitatieresultaat universiteiten

De lasten van instellingen voor wetenschappelijk onderwijs (wo) zijn in 2004 met 3 procent gestegen ten opzichte van 2003 en kwamen uit op 4,9 miljard euro. In 2004 bedroeg het exploitatieresultaat van de universiteiten 45 miljoen euro. Dit was een verbetering ten opzichte van 2003 met 29 miljoen euro. In de periode 1998–2001 verslechterde het exploitatieresultaat nog aanzienlijk. De laatste jaren wordt een voorzichtig herstel zichtbaar.

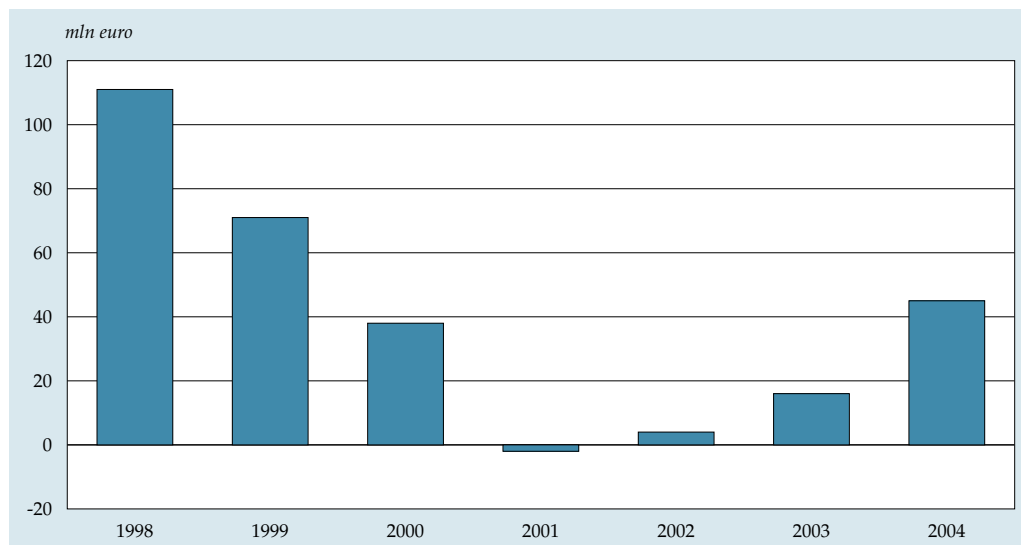
Personeelslasten omlaag

De personele lasten (hoofdzakelijk lonen, salarissen en sociale lasten) vormden 58 procent van de totale lasten in 2004.

Het aandeel van de personele lasten in de totale lasten is een stuk lager dan bij de overige onderwijssectoren doordat bij de wo-instellingen ook omvangrijke inkomensoverdrachten voorkomen. Deze overdrachten hebben grotendeels betrekking

op (doorbetaling van) de rijksbijdragen voor academische ziekenhuizen en universitaire medische centra. Deze rijksbijdragen worden voornamelijk gebruikt voor de bekostiging van de personeelslasten van de faculteit geneeskunde.

5.5.1 Exploitatieresultaat van instellingen in het wetenschappelijk onderwijs

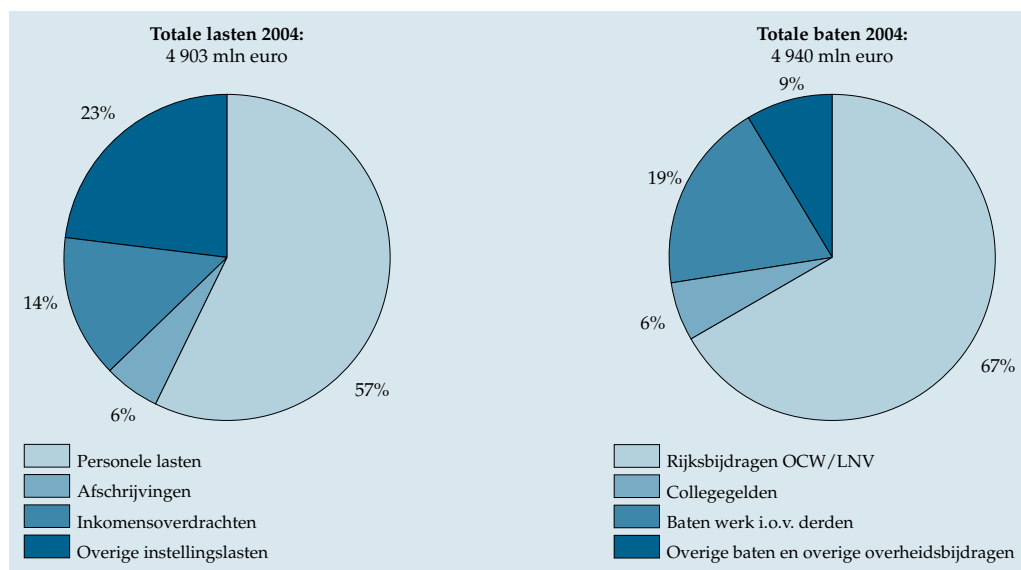

Bron: OCW (Cfi), CBS.

Rijksbijdragen gestegen

Het overgrote deel van de baten kwam in 2004 met een bedrag van 3,3 miljard euro voor rekening van de rijksbijdragen (67 procent). Ten opzichte van 2003 namen de rijksbijdragen met ruim 2 procent toe. De ontwikkeling bleef daarmee ruimschoots onder het gemiddelde (5 procent) van de voorgaande periode 1998–2003. De verdeling van de rijksbijdragen over de universiteiten is voor een deel afhankelijk van prestatie-indicatoren, zoals het aantal eerstejaars, het aantal behaalde diploma's en het aantal promoties. Het overige deel van de rijksbijdragen wordt onafhankelijk van prestatie-indicatoren vastgesteld en toegewezen. Voor dit deel vindt jaarlijks een correctie plaats voor de ontwikkeling van de loonkosten, de prijsontwikkeling, studentenontwikkelingen en eventuele beleidsmatige bijstellingen vanuit het Ministerie van OCW. De universiteiten beschikken over bestedingsvrijheid binnen de wettelijke taken. Zij kunnen zelf de prioriteiten bepalen en de toegewezen middelen schuiven tussen onderwijs en onderzoek. In het jaarverslag dienen de wo-instellingen aan het Ministerie van OCW (c.q. LNV) verantwoording af te leggen over de ontvangen rijksbijdragen en het gevoerde beleid van de instelling.

5.5.2 Baten en lasten van instellingen in het wetenschappelijk onderwijs

Bron: OCW (Cfi), CBS.

Academische ziekenhuizen

In de rijksbijdragen aan de universiteiten is een deel inbegrepen dat is bestemd voor academische ziekenhuizen. Via een inkomensoverdracht worden deze gelden door de universiteiten doorgegeven aan de betreffende ziekenhuizen die deze bijdragen besteden aan onderzoek en onderwijs uit hoofde van de onderzoeksfunctie en werkplaatsfunctie die zij vervullen voor de medische faculteiten van de universiteiten. Op de werkplaats komen aankomende medici met de dagelijkse praktijk van de geneeskunde in aanraking. Tevens vervullen de academische ziekenhuizen met de medische faculteiten een onderzoeksfunctie. Steeds meer medische faculteiten fuseren overigens met academische ziekenhuizen tot zogeheten universitaire medische centra (UMC). Dit bemoeilijkt de volgtijdelijke vergelijking van de universitaire cijfers, omdat de universiteiten in hun jaarrekening verschillende manieren hanteren voor het aangeven van de overdrachten aan de UMC's.

Toename belang werk voor derden

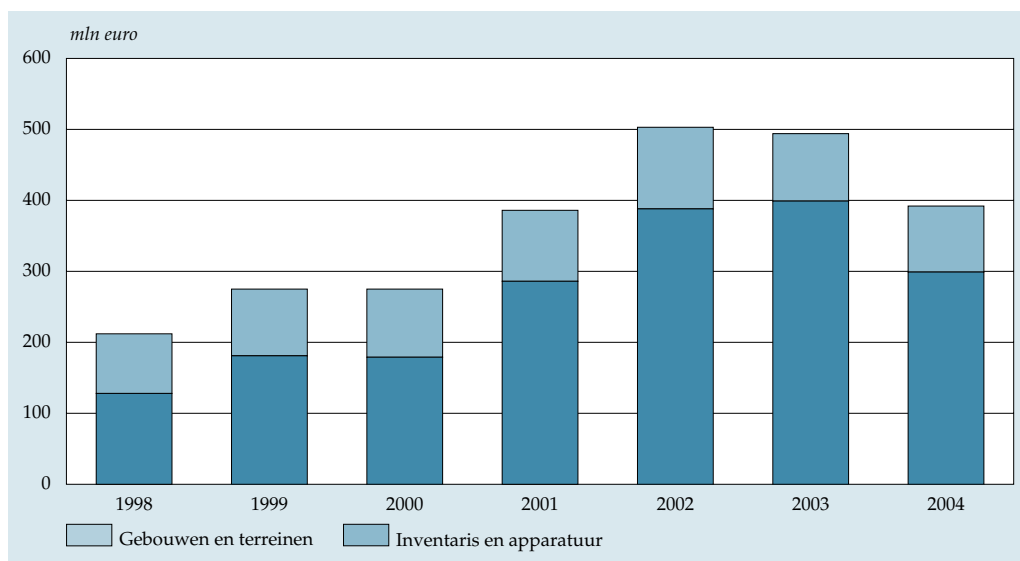
Ten opzichte van de rijksbijdragen zijn baten uit werk in opdracht van derden een belangrijkere inkomstenbron geworden. Over de periode 2000–2004 is het aandeel van deze baten ten opzichte van de totale baten gestegen van 17 procent naar 19 procent. Vooral op het gebied van contractonderzoek namen de baten toe. In 2004 stegen de baten uit contractonderzoek met 9 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Dit contractonderzoek, waarmee in 2004 een bedrag van 616 euro ge-

moeid was, wordt gefinancierd door internationale organisaties, nationale overheden, het NWO (Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek), de KNAW (Koninklijke Nederlandse Akademie van de Wetenschappen), overige non-profitorganisaties en bedrijven.

Afname investeringen

De investeringen bedroegen in 2004 in totaal 393 miljoen euro. Twee van de veertien universiteiten (dus inclusief Open Universiteit en exclusief theologische universiteiten) hadden samen een aandeel van 40 procent in de totale investeringen en staken daarmee ver boven de andere universiteiten uit. De totale investeringen daalden in 2004 evenwel met 20 procent ten opzichte van 2003. De daling betrof bijna geheel een daling in de investeringen in gebouwen en terreinen. De wo-instellingen zijn eigenaar van de gebouwen en dienen daarom zelf voor investeringen in gebouwen zorg te dragen. Het Ministerie van OCW biedt via de rijksbijdragen ondersteuning bij de financiering van investeringen in huisvesting.

5.5.3 Investerings van instellingen in het wetenschappelijk onderwijs

Bron: OCW (Cfi), CBS.

5.5.2 De balans

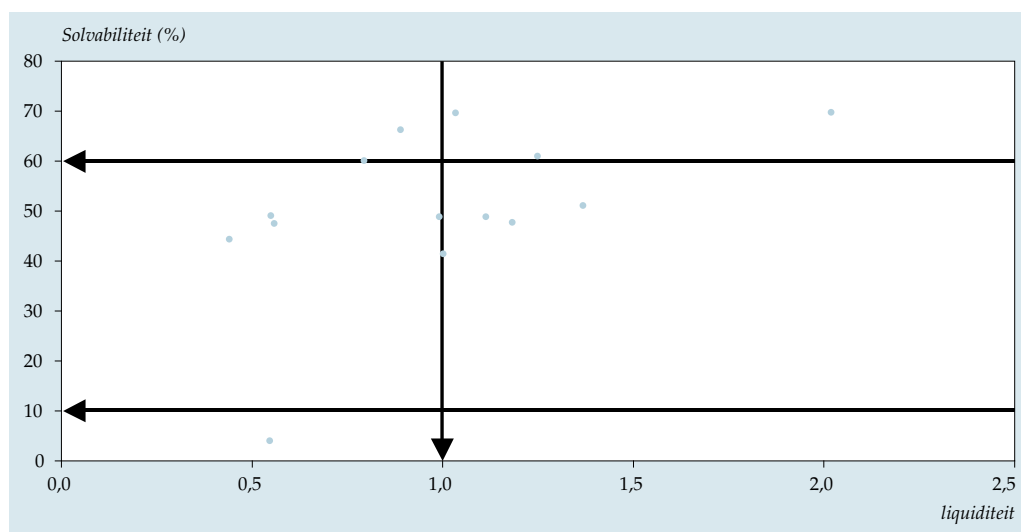
Solvabiliteitsratio herstelt zich

In 2004 bedroeg de liquiditeitsratio (quotient van vlottende activa en kortlopende schulden) van de universiteiten gemiddeld 1,0. De ratio lijkt zich de laatste jaren rond deze score te stabiliseren. Deze score laat zien dat de instellingen als geheel op korte termijn goed aan hun verplichtingen kunnen voldoen.

De solvabiliteitsratio (quotiënt van het eigen vermogen en het balanstotaal) van universiteiten bedroeg in 2004 gemiddeld 55,1 procent. Na een gestage daling in voorgaande jaren betekende dit een licht herstel. Gemiddeld gezien beschikken universiteiten daarmee ook voor de langere termijn over een gezonde financiële positie. In vergelijking met de instellingen in de andere onderwijssectoren hebben de universiteiten overigens veruit de hoogste solvabiliteitsratio.

Bij uitzetting van de liquiditeits- tegen de solvabiliteitsratio per individuele universiteit wordt echter duidelijk dat er een sterke spreiding bestaat tussen de instellingen. Enkele universiteiten verkeerden in 2004 in een minder gunstige financiële positie.

5.5.4 Liquiditeitsratio versus solvabiliteitsratio van universiteiten

Volgens de 'signaleringsgrenzen' van het Ministerie van OCW hoort de solvabiliteitsratio tussen 10% en 60% te liggen voor een gezonde financiële positie. Een liquiditeitsratio gelijk aan of groter dan 1 is voldoende.

Bron: OCW (Cfi), CBS.

5.6 Toelichting

In 1993 vond de invoering van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) plaats. Deze wet regelt het hoger beroepsonderwijs, het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek en het onderwijs van de Open Universiteit. Hoger beroepsonderwijs (hbo) wordt gegeven aan reguliere en aangewezen hogescholen, wetenschappelijk onderwijs (wo) aan reguliere en aangewezen universiteiten. Reguliere hogescholen en universiteiten worden door de overheid

bekostigd. Zij zijn gebonden aan het wettelijk vastgestelde collegegeld. Studenten hebben recht op studiefinanciering. De Open Universiteit (OU) wordt ook door de overheid bekostigd, maar richt zich uitsluitend op afstandsonderwijs: schriftelijke cursussen zowel op hbo-niveau als op wetenschappelijk niveau.

Aangewezen hogescholen en universiteiten zijn particuliere instellingen die wettelijk erkende opleidingen aanbieden. Zij ontvangen geen bekostiging van de overheid en kunnen zelf de hoogte van hun collegegeld vaststellen. Voor de wettelijk erkende opleidingen die zij aanbieden, hebben de studenten recht op studiefinanciering en de officiële titulatuur. De aangewezen instellingen moeten voor die erkende opleidingen aan dezelfde eisen voldoen als de reguliere hogescholen en universiteiten.

De cijfers in dit hoofdstuk hebben uitsluitend betrekking op het door de overheid bekostigde hoger onderwijs. Aangewezen instellingen blijven dus buiten beschouwing. Er is één uitzondering gemaakt. Bij het wo is er namelijk een tabel opgenomen met gegevens voor de vijf aangewezen theologische universiteiten en de Universiteit voor de Humanistiek. De cijfers in dit hoofdstuk hebben bovendien uitsluitend betrekking op de wettelijk erkende opleidingen. Dat zijn opleidingen die opgenomen zijn in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CRO-HO). Daarnaast worden er zowel door hogescholen, universiteiten als particuliere instellingen allerlei opleidingen en cursussen op hbo- en wo-niveau gegeven die niet in dat register zijn opgenomen (bijvoorbeeld bijscholingscursussen voor hogere beroepsgroepen). Deelnemers aan deze niet-erkende opleidingen en cursussen blijven in dit hoofdstuk buiten beschouwing.

Om toegelaten te worden tot het hbo moet men een diploma havo, vwo of mbo (niveau 4) hebben. Toelating tot het wetenschappelijk onderwijs is mogelijk met het diploma vwo, het propedeutisch diploma hbo of met een toelatingsexamen (colloquium doctum). Het onderwijs van de Open Universiteit is een vorm van tweedekansonderwijs waarvoor geen toelatingseisen gelden (behalve een minimumleeftijd van 18 jaar).

Met ingang van het studiejaar 2002/'03 is in het hoger onderwijs het zogenoemde bachelor-masterstelsel (BaMa) ingevoerd. Als gevolg daarvan zijn de meeste reguliere hbo-opleidingen omgezet in bacheloropleidingen van 4 jaar en zijn de wetenschappelijke opleidingen opgedeeld in een bachelorfase (3 jaar) en een daarop aansluitende masterfase (1 of 2 jaar).

Studenten of ingeschrevenen aan de reguliere hogescholen en universiteiten zijn degenen die hun collegegeld of examengeld hebben betaald en van wie de inschrijvingsprocedure is voltooid. Studenten die in één opleidingsjaar zowel een hbo- als wo-studie volgen, worden bij beide vormen van hoger onderwijs meegeteld.

In tabellen over het hoger onderwijs als geheel worden zij echter slechts éénmaal meegeteld. Het aantal ingeschrevenen in het hoger onderwijs is daardoor iets lager dan de som van het aantal ingeschrevenen in het hbo en wo afzonderlijk.

Geslaagden zijn degenen die met goed gevolg een afsluitend examen in het hbo of wo hebben afgelegd. Bij het hbo gaat het daarbij om een examen voor een opleiding 'oude stijl', een bachelor- of een vervolgopleiding. Bij het wo gaat het om een examen voor een doctoraalopleiding, een bachelor- of masteropleiding, een afsluitend beroepsexamen of een promotie. De hbo-opleiding 'oude stijl' geeft recht op de titel *baccalaureus* (bc.) of *ingenieur* (ing.). Na afronding van een bacheloropleiding mag men zich *bachelor* (ba) noemen. Een succesvolle afronding van de bacheloropleiding biedt toegang tot een masteropleiding. Hbo-bachelors moeten echter meestal een schakeljaar volgen voordat zij in de wo-masterfase kunnen participeren. Een masterdiploma geeft recht op de internationaal erkende titel *master of arts* (ma) dan wel *master of science* (msc). Het is voor een geslaagde ook mogelijk te kiezen voor de tot voor kort gebruikelijke titels van *doctorandus* (drs), *ingenieur* (ir), of *meester in de rechten* (mr). Bij bepaalde universitaire opleidingen kan ná het doctoraal- of masterdiploma een aansluitend beroepsdiploma worden behaald. Het gaat om de opleidingen (dier)geneeskunde, tandheelkunde, farmacie, wijsbegeerte en alle universitaire lerarenopleidingen. Bij de promoties worden de mensen geteld die hun proefschrift hebben afgerond en het doctoraat hebben behaald.

In 1997 is door de Unesco een nieuwe International Standard Classification of Education (ISCED) vastgesteld. Deze classificatie maakt het mogelijk onderwijsprogramma's internationaal te vergelijken. De ISCED bevat onder meer een indeling naar studierichting. Bij de toepassing van de ISCED op het hoger onderwijs in Nederland zijn een drietal steeds verder uitgesplitste indelingen gehanteerd. Naast de hoofdingeling met 8 ISCED-gebieden gaat het om een beknopte en een gedetailleerde indeling met respectievelijk 23 en 72 ISCED-gebieden. Het CBS heeft vervolgens de gedetailleerde ISCED-gebieden nog verder uitgesplitst in zo'n 180 opleidingsclusters. Omdat de classificatie in het hbo en het wo hetzelfde is, kunnen ook uitkomsten voor het totale hoger onderwijs (hbo en wo samen) naar studierichting worden gepresenteerd. Bij de hoofdingeling van de ISCED worden de volgende acht gebieden onderscheiden:

- onderwijs;
- taalwetenschappen, geschiedenis en kunst;
- sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten;
- natuurwetenschappen, wiskunde en informatica;
- techniek, industrie en bouwkunde;
- landbouw en diergeneeskunde;
- gezondheidszorg en welzijn;
- persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid.

In dit hoofdstuk wordt er onderscheid gemaakt tussen autochtonen en allochtonen. Tot de autochtonen behoren alle in Nederland woonachtige personen van wie beide ouders in Nederland geboren zijn. Tot de allochtonen behoren alle in Nederland woonachtige personen die minstens één in het buitenland geboren ouder hebben. De allochtonen zijn in twee hoofdgroepen verdeeld. Tot de westerse allochtonen behoren degenen die afkomstig zijn uit Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika, Japan, Oceanië en Indonesië. Tot de niet-westerse allochtonen behoren degenen die afkomstig zijn uit Afrika, Azië (exclusief Japan en Indonesië), Zuid-Amerika en Turkije.

In dit hoofdstuk is het aantal ingeschrevenen en geslaagden gebaseerd op uitkomsten van het 'Project één cijfer Hoger Onderwijs'. In dit project werken het CBS, de Informatie Beheer Groep (IBG), de HBO-raad, de Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU), Cfi en het Ministerie van OCW samen om bij publicaties over het hoger onderwijs dezelfde bronbestanden te gebruiken en met uniforme definities en berekeningsmethoden tot een gecoördineerde telling te komen. De tabellen over de promoties en de theologische universiteiten en de Universiteit voor de Humanistiek zijn gebaseerd op CBS-enquêtes. De jaarcijfers over ingeschrevenen en eerstejaarsstudenten hebben uitsluitend betrekking op degenen die op de peildatum 1 oktober in een bepaald studiejaar in het bronbestand voorkwamen. Bij de cijfers over de geslaagden en studierendementen gaat het om een volumetelling. Bij de geslaagden wil dat zeggen dat in een bepaald studiejaar alle geslaagden zijn meegeteld, ongeacht de datum waarop ze het diploma in de loop van dat studiejaar hebben behaald. Bij de studierendementen houdt de volumetelling in dat in een bepaald jaar alle eerstejaarsstudenten zijn meegeteld, ongeacht de datum waarop zij in de loop van dat studiejaar voor het eerst stonden ingeschreven.

De cijfers over het personeel hebben betrekking op het onderwijzend, wetenschappelijk en onderwijsondersteunend personeel samen. Bij deze gegevens (in fte's) gaat het om arbeidsmarktcijfers in plaats van cijfers over de toegekende formatie.

In dit hoofdstuk zijn de uitgaven en inkomsten van de instellingen in het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs opgenomen. Het betreft data van onderwijsinstellingen die worden gesubsidieerd door de Ministeries van OCW (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en LNV (Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit). Dit laatste ministerie is verantwoordelijk voor het zogenaamde groene onderwijs in Nederland dat opleiding verschaft voor beroepsgroepen in de landbouw, voeding, natuur en het milieu. De instellingen zijn wettelijk verplicht om jaarlijks voor 1 juli de jaarrekening bij het Ministerie van OCW (c.q. LNV) in te dienen, waarmee financiële verantwoording wordt afgelegd over het afgelopen verslagjaar. Deze ministeries hebben voorschriften verstrekt aan de instellingen over de wijze waarop de jaarrekening dient te zijn opgesteld. Door instellingsaccountants is gecontroleerd of de instellingen de voorschriften hebben nageleefd bij

het samenstellen van de jaarrekeningen. De jaarrekeningen worden door Centrale Financiën Instellingen (Cfi), een agentschap van het Ministerie van OCW, verwerkt. Over de verslagjaren 1998 tot en met 2004 heeft het CBS, grotendeels gebaseerd op in bestandsvorm verstrekte data van het Cfi, geconsolideerde exploitatierekeningen en balansen en investeringsoverzichten opgesteld.

6. Publieke en private uitgaven aan onderwijs

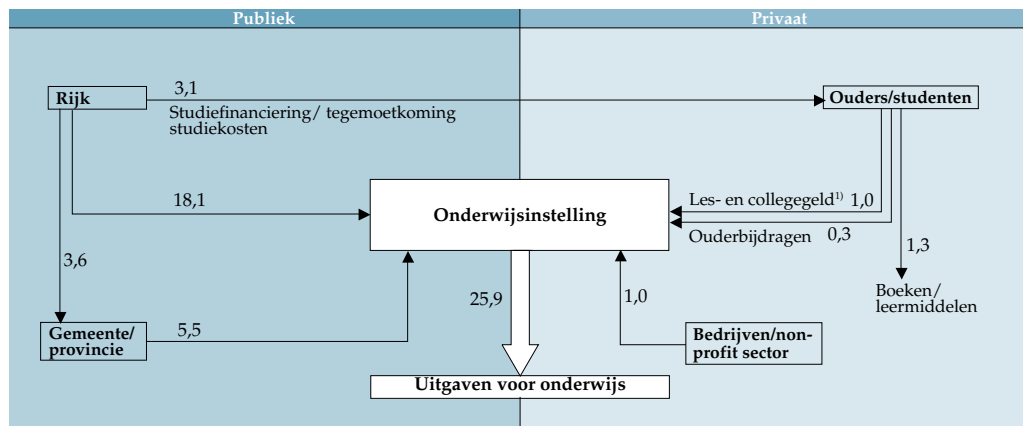
In 2005 steeg opnieuw het aandeel onderwijsuitgaven in het BBP. In totaal hebben de publieke en private sector samen 28,7 miljard euro aan onderwijs uitgegeven. Daarvan ging 25,9 miljard euro naar onderwijsinstellingen. Het aandeel van de totale onderwijsuitgaven in het bruto binnenlands product is gestegen naar 5,7 procent. Per hoofd van de bevolking is 1 761 euro uitgegeven aan onderwijs.

6.1 Financieringsstromen en kerncijfers

Onderwijsinstellingen geven bijna 26 miljard euro uit

In 2005 besteedden de publieke en private sector samen 25,9 miljard euro aan de onderwijsinstellingen. Het Rijk was de belangrijkste financier binnen de publieke sector. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en andere ministeries, zoals het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), gaven in totaal 21,7 miljard euro uit aan onderwijsinstellingen. Ruim 83 procent van dit geld stroomde rechtstreeks naar de instellingen, de rest kwam via de gemeenten bij de instellingen terecht. Naast de uitgaven aan onderwijsinstellingen, besteedde het Rijk 3,1 miljard euro aan onderwijsdeelnemers in de vorm van studiefinanciering. De private sector heeft in 2005 aan onderwijsinstellingen 2,3 miljard euro besteed. Bedrijven (inclusief instellingen in de non-profit sector) gaven 1,0 miljard euro uit aan onderwijsinstellingen. Tweederde van dit geld werd

Schema 6.1 Financieringsstromen in het Nederlandse onderwijs, 2005 (miljarden euro's)*

¹⁾ Ondanks dat lesgeelden door het Rijk geïnd worden, worden ze in dit overzicht als betalingen van ouders/studenten aan de onderwijsinstellingen beschouwd. Het Rijk dient hierin slechts als doorgeefluik.

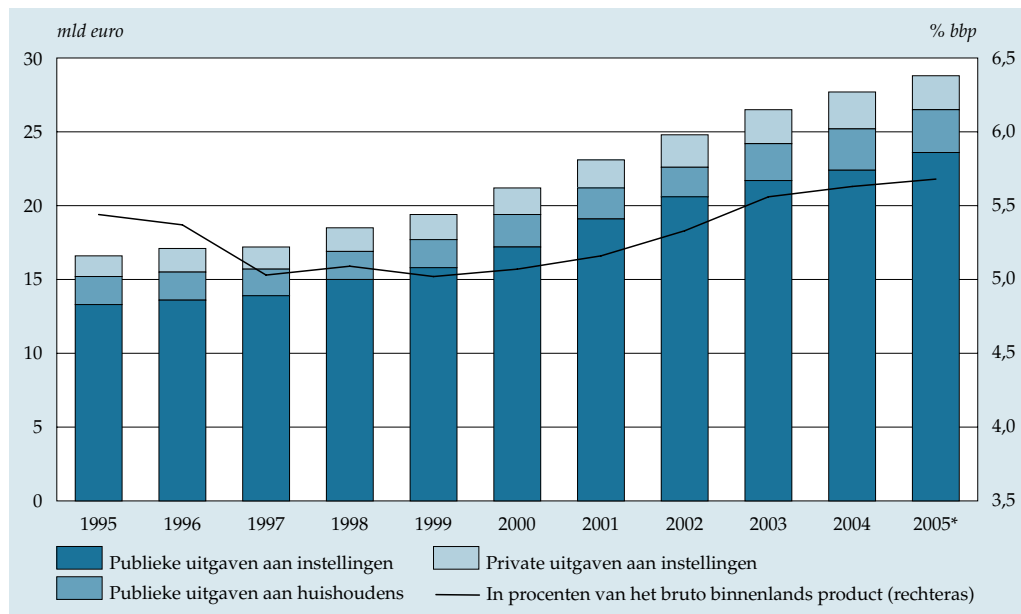
Bron CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

besteed aan contractonderzoek dat op universiteiten plaatsvindt. Huishoudens gaven 1,3 miljard euro uit aan onderwijsinstellingen. Daarnaast betaalden ze nog eenzelfde bedrag aan leermiddelen.

Opnieuw stijging aandeel onderwijsuitgaven in BBP

De onderwijsuitgaven zijn in 2005 ten opzichte van een jaar eerder met 4,1 procent toegenomen. In prijzen van 2000 bedroeg de stijging 2,3 procent. De onderwijsuitgaven als percentage van het bruto binnenlands product (BBP) geven aan welk deel van het BBP aan onderwijs wordt besteed. In de periode 1995–1997 daalden de totale onderwijsuitgaven als percentage van het BBP. Daarna bleef ze tot 2000 nagenoeg gelijk. Vanaf 2000 nam ze weer toe tot 5,7 procent in 2005. De daling na 1995 hangt samen met het strakke financieerbeleid van het Rijk en de sterke groei van het BBP. De stijging vanaf 2000 houdt onder meer verband met de inzet van meer middelen voor de verbetering van arbeidsvoorwaarden van leraren, het integreren van ICT in het basis- en voortgezet onderwijs en het realiseren van aantrekkelijker beroepsonderwijs (vmbo-mbo-hbo). Ook het afzwakken van de groei van het BBP na 2000 speelt een rol. In 2005 werd per hoofd van de bevolking 1 761 euro uitgegeven, ruim 400 euro meer dan in 2000, een toename van 30 procent. In prijzen van 2000 was de groei echter maar 15 procent.

6.1.1 Publieke en private uitgaven

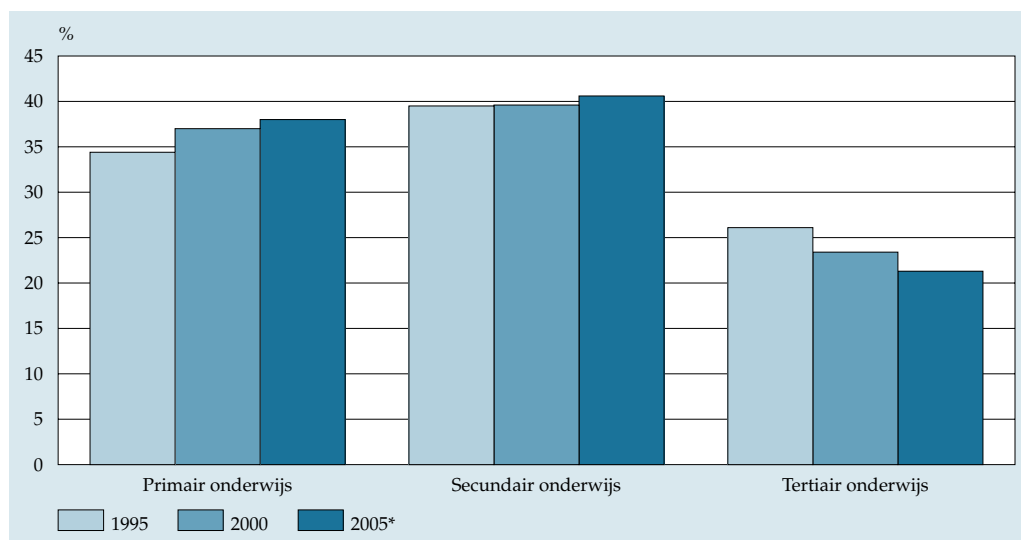
Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

Sterke stijging publieke uitgaven aan secundair onderwijs

In 2005 gaven Rijk, provincie en gemeenten samen 23,6 miljard euro uit aan onderwijsinstellingen, een stijging van 5,4 procent ten opzichte van 2004. Deze stijging werd onder andere veroorzaakt door een incidentele uitgavenpost in verband met de komst van het nieuwe zorgstelsel per 2006. Het ging om de afwikkeling van de verplichtingen in het oude stelsel. Zo werd de reguliere tegemoetkoming in de ziektekosten van het onderwijspersoneel al eind 2005 in één keer betaald (0,4 miljard euro), waar deze onder het oude stelsel pas gespreid in 2006 zou worden uitgekeerd. Naast deze eenmalige uitgavenpost stegen vooral de uitgaven aan het secundair onderwijs. Hiervoor zijn twee oorzaken. Ten eerste nam het aantal leerlingen in de bovenbouw van havo en vwo sterk toe (ruim 4 procent). Ten tweede heeft het Rijk extra geld uitgetrokken ter bestrijding en voorkoming van voortijdige schooluitval in het beroepsonderwijs.

In 2005 ging bijna 80 procent van de onderwijsuitgaven naar het primair en secundair onderwijs. De overheid besteedde aan instellingen in het primair en het secundair onderwijs respectievelijk 9,0 en 9,6 miljard euro. Het tertiair onderwijs ontving 5,0 miljard euro. Bijna tweederde van het geld voor het tertiair onderwijs ging naar het wetenschappelijk onderwijs. Het primair onderwijs is in de periode 1995–2005 een steeds groter deel gaan vormen van de totale overheidsuitgaven aan onderwijsinstellingen. Het aandeel steeg van 34 naar 38 procent. Dat ging vooral ten koste van het aandeel in het tertiair onderwijs dat van 26 naar 21 procent daalde. Het basisonderwijs heeft de afgelopen tien jaar verhoudingsgewijs meer en de universiteiten hebben minder geld gekregen.

6.1.2 Aandeel van onderwijssectoren in de totale publieke uitgaven aan onderwijsinstellingen

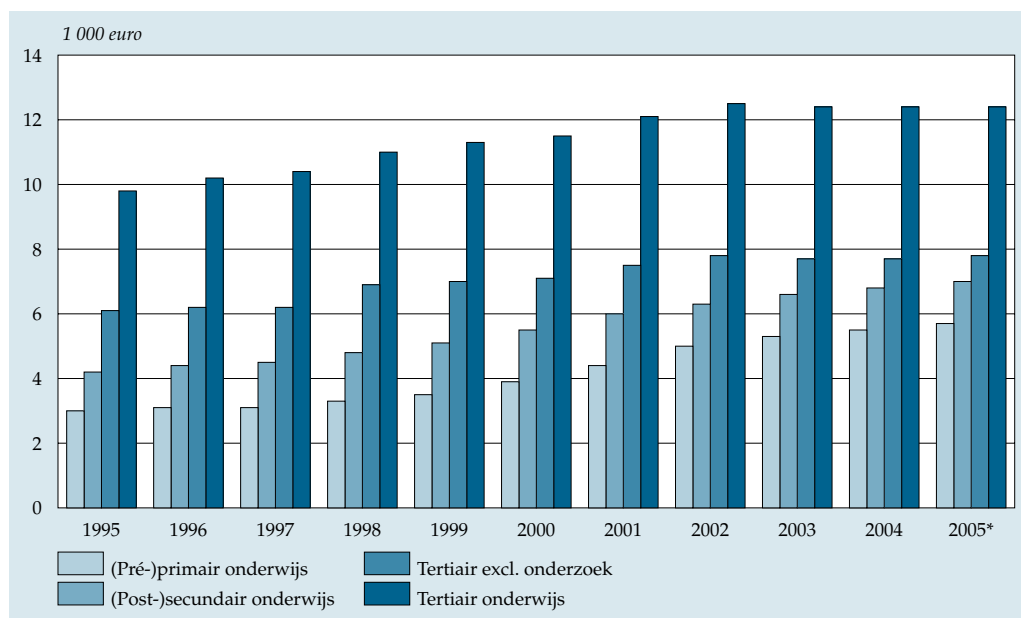

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

Dalende uitgaven per student in het tertiair onderwijs

De uitgaven voor een primaire of secundaire leerling stijgen – gecorrigeerd voor de inflatie – met 7 á 8 procent in de periode 2002–2005, terwijl ze voor een tertiaire student juist met 5 procent dalen. Deze afname wordt enerzijds veroorzaakt doordat het aantal studenten in het tertiair onderwijs groeit en anderzijds door een relatief lage groei van de rijksbijdrage. Overigens zijn de uitgaven van de onderwijsinstellingen per deelnemer in het tertiair onderwijs zijn veel hoger dan in het primair en secundair onderwijs. Dat komt vooral door het onderzoek op universiteiten. De onderzoeksuitgaven maken in het tertiair onderwijs namelijk bijna 40 procent uit van de totale uitgaven. Zonder de onderzoeksuitgaven zijn de verschillen tussen de onderwijssectoren veel kleiner. In 2005 werd er in het primair onderwijs 5 700 euro per deelnemer uitgegeven, in het secundair onderwijs 7 000 euro en in het tertiair onderwijs exclusief onderzoek 7 800 euro.

6.1.3 Onderwijsuitgaven per deelnemer

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

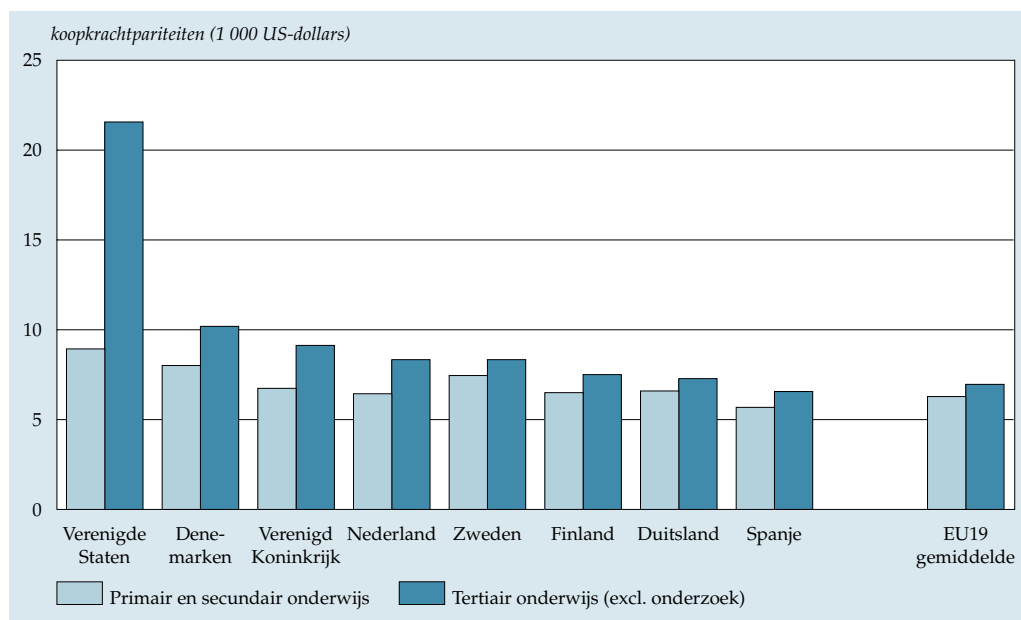
6.2 Internationale vergelijking

Vooraf uitgaven aan primair en secundair onderwijs stijgen internationaal

De uitgaven per deelnemer in het primair en secundair onderwijs enerzijds en het tertiair onderwijs anderzijds zijn de laatste jaren dicht bij elkaar komen te liggen. Dit geldt zowel voor Nederland als voor de meeste EU-landen. Zo namen in Ne-

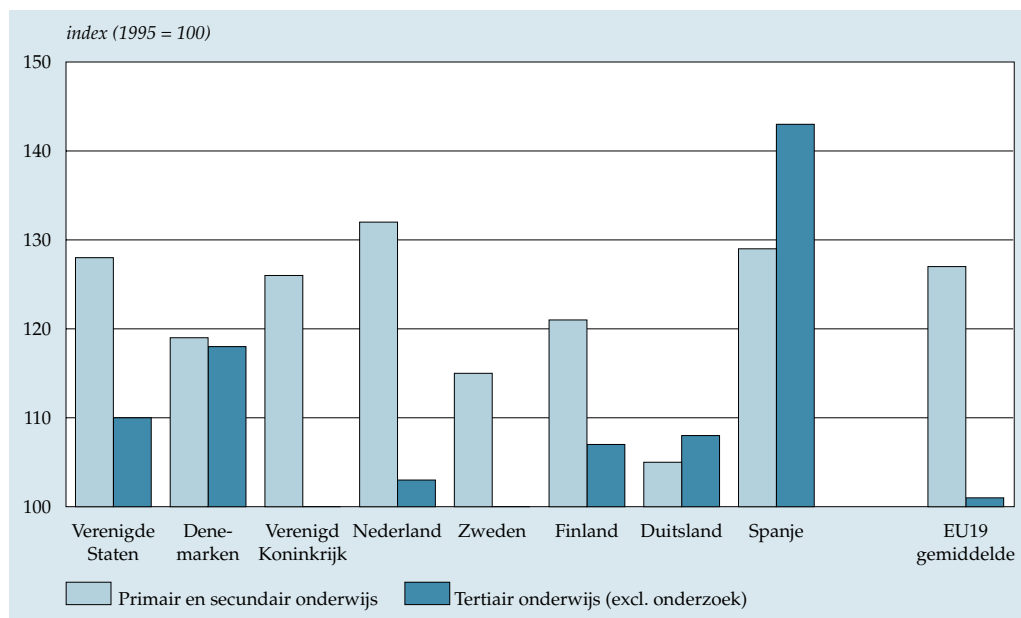
derland in de periode 1995–2003 de reële uitgaven aan onderwijsinstellingen per deelnemer in het primair en secundair onderwijs met 32 procent toe. In het tertiair onderwijs bedroeg de stijging per deelnemer in dezelfde periode slechts 3 procent. Deze verschillen zijn ook internationaal zichtbaar. Nederland ligt dicht bij de gemiddelde stijgingen van de Europese Unie (EU). Om de uitgaven per onderwijsdeelnemer internationaal goed te kunnen vergelijken, zijn de onderzoeksuitgaven bij het tertiair onderwijs buiten beschouwing gelaten. Dit zodat een zuivere vergelijking op leerlinggebonden uitgaven mogelijk is. De hoogte van de onderzoeksuitgaven in het tertiaire onderwijs is namelijk sterk afhankelijk van de nationale infrastructuur voor onderzoeksactiviteiten. De uitgaven aan onderwijsinstellingen per deelnemer waren in Nederland in alle onderwijssectoren hoger dan gemiddeld in de EU. In vergelijking met de belangrijkste referentielanden behoort Nederland bij alle onderwijssoorten tot de middenmoot. Opvallend is dat de tertiaire uitgaven per deelnemer in de Verenigde Staten veel hoger zijn dan in de EU-landen en dat dit verschil de afgelopen periode zelfs wat toegenomen is.

6.2.1 Internationale publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen per deelnemer, 2003

Bron: Education at a Glance - OESO 2006.

6.2.2 Internationale toename in uitgaven per deelnemer tussen 1995 en 2003 (in constante prijzen)

Bron: Education at a Glance - OESO 2006.

6.3 Private uitgaven

Aandeel private uitgaven daalt door afschaffen lesgeld

In 2005 betaalde de private sector (huishoudens en bedrijven) 2,3 miljard euro aan de onderwijsinstellingen. Het aandeel van de private uitgaven in de totale uitgaven aan instellingen was 9 procent, 1 procentpunt lager dan in 2004. Deze daling is het gevolg van het afschaffen van het lesgeld voor veel leerlingen per 1 augustus 2005. Huishoudens hebben 2,6 miljard euro besteed in 2005 aan onderwijsdoeleinden. De helft van deze uitgaven ging rechtstreeks naar de onderwijsinstellingen in de vorm van de vrijwillige ouderbijdrage (0,3 miljard euro) of les- en collegegelden (1,0 miljard euro). Daarnaast gaven huishoudens 1,3 miljard euro uit aan boeken en andere leermiddelen.

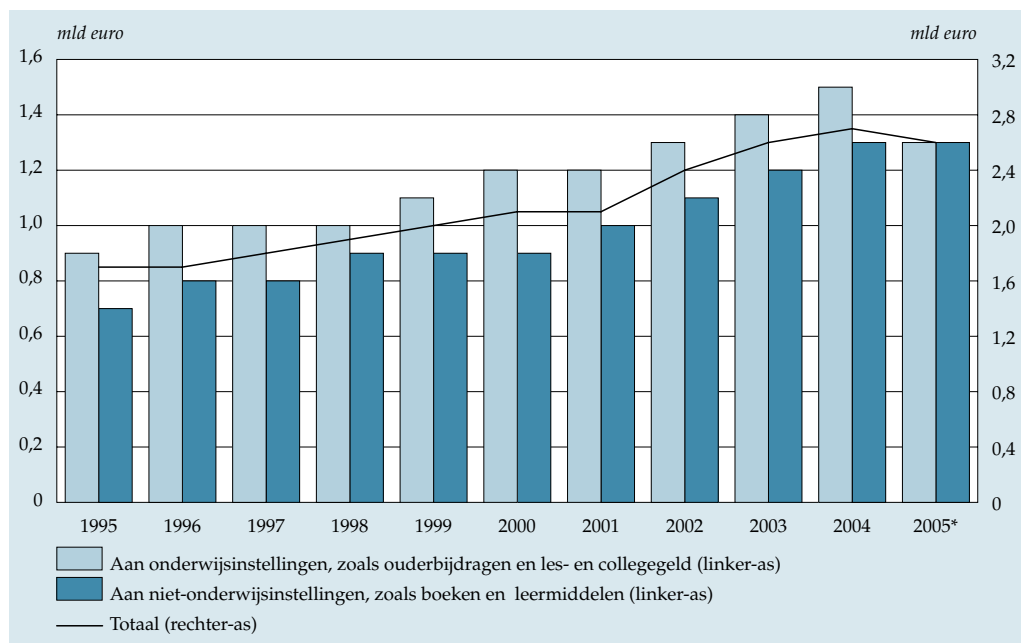
6.4 Studiefinanciering

Verdere toename aandeel leningen in de verstrekte studiefinanciering

Het Rijk gaf in 2005 bijna 3,1 miljard euro uit om studenten aan het secundair en tertiair onderwijs tegemoet te komen in de kosten van hun studie of opleiding. Dit is 67 miljoen meer dan in 2004. Belangrijkste reden voor deze stijging is het toe-

nemende aantal studenten dat gebruik maakt van studiefinanciering. Dat er toch een daling is te zien van de uitgaven aan beurzen in het secundair onderwijs is het gevolg van het gedeeltelijk afschaffen van het lesgeld (zie kader). Daarnaast neemt het gebruik van de leenfaciliteit (reguliere rentedragende lening) in het tertiair onderwijs toe. Al met al is er dus een toename van het aandeel leningen in de verstrekte studiefinanciering.

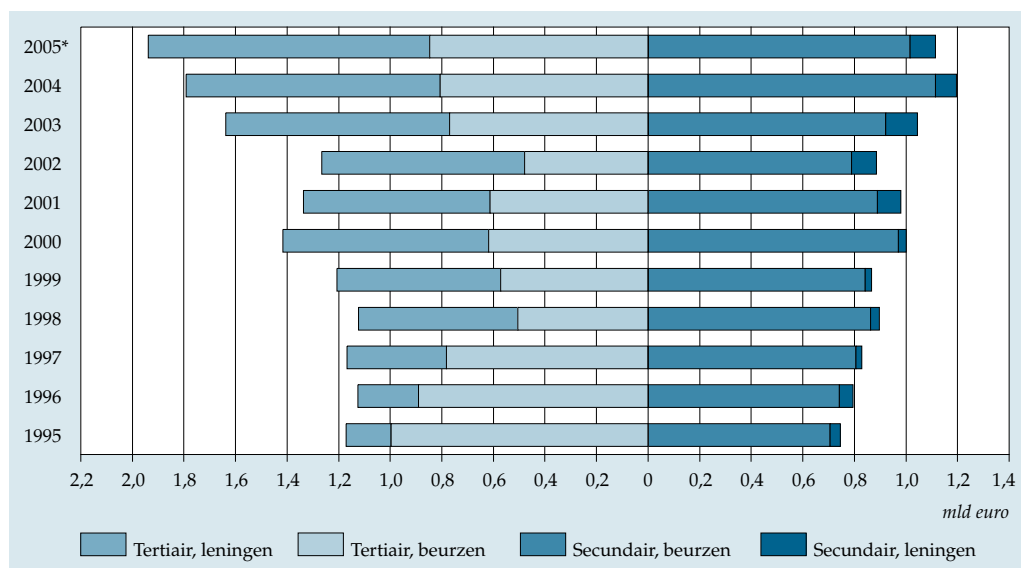
6.4.1 Onderwijsuitgaven van huishoudens

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

Tussen 1995 en 2005 is een verschuiving opgetreden in de samenstelling van de studiefinanciering. In 1995 werd 11 procent verstrekt in de vorm van een lening, in 2005 was dat opgelopen naar 39 procent. Dit komt door de introductie van de prestatiebeurs in 1996. In de prestatiebeurs wordt de studiefinanciering in eerste instantie verstrekt als lening. Als een student voldoende studieresultaten behaalt, kan deze vervolgens worden omgezet in een gift. Hierdoor nam het aandeel van de leningen in het tertiair onderwijs toe van 15 procent in 1995 tot 56 procent in 2005. In het secundair onderwijs is het aandeel van de leningen tot op heden laag gebleven. Dit komt doordat het prestatiebeursregime pas vanaf 1 augustus 2005 voor de nieuwe deelnemers van 18 jaar en ouder op niveau 3 en 4 van de beroepsopleidende leerweg (bol) van kracht is geworden. Door deze wijziging mag verwacht worden dat ook in het secundair onderwijs de komende jaren het aandeel van de leningen zal toenemen.

6.4.2 Uitgaven voor studiefinanciering in het secundair en tertiair onderwijs

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

Afschaffen lesgeld

Per 1 augustus 2005 is het wettelijk verplichte lesgeld afgeschaft voor alle voltijdleerlingen in het voortgezet en speciaal onderwijs (vo, so en vso) en voor 16 en 17 jarigen in de beroepsopleidende leerweg (bol) en het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo). Deze wijziging heeft twee effecten. Het eerste effect is dat het Rijk in 2005 ongeveer 250 miljoen euro minder aan lesgeld heeft ontvangen. De totale publieke uitgaven aan onderwijs worden verminderd met de ontvangen les- en collegegelden. Door de afgenomen ontvangsten van les-gelden in 2005 stijgen de netto publieke onderwijsuitgaven met ongeveer 250 miljoen euro.

Het tweede tegengestelde effect van het gedeeltelijk afschaffen van het lesgeld is dat het Rijk minder tegemoetkoming in de onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS) betaalt aan de huishoudens. In 2005 zijn de uitgaven van het Rijk aan de WTOS gedaald met 118 miljoen euro.

Per saldo stijgen de lasten voor het Rijk met ongeveer 130 miljoen euro, terwijl die van de huishoudens met hetzelfde bedrag dalen.

6.5 Toelichting

De gegevens over de publieke uitgaven zijn ontleend aan de rekeningen van het Rijk, de provincies, de gemeenten en samenwerkingsverbanden van gemeenten.

Ze hebben betrekking op de in het verslagjaar uitgegeven en ontvangen bedragen. De uitkomsten over het jaar 2005 hebben nog een voorlopig karakter omdat sommige gegevensbronnen nog niet (volledig) beschikbaar waren. De gegevens over de private uitgaven worden samengesteld uit meerdere bronnen. De private uitgaven door bedrijven aan instellingen in het primair of secundair onderwijs worden ontleend aan de gemeenterekeningen. Voor de private uitgaven aan instellingen in het tertiair onderwijs dient de CBS-publicatie 'Kennis en economie' als bron. Gegevens over de private uitgaven door huishoudens zijn ontleend aan verschillende schoolkostenonderzoeken. Het Ministerie van OCW laat sinds 1999 de hoogte van de schoolkosten periodiek onderzoeken.

De gepresenteerde cijfers zijn berekend volgens door de OESO gestandaardiseerde definities. De overheidsuitgaven aan onderwijs zijn verdeeld in de uitgaven aan instellingen en de uitgaven aan huishoudens. Onder de uitgaven aan onderwijsinstellingen vallen de kosten van de onderwijskundige diensten, de aanvullende niet-onderwijskundige diensten (vervoerskosten, studentenvoorzieningen e.d.) en de zogenaamde apparaatskosten. Deze laatste uitgaven hebben betrekking op het bewaken van de kwaliteit van het onderwijs, het voeren van beleid en administratie door ministeries en gemeenten, subsidies aan schoolbegeleidingsdiensten en dergelijke.

De uitgaven aan huishoudens omvatten de door de overheid verstrekte beurzen en leningen. Door middel van een verdeelmodel wordt berekend welk deel van de verstrekte beurzen door de huishoudens wordt gebruikt om betalingen te verrichten aan onderwijsinstellingen. Dit deel kan namelijk worden beschouwd als publieke subsidies die via de huishoudens naar instellingen vloeien. Met deze geldstroom wordt rekening gehouden wanneer de publieke en private uitgaven gesommeerd worden tot een totaal van de onderwijsuitgaven aan instellingen en huishoudens.

Om een internationale vergelijking van onderwijssystemen mogelijk te maken, worden de verschillende onderwijsprogramma's ingedeeld in een aantal categorieën volgens internationaal afgesproken regels. In dit hoofdstuk worden Nederlandse termen gebruikt voor de verschillende ISCED-categorieën (International Standard Classification of Education). Deze termen corresponderen als volgt met Nederlandse onderwijsprogramma's:

- primair onderwijs (ISCED 0+1): basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs;
- secundair onderwijs (ISCED 2, 3+4): voortgezet speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (KSE 4–6);
- tertiair onderwijs (ISCED 5+6): hoger beroepsonderwijs, wetenschappelijk onderwijs, onderwijs aan promovendi.

De studiefinanciering wordt verstrekt als beurs of als lening. Onder leningen wordt hier de internationale OESO definitie gebruikt. In deze definitie worden alle uitgaven die initieel als lening verstrekt worden meegenomen, ongeacht of ze later kwijtgescholden worden of omgezet worden in een beurs.

7. Onderwijs en maatschappelijke omgeving

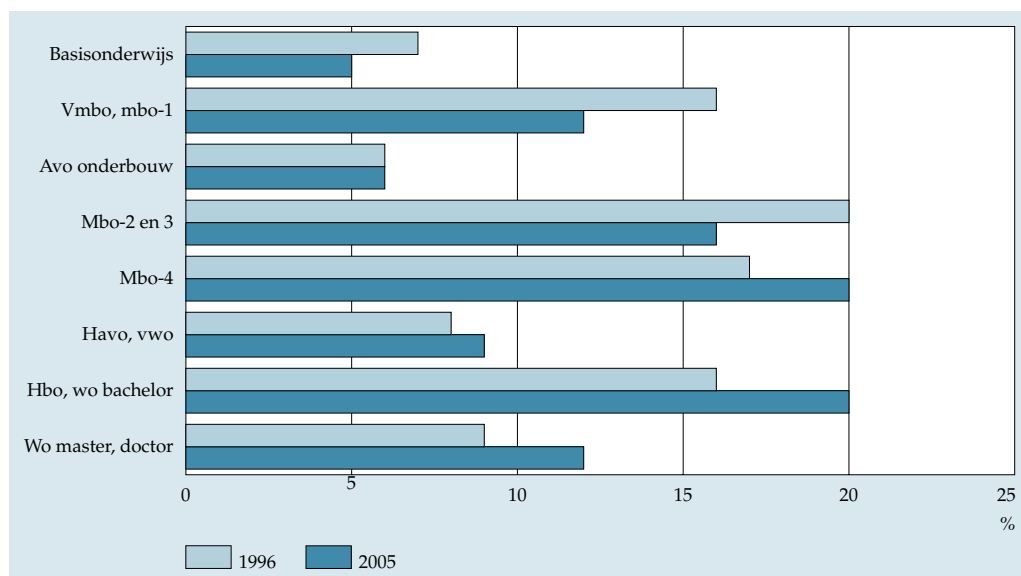
7.1 Bevolking naar opleidingsniveau en arbeidspositie

Het opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking in de leeftijd van 15–64 jaar is in de periode 1996–2005 toegenomen. Daarbij lopen vrouwen hun achterstand in opleidingsniveau in op mannen en allochtonen op autochtonen. Het opleidingsniveau van de werkzame beroepsbevolking is ongeveer even snel toegenomen als dat van de totale bevolking.

Opleidingsniveau bevolking in tien jaar toegenomen

Het opleidingsniveau van de bevolking is in de afgelopen tien jaar toegenomen. In 1996 had 60 procent van de personen in de leeftijd 15–64 jaar minimaal een havo-/vwo- of mbo niveau 2-diploma behaald. In 2005 is dit aandeel gestegen naar 66 procent. Een havo-/vwo- of mbo niveau 2-opleiding wordt over het algemeen beschouwd als het minimale opleidingsniveau dat nodig is om een volwaardige positie op de arbeidsmarkt te verwerven. Het aandeel van de bevolking met een diploma in het hoger onderwijs is eveneens toegenomen van 20 procent in 1996 naar 25 procent in 2005.

7.1 Opleidingsniveau werkzame beroepsbevolking

Bron: Enquête beroepsbevolking.

Vrouwen en allochtonen lopen achterstand in

Het aandeel vrouwen in het hoger onderwijs stijgt sneller dan het aandeel mannen. In 1996 had 22 procent van de mannen en 16 procent van de vrouwen een diploma in het hoger onderwijs behaald. In 2005 gold dit voor 27 procent van de mannen en 24 procent van de vrouwen. Het opleidingsniveau van allochtonen is de afgelopen jaren relatief snel toegenomen. Het aandeel allochtonen met minimaal een havo-/vwo- of mbo niveau 2-diploma is gestegen van 46 procent in 1996 tot 63 procent in 2005. Opmerkelijk is dat in 1996 slechts 20 procent van de Turken en Marokkanen minimaal over een havo-/vwo- of mbo niveau 2-diploma beschikte. En dit aandeel is in 2005 gestegen tot 44 procent voor Turken en 40 procent voor Marokkanen. Ook het aandeel ouderen met minimaal een havo-/vwo- of mbo niveau 2-diploma is in de afgelopen tien jaar aanzienlijk toegenomen. In 1996 had nog 48 procent van de 55–64 jarigen minimaal een havo-/vwo- of mbo niveau 2-diploma. In 2005 is dit gestegen tot 58 procent.

Opleidingsniveau werkzame beroepsbevolking ongeveer even snel gestegen

Het opleidingsniveau van de werkzame beroepsbevolking is ongeveer even snel toegenomen als het opleidingsniveau van de totale bevolking in de leeftijd van 15–64 jaar. Het opleidingsniveau van de werkzame beroepsbevolking ligt gemiddeld hoger dan dat van de totale beroepsbevolking. In 2005 heeft 76 procent van de werkzame bevolking minimaal een diploma havo, vwo of mbo niveau 2, tegen 71 procent in 1996. Verder heeft 32 procent van de werkzame beroepsbevolking in 2005 een diploma in het hoger onderwijs. In 1996 was dit nog 25 procent. Werkzame vrouwen zijn gemiddeld genomen hoger opgeleid dan werkzame mannen. Dit komt omdat relatief veel laagopgeleide vrouwen besluiten zich niet aan te bieden op de arbeidsmarkt. Hierdoor zijn er naar verhouding veel middelbaar en hoogopgeleide vrouwen op de arbeidsmarkt. Van de werkzame beroepsbevolking zijn 25–34 jarigen doorgaans het hoogst opgeleid. Hierbij speelt mee dat veel jongeren van 15 tot 25 jaar, nog niet zijn uitgeleerd en later nog een diploma halen. Ook bij de werkzame beroepsbevolking valt op dat het aandeel Turken en Marokkanen met minimaal een havo-/vwo- of mbo niveau 2-diploma flink is toegenomen, namelijk van respectievelijk 31 en 38 procent in 1996 tot 61 en 59 procent in 2005.

Toelichting

De gegevens in deze paragraaf zijn ontleend aan de Enquête beroepsbevolking (EBB) van het CBS. De EBB wordt sinds 1987 gehouden onder mensen die in Nederland wonen met uitzondering van de personen in institutionele huishoudens (zoals tehuizen, internaten, revalidatiecentra en gevangenissen). Deze enquête wordt bij een steekproef van 1 procent van de bevolking uitgevoerd. De EBB bevat arbeidsmarktenmerken en demografische kenmerken. De demografische kenmerken, zoals geslacht, geboortedatum, burgerlijke staat, land van herkomst en positie in het huishouden, hebben betrekking op alle leden van het huishouden. De vragen naar de positie op de arbeidsmarkt worden alleen gesteld aan personen

van 15 jaar of ouder. Zij hebben onder andere betrekking op het al dan niet werkzaam zijn, de positie in de werkkring, het bedrijf waar men werkt, het zoeken naar werk, de gevolgde opleiding en het ingeschreven zijn bij een Centrum voor Werk en Inkomen (CWI).

De uitkomsten van de EBB zijn gebaseerd op een steekproefonderzoek. De uitkomsten hebben daardoor een onnauwkeurigheidsmarge.

Volgens de gekozen herkomstgroeperingsdefinitie worden tot de allochtonen gerekend:

- zij die zelf in het buitenland zijn geboren met minstens één in het buitenland geboren ouder (1e generatie);
- zij die in Nederland zijn geboren met eveneens minstens één in het buitenland geboren ouder (2e generatie).

Een allochtoon is dus een persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Binnen de groep allochtonen wordt een onderscheid gemaakt in westerse en niet-westerse allochtonen. Tot de niet-westerse allochtonen behoren personen uit onder meer Turkije, Marokko, Suriname en de Nederlandse Antillen. Tot de westerse allochtonen behoren personen uit Europa (excl. Turkije), Noord-Amerika, Indonesië, Japan en Oceanië.

7.2 *Schoolloopbanen in het vmbo, havo en vwo van 1999 tot 2006*

Hoe zijn de onderwijsloopbanen van de eerste lichting vmbo-ers verlopen? In 1999 zijn mavo en vbo samengevoegd tot vmbo, het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs. In 2003 deed de eerste lichting van het vmbo onvertraagd, dat wil zeggen zonder te doubleren, eindexamen. In 2004 deden diegenen die één jaar vertraging opliepen examen. Met de start van het vmbo in 1999 ging ook het zesde onderzoekscohort van leerlingen in het voortgezet onderwijs (VOCL99) van start. Naast schoolloopbanen van vmbo'ers worden die van havisten en vwo'ers beschreven en wordt aandacht besteed aan de uitval uit het voortgezet onderwijs.

Hoger aandeel havo/vwo-brugklassers bij vertraagd geslaagde vmbo'ers

De in 2003 geslaagde (en dus onvertraagde) vmbo'ers met een theoretische of gemengde leerweg zijn in het schooljaar 1999/2000 op verschillende manieren gestart. Bijna de helft van de leerlingen begon op een categorale vmbo. Dit is een vmbo waarin geen met andere schoolniveau's (havo/vwo) gemengde brugklassen zijn. Een derde zat in een brugklas met een havo of havo-vmbo niveau en een vijfde in een brugklas met ook een vwo-havo niveau. Bij de vertraagd geslaagden is het aandeel vwo-havo hoger: tweevijfde startte in een dergelijke brugklas.

Voordat een vwo- of havo-leerling overstapt naar het vmbo, zal hij of zij meestal eerst doubleren. Bij de kader- en basisberoepsgerichte leerwegen is het aandeel dat start op een categorale vmbo veel hoger, maar ook daar komen bij de vertraagd geslaagden de hogere schoolniveau's vaker voor. Deze zogenaamde 'afstroom' (van hoger naar lager schoolniveau) is bij de theoretisch/gemengde leerweg groter dan bij de kader-/basisberoepsgerichte leerweg.

Cohort en onderwijsnummerbestanden

De gegevensbron in dit artikel is het onderwijscohort VOCL1999 (Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen). In dit cohortonderzoek worden ongeveer 20 000 brugklassers gedurende een groot aantal jaren gevolgd. Ieder jaar wordt nagegaan in welke klas ze zitten. Daarnaast worden zij regelmatig ondervraagd en getoetst. Vanaf het schooljaar 1999/2000 zijn van een toen representatieve groep leerlingen de schoolloopbanen vastgelegd. Tot en met het schooljaar 2003/2004 gebeurde dat door middel van navraag bij de scholen. Daarna is overgegaan op koppeling met de onderwijsnummerbestanden van de IB-groep.

Het veldwerkonderzoek bij de scholen leverde altijd nonrespons op. De overgang naar koppeling met de onderwijsnummerbestanden liet zien hoeveel. De onderwijsnummerbestanden zijn integraal: alle leerlingen die door de overheid bekostigd onderwijs volgen, staan erin.

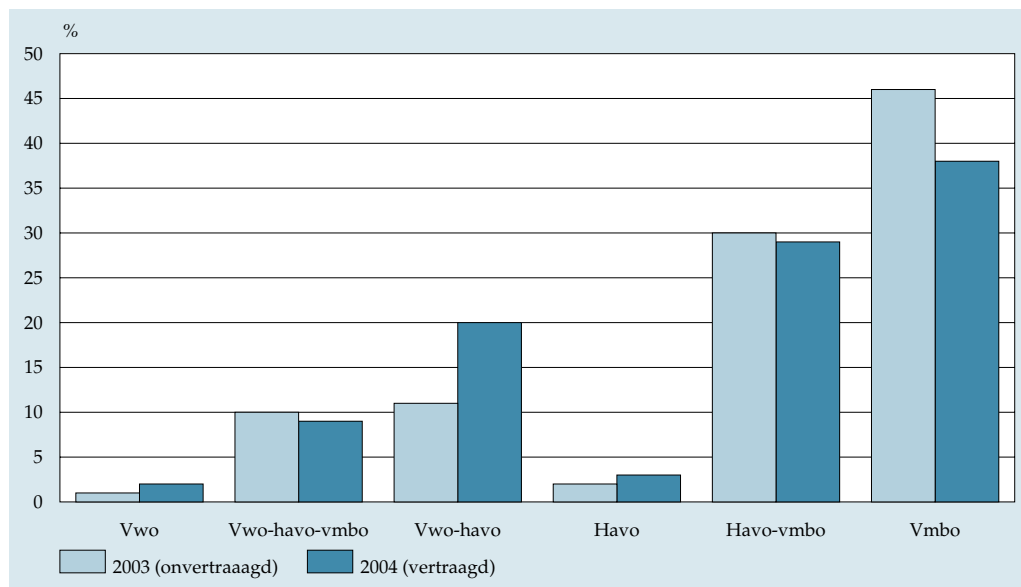
Er is nog een ander verschil tussen beide bronnen van informatie: cohort versus jaarlijkse inventarisatie van alle onderwijsvolgenden. Een cohort kent geen

'instroom'. Er gaan alleen maar mensen 'uit'. Namelijk de leerlingen die geen onderwijs meer volgen. Hoe langer een bepaald cohort wordt gevolgd, des te minder representatief is het voor een jaarlijkse lichting leerlingen.

Voorts is de overgang van veldwerk naar onderwijsnummerbestand voor het vmbo 'te laat' gekomen. De cohortleerlingen deden examen in 2003 (onvertraagd) en in 2004 (vertraagd). De onderwijsnummerbestanden van het vo zijn pas nagenoeg volledig vanaf het schooljaar 2003/2004. Dit is exclusief een deel van het praktijkonderwijs, het vso en vo-aoc. De mbo- (bve) bestanden zijn pas vanaf schooljaar 2005/2006 volledig, met uitzondering van het examenresultaat. Een en ander leidt tot de veronderstelling dat met name de ongediplomeerde uitval vanuit vmbo en mbo (niveau 1 en 2 – schooljaren 2002–2005) wordt overschat. Het particulier onderwijs is overigens niet opgenomen in de cijfers.

Van de vmbo'ers met een theoretische of gemengde leerweg die in 1999 zijn gestart, zitten in het schooljaar 2005/2006 zeven van de tien op het mbo. Van degenen die zijn blijven zitten, zijn er relatief meer uit het onderwijs vertrokken dan van de onvertraagde groep, namelijk 17 versus 12 procent. Bij de kader- en basisberoepsgerichte leerwegen stopt een nog hoger aandeel, namelijk 27 procent.

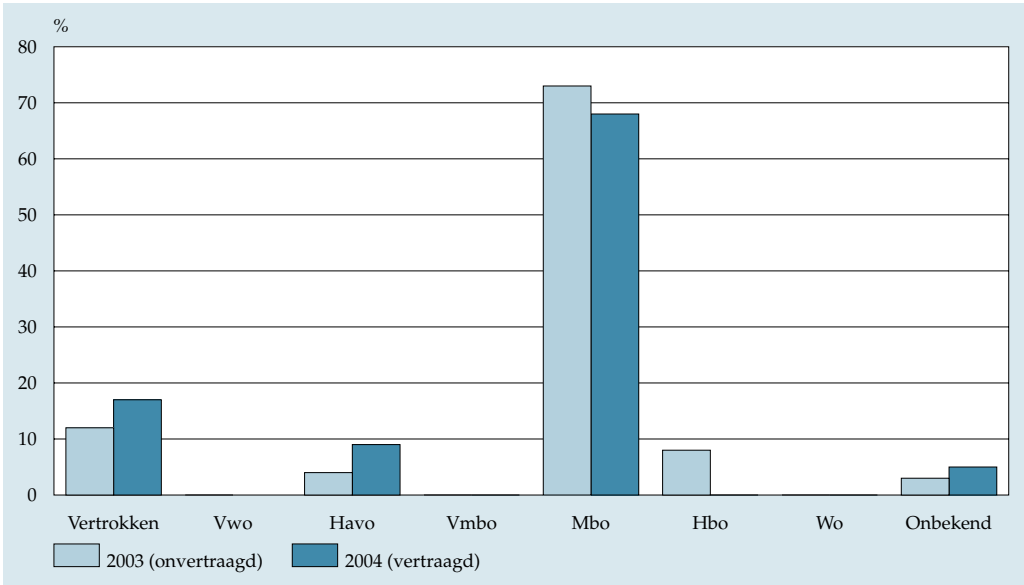
7.2.1 Aandeel vmbo-geslaagden¹⁾ naar vertraging en type brugklas in het schooljaar '99/'00

¹⁾ Theoretische en gemengde leerweg

Bron: CBS (VOCL).

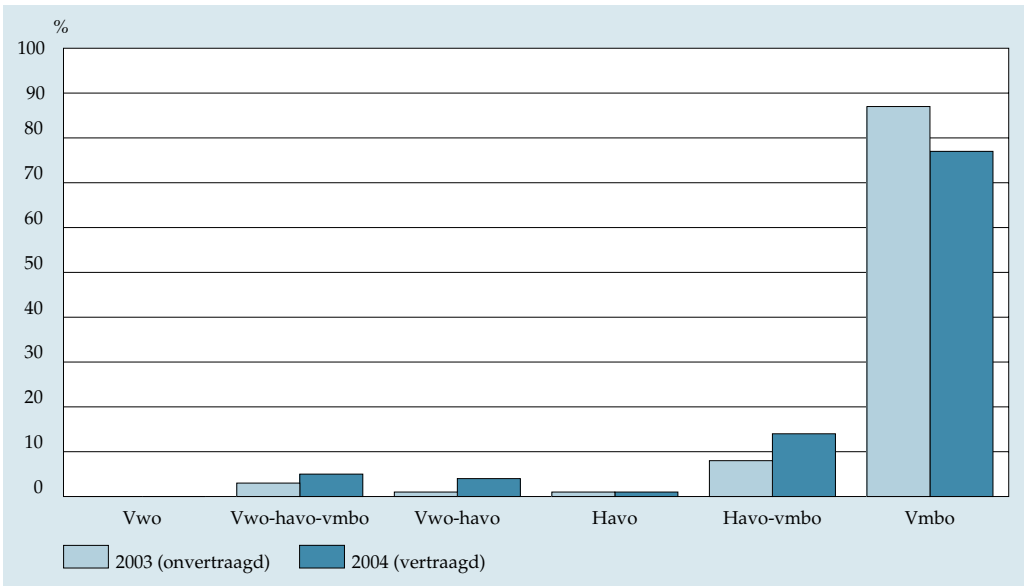
7.2.2 Aandeel vmbo-geslaagden¹⁾ naar vertraging en opleidingssituatie in het schooljaar '05/'06

¹⁾ Theoretische en gemengde leerweg

Bron: CBS (VOCL).

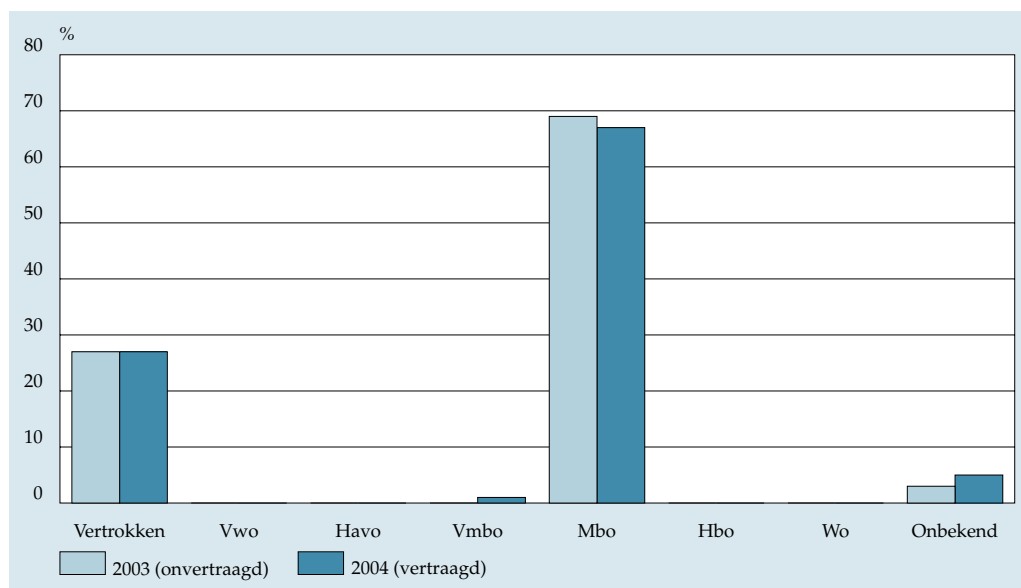
7.2.3 Aandeel vmbo-geslaagden naar vertraging en type brugklas in het schooljaar '99/'00

¹⁾ Kader- en basisberoepsgerichte leerweg

Bron: CBS (VOCL).

7.2.4 Aandeel vmbo-geslaagden¹⁾ naar vertraging en opleidingssituatie in het schooljaar '05/'06

¹⁾ Kader- en beroepsgerichte leerweg

Bron: CBS (VOCL).

Driekwart havo-leerlingen stroomt door naar hbo

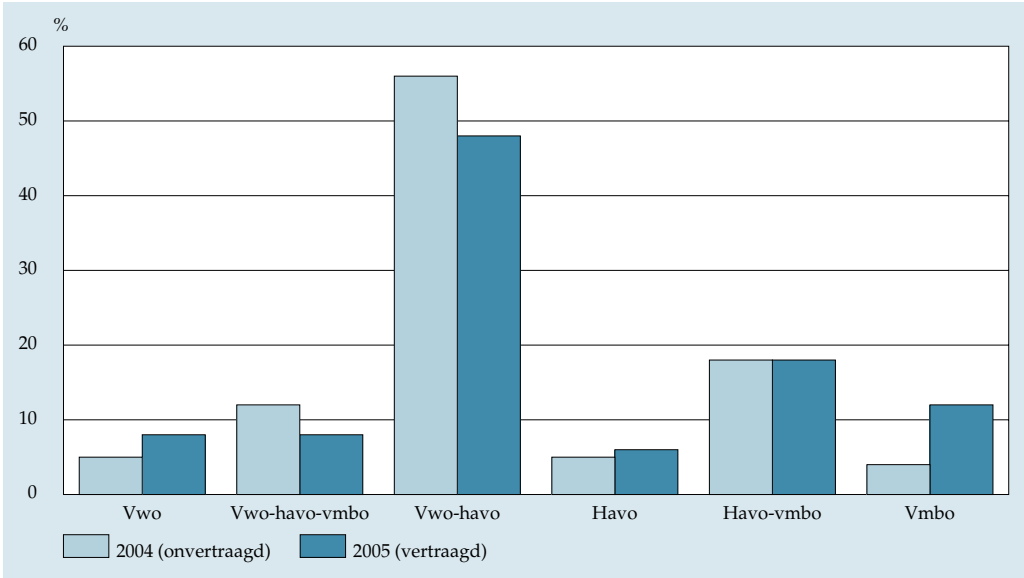
Van de havo-leerlingen die in 1999 begonnen en onvertraagd slaagden, is 56 procent afkomstig uit een vwo/havo brugklas, bijna 20 procent van een havo/vmbo brugklas en 4 procent van een categorale vmbo. Een jaar nadat deze havisten in 2004 hun examen hebben gehaald, is driekwart van hen doorgestroomd naar het hbo. Uiteindelijk staat 12 procent in het schooljaar 2005/2006 niet meer bij een onderwijsinstelling ingeschreven.

In 2005 deden de vertraagde havo-leerlingen examen. Daarvan is 12 procent in 1999 begonnen op een categorale vmbo. Men noemt dit de 'opstroom': leerlingen doen op een hoger niveau examen dan waarop ze zijn begonnen. Van de vertraagde havo-leerlingen staat 16 procent in het schooljaar 2005/2006 niet meer bij een onderwijsinstelling ingeschreven.

Zeven van de tien vwo'ers naar de universiteit

In 2005 deden de vwo'ers uit het cohort die niet zijn blijven zitten examen. Een derde van degenen die slaagden was in 1999 begonnen op een categorale vwo. Bijna twee keer zoveel startten in een vwo/havo brugklas. Van de vwo'ers die in 2005 nog in leerjaar 6 zaten en dus een jaar vertraging hadden, is een op de tien afkomstig van havo, havo/vmbo of vmbo (de 'opstroom').

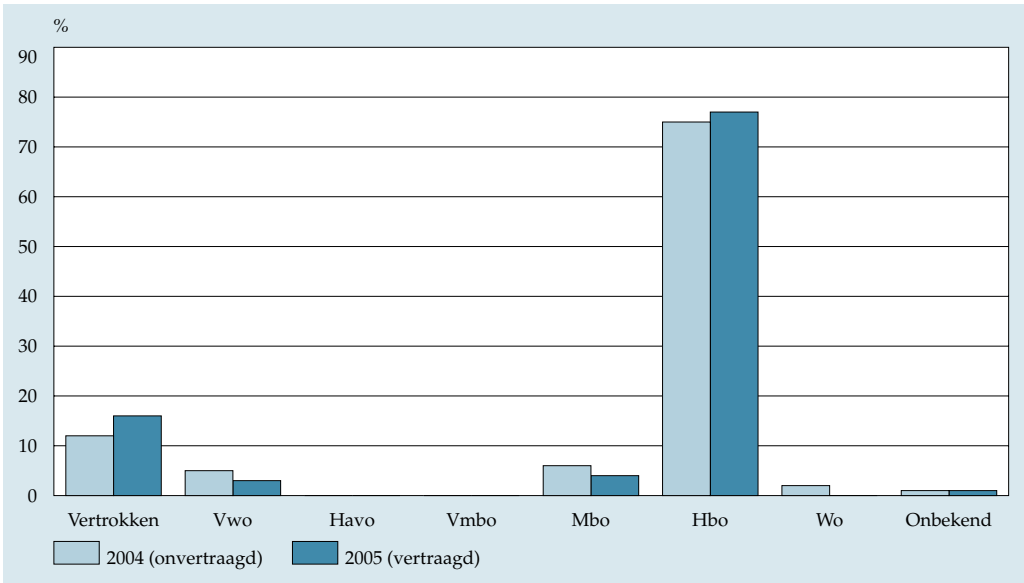
7.2.5 Aandeel havo-geslaagden naar vertraging en type brugklas in het schooljaar '99/'00

Bron: CBS (VOCL).

Van de vwo'ers die niet zijn blijven zitten, zit 14 procent een jaar later op het hbo en 70 procent op het wo; 15 procent is vertrokken. Het onderwijsnummerbestand met examenresultaten uit 2006 is nog niet opgeleverd. Het is alleen bekend op welk

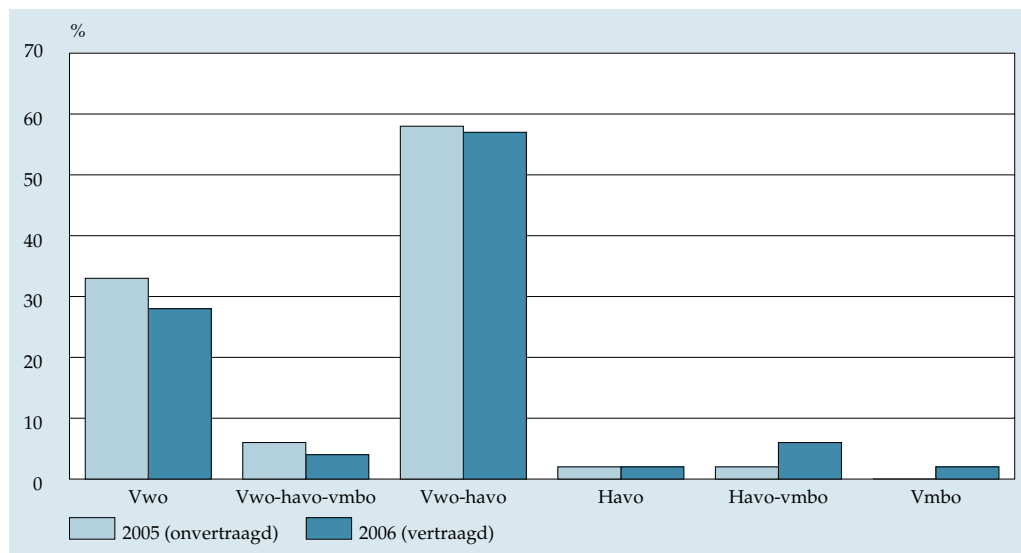
7.2.6 Aandeel havo-geslaagden naar vertraging en opleidingssituatie in het schooljaar '05/'06

Bron: CBS (VOCL).

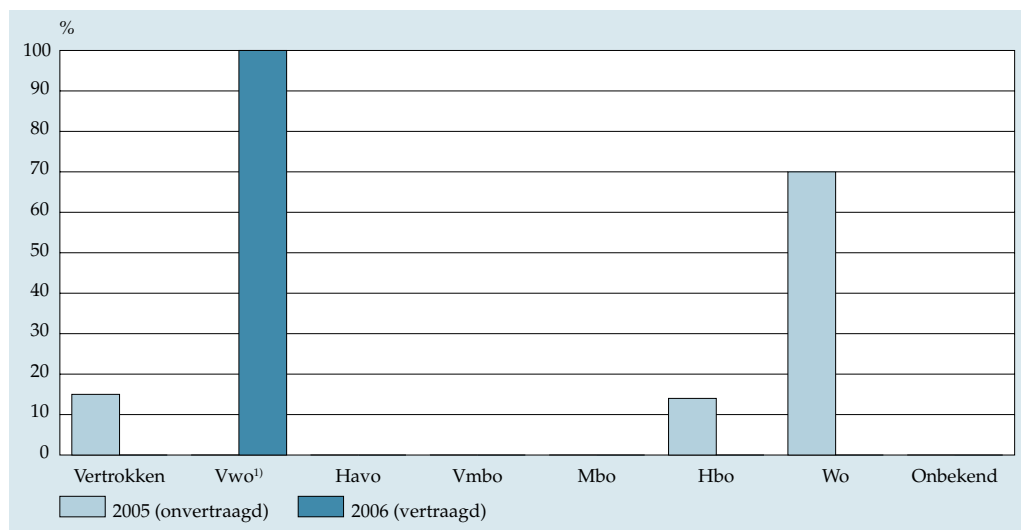
type school de leerlingen zitten. In grafiek 7.2.8 hebben we verondersteld dat alle leerlingen die in het schooljaar 2005/2006 in het laatste leerjaar van het vwo zitten, aan het eind van dat jaar (vertraagd) zijn geslaagd.

7.2.7 Aandeel vwo-geslaagden naar vertraging en type brugklas in het schooljaar '99/'00

Bron: CBS (VOCL).

7.2.8 Aandeel vwo-ers naar vertraging en onderwijspositie in het schooljaar '05/'06

¹⁾ Hier is verondersteld dat alle leerlingen die in het schooljaar 2005/2006 in het laatste leerjaar van het vwo zitten, aan het eind van dat jaar (vertraagd) zijn geslaagd.

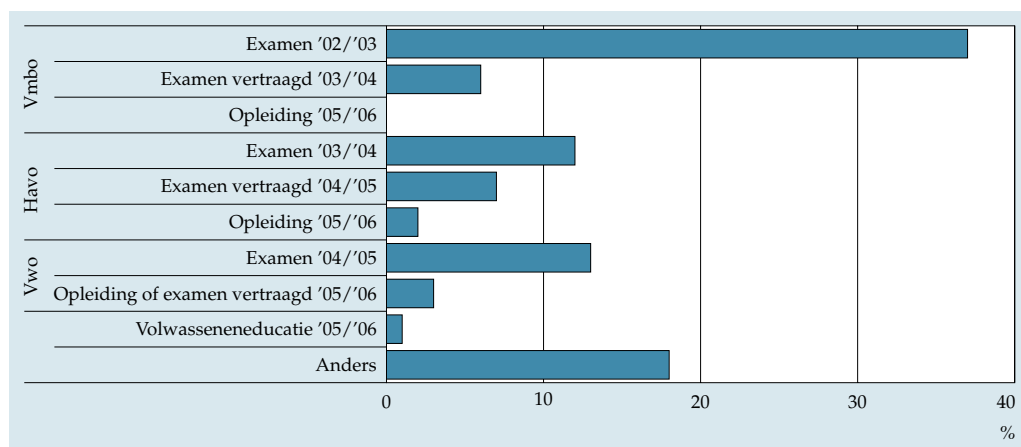
Bron: CBS (VOCL).

Eindresultaat voortgezet onderwijs na zeven schooljaren (2005/2006)

Na zeven jaar voortgezet onderwijs is de verdeling van de cohort'99-leerlingen over de schooltypen als volgt. Van de totale groep heeft 38 procent het vmbo-diploma behaald zonder te blijven zitten, 6 procent haalde dit diploma na een jaar vertraging. Voor de havo slaagde 12 procent zonder te blijven zitten, 8 procent met 1 jaar vertraging. Voor het vwo slaagde 13 procent zonder zitten blijven. Naar verwachting slaagt 3 procent met een vertraging. Leerlingen die meerdere diploma's hebben behaald zijn ingedeeld bij het hoogste diploma.

Dan is er nog een groep van 18 procent die (nog) geen diploma van het voortgezet onderwijs heeft behaald. In deze categorie (categorie 'anders') vallen diverse soorten leerlingen. Allereerst leerlingen die in deze periode zonder enig diploma van school zijn gegaan. Ook zal een aantal leerlingen zonder een diploma op het mbo zijn beland. Voor de assistent-opleiding in het mbo is bijvoorbeeld geen vmbo-diploma nodig. Daarnaast zijn sommige leerlingen verhuisd naar het buitenland of overleden. En tenslotte is er ook nog onvolledigheid van diverse registraties, zoals van het examenresultaat. Het is mogelijk dat leerlingen het onderwijs met een diploma hebben afgerond, terwijl dit niet terug te vinden is in de registraties.

7.2.9 Eindresultaat na zeven jaren voortgezet onderwijs (schooljaar '05/'06)

Bron: CBS (VOCL).

Wat voor onderwijs na zeven jaar

In 2005/2006 volgt nog 75 procent van de cohort'99-leerlingen onderwijs. Van de geslaagde vmbo'ers die niet zijn blijven zitten, volgt 75 procent middelbaar beroepsonderwijs; van de vertraagd vmbo-geslaagden is dit 72 procent. Bijna 80 procent van de havisten zit op het hbo, 70 procent van de onvertraagd geslaagde vwo'ers volgt wo, 14 procent hbo. De ongediplomeerde leerlingen van startjaar 1999, die in het schooljaar 2005–2006 toch een of andere vorm van onderwijs volgen, zitten met name op het mbo.

Staat 7.2.1

Percentage naar onderwijspositie in schooljaar 2005/2006 met startjaar 1999/2000

	Vertrokken	Vwo	Havo	Vmbo	Mbo	Hbo	Wo	Onbekend	Totaal
Examen vmbo 02/03	21				75	0		3	100
Examen vmbo vertraagd 03/04	23				72	0		6	100
Opleiding vmbo 05/06				100					100
Examen havo 03/04	13				6	78	2	1	100
Examen havo vertraagd 04/05	16	0			4	79		1	100
Opleiding havo 05/06			100						100
Examen vwo 04/05	15	0			0	14	70	0	100
Examen vwo vertraagd 05/06		100							100
Volwassenen educatie 05/06		16	71	13					100
Anders	45	1			42	7	2	3	100
Totaal	22	3	3	0	41	18	10	2	100

Dan is er ook een groep gediplomeerden die geen onderwijs meer volgt. Van de vmbo-gediplomeerden volgt ruim een op de vijf geen onderwijs meer, van de havo-vertraagden is dat een op de acht. Bij de overige leerlingen is dat maximaal een op de acht. Het kan zijn dat deze gediplomeerden later toch nog in een vervolgopleiding starten en dat ze er dus een jaartje 'tussenuit' zijn.

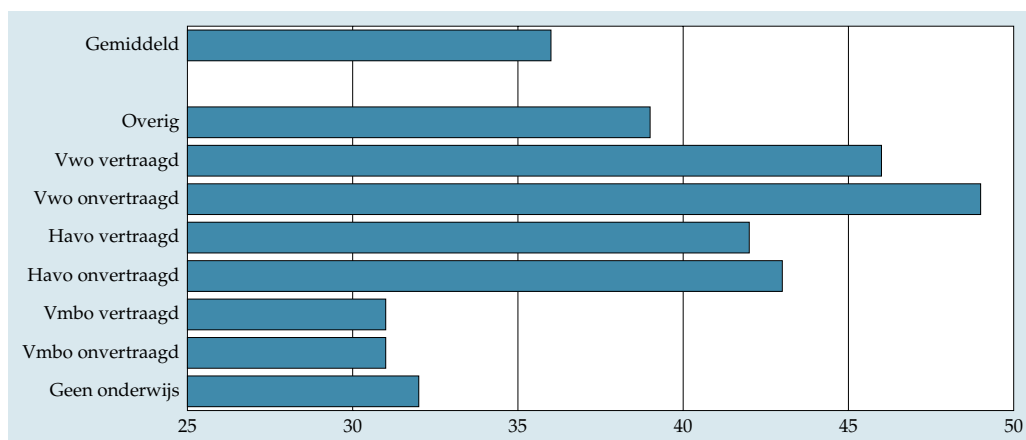
Zonder diploma van school en niet op school in 2005/2006

En ten slotte is er een groep leerlingen die zonder een diploma uit het reguliere onderwijs is vertrokken. Van alle leerlingen die in 1999 zijn begonnen, is dit 8 procent. Dat zijn de leerlingen die niet vóór 2007 een diploma hebben behaald en in 2005/2006 niet voorkomen in een van de onderwijsnummerbestanden. Het is mogelijk dat ze over een (paar) jaar wel weer onderwijs volgen en een diploma halen, maar vooralsnog kan men dit de ongediplomeerde schoolverlaters noemen. Een deel van deze leerlingen kan nog wel een opleiding volgen in het particuliere onderwijs of het havo.

Onder allochtonen bevinden zich ruim tweemaal zoveel ongediplomeerde schoolverlaters als onder autochtonen: 6 procent van de autochtonen, 15 procent van de Surinamers/Antillianen en Turken en 17 procent van de Marokkaanse leerlingen verlaat de school zonder diploma. Leerlingen met ouders die alleen basisonderwijs hebben genoten zijn het sterkst vertegenwoordigd. Hoe hoger de ouders zijn opgeleid, des te minder voortijdig schooluitval van hun kinderen. Vervolgens is er een duidelijke samenhang met het schooladvies, dat is gegeven door de basisschool. Hoe lager het advies, des te meer uitval.

Van alle leerlingen die in 1999 zijn begonnen op een categorale vmbo heeft 12 procent tot 2005/2006 geen enkel diploma behaald en volgt in dat schooljaar ook geen opleiding. Ook hier is sprake van een duidelijke samenhang: hoe hoger het schoolniveau, hoe minder uitval. Van alle leerlingen die in september 1999 op het categorale vwo begonnen zijn, is 5 procent voortijdig schoolverlater. Schoolsucces hangt onder andere samen met intelligentie, gemeten via de score op een entreetoets die is afgenomen in de brugklas. Vertraagde leerlingen scoren hierop iets lager, behalve vmbo'ers. Vwo'ers scoren het hoogst (zie ook paragraaf 8.3).

7.2.10 Score op de entreetoets brugklas 1999/2000 naar schoolsituatie in 2005/06

Bron: CBS (VOCL).

Staat 7.2.2

Percentage zonder diploma van school naar diverse achtergrondkenmerken, startjaar 1999/2000

Schooladvies	ivbo 30	ivbo/ vbo 24	vbo 12	vbo/ mavo 11	mavo 6	mavo/ havo 5	havo/ vwo 5	havo 4	vwo 3
Brugklas in 1999/2000	vmbo 12	havo- vmbo 6	vwo- havo-vmbo 4	havo 6	vwo- havo 5	vwo 5			
Opleiding ouders	lager onderwijs 15	vmbo 9	havo/ vwo/mbo 5	hbo 4	wo 5				
Hserkomst	Nederland 6	Suriname/ Antillen 15	Marokko 17	Turkije 15					

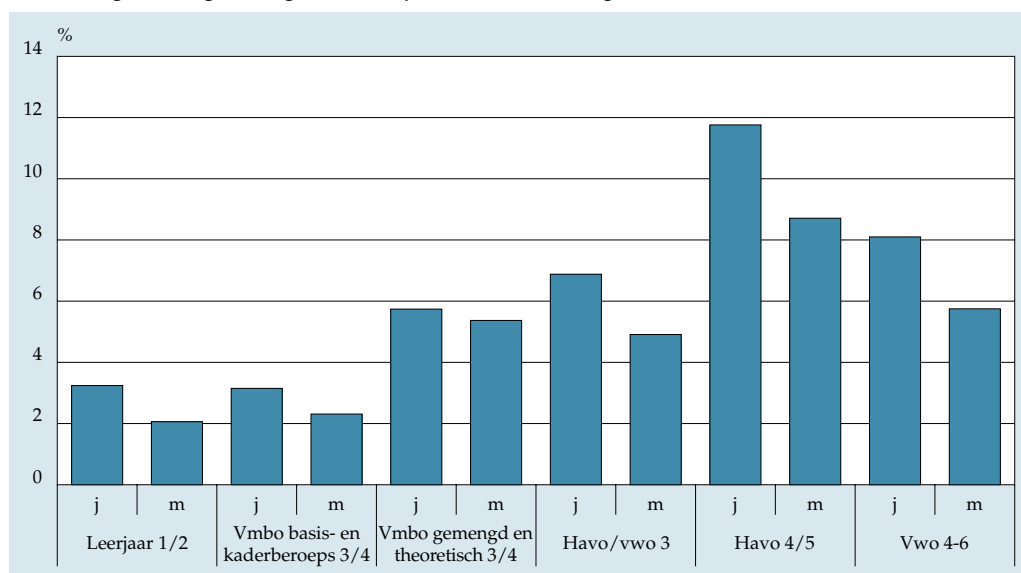
7.3 Vertraging in het voortgezet onderwijs in 2005

Van de leerlingen in het voortgezet onderwijs bleef in 2005 een op de twintig zitten. Jongens lopen wat vaker vertraging op dan meisjes. De leerlingen in havo 4 liepen het vaakst vertraging op. Niet-westerse allochtone leerlingen liepen vaker vertraging op dan autochtone leerlingen. Tussen de verschillende herkomstgroeperingen zijn de verschillen niet groot. Wel zijn relatief meer Turkse leerlingen vertraagd in havo/vwo. Los van herkomst doen de scholen in de kleinere gemeenten het wat beter dan in de grotere gemeenten.

Een op de twintig blijft zitten

In het schooljaar 2004/'05 volgden bijna 875 duizend leerlingen een opleiding in het voortgezet onderwijs¹⁾. Een schooljaar later (2005/'06) zat bijna 5 procent van hen nog in hetzelfde leerjaar van hetzelfde of een lager schooltype. Deze leerlingen liepen dat jaar dus vertraging op in hun schoolloopbaan. Naast de 5 procent vertraagde leerlingen bleek 23 procent van de leerlingen niet meer in het voortgezet onderwijs te zitten. Zij stroomden met of zonder diploma door naar ander onderwijs, of verlieten het onderwijs en gingen bijvoorbeeld werken. Een klein aantal leerlingen was niet meer ingeschreven in het Nederlandse bevolkingsregister door overlijden of emigratie.

7.3.1 Vertraagde leerlingen voortgezet onderwijs¹⁾ naar schoolsoort en geslacht, 2004/'05 – 2005/'06

¹⁾ Exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

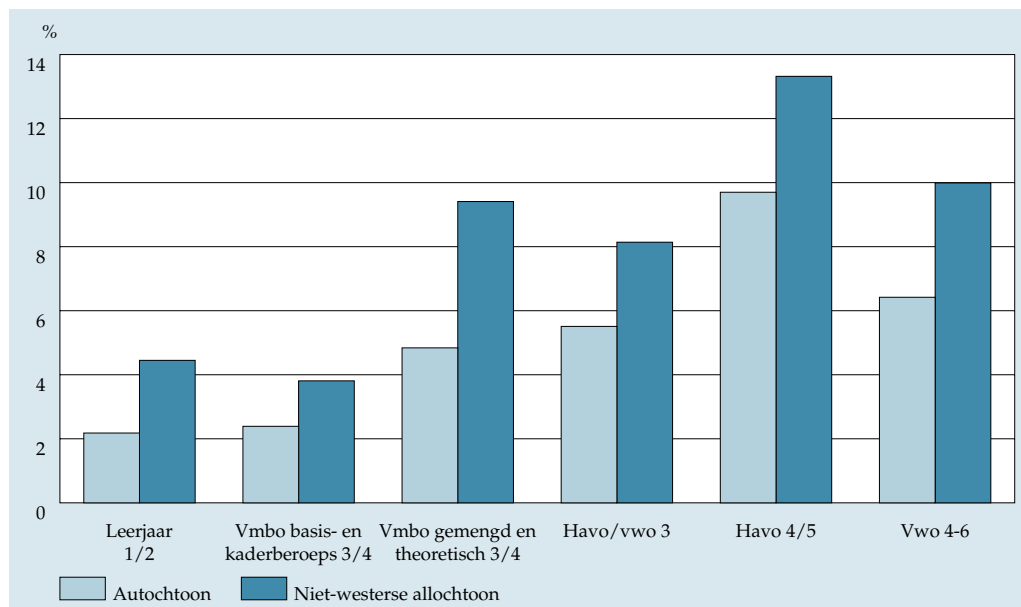
Bron: CBS, IBG, GBA.

Meeste vertraging in havo 4

Het aandeel leerlingen dat in 2005 in het voortgezet onderwijs vertraging opliep, verschilt per schoolsoort en per leerjaar. Bovendien bleken jongens in bijna alle schoolsoorten en leerjaren vaker vertraging op te lopen dan meisjes. Door het systeem van brugjaren is de vertraging in de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs niet groot (2 en 3 procent). Bij een brede brugklas stromen de meeste leerlingen door naar het volgende leerjaar en maken na de brugperiode pas een definitieve keuze voor de schoolsoort die zij aankunnen. Bij een smalle brugklas, bijvoorbeeld havo/vwo, blijven leerlingen ook niet zo gauw zitten. Als de stof en/of het tempo voor hen te hoog is, dan stromen zij meestal tussentijds of in het daaropvolgende schooljaar door naar het volgende leerjaar van een lager schooltype, in dit geval het vmbo.

De meeste vertraging vond plaats in de havo en was vooral het gevolg van de slechte prestaties in het vierde leerjaar. In 2005 bleef 16 procent van de havo 4-jongens en 12 procent van de havo 4-meisjes zitten of stroomde af naar het vmbo. Ook het vierde leerjaar van het vwo bleek een moeilijke hindernis; hier liep 11 procent van de jongens en 8 procent van de meisjes vertraging op. In het vmbo was de vertraging minder groot dan in havo/vwo. Vooral de leerlingen in de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen doubleerden niet vaak (4 procent in het derde leerjaar en 2 pro-

7.3.2 Vertraagde leerlingen voortgezet onderwijs¹⁾ naar schoolsoort en herkomstgroepering, 2004/'05 – 2005/'06

¹⁾ Exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

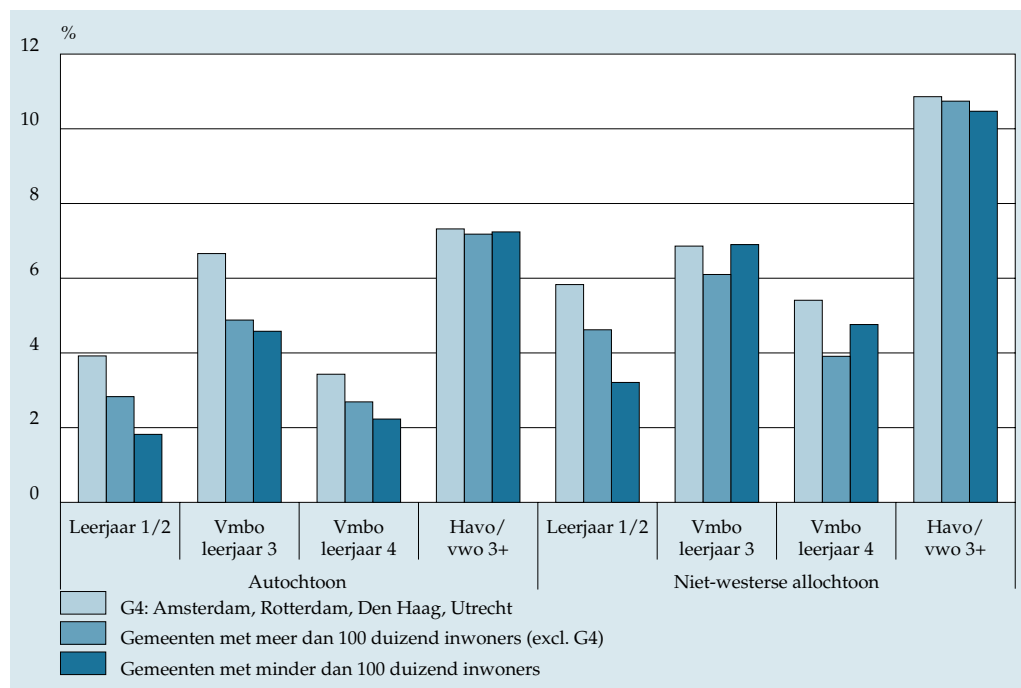
Bron: CBS, IBG, GBA.

cent in het vierde leerjaar). Dit betekent overigens niet dat alle overige leerlingen hun leerjaar met goed gevolg afsloten. Een deel van deze leerlingen vertrok uit het onderwijs en anderen stroomden door naar de assistentopleiding van het middelbaar beroepsonderwijs. Deze opleiding heeft namelijk een drempelloze instroom.

Vooraf Turkse leerlingen vaak vertraagd in havo/vwo

Van de leerlingen van niet-westers allochtone herkomst in het voortgezet onderwijs liep in 2005 gemiddeld 6 procent vertraging op. Onder autochtone leerlingen was dat 4 procent. De grootste verschillen zijn te vinden binnen de gemengde en theoretische leerweg van het vmbo en de hoogste leerjaren van havo en vwo. De verschillen naar herkomstsgroepering zijn beperkt. Leerlingen van Antilliaanse en Arubaanse herkomst hadden met 5 procent iets minder vertraging dan de gemiddelde niet-westers allochtone leerling. Leerlingen van Turkse en van overig niet-westerse herkomst waren met 7 procent juist iets vaker vertraagd. De leerlingen van Turkse herkomst liepen vooral vaak vertraging op in de havo en het vwo. Het gemiddeld percentage vertraagde Turkse leerlingen in de leerjaren 3 en hoger van havo en vwo was 14 procent tegen 11 procent voor de niet-westerse allochtonen als geheel.

7.3.3 Vertraagde leerlingen vo¹⁾ naar schoolsoort, herkomst en grootte van de schoolgemeente, 2004/05 – 2005/06

¹⁾ Exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

Bron: CBS, IBG, GBA.

Scholen in kleinere gemeenten doen het iets beter

Op scholen in de kleinere gemeenten kwam in 2005 iets minder vertraging voor dan op scholen in de grote gemeenten. Dit gold voor zowel de autochtone als de niet-westers allochtone leerlingen. Het percentage vertraagde leerlingen liep op van 4 procent in de gemeenten met minder dan 100 duizend inwoners tot 6 procent voor de vier grootste gemeenten van ons land (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht). De grootste verschillen zijn te zien in het eerste en tweede leerjaar. De verschillen voor havo/vwo zijn miniem. Niet-westerse allochtone leerlingen in het vmbo hadden de minste vertraging op scholen in de middelgrote gemeenten.

Technische toelichting vertraging in het voortgezet onderwijs

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de vertraging van de leerlingen in het voortgezet onderwijs van 2004/'05 op 2005/'06. Dit is de groep leerlingen die in ieder geval een jaar langer nodig heeft om een diploma van het voortgezet onderwijs te behalen dan de norm. Vertraging is gedefinieerd als het percentage leerlingen dat in schooljaar 2005/'06 in een gelijk of lager leerjaar zat en niet in een hoger schooltype dan in schooljaar 2004/'05. Leerlingen die geen overgangsbewijs kregen voor het volgende leerjaar van hun eigen schooltype, maar wel naar het volgende leerjaar van een lager schooltype werden bevorderd, worden hier niet beschouwd als vertraagd. En ook de overstap naar hetzelfde leerjaar van een hoger schooltype wordt niet als vertraging beschouwd. Dat wil zeggen dat de overgang van bijvoorbeeld havo leerjaar 3 naar vwo leerjaar 3 geen vertraging is. Leerlingen die hun jaar niet hebben gehaald, maar het daaropvolgende leerjaar niet meer in het voortgezet onderwijs zaten, worden evenmin tot de vertraagden beschouwd; zij behoren tot de uitstroom uit het voortgezet onderwijs. De eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs zijn vaak algemene leerjaren, waarin nog geen definitieve schoolkeuze is gemaakt. Bij de berekening van de vertraging in deze leerjaren is daarom geen onderscheid gemaakt in de schoolsoort van bestemming. Vertraging betreft hier dus alleen zittenblijven in hetzelfde leerjaar.

Noten in de tekst

- ¹⁾ Exclusief het praktijkonderwijs en de vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

7.4 Lange post-initiële opleidingen

Opleidingen langer dan 1 jaar maken bijna de helft uit van post-initiële opleidingen. Meer dan de helft van deze lange opleidingen zijn reguliere lange opleidingen. Het meest voorkomende onderwijsniveau is havo/vwo/mbo en meest voorkomende studierichting economisch/administratief/commercieel. In 31 procent van de gevallen heeft men betaald studieverlof. In de helft van de gevallen wordt de cursus door de deelnemer zelf betaald. Reguliere deeltijdopleidingen worden gevolgd om van baan te veranderen, niet-reguliere lange deeltijd opleidingen om bij te blijven. In 37 procent van de gevallen zijn de opleidingen niveauverhogend. Niet-westerse allochtonen doen meer aan post-initiële lange opleidingen. Dit blijkt veelal om inburgering te gaan.

Waarom een leven lang leren?

We kunnen niet ons leven lang volstaan met het aanvankelijke onderwijs dat we gevolgd hebben in onze jeugd. De maatschappij is immers voortdurend in ontwikkeling onder andere door technologische vernieuwing. We moeten ons daarom regelmatig bijscholen. Daarvoor is er post-initieel onderwijs. Het post-initiële onderwijs is het onderwijs wat wordt gevolgd nadat men de schoolbanken heeft verlaten en toegetreden is tot de maatschappij.

In Nederland wordt op redelijke schaal post-initieel onderwijs gevolgd. In Europees verband zijn om de verdere ontwikkeling van de kenniseconomie te bevorderen een aantal streefcijfers vastgesteld, de Lissabondoelstellingen. Voor 'levenlangleren' is in Lissabon afgesproken dat 12,5 procent van de bevolking tussen 25 en 64 jaar in 2010 onderwijs zou moeten volgen. Nederland zit duidelijk boven deze norm. In 2003 werd met 17,4 procent het hoogste niveau bereikt, sindsdien is het niveau gedaald naar 16,6 procent in 2005. De Scandinavische landen, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland hebben hogere deelnamecijfers. Het kabinet streeft ernaar dat in 2010 ten minste 20 procent van de 25–64 jarigen deelneemt aan leeractiviteiten. Omdat het niveau de laatste jaren stagneert, lijkt een extra inspanning nodig om het gestelde ambitieniveau te realiseren.

Langere opleidingen zijn vanzelfsprekend belangrijker dan korte opleidingen. Men besteedt immers meer tijd aan zijn opleiding, men leert dus meer. Soms zal door het volgen van een lange post-initiële opleiding het al behaalde onderwijsniveau van de deelnemer worden verhoogd.

Post-initieel onderwijs uit de EBB

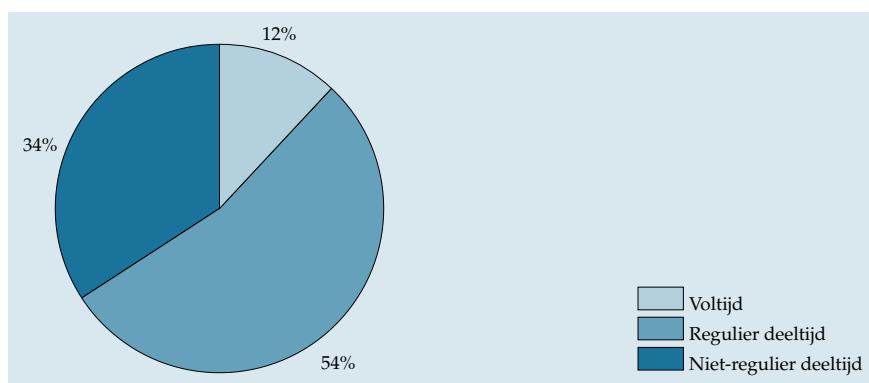
Post-initieel onderwijs is het onderwijs dat wordt gevolgd nadat men het initiële onderwijs heeft verlaten, dus nadat men de arbeidsmarkt heeft betreden. Tot het post-initieel onderwijs wordt alle deeltijdonderwijs gerekend, plus het voltijdonderwijs als daarvoor de onderwijsloopbaan voor ten minste vijf jaar is onderbroken. De indicator voor post-initieel onderwijs wordt uitgedrukt als

percentage van de bevolking tussen 15 en 65 jaar die geen initieel onderwijs volgt. Scholieren en studenten blijven buiten beschouwing. Hierdoor kan de deelname aan post-initieel onderwijs in theorie 100 procent zijn. De gegevens zijn ontleend aan de Enquête beroepsbevolking (EBB).

Wat voor soort opleidingen?

In 2005 namen in een gemiddelde periode van vier weken 1,3 miljoen personen tussen 15 en 65 jaar deel aan post-initieel onderwijs. Dat komt overeen met 13,5 procent van de personen die geen scholier of student meer zijn. Van dat post-initieel onderwijs is 45 procent of 585 duizend opleidingen langer dan een jaar. De lange opleidingen zijn te verdelen in voltijdopleidingen. Deze maken 12 procent van de lange opleidingen uit. Daarnaast zijn er meer intensieve, reguliere deeltijdopleidingen (meer dan vijf lessen per week), die 54 procent beslaan, en minder intensieve, niet-reguliere deeltijdopleidingen (minder dan zes lessen per week), die goed zijn voor 34 procent.

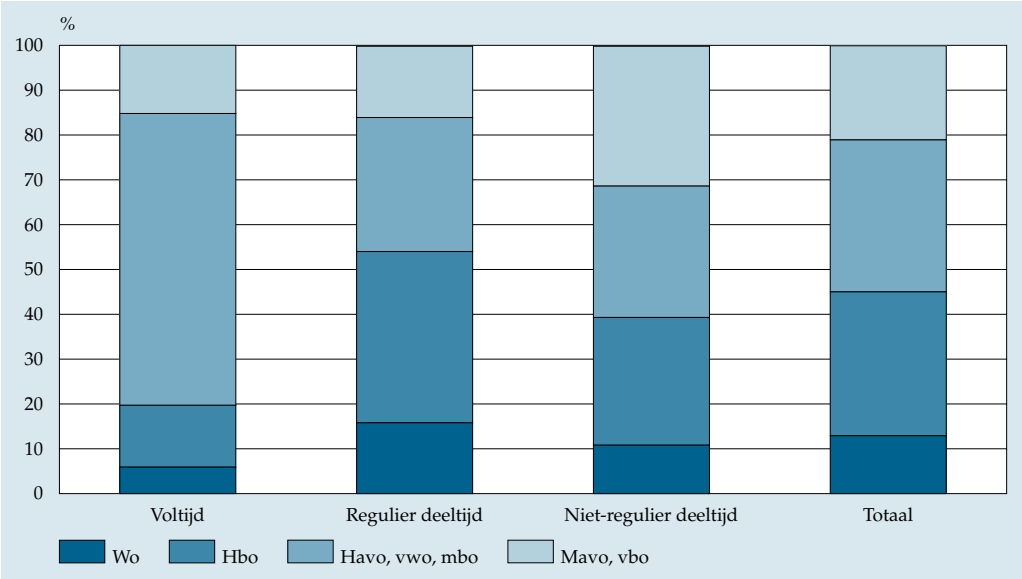
7.4.1 Typen lange post-initiële opleidingen in 2005

Bron: CBS (EBB).

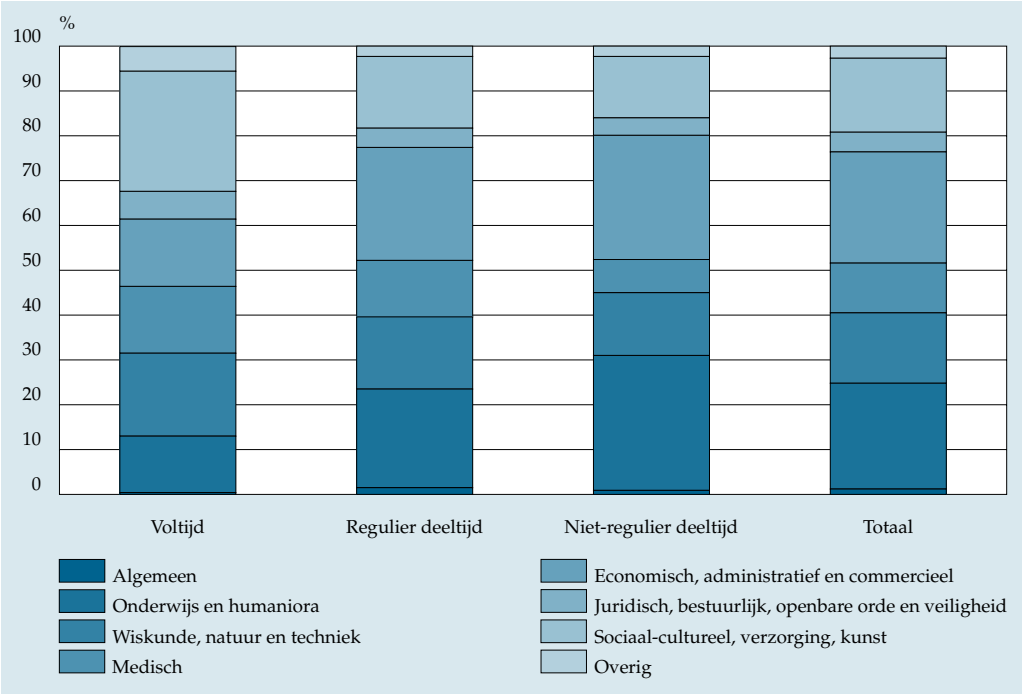
De drie verschillende typen lang post-initieel onderwijs verschillen van elkaar qua studierichting en niveau van de opleiding. Het reguliere deeltijd is gemiddeld het hoogst van niveau; 54 procent is hoger onderwijs, terwijl voltijd gemiddeld het laagste niveau heeft. Daarvan is 65 procent hogere trap voortgezet onderwijs (havo, vwo of mbo). Over alle lange opleidingen bezien is de hogere trap voortgezet onderwijs het meest voorkomende niveau. Als we naar de studierichtingen kijken zijn *economisch, administratief en commercieel* en *onderwijs en humaniora* erg sterk vertegenwoordigd in niet-regulier lang post-initieel onderwijs, terwijl *sociaal-cultureel, verzorging en kunst* en *wiskunde, natuur en techniek* goed vertegenwoordigd zijn bij voltijd. Over alle lange opleidingen bezien zijn *economisch, administratief en commercieel* en *onderwijs* de meest voorkomende studierichtingen.

7.4.2 Onderwijsniveaus van verschillende typen lang post-initieel onderwijs, 2005

Bron: CBS (EBB).

7.4.3 Studierichtingen van verschillende typen lang post-initieel onderwijs, 2005

Bron: CBS (EBB).

De duur van de lange opleidingen kan zeer uiteenlopen, 47 procent duurt drie jaar of langer, 32 procent tussen een en twee jaar en 21 procent tussen twee en drie jaar. Er is niet veel verschil tussen reguliere en niet-reguliere opleidingen wat de duur van de opleiding betreft. Reguliere opleidingen duren gemiddeld iets langer dan niet-reguliere opleidingen.

Wie volgen opleidingen?

Vrouwen volgen iets vaker dan mannen lang post-initieel onderwijs. Van de vrouwen volgt 5,7 procent dit onderwijs, terwijl dit bij de mannen 4,9 procent is. In alle drie de onderwijssoorten (voltijd, regulier en niet-regulier) zijn de vrouwen iets sterker vertegenwoordigd. De leeftijdsgroep die het lang-post-initieel onderwijs het meest volgt is de groep van 25–29 jaar. Bijna 10 procent van hen is bezig met een lange cursus. Het verschil met andere leeftijdsgroepen zit vooral in de deelname aan reguliere deeltijdopleidingen. Naarmate de opleiding hoger is, doet men meer aan lange opleidingen, vooral lange reguliere opleidingen. De werkzame beroepsbevolking volgt wat meer lange opleidingen dan de werkloze beroepsbevolking en deze weer meer dan degenen die niet tot de beroepsbevolking behoren. Naar herkomstgroepering blijkt de deelname onder niet-westerse allochtonen hoog: 8,2 procent van de niet-westerse allochtonen volgt een lange opleiding. Het verschil met andere herkomstgroepen zit vooral in de reguliere deeltijdopleidingen, waaraan de niet-westerse allochtoon in veel grotere mate deelneemt.

Faciliteiten

De helft van de cursussen wordt helemaal door de deelnemer zelf betaald. Bij niet-reguliere opleidingen betaalt de deelnemer in bijna 60 procent van de gevallen zelf. Wordt er niet zelf betaald dan neemt de werkgever meestal de kosten voor zijn rekening. Arbeidsbureau, sociale dienst of vakbond betalen in 11 procent van de gevallen dat er sprake is van externe financiering. In 31 procent van de gevallen dat er een lange post-initiële opleiding wordt gevolgd, is er sprake van betaald studieverlof, dat wil zeggen dat het loon normaal doorbetaald wordt. Naarmate de opleiding intensiever is, is er meer betaald studieverlof. Bij voltijdopleidingen heeft men voor 42 procent betaald studieverlof, bij reguliere deeltijdopleidingen is dat bij 34 procent en bij niet-reguliere deeltijdopleidingen in 22 procent van de gevallen. Van de deelnemers die geen betaald studieverlof ontvangen, volgt 11 procent de opleiding onder werktijd.

Staat 7.4.1

Faciliteiten voor verschillende typen lange post-initiële opleidingen, 2005¹⁾

		Regulier deeltijd	Niet-regulier deeltijd	Totaal
		%		
Deelnemer betaalt de opleiding zelf	Ja, geheel	46	59	51
	Ja, gedeeltelijk	13	7	11
	Nee	41	34	38
Wie betaalt (mee)	Het arbeidsbureau	1	2	2
	De sociale dienst	11	5	10
	De vakbond		0	0
	De werkgever	71	81	74
	Geen van deze	16	11	15
Deelnemer heeft betaald studieverlof	Ja	34	22	31
	Nee	66	78	69
Geen studieverlof, maar deelnemer volgt opleiding onder werktijd	Ja	13	6	11
	Nee	87	94	89

¹⁾ Gegevens voor voltijdonderwijs zijn door de kleine steekproef aantallen onbetrouwbaar.

Bron: CBS (EBB)

Waarom volgen mensen deze opleidingen?

In de EBB wordt gevraagd of een opleiding arbeidsmarktgericht is. Er worden een aantal redenen genoemd voor de opleiding en de respondent kan aangeven of deze van toepassing zijn. Deze zijn: om bij te blijven, de cursus was verplicht, om promotie te kunnen maken, om ander werk te kunnen doen, om de kans op werk te vergroten. Lange opleidingen worden in 76 procent van de gevallen om een arbeidsmarktgericht motief gevolgd. De meest genoemde reden is om ander werk te kunnen doen met 58 procent. Van degenen die op het moment van enquêteren geen betaald werk hebben, geeft 59 procent aan dat het gaat om de kans op werk te vergroten. Als gevraagd wordt naar de belangrijkste reden, werd het meest ander werk (35 procent) genoemd, gevolgd door promotie (26 procent) en bijblijven (20 procent). Bij lange reguliere opleidingen worden alle arbeidsmarkt-motieven, behalve bijblijven, vaker genoemd dan bij niet-reguliere opleidingen. Minder intensieve opleidingen worden vaker benut om bij te blijven. De intensievere lange opleidingen worden vaker gezien als middel om (ander) werk te vinden of promotie te maken.

Staat 7.4.2

Motivatie voor deelname aan verschillende typen lange post-initiële opleidingen, 2005¹⁾

		Regulier deeltijd	Niet-regulier deeltijd	Totaal
		%		
Motivatie	Werkgerelateerd	89	79	75
	Bijblijven	40	46	42
	Verplicht	20	15	18
	Promotie	46	38	43
	Ander werk	62	51	58
	Kans op werk	72	40	59
De belangrijkste motivatie	Bijblijven	18	23	20
	Verplicht	12	10	12
	Promotie	26	26	26
	Ander werk	35	33	35
	Kans op werk	9	7	8

¹⁾ Gegevens voor voltijd onderwijs zijn door de kleine steekproef aantallen onbetrouwbaar.

Bron: CBS (EBB)

Niveauperhogende lange opleidingen

Lange post-initiële opleidingen zijn in 37 procent van de gevallen niveauperhogend. Het niveau van de cursus die gevolgd wordt is dan ten minste één niveau hoger dan het reeds behaalde opleidingsniveau, zoals gemeten door de standaard onderwijs-indeling waarin vijf niveaus worden onderscheiden. Of de cursus met succes wordt beëindigd, zodat het niveau inderdaad wordt verhoogd, is niet bekend. Naarmate het reeds behaalde opleidingsniveau lager is, is de kans op een niveauperhogende opleiding groter. Heeft men slechts basisonderwijs als hoogst behaalde opleiding, dan zijn de post-initiële opleidingen in 98 procent van de gevallen niveauperhogend. De cursussen die hbo'ers volgen zijn voor 20 procent niveauperhogend.

Staat 7.4.3

Het niveau van het actueel onderwijs per opleidingsniveau van de deelnemers, 2005 (alleen lange opleidingen)

	Niveau actueel onderwijs					Totaal
	basis- onderwijs	mavo, vbo	havo, vwo, mbo	hbo	wo	
Opleidingsniveau deelnemers	%					
Basisonderwijs	2	98				100
Mavo/ vbo		24	76			100
Mbo/havo/ vwo	0	19	42	37	2	100
Hbo		11	18	51	20	100
Wo		14	11	27	47	100
Totaal	0	21	34	32	13	100

Bron: CBS (EBB)

Niet-westerse allochtonen

Niet-westerse allochtonen blijken meer aan opleidingen te doen dan andere bevolkingsgroepen. Bij 48 procent van de lange cursussen die niet-westerse allochtonen volgen, gaat het om opleidingen in de humaniora. Bij de autochtonen is dit 18 procent. Tot de humaniora worden gerekend Nederlands, talen, geschiedenis en theologie. Het merendeel daarvan zal Nederlands zijn. Voor 49 procent van de opleidingen is het niveau vmbo, terwijl dat bij autochtonen 15 procent is. Het gaat hier dus om inburgering. Qua duur is er niet veel verschil. Cursussen die niet-westerse allochtonen volgen zijn gemiddeld iets korter.

7.5 Personeel in 2005: toename vergrijzing en feminisering¹⁾

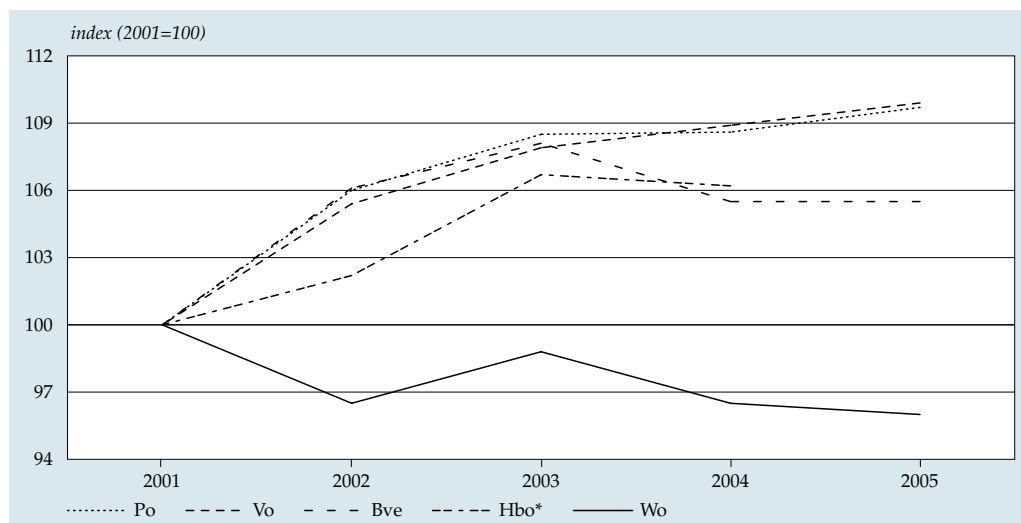
De werkgelegenheid in het onderwijs is in 2005 licht gestegen naar 312 duizend voltijdbanen²⁾. In de afgelopen jaren steeg de werkgelegenheid³⁾ vooral in het primair en het voortgezet onderwijs. Het aandeel 50-plussers neemt de laatste jaren toe, waarbij we regionale verschillen zien. Het aandeel vrouwen in het onderwijs neemt de laatste jaren ook toe. Dit zien we in alle onderwijssectoren en bij de verschillende functies.

In het primair en voortgezet onderwijs flink wat banen erbij

In het primair onderwijs kwamen er tussen 2001 en 2005 flink wat banen bij. Vooral in de periode 2001–2003 steeg het aantal flink met ongeveer 10 duizend. In 2005 is het aantal banen met ongeveer 1400 gestegen tot ruim 130 duizend. Het betreft ruim 106 duizend voltijdbanen in het basisonderwijs, ruim 8 duizend in het speciaal basisonderwijs en ruim 16 duizend op de speciale scholen. De groei van de werkgelegenheid in het primair onderwijs is onder andere toe te schrijven aan de stijging van het aantal leerlingen en de verkleining van de groeps grootte in de onderbouw.

De werkgelegenheid in het voortgezet onderwijs is de afgelopen jaren ook flink gegroeid. Waren er in 2001 nog bijna 76 duizend voltijdbanen, in 2005 is dit gestegen tot ruim 83 duizend. Deze 83 duizend voltijdbanen werden ingevuld door bijna 102 duizend personen. In het voortgezet onderwijs wordt veel gebruik gemaakt van onderwijsondersteunend personeel. In 2005 waren er ruim 23 duizend onderwijsondersteunende personeelsleden. Zij vervulden bijna 18 duizend voltijdbanen.

7.5.1 Ontwikkeling personeel in het onderwijs (op basis van voltijdbanen)

* Van het HBO zijn voor 2005 nog geen cijfers beschikbaar

Bron: OCW.

In het beroeps- en wetenschappelijk onderwijs ook banen erbij

In het beroepsonderwijs waren er in 2005 ook meer banen dan in 2001, maar zat de stijging alleen tussen 2001 en 2003. In 2005 is de werkgelegenheid in de bve-sector gelijk gebleven. Zo waren er, net zoals in 2004, bijna 37 duizend voltijdbanen.

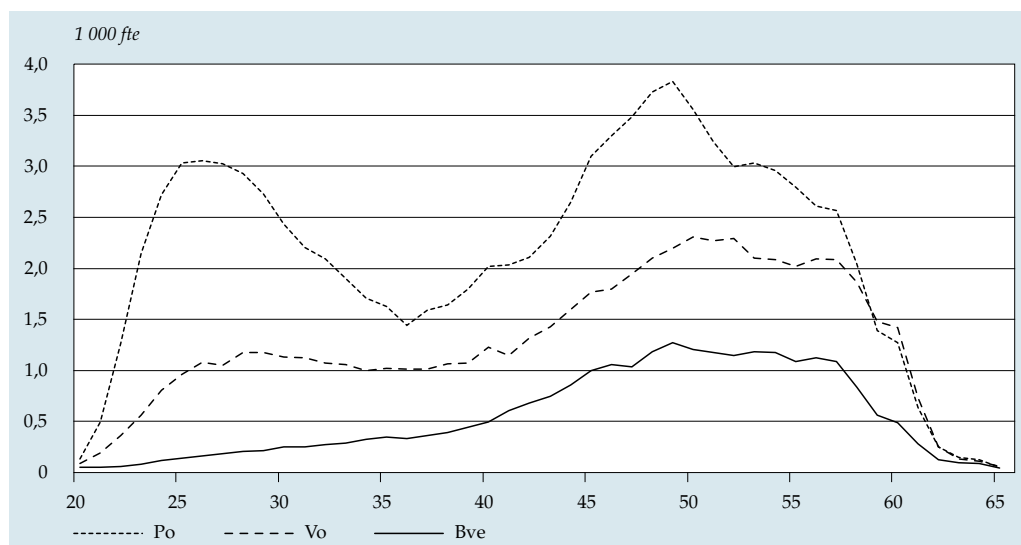
Aan een jarenlange stijging van het totaal aantal personeelsleden in het hbo (uitgedrukt in voltijdbanen) is in 2004 een einde gekomen. Dit geldt zowel voor het onderwijzend als het ondersteunend personeel. Het ondersteunend personeel kende tussen 2000 en 2003 zelfs een groei van 19 procent. Het aantal docenten steeg in die periode minder sterk, namelijk circa 5 procent.

Na een daling van de personeelsomvang midden jaren '90 is in het wetenschappelijk onderwijs de laatste jaren sprake van enige stabilisatie van de personele omvang. Het aantal assistenten in opleiding is na een periode van daling weer stijgende. Overigens zijn de universiteiten primair verantwoordelijk voor het te voeren en te ontwikkelen personeelsbeleid. Zo zijn ze vrij om personeel voor onderwijs of voor onderzoek in te zetten.

Toenemende vergrijzing over de hele linie

Het aandeel 50-plussers neemt in alle onderwijssectoren toe, maar vooral in het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en in de bve-sector. In het primair onderwijs vindt tegelijkertijd een relatief sterke vergroening plaats van het onderwijzend personeel.

7.5.2 Leeftijdsopbouw onderwijzend personeel, po, vo en bve, 2004

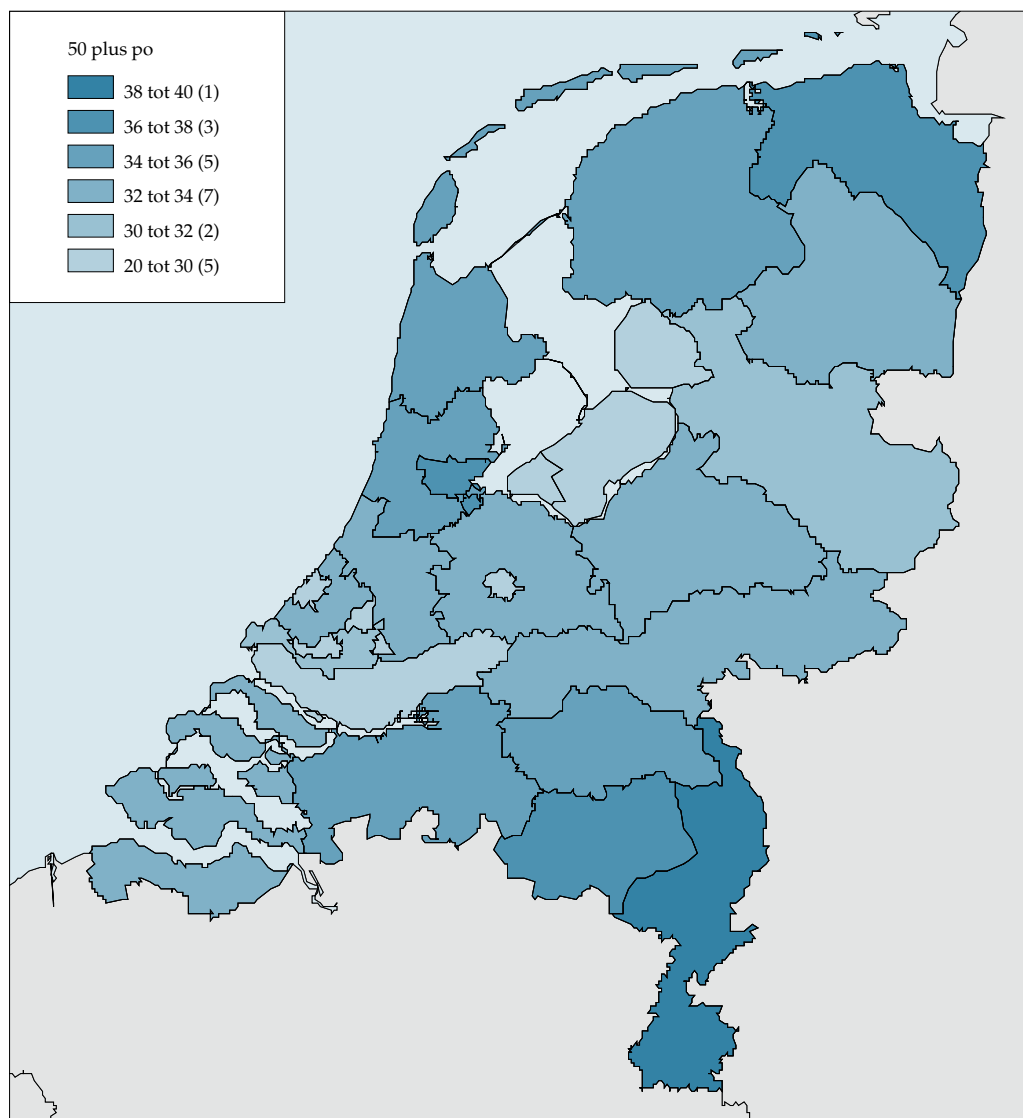

Bron: OCW.

In het primair en voortgezet onderwijs verschilt vergrijzing per regio

In 2005 is 34 procent van het personeel in het primair onderwijs ouder dan 50 jaar. Enkele jaren eerder, in 2001, was dat nog 27 procent. Er zijn sterke regionale verschillen in de stijging van het percentage 50-plussers onder het onderwijzend personeel. In veel regio's is ongeveer een op de drie leraren in het primair onderwijs ouder dan 50 jaar. Maar in Almere bijvoorbeeld is ongeveer een op de vijf leraren ouder dan 50.

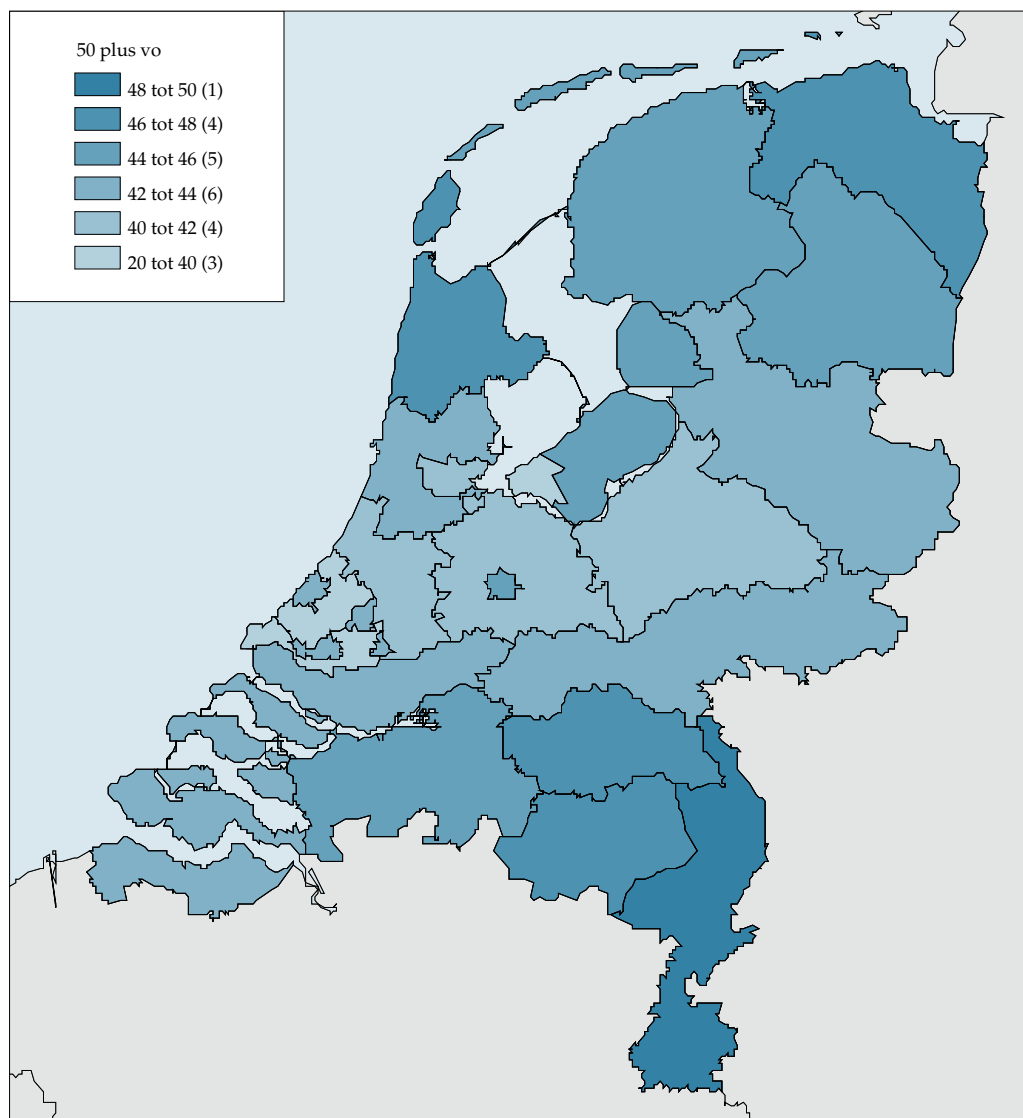
7.5.3 Aandeel personeelsleden po (onderwijzenden en directie) van 50 jaar en ouder naar regio, 2005

Bron: OCW.

Het percentage leraren in het voortgezet onderwijs van 50 jaar en ouder is de afgelopen jaren gestegen. Het nam toe van 40 procent in 2001 naar 42 procent in 2005. Het percentage 50-plussers verschilt sterk per regio. In veel regio's is tussen de 40 en 45 procent van de leraren ouder dan 50 jaar en in Limburg, Oost-Brabant, Groningen en Noord-Holland Noord is dit meer dan 46 procent. In Almere was in 2005 maar 27 procent van de leraren ouder dan 50 jaar.

7.5.4 Aandeel personeelsleden (onderwijsgevend en directie) in vo van 50 jaar en ouder, 2005

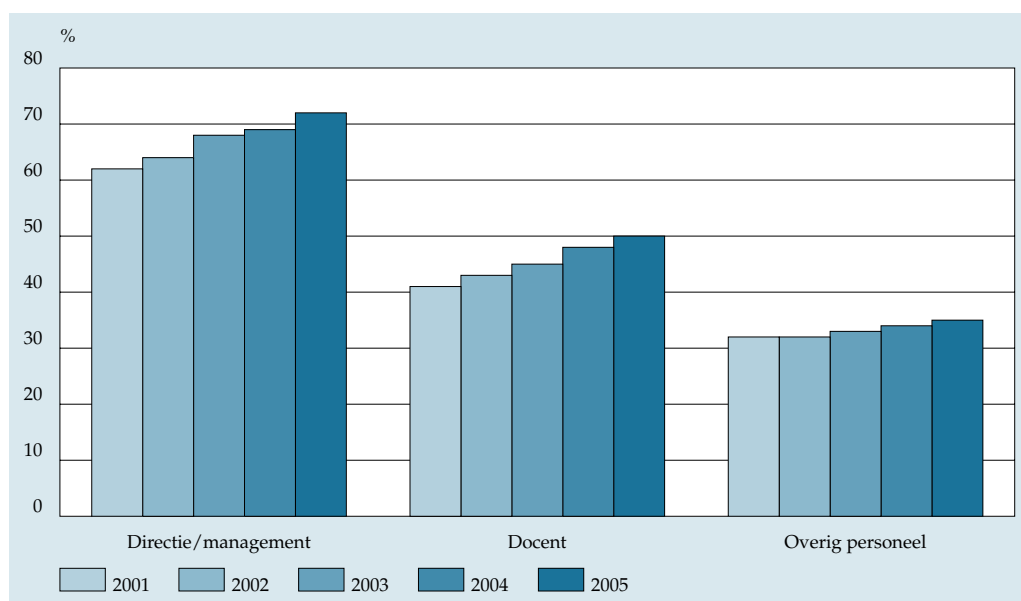
Bron: OCW.

In het beroepsonderwijs ook vergrijzing

Het personeelsbestand in de bve-sector is de afgelopen jaren flink vergrijsd. In 2005 is 45 procent ouder dan 50. Van het management is in 2005 ruim 70 procent ouder dan 50 jaar. In 2001 was dit nog 62 procent. Van de docenten is in 2005 de helft ouder dan 50 jaar, terwijl dit in 2001 nog 41 procent was.

De gemiddelde leeftijd van het personeel in het hbo bedraagt ongeveer 45 jaar en is in de laatste jaren redelijk stabiel gebleven. Het aantal 50-plussers is de laatste jaren wel aan het toenemen en kwam in 2004 uit op 39 procent van het totaal. Bij mannen is het aandeel veel hoger dan bij vrouwen. Ook bij het onderwijzend personeel is het aandeel veel hoger dan bij het ondersteunend personeel.

7.5.5 Aandeel 50-plussers per functie in bve

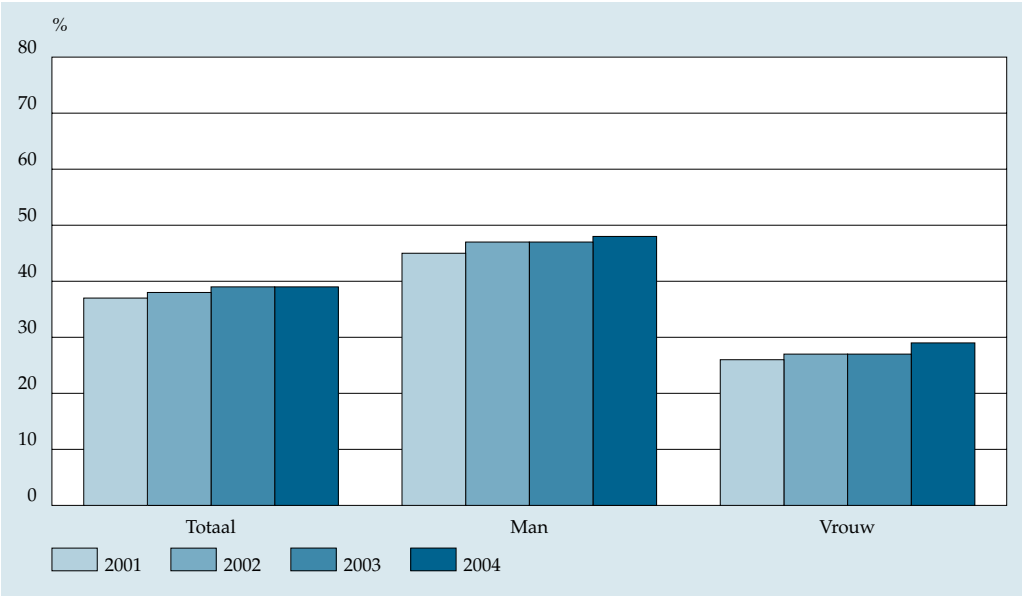

Bron: OCW.

Aandeel vrouwen neemt toe

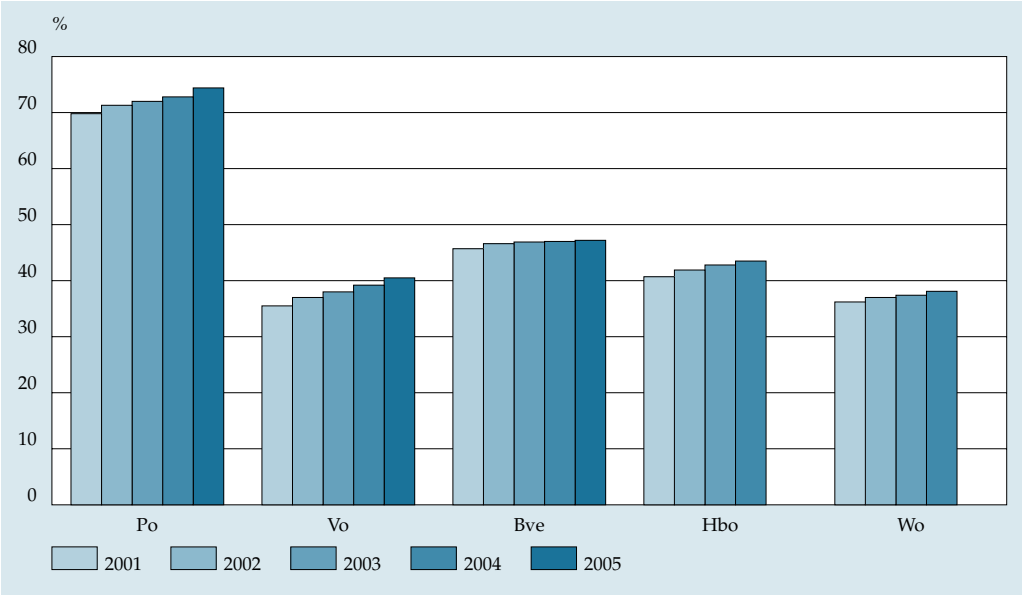
In alle onderwijssectoren neemt ook het aandeel vrouwen nog steeds toe. Alleen in de bve-sector is er de laatste jaren weinig toename. Bij het primair onderwijs zijn ruim zeven van de tien vrouw, bij de rest ligt dat rond vier van de tien. In alle onderwijssectoren is het aandeel vrouwen in directiefuncties relatief laag. Hun aandeel stijgt echter wel.

7.5.6 Aandeel 50-plussers in hbo

Bron: OCW.

7.5.7 Aandeel vrouwen (in fte's) in de totale personeelssterkte per sector

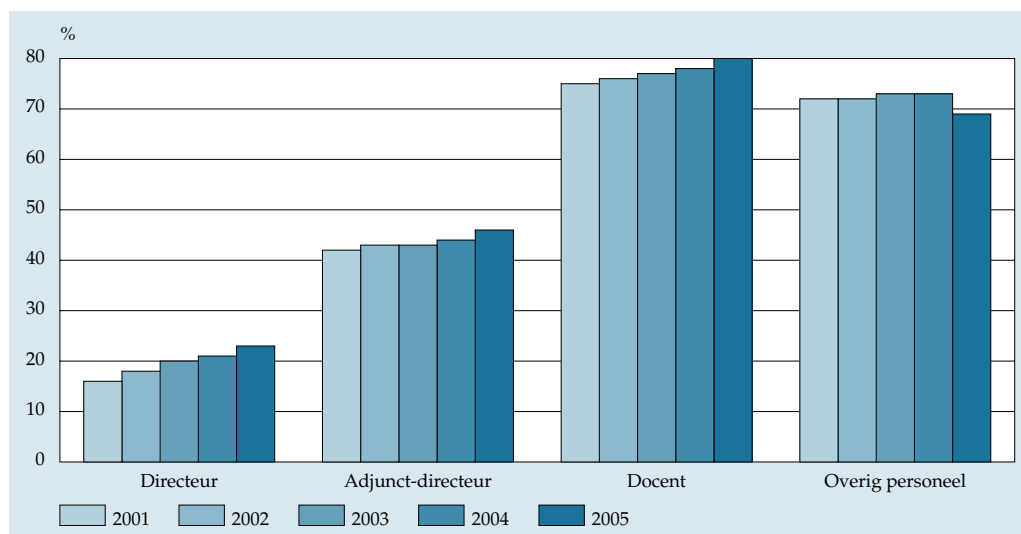
Bron: OCW.

In het primair en voortgezet onderwijs meer vrouwen

Het aandeel vrouwen in het primair onderwijs steeg tot bijna driekwart in 2005, gerekend in voltijdbanen. Het aandeel vrouwelijke leerkrachten ligt iets daarboven en steeg van 75 procent in 2001 naar 80 procent in 2005. Hoewel in het primair onderwijs veel vrouwen werken, zijn zij in het management nog flink ondervertegenwoordigd. Wel is het aandeel vrouwen in managementfuncties de afgelopen jaren toegenomen. Was van de directeuren in het basisonderwijs 16 procent vrouw in 2001, in 2005 is dit percentage gestegen naar 23. Van de adjunct-directeuren in het basisonderwijs is in 2005 bijna 46 procent vrouw, tegen bijna 42 procent in 2001.

Het percentage vrouwelijke docenten in het voortgezet onderwijs is de afgelopen jaren gestegen van 36 procent in 2001 naar 40 procent in 2005. In het management zijn vrouwen ondervertegenwoordigd. In 2005 was circa 18 procent van het directiepersoneel vrouw. Van het onderwijsondersteunend personeel was in 2005 bijna de helft vrouw.

7.5.8 Aandeel vrouwen in po naar functie (in voltijdbanen)

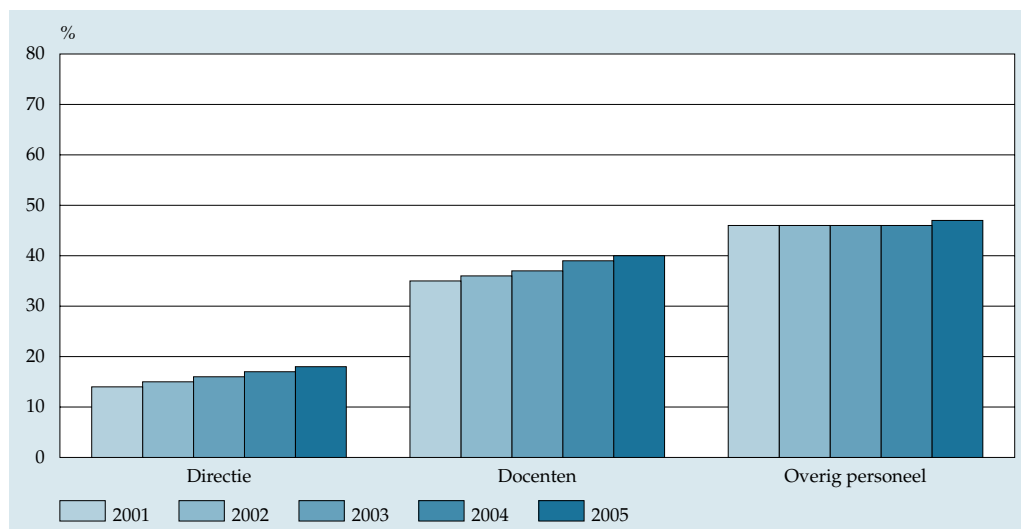
Bron: OCW.

Ook in het beroeps- en wetenschappelijk onderwijs meer vrouwen

In de bve-sector is ruim 47 procent van het personeel vrouw. Het aandeel vrouwelijke docenten in de bve-sector ligt al een paar jaar rond de 42 à 43 procent. Vergelijken met het primair en voortgezet onderwijs maken in de bve-sector relatief meer vrouwen deel uit van het management, ongeveer 30 procent.

In het hbo is het aandeel vrouwen in de totale personeelspopulatie de laatste jaren (langzaam) gestegen tot 43,5 procent. Bij het onderwijzend personeel is het aandeel

7.5.9 Aandeel vrouwen in vo naar functie (in voltijdbanen)

Bron: OCW.

bijna 36 procent. Een kleine 7 procent van het aantal personeelsleden in het hbo heeft een functie hoger dan schaal 12. Ongeveer een kwart hiervan is vrouw.

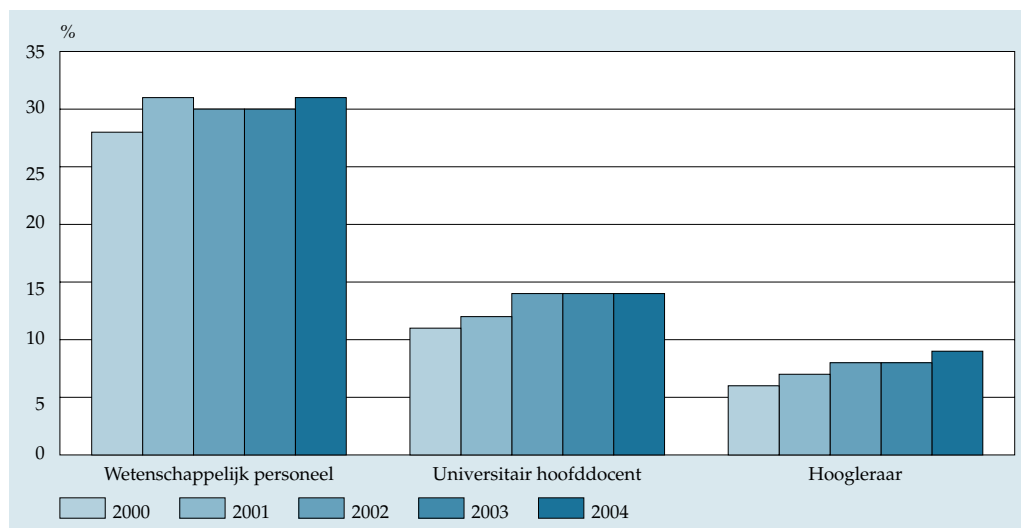
Ruim eenderde van de personeelsleden in het wo is vrouw. Bij het wetenschappelijk personeel ligt het aandeel vrouwen rond de 30 procent, terwijl bij het ondersteunend en beherend personeel dit rond de 45 procent ligt. Binnen het wetenschappelijk personeel zijn veel vrouwen assistent in opleiding en is hun aandeel ruim 40 procent. Vooral onder de hoogleraren en universitaire (hoofd)docenten zijn vrouwen sterk ondervertegenwoordigd. Het aandeel van de vrouwelijke personeelsleden neemt wel over de hele linie langzaam toe, ook onder hoogleraren. Het aandeel van 9,3 procent is echter nog zeer ver verwijderd van een evenredige vertegenwoordiging. Omdat onder jonger wetenschappelijk personeel het aantal vrouwen hoger is, is de verwachting dat de (langzame) groei van het aandeel vrouwen in het hoger wetenschappelijk personeel zal doorzetten.

Toelichting personeelsleden / fte's

Het gaat om alle personeelsleden aangesteld bij de onderwijsinstellingen en in dienst op de peildatum. Eén fte komt overeen met een volledige aanstelling (1659 uur op jaarbasis).

Primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bve-sector) De cijfers zijn afkomstig uit de salarisadministraties van de onderwijsinstellingen en worden verzameld door Cfi. Het betreft de totale aantallen personeel exclusief vervanging op de peildatum 1 oktober. Er is alleen

7.5.10 Aandeel vrouwen in het wetenschappelijk personeel in het wo (in voltijdbanen)

Bron: OCW.

personeel geteld bij instellingen, waarbij leerlingen waren ingeschreven. Verder zijn de cijfers gecorrigeerd voor het ontbreken van personeelsgegevens van bepaalde instellingen.

De cijfers van de bve-sector zijn exclusief het personeel van de Agrarische Opleidingscentra die bekostigd worden door het ministerie van LNV.

Hbo: de aantallen betreffen personeel dat bekostigd wordt uit zowel de rijksbijdrage als de derde geldstroom. Het gaat hier om personeelsaantallen op teldatum 1 oktober (bron: RAHO). De aantallen zijn exclusief het personeel op de agrarische hogescholen die bekostigd worden door het ministerie van LNV.

Wo: de aantallen betreffen personeel dat bekostigd wordt uit zowel de rijksbijdrage als de derde geldstroom. Het betreft personeelsaantallen op teldatum 31 december (bron: WOPI). De aantallen zijn exclusief het personeel in dienst van de Open Universiteit en van de Universiteit Wageningen.

Noten in de tekst

- ¹⁾ Dit artikel is een bijdrage van Drs. J.W.M. Dorenbos van het Ministerie van OCW. Delen uit dit artikel zijn eerder verschenen in de publicatie Kerncijfers 2001–2005 van OCW.
- ²⁾ Voor hbo en wo is daarbij uitgegaan van het aantal op 31 december 2004
- ³⁾ Dit zijn de voltijdbanen exclusief vervanging, AOC, HAO voorzover zelfstandige eenheden en landbouw Universiteit Wageningen.

8. Voortijdig schoolverlaten

Een op de acht leerlingen die in 2004 het voortgezet onderwijs verliet, deed dat zonder startkwalificatie en leerde ook niet door in ander onderwijs. Deze voortijdig schoolverlaters kwamen vooral vanuit het vmbo of het laatste leerjaar havo of vwo. Er is vaker uitval bij niet-westerse leerlingen en leerlingen in de grote stad. Ook is er een relatie tussen voortijdig schoolverlaten en de gezinssituatie, het niet hebben van een bijbaan of verdenking van crimineel gedrag. Ten slotte spelen zaken zoals intelligentie, minder goed presteren, motivatie en schoolbeleving een rol. Hebben de jongeren geen startkwalificatie en zoeken ze werk, dan hebben ze minder kans op een baan en zijn vaker werkloos. Daarnaast werken ze vaker als uitzendkracht en blijven ook vaker bij het CWI ingeschreven staan.

8.1 Inleiding

Een gedegen opleiding is essentieel om succesvol de stap naar de arbeidsmarkt te kunnen maken. De minimale opleiding die hiervoor nodig is, wordt aangeduid met de term startkwalificatie. Het niveau hiervan is vastgesteld op havo, vwo, mbo-niveau 2 of hoger. Het Nederlandse onderwijs- en arbeidsmarktbeleid is er op gericht dat jongeren dit niveau halen. Wanneer jongeren eerder van school gaan, wordt verwacht dat ze problemen krijgen op de arbeidsmarkt. Dit geldt zowel voor het vinden van een baan als bij het doorstromen naar betere posities op de arbeidsmarkt.

Startkwalificatie als indicator voor voortijdig schoolverlaten

Het wel of niet hebben van een startkwalificatie wordt gebruikt als indicator voor het voortijdig schoolverlaten. Iedereen beneden de 23 jaar die de onderwijsloopbaan beëindigt voordat een startkwalificatie behaald is, wordt beschouwd als voortijdig schoolverlater. Het gaat immers om personen die onvoldoende zijn voorbereid op de stap naar de arbeidsmarkt. De minimum startkwalificatie is vastgelegd in de RMC-wet en wordt in wettelijke maatregelen en beleidsnota's gebruikt als een algemeen bekende en geaccepteerde kwalificatie-eis.

Ook in internationaal verband speelt de startkwalificatie een belangrijke rol. Het werkgelegenheidsbeleid van de Europese Unie geeft speciale aandacht aan het verbeteren van de arbeidssituatie van jongeren. Het bezit van een startkwalificatie wordt daarvoor als noodzakelijk gezien. Daarom publiceert Eurostat zeer regelmatig over het aandeel jongeren zonder startkwalificatie. In Europees verband worden hierbij de jongeren van 18 tot en met 24 jaar beschouwd. Ook de Organisatie voor Economische Ontwikkeling en Samenwerking (OESO) publiceert hierover jaarlijks in het boek 'Education at a Glance'.

Voortijdig schoolverlaten vanuit meerdere invalshoeken

In dit hoofdstuk worden aspecten besproken van voortijdig schoolverlaten. Allereerst wordt in paragraaf 8.2 ingegaan op de achtergrondkenmerken van voortijdig schoolverlaters vanuit het voortgezet onderwijs. Het gaat dan alleen om jongeren die het reguliere onderwijs zonder startkwalificatie verlieten en op 1 oktober van het volgende schooljaar nog geen 23 jaar waren. In deze paragraaf worden onder andere verschillen naar geslacht, schoolsoort, herkomstgroepering en milieu van herkomst beschreven. Daarnaast wordt kort ingegaan op de relatie met jeugdcriminaliteit. In paragraaf 8.3 wordt dieper ingegaan op verschillen in cognitieve vaardigheden zoals intelligentie en schoolprestaties en verschillen in motivatie. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van gegevens die specifiek betrekking hebben op voortijdig schoolverlaters uit het vmbo. In de laatste paragraaf (8.4) wordt aan de hand van de Enquête beroepsbevolking ingegaan op de arbeidsmarktpositie van alle 15 tot en met 22-jarigen die geen regulier onderwijs meer volgen en waarbij onderscheid wordt gemaakt naar personen zonder startkwalificatie (de voortijdig schoolverlaters) en degenen die wel een startkwalificatie hebben behaald.

8.2 Kenmerken van voortijdig schoolverlaters vanuit het voortgezet onderwijs

Van het totaal aantal leerlingen dat in 2003/'04 voortgezet onderwijs¹⁾ volgde, verliet in 2004 maximaal 3 procent het onderwijs zonder startkwalificatie. Het betreft in totaal bijna 24 duizend jongeren. Dit komt overeen met 13 procent van de totale uitstroom uit het voortgezet onderwijs. De overige 87 procent behaalde een havo- of vwo-diploma en/of stroomde door naar overige onderwijssoorten in het reguliere beroeps- of hoger onderwijs.

Kenmerken schoolverlaters; onderzoeksmethode en registraties

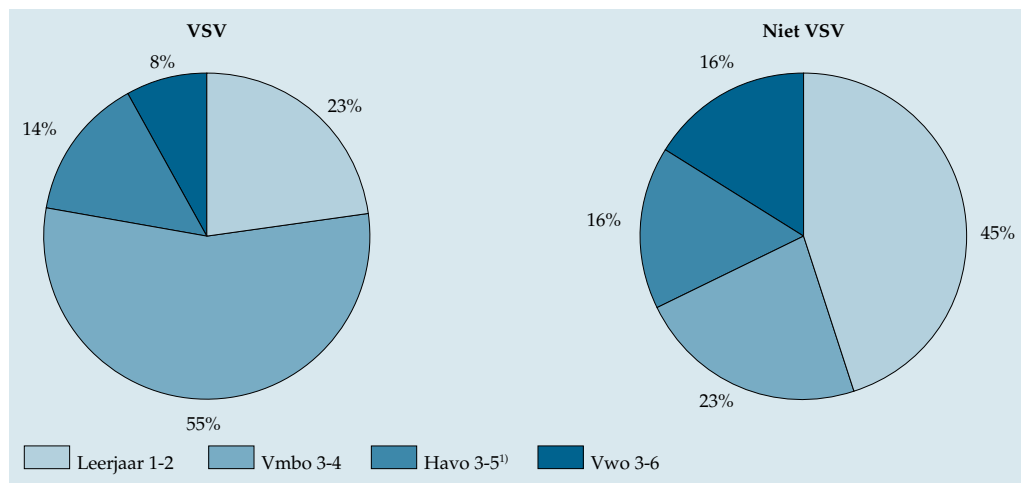
Met voortijdig schoolverlaters wordt in deze paragraaf bedoeld op leerlingen in het schooljaar 2003/'04 die in 2004/'05 ofwel het onderwijs hebben verlaten en geen enkel diploma hebben ofwel een vmbo-diploma hebben behaald en daarna uit het onderwijs stappen. Deze groep wordt vergeleken met de leerlingen die in dat schooljaar voortgezet onderwijs volgden en een jaar later niet voortijdig het onderwijs verlieten. Zij bleven in 2004/'05 ofwel onderwijs volgen in het reguliere onderwijs (voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs of hoger onderwijs), ofwel verlieten na 2003/'04 het onderwijs met een havo- of vwo-diploma (startkwalificatie).

De groepen zijn vastgesteld met behulp van onderwijsregistraties over de schooljaren 2003/'04 en 2004/'05. Het aantal voortijdig schoolverlaters vanuit het voortgezet onderwijs moet hierbij worden beschouwd als een bovengrens van het werkelijke aantal. Dit komt doordat nog niet alle registraties volledig

waren, door administratieve onvolkomenheden en doordat geen registratie beschikbaar is van leerlingen in het particuliere onderwijs. Hierdoor kan het voorkomen dat een jongere als voortijdig schoolverlater is beschouwd, terwijl deze in werkelijkheid toch nog een opleiding volgt. En ten slotte komt het ook voor dat jongeren zonder startkwalificatie van school gaan, maar na bijvoorbeeld een jaar toch weer onderwijs gaan volgen. Zij worden hier als voortijdig schoolverlater beschouwd.

Wat zijn achtergrondkenmerken van voortijdig schoolverlaters? Onder de voortijdig schoolverlaters vanuit het voortgezet onderwijs waren de jongens in 2004 met 54 procent oververtegenwoordigd. Ter vergelijking: in de referentiegroep van vo-leerlingen die niet voortijdig het onderwijs verlieten, was de verhouding jongens-meisjes ongeveer gelijk. De groep voortijdig schoolverlaters was ook relatief ouder dan de referentiegroep. Bijna 80 procent van de voortijdig schoolverlaters was 15 jaar of ouder tegen 40 procent van de overige vo-leerlingen. Dit komt doordat het voortijdig schoolverlaten vooral plaatsvond vanuit de hogere leerjaren en vaker door leerlingen die eerder in hun schoolloopbaan vertraging opliepen door zittenblijven.

8.2.1 Voortijdig schoolverlaters (VSV) en niet-voortijdig schoolverlaters (niet VSV) in 2004 naar schoolsoort per oktober 2003

¹⁾ Inclusief algemeen leerjaar 3

Bron: CBS, IBG, GBA.

Uitval vooral in vmbo

De voortijdige uitval uit het vmbo was relatief hoog. Van alle voortijdig schoolverlaters was 56 procent afkomstig uit leerjaar drie of vier van het vmbo, terwijl het aandeel van het vmbo in de referentiegroep nog geen 25 procent bedroeg. Dat is

niet zo verwonderlijk als bedacht wordt dat het vmbo de onderste laag vormt van het voortgezet onderwijs. Leerlingen die uitvallen in het vmbo kunnen dus niet uitwijken naar een lager onderwijsniveau. Overigens geeft een vmbo-diploma nog geen startkwalificatie. Daarvoor is doorstromen naar vervolgonderwijs na het behalen van het vmbo-diploma noodzakelijk. In paragraaf 8.3 wordt dieper ingegaan op de cognitieve kenmerken van de schoolverlaters vanuit het vmbo. Voortijdig schoolverlaten vanuit havo en vwo komt in verhouding veel minder vaak voor. Als havo- en vwo-leerlingen de school ongediplomeerd verlaten, dan gebeurt dit vooral in het laatste leerjaar. Een aantal van hen zal later alsnog proberen het diploma te behalen in het particuliere onderwijs of in het vavo. Door het ontbreken van registraties van het particuliere onderwijs is niet bekend hoeveel leerlingen het hier betreft.

Vaker uitval bij niet-westers allochtone leerlingen

Leerlingen met een niet-westers allochtone achtergrond behoren relatief vaak tot de groep voortijdig schoolverlaters. Dit hangt voor een deel samen met het gegeven dat zij vaak een opleiding binnen het vmbo volgen. Autochtonen zitten vaker op de havo of het vwo. Maar ook binnen het vmbo geldt dat niet-westerse allochtonen naar verhouding vaker de opleiding voortijdig verlaten dan autochtonen. Dus ook bij gelijke schoolkeuze, blijken niet-westers allochtone leerlingen toch nog relatief vaker voortijdig het onderwijs te verlaten dan autochtone leerlingen.

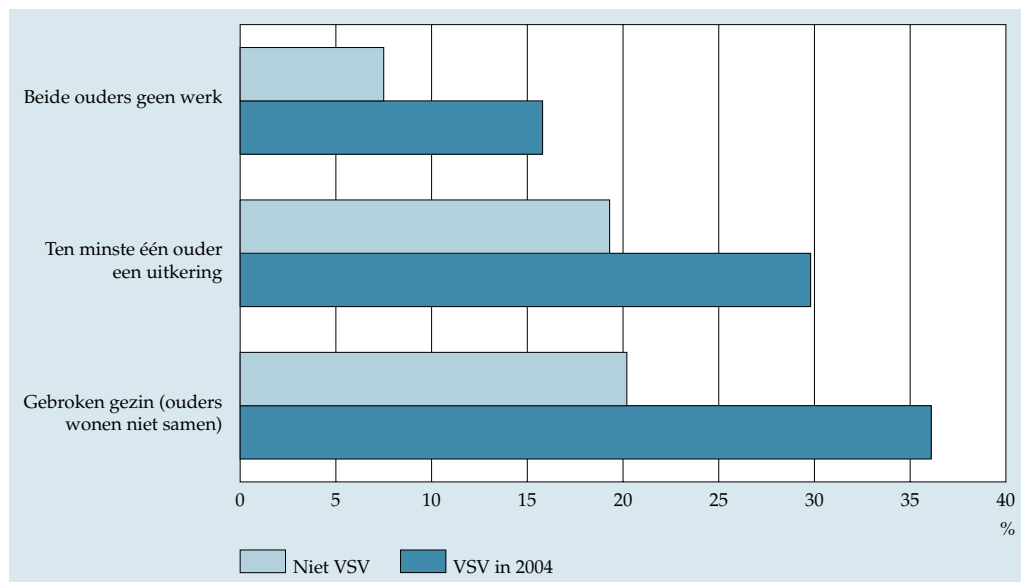
Meer voortijdig schoolverlaten in de grote stad

Hoewel het fenomeen 'voortijdig schoolverlaten' zich in het gehele land voordoet, zijn voortijdig schoolverlaters in verhouding vaker afkomstig uit grote steden. Daarbij gaat het vooral om de vier grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Deels speelt hierbij mee dat niet-westers allochtone leerlingen vaker in de grote steden wonen en, zoals hiervoor al beschreven, ook relatief vaker voortijdig de school verlaten. Het verband tussen woongemeente en voortijdig schoolverlaten is echter zichtbaar binnen alle herkomstgroeperingen.

Gezinssituatie hangt samen met uitval

Voortijdig schoolverlaters verschillen ook van de referentiegroep wat betreft hun milieu van herkomst. Leerlingen die voortijdig uitvallen zijn relatief vaker afkomstig uit gebroken gezinnen, uit gezinnen waarbij geen van de ouders een baan heeft en uit gezinnen waarbij minimaal één van de ouders een uitkering ontvangt. Het inkomensniveau van de gezinnen van voortijdig schoolverlaters is lager dan dat van de leerlingen uit de referentiegroep. Waar 22 procent van de gezinnen van niet-voortijdig schoolverlaters in de laagste inkomensklasse van maximaal twee keer minimumloon valt, was dit bij 39 procent van de gezinnen van voortijdig schoolverlaters het geval.

8.2.2 Voortijdig schoolverlaters (VSV) en niet-voortijdig schoolverlaters (niet VSV) vanuit het vo in 2004 naar milieu van herkomst, 2003

Bron: CBS, IBG, SSB.

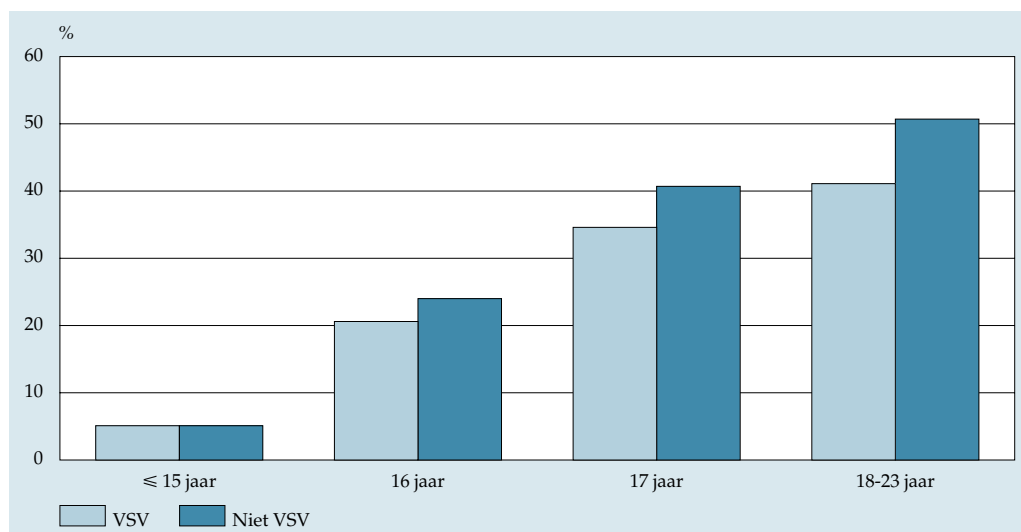
Met bijbaantje juist minder uitval

Leerlingen die het onderwijs zonder startkwalificatie verlieten, bleken aan het begin van hun laatste schooljaar minder vaak een (bij-)baantje te hebben dan de overige leerlingen van hun leeftijdsgroep in het voortgezet onderwijs. Dit is tegengesteld aan de verwachting. Een bijbaantje zou juist een 'zuigende werking' kunnen hebben op de leerling, waardoor deze eerder het onderwijs verlaat. Omdat oudere leerlingen vaker een baan(tje) hebben en voortijdig schoolverlaters over het algemeen ouder zijn, is dit verband per leeftijdsgroep bekeken. Het verschil tussen beide groepen neemt iets toe met een hogere leeftijd.

Voortijdig schoolverlaters vaker verdacht van criminaliteit

Tot slot blijkt er een samenhang te bestaan tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit. Van de voortijdig schoolverlaters was 7 procent al eens verdacht van een crimineel feit voordat zij de school verlieten, tegenover 1 procent van de leerlingen die onderwijs bleven volgen of met een startkwalificatie vertrokken. Van de leerlingen die verdacht zijn geweest, hebben voornamelijk de voortijdig schoolverlaters meerdere processen-verbaal gekregen. Bij bovenstaande cijfers is het echter de vraag in hoeverre het één het gevolg is van het ander: is voortijdig schoolverlaten het gevolg van criminaliteit, of is andersom criminaliteit het gevolg van gedrag dat ook voortijdig schoolverlaten veroorzaakt.

8.2.3 Percentage leerlingen vo met een baan(tje) in 2003, voor voortijdig schoolverlaters (VSV) en niet-voortijdig schoolverlaters (niet VSV) in 2004, per leeftijdsgroep.

Bron: CBS, IBG, SSB.

8.3 *Cognitieve kenmerken van voortijdig schoolverlaters*

Wat zijn de cognitieve kenmerken van voortijdig schoolverlaters die hun schoolloopbaan zijn gestart in het voortgezet middelbaar beroepsonderwijs (vmbo)? Deze speciale aandacht voor het vmbo heeft verschillende redenen. In de eerste plaats vormt het aantal jongeren dat vmbo-onderwijs heeft gevolgd een grote groep binnen de samenleving. In de tweede plaats is de kans op het voortijdig afbreken van de opleiding in het vmbo extra groot omdat het vmbo de onderste laag vormt in het Nederlandse onderwijssysteem. Wie moeite heeft de lesstof bij te benen in het havo of vwo kan eventueel nog terug zakken naar een lager onderwijsniveau. Vmbo-leerlingen zitten echter al vrijwel in de onderste laag en er zijn dus weinig alternatieven denkbaar dan het onderwijs te verlaten.

Cognitieve kenmerken schoolverlaters: onderzoeksmethode (cohort)

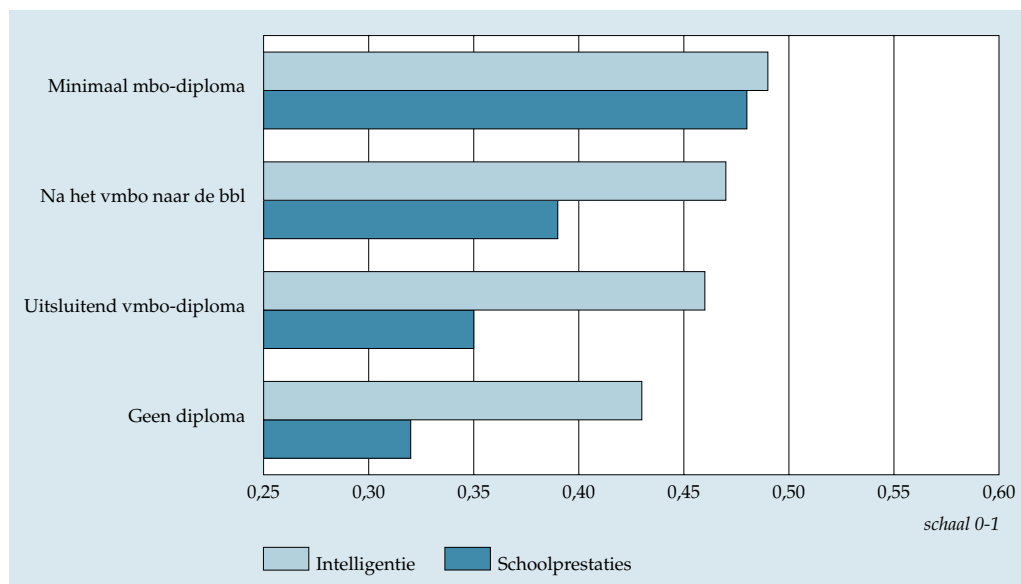
De resultaten in deze paragraaf zijn gebaseerd op het Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen 1989 (VOCL'89). Dit onderzoek is gebaseerd op een panel van leerlingen dat in de brugklas startte in het schooljaar 1989/'90. Van elke leerling werd ieder jaar vastgesteld of hij of zij nog op school zat en zo ja, in welke soort onderwijs. Bovendien hebben deze leerlingen al in de brugklas, dus ruim voordat de leerling besloot van school te gaan, testen gedaan op het gebied van intelligentie en schoolprestaties (taal, rekenen en informatieverwerking). Daarnaast hebben zij vragen beantwoord over hun welbevinden op school en hun motivatie om goed hun best te doen. Voor zowel intelligentie en schoolprestaties als motivatie en schoolbeleving geldt dat scores zijn ingedeeld op een schaal van 0 tot 1.

Minder goed presteren en minder intelligent

Uit eerder onderzoek is gebleken dat voortijdig schoolverlaters minder intelligent zijn en minder goed presteren op school²⁾. Dit geldt ook voor de vmbo-leerlingen. Degenen die ongediplomeerd het vmbo hebben verlaten, scoorden in de brugklas gemiddeld het slechtst op de intelligentietoets. Vmbo-leerlingen die doorstroomden naar het mbo zijn over het algemeen het meest intelligent. Leerlingen die na het vmbo van school gingen of doorstroomden naar de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) scoorden iets lager op de intelligentietoets, maar deze verschillen zijn niet significant.

Schoolprestaties in de brugklas laten een sterker verband zien met voortijdig schoolverlaten dan intelligentie. Degenen die zonder enig diploma het vmbo verlieten, scoorden duidelijk het slechtst van alle vmbo-leerlingen. Ook degenen die wel een vmbo-diploma haalden en daarna uit het onderwijs vertrokken en degenen die naar de bbl gingen, presteerden beduidend minder goed op school dan degenen die na het vmbo met succes minimaal een mbo-diploma haalden.

8.3.1 Voortijdig schoolverlaten naar verschillende achtergrondkenmerken, 2005

Bron: CBS (VOCL).

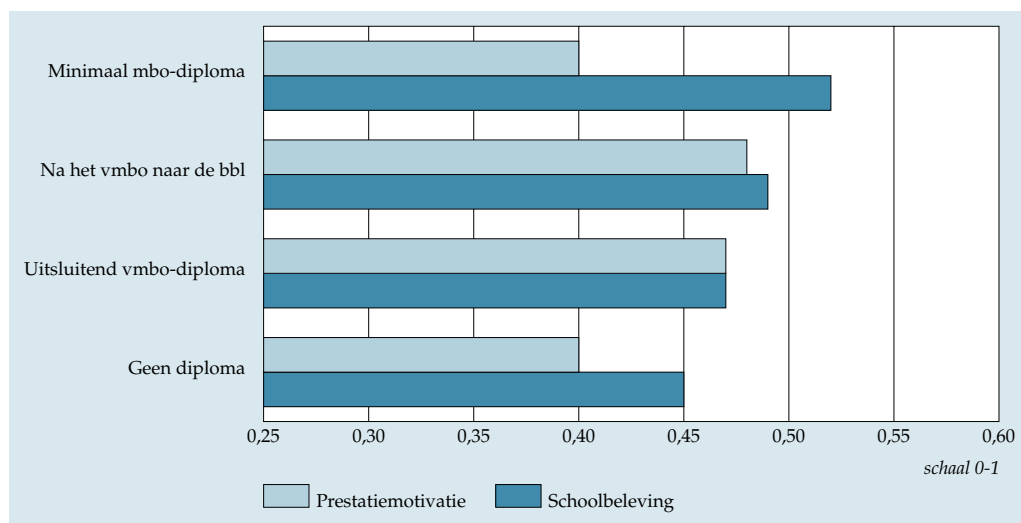
Onvoldoende gemotiveerd en minder leuk op school

Naast intelligentie van leerlingen speelt ook motivatie een belangrijke rol. Uit eerder onderzoek bleek dat het merendeel van de voortijdig schoolverlaters wel intelligent genoeg is, maar desondanks toch niet goed presteert op school. Dat komt doordat veel voortijdig schoolverlaters onvoldoende gemotiveerd zijn. Degenen

die geen enkel diploma hebben behaald, blijken al in de brugklas het minst gemotiveerd te zijn. Ook degenen die na het behalen van het vmbo-diploma van school gingen en degenen die naar het leerlingwezen vertrokken, blijken aanzienlijk minder gemotiveerd te zijn dan de groep die uiteindelijk minimaal een mbo-diploma heeft behaald.

Ook de schoolbeleving is belangrijk. Scholieren die het leuk vinden op school en zich op hun plaats voelen in het onderwijs, zijn gemiddeld succesvoller in het onderwijs dan leerlingen die het gevoel hebben dat de school niet bij hen past. Hoewel de verschillen tussen schoolverlaters in schoolbeleving kleiner zijn dan verschillen in motivatie, is ook hier een duidelijk patroon te zien.

8.3.2 Voortijdig schoolverlaten naar verschillende achtergrondkenmerken, 2005

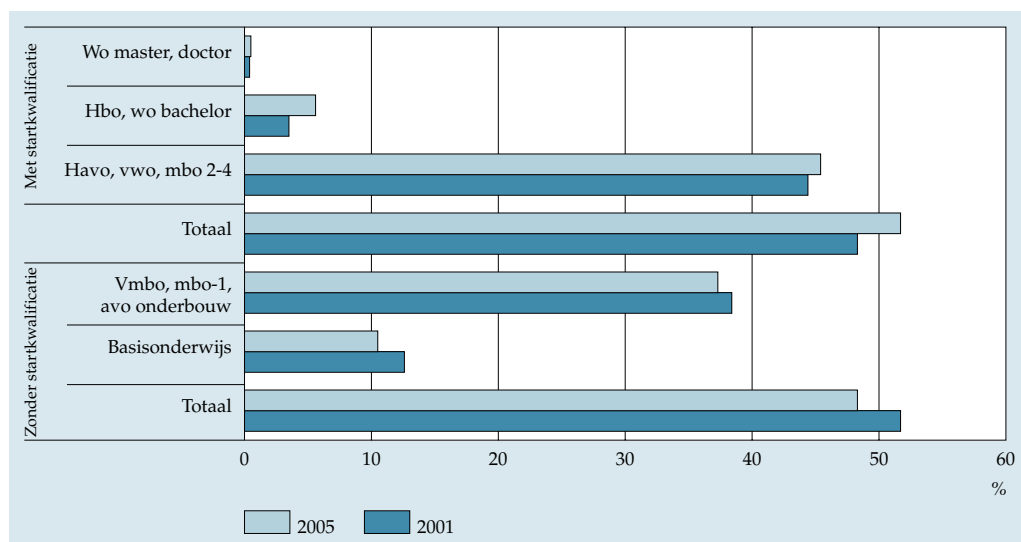
Bron: CBS (VOCL).

8.4 Arbeidsmarktpositie van voortijdig schoolverlaters

In 2005 zat 22 procent (346 duizend) van de 15–22 jarigen niet meer op school. Van hen had 52 procent een startkwalificatie. De rest van de schoolverlaters, 167 duizend jongeren, kunnen we aanmerken als voortijdige schoolverlaters. Zij zijn van school gegaan zonder een diploma op minimaal mbo-2-niveau. De meeste van hen probeerden desondanks een plek te veroveren op de arbeidsmarkt.

Iets meer dan driekwart van de 1,5 miljoen jongeren zat dus nog op school. Van deze groep had 35 procent een diploma op minimaal mbo-2-niveau. Daarmee voldoen zij aan de norm voor een startkwalificatie. Van de rest van de schoolgaande jongeren mag verwacht worden dat een groot deel nog bezig is een startkwalificatie te halen.

8.4.1 Het aandeel schoolverlaters (15-22 jaar) naar startkwalificatie

Bron: CBS (EBB).

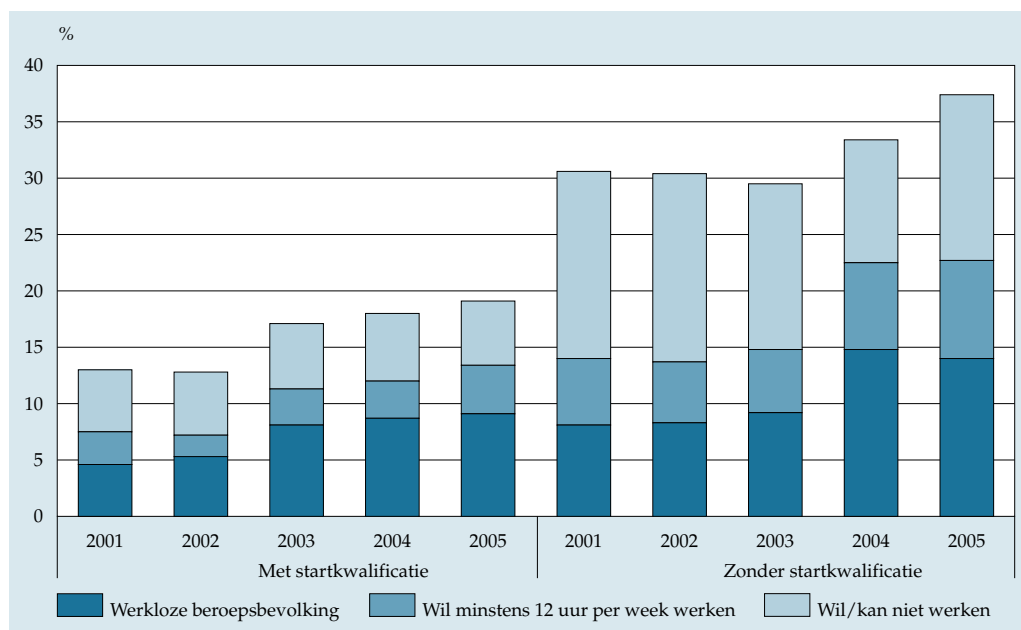
Arbeidsmarktsituatie en voortijdig schoolverlaten: onderzoeksmethode

De resultaten in deze paragraaf komen uit de enquête beroepsbevolking (EBB). Voor het onderzoek naar voortijdig schoolverlaten is de groep niet-schoolgaande jongeren van 15–22 jaar bekeken. Overigens wordt in de EBB meestal de leeftijdsindeling 15–24 jaar gebruikt in publicaties. Voor de vergelijkbaarheid met eerdere paragrafen wordt hier echter de leeftijdsindeling 15–22 jaar gehanteerd. Met schoolgaand wordt iedereen bedoeld die in de vier weken voorafgaand aan het interview scholier of student was in het reguliere onderwijs. Iedereen die niet aan deze voorwaarde voldoet, wordt gerekend tot de personen die niet meer op school zitten. Tot de voortijdig schoolverlaters rekenen we iedereen die geen onderwijs meer volgt en geen startkwalificatie heeft. Een startkwalificatie wordt in Nederland gelijk gesteld aan een opleiding op niveau 2 van de kwalificatiestructuur van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). Dit betekent in het kort, dat na het verlaten van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo; voorheen vbo en mavo) nog een beroepsopleiding moet worden gevolgd met een minimale opleidingsduur van twee jaar. Ook een afgeronde havo- of vwo-opleiding wordt als een startkwalificatie beschouwd. In de EBB wordt de startkwalificatie afgeleid met behulp van het behaalde onderwijsniveau van respondenten. Respondenten met minimaal een opleiding op niveau 4.1 van de Standaard Onderwijsindeling (SOI) hebben een startkwalificatie behaald.

Meer kans op arbeid met startkwalificatie

Jongeren zijn succesvoller op de arbeidsmarkt wanneer ze over een startkwalificatie beschikken. In 2005 had 80 procent van de niet meer schoolgaande jongeren met een startkwalificatie een betaalde baan voor twaalf uur of meer per week. Van degenen zonder startkwalificatie had slechts 60 procent betaald werk. Jongeren zonder startkwalificatie waren vaker niet actief op de arbeidsmarkt. Van hen gaf 15 procent aan niet minimaal twaalf uur te kunnen of te willen werken, tegen 6 procent van de jongeren met startkwalificatie.

8.4.2 Kenmerken van het niet-werkzame deel van de beroepsbevolking naar startkwalificatie (100% = totale beroepsbevolking)

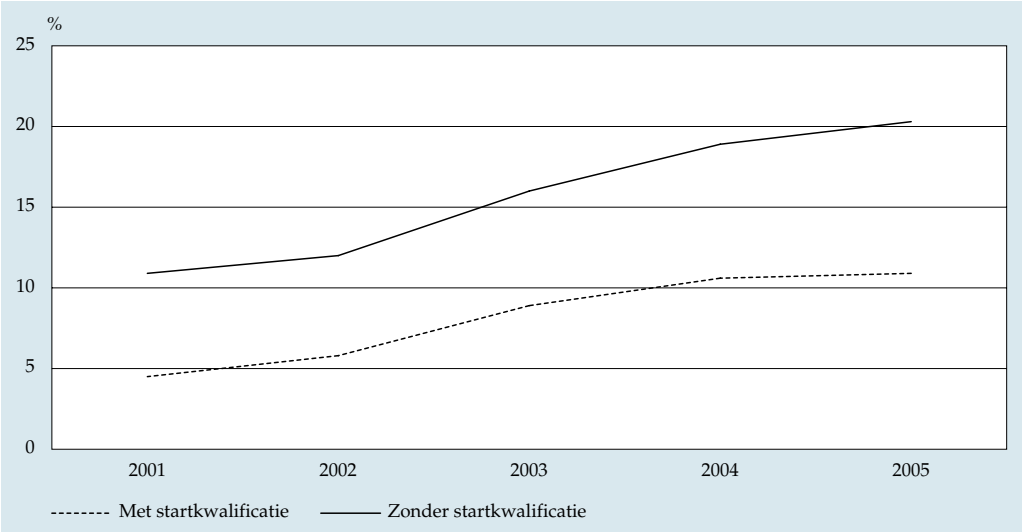

Bron: CBS (EBB).

Tweemaal zo vaak werkloos bij geen startkwalificatie

In 2005 was de werkloosheid onder jongeren die de school hadden verlaten zonder startkwalificatie 20 procent. Onder jongeren met startkwalificatie lag de werkloosheid met bijna 11 procent een stuk lager. Jongeren zonder startkwalificatie waren dus bijna tweemaal zo vaak werkloos als jongeren met een startkwalificatie. Sinds 2002 ligt deze verhouding rond de twee. In 2001 waren de verschillen nog wat groter. Toen lag de werkloosheid onder jongeren een stuk lager, namelijk 11 tegen 4,5 procent.

8.4.3 Werkloosheid onder jongeren van 15-22 jaar

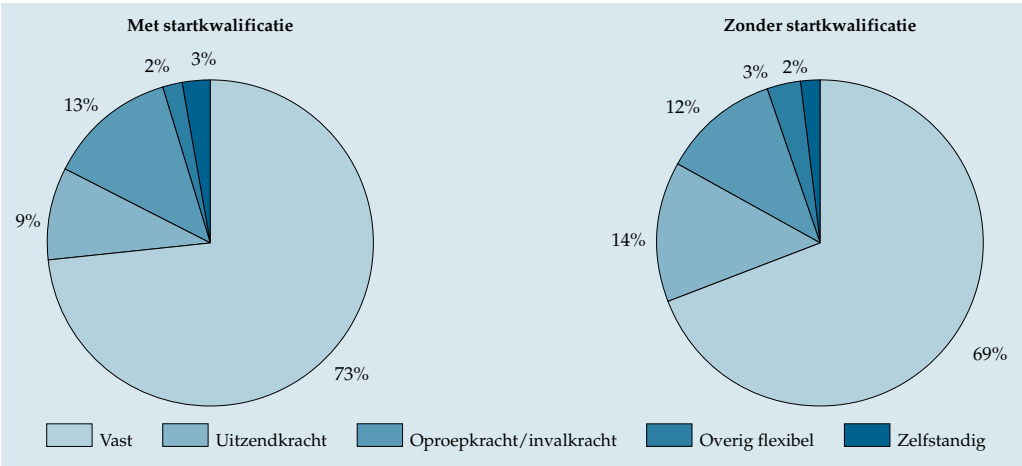

Bron: CBS (EBB).

Meer uitzendwerk bij geen startkwalificatie

Van de jongeren die in 2005 een baan hadden, blijken diegenen met een startkwalificatie vaker een vast contract te hebben dan jongeren zonder startkwalificatie. Van de jongeren zonder startkwalificatie had 31 procent een flexibel contract, waarvan ongeveer de helft als uitzendkracht. Daarmee werken zij relatief vaker als uitzendkracht dan jongeren met een startkwalificatie. De jongeren met een startkwalificatie en een flexibel contract, zijn naar verhouding wat vaker werkzaam als oproep- of invalkracht.

8.4.4 Soort arbeidscontract bij jongeren (15-22 jaar) naar startkwalificatie, 2005

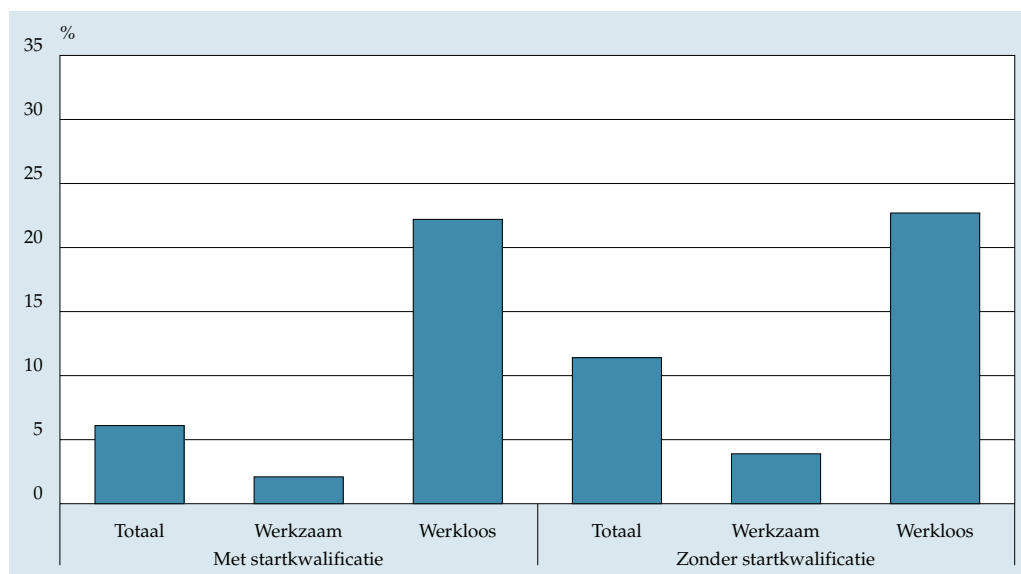

Bron: CBS (EBB).

Vaker ingeschreven bij CWI

De Centra voor Werk en Inkomen (CWI's) spelen een rol bij het zoeken naar werk en een eventuele bij- of omscholing van werkzoekenden. Ook jongeren kunnen bij een CWI terecht. In 2005 was bijna één op de tien niet meer schoolgaande jongeren ingeschreven bij een CWI. Jongeren zonder startkwalificatie stonden vaker ingeschreven bij een CWI dan jongeren met een startkwalificatie. Maar dat geldt alleen voor degenen met werk. Blijkbaar schrijft men zich niet altijd uit bij het CWI als men een baan gevonden heeft.

8.4.5 Werksituatie van jongeren (15-22 jaar) naar startkwalificatie ingeschreven bij het CWI, 2005

Bron: CBS; EBB.

Noten in de tekst

- ¹⁾ Voortgezet onderwijs exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen aan de Agrarische Opleidingscentra.
- ²⁾ Eerder onderzoek over voortijdig schoolverlaters en intelligentie en prestaties op school: Alexander, Karl., Entwisle, Doris. & Nader Kabbani. 2001. The dropout process in life course perspective: early risk factors at home and school. *Teachers College Record* 103: 760–822.; Audas, Richard and J. Douglas Willms. 2001. Engagement and Dropping out of School: A life course perspective. *Working Paper for the Applied Research Branch, Strategic Policy, Human Resources Development.*; Cairns, Robert B., Beverly D. Cairns and Holly J. Neckerman. 1989. Early school dropout: configurations and determinants. *Child Development* 60: 1437–1452.; Ensminger, Margaret E. and Anita L. Slusarcick. 1992. Paths to high school graduation and dropout: a longitudinal study of a first-grade cohort. *Sociology of Education* 65: 95–113.

Eerder onderzoek over voortijdig schoolverlaters en motivatie op school:
Barrington, Byron.L. and Brian Hendricks. 1989. Differentiating characteristics
of high school graduates, dropouts and nongraduates. *Journal of Educational
Research* 82(6): 309–319.

Tabellen

1. Algemeen overzicht

Matrix van het reguliere onderwijs 2004*

			Bestand 2003/'04						
			w.v. in 2004/'05						
			bao	sbao	speciale scholen	voortgezet onderwijs brug-jaren ¹⁾	praktijk-onder-wijs	vmbo 3+	vmbo theoretische leerweg deeltijd
			<i>x 1 000</i>						
Bestand 2004/'05			1 549,1	50,1	54,9	407,8	26,4	225,9	4,2
w.v. in 2003/'04									
basisonderwijs		1 547,7	1 337,1	9,5	3,8	185,1	1,7		
speciaal basisonderwijs		51,4	0,2	39,0	1,3	6,0	4,4		
speciale scholen		52,6	0,9	0,9	44,4	1,2	0,3	0,4	
voortgezet onderwijs brugjaren ¹⁾		407,8		0,0	1,0	209,8	0,9	106,1	0,1
praktijkonderwijs		24,7			0,2	0,1	18,9	0,2	
vmbo voltijd 3+	zd	128,5			0,5	0,0	0,0	111,7	0,4
	md	100,2						0,6	0,1
vmbo tl. deeltijd ²⁾	zd	3,9							0,5
	md	0,9							
havo voltijd 3+	zd	91,8			0,1	0,1		2,3	1,9
	md	36,7							
havo deeltijd	zd	3,8							
	md	2,1							
vwo voltijd 3+	zd	109,0			0,0	0,0		0,0	
	md	27,4							
vwo deeltijd	zd	1,2							
	md	1,1							
bol voltijd	zd	219,5			0,0				0,2
	md	76,3							0,0
bol deeltijd	zd	16,2			0,0				0,0
	md	4,1							0,0
bbl	zd	99,5			0,1				0,0
	md	60,5							0,0
hbo voltijd	zd	219,7							
	md	48,6							
hbo deeltijd	zd	52,6							
	md	14,2							
wo voltijd	zd	151,3							
	md	23,7							
wo deeltijd	zd	12,4							
	md	1,9							
Totaal onderwijs		3 591,3	1 338,3	49,4	51,4	402,2	26,2	221,4	3,3
Geen onderwijs			210,8	0,7	3,6	5,6	0,2	4,5	0,9

¹⁾ Bestaat uit leerjaren 1 en 2 van vwo, havo, vmbo (inclusief lwoo) en leerjaar 3 ongedeeld vwo en havo.

²⁾ Vmbo theoretische leerweg deeltijd.

zd = zonder diploma; md = met diploma.

Bron: Voorlopige cijfers onderwijsmatrix 2004 OCW(Cfi), CBS.

		havo voltijd 3+	havo deeltijd	vwo voltijd 3+	vwo deeltijd	bol voltijd	bol deeltijd
		<i>x 1 000</i>					
Bestand 2004/05		132,5	5,8	142,2	2,1	315,8	15,8
w.v. in 2003/'04							
basisonderwijs						0,1	0,0
speciaal basisonderwijs							0,0
speciale scholen		0,0				0,5	0,1
voortgezet onderwijs brugjaren ¹⁾		37,1		39,9		1,1	0,2
praktijkonderwijs						0,5	0,0
vmbo voltijd 3+	zd	1,0		0,0		2,8	0,8
	md	6,6	0,2	0,0		64,1	0,4
vmbo tl. deeltijd ²⁾	zd					0,1	0,0
	md		0,0			0,5	
havo voltijd 3+	zd	79,9	0,6	0,7		1,5	0,0
	md			1,7	0,1	2,0	0,1
havo deeltijd	zd		1,1			0,2	0,0
	md				0,0	0,1	0,0
vwo voltijd 3+	zd	6,2	0,1	98,8	0,4	0,1	
	md					0,1	0,0
vwo deeltijd	zd				0,4	0,0	0,1
	md						0,0
bol voltijd	zd		0,2			183,6	0,5
	md		0,0		0,0	12,9	0,2
bol deeltijd	zd		0,0			0,2	6,5
	md		0,0		0,0	0,1	0,1
bbl	zd		0,0			0,9	0,2
	md		0,0			0,6	0,1
hbo voltijd	zd						
	md						
hbo deeltijd	zd						
	md						
wo voltijd	zd						
	md						
wo deeltijd	zd						
	md						
Totaal onderwijs		130,8	2,2	141,1	0,9	271,8	9,3
Geen onderwijs		1,7	3,6	1,1	1,1	44,0	6,5

Matrix van het reguliere onderwijs 2004* (slot)

Bestand 2003/'04		w.v. in 2004/'05					
		bbl	hbo voltijd	hbo deeltijd	wo voltijd	wo deeltijd	geen onderwijs
		x 1 000					
Bestand 2004/'05		142,7	279,9	65,5	183,9	14,0	
w.v. in 2003/'04							
basisonderwijs		0,3					10,2
speciaal basisonderwijs		0,1					0,4
speciale scholen		0,6					3,4
voortgezet onderwijs brugjaren ¹⁾		0,6					11,1
praktijkonderwijs		0,3					4,4
vmbo voltijd 3+		2,8					8,5
md		6,7					21,5
vmbo tl. deeltijd ²⁾		0,0					3,4
md		0,0					0,4
havo voltijd 3+		0,2					4,4
md		0,2	30,1	0,0			2,6
havo deeltijd		0,0					2,4
md		0,0	1,0	0,0			1,0
vwo voltijd 3+		0,0					3,4
md			4,4	0,0	20,3	0,0	2,5
vwo deeltijd		0,0					0,7
md			0,2	0,0	0,5		0,5
bol voltijd		3,3					31,8
md		3,1	18,0	0,9			41,0
bol deeltijd		0,2					9,2
md		0,2					3,7
bbl		71,7					26,7
md		10,1					49,7
hbo voltijd			194,7	1,3	2,8	0,0	20,9
md			1,7	0,8	5,9	0,2	40,1
hbo deeltijd			0,4	40,6	0,1	0,1	11,5
md			0,0	0,8	0,1	0,1	13,2
wo voltijd			3,0	0,2	136,8	1,3	9,9
md			0,1	0,1	3,0	0,1	20,4
wo deeltijd			0,0	0,1	0,3	9,3	2,7
md			0,0	0,0	0,0	0,0	1,8
Totaal onderwijs		100,4	253,6	44,8	169,9	11,1	363,2
Geen onderwijs		42,3	26,3	20,6	14,0	2,9	

2. Primair onderwijs

Kerncijfers

	Eenheid	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
Leerlingen	1 000	1 569,7	1 643,9	1 653,8	1 653,3	1 654,9	1 656,8
w.v.							
Basisonderwijs	1 000	1 477,1	1 546,5	1 550,0	1 547,7	1 549,1	1 549,5
Speciaal basisonderwijs	1 000	57,5	51,6	52,1	51,5	50,1	48,3
Speciale scholen	1 000	35,1	45,8	51,7	54,1	55,7	59,1
w.v.							
Basisonderwijs	1 000	23,6	30,3	33,1	33,6	34,1	35,1
Voortgezet onderwijs	1 000	11,5	15,5	18,6	20,5	21,7	23,9
Scholen	1	8 262	7 759	7 722	7 680	7 638	7 619
w.v.							
Basisonderwijs	1	7 411	7 059	7 039	7 007	6 986	6 970
Speciaal basisonderwijs	1	514	368	354	349	328	326
Speciale scholen	1	337	332	329	324	324	323
Personeelsleden	1 000 fte	.	110,3	126,3	129,2	129,3	130,7
w.v.							
Basisonderwijs	1 000 fte	.	91,7	104,8	106,3	105,6	106,1
Speciaal basisonderwijs	1 000 fte	.	7,3	7,9	8,1	8,1	8,1
Speciale scholen	1 000 fte	.	11,3	13,6	14,8	15,5	16,5

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken), OCW(Cfi).

2.1 Basisonderwijs

2.1.1 Leerlingen in het basisonderwijs naar leeftijd, denominatie van de school en geslacht

	1995/'96	2000/'01	2004/'05	2005/'06		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	1 477,1	1 546,5	1 549,1	1 549,5	786,8	762,6
Leeftijd						
4 jaar	147,5	141,5	151,4	150,0	76,5	73,5
5 jaar	194,9	190,8	199,3	200,6	102,5	98,1
6 jaar	187,0	192,1	194,1	197,2	100,8	96,4
7 jaar	182,1	190,9	189,5	191,5	97,3	94,2
8 jaar	179,9	190,8	183,7	186,7	94,3	92,4
9 jaar	176,8	190,8	182,6	180,8	91,1	89,7
10 jaar	169,6	188,3	183,1	180,2	90,4	89,8
11 jaar	163,1	177,8	178,9	177,3	89,0	88,3
12 jaar en ouder	76,3	83,5	86,5	85,2	44,9	40,3
	<i>%</i>					
Denominatie van de school						
Openbaar	32	32	31	31	31	31
Protestants-christelijk ¹⁾	28	26	28	28	28	28
Rooms-katholiek	33	33	34	34	34	34
Overig	7	9	8	8	8	8

¹⁾ Het betreft hier alle vormen van protestants-christelijk onderwijs.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.1.2 Leerlingen, vestigingen en vestigingsgrootte in het basisonderwijs naar denominatie van de vestiging, 2005/06

	Leerlingen		Vestigingen		Gemiddelde vestigingsgrootte
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>		<i>%</i>	
Openbaar onderwijs	477,5	30,8	2 393	33,5	200
Bijzonder onderwijs w.v.	1 071,9	69,2	4 741	66,5	226
<i>Confessionele scholen w.v.</i>	971,9	62,7	4 307	60,4	226
Rooms-katholiek	522,8	33,7	2 098	29,4	249
Protestants-christelijk	377,4	24,4	1 860	26,1	203
Reformatorisch	27,9	1,8	120	1,7	233
Gereformeerd vrijgemaakt	21,5	1,4	129	1,8	166
Interconfessioneel	10,2	0,7	40	0,6	255
Islamitisch	9,2	0,6	47	0,7	195
Hindoeïstisch	1,5	0,1	5	0,1	309
Evangelisch, Evangelische broedergemeenschap	1,0	0,1	6	0,1	163
Joods	0,4	0,0	2	0,0	187
<i>Overige bijzondere scholen¹⁾</i>	100,1	6,5	434	6,1	231
Totaal	1 549,5	100	7 134	100	217

¹⁾ Het betreft hier scholen voor algemeen bijzonder onderwijs, de vrije school en samenwerkingsverbanden tussen openbare en confessionele scholen.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.1.3 De verdeling van autochtone en niet-westers allochtone leerlingen op scholen voor basisonderwijs, 2005/'06

	Zwarte scholen ¹⁾		Niet-westers allochtone leerlingen	Niet-westers allochtone schoolgenoten van ²⁾	
	50%	80%		autochtonen en westerse allochtonen ³⁾	niet-westerse allochtonen
	%				
Nederland	8	4	14	8	49
w.v.					
De vier grote steden	52	33	50	27	73
w.v.					
Amsterdam	56	37	55	32	74
Rotterdam	63	39	54	32	73
Den Haag	45	28	45	21	74
Utrecht	32	17	34	18	64
Overig Nederland	4	1	10	7	33
w.v.					
Noord-Nederland	1	0	5	4	23
Oost-Nederland	4	1	8	6	33
Zuid-Nederland	5	2	12	9	35
West-Nederland ⁴⁾	4	1	9	7	34

¹⁾ Een 'zwarte' school is een schoolvestiging met meer dan 50, respectievelijk 80% niet-westers allochtone leerlingen.

²⁾ Hiermee wordt aangegeven dat niet-westers allochtone leerlingen niet evenredig over de scholen zijn verdeeld. Zo had een leerling op een basisschool in Nederland in 2005/'06 gemiddeld 14% niet-westers allochtone schoolgenoten. Als gekeken wordt naar de herkomstgroepering van de leerling is dit percentage anders. Een niet-westerse allochtoon had gemiddeld 49% niet-westers allochtone schoolgenoten, terwijl een autochtoon of westerse allochtoon gemiddeld maar 8% niet-westers allochtone schoolgenoten had.

³⁾ Inclusief herkomstgroepering onbekend.

⁴⁾ Exclusief de vier grote steden.

Bron: CBS (onderwijsstatistiek).

2.1.4 Leerlingen, vestigingen en vestigingsgrootte in het basisonderwijs naar provincies

	Leerlingen			Vestigingen			Gemiddelde vestigingsgrootte		
	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06
<i>x 1 000</i>									
Nederland	1 477,1	1 549,1	1 549,5	7 411	7 144	7 134	199	217	217
Groningen	48,2	49,9	50,0	358	339	337	135	147	148
Friesland	61,5	62,7	62,7	512	491	489	120	128	128
Drenthe	44,7	47,1	47,5	315	311	307	142	151	155
Overijssel	106,8	110,2	110,9	592	566	565	180	195	196
Flevoland	35,3	43,0	43,3	168	184	186	210	234	233
Gelderland	182,2	194,6	195,0	1 022	976	972	178	199	201
Utrecht	104,6	114,2	115,3	495	485	486	211	235	237
Noord-Holland	218,8	236,3	237,7	960	942	948	228	251	251
Zuid-Holland	319,9	326,1	324,3	1 311	1 251	1 252	244	261	259
Zeeland	35,3	36,3	36,1	262	249	247	135	146	146
Noord-Brabant	218,1	230,3	229,4	949	923	920	230	250	249
Limburg	101,7	98,4	97,1	467	427	425	218	230	228

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.1.5 Leerlingen, vestigingen en vestigingsgrootte in het basisonderwijs naar grote gemeenten

	Leerlingen			Vestigingen			Gemiddelde vestigingsgrootte		
	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06
<i>x 1 000</i>									
Nederland	1 477,1	1 549,1	1 549,5	7 411	7 144	7 134	199	217	217
Gemeenten met meer dan 100 000 inwoners¹⁾	408,1	442,5	441,9	1 635	1 668	1 664	250	265	266
Amsterdam	54,8	56,3	56,6	203	206	211	270	273	268
Rotterdam	53,0	54,3	51,1	199	203	191	266	268	267
Den Haag	36,1	41,0	41,0	132	141	142	273	291	289
Utrecht	19,2	21,3	21,9	80	84	88	239	253	249
Eindhoven	15,6	16,7	16,7	57	59	59	273	283	284
Tilburg	16,0	17,3	17,3	58	56	56	276	310	309
Groningen	10,8	11,6	11,8	41	38	37	263	306	320
Almere	14,9	21,0	21,3	52	71	72	286	296	296
Breda	13,6	14,9	15,1	49	45	45	278	330	336
Nijmegen	11,6	12,0	12,0	42	39	39	275	308	308
Apeldoorn	13,7	14,0	14,0	70	72	71	195	195	197
Enschede	12,4	13,4	13,4	57	55	55	218	243	244
Haarlem	10,9	11,4	11,5	41	38	38	267	301	303
Arnhem	10,6	11,7	11,6	47	46	46	225	254	252
Zaanstad	12,1	13,3	13,4	44	46	47	275	289	285
Amersfoort	11,1	15,0	15,1	45	48	48	246	313	314
Haarlemmermeer	10,8	13,5	14,1	52	59	59	209	229	239
Den Bosch	8,5	11,9	12,0	37	46	45	230	260	267
Maastricht	9,3	8,8	8,6	37	36	36	252	245	239
Dordrecht	11,3	11,4	11,4	42	40	41	269	284	279
Leiden	9,1	8,7	8,7	34	29	29	268	301	298
Zoetermeer	12,6	11,3	11,3	46	45	45	274	251	252
Zwolle	9,5	10,1	10,3	43	42	43	220	240	238
Emmen	9,7	10,3	10,3	72	69	67	135	149	154
Ede	11,2	11,3	11,3	55	55	54	203	205	210
Overige gemeenten	1 069,0	1 106,6	1 107,5	5 776	5 476	5 470	185	202	202

¹⁾ In aflopende volgorde van inwoneraantallen per 1 januari 2006.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.1.6 Het gemiddelde percentage vragen goed op de Eindtoets Basisonderwijs per herkomstgroepering naar toetsonderdeel en geslacht, 2004/'05

	Taal			Rekenen-wiskunde			Totaal ¹⁾		
	totaal	jongens	meisjes	totaal	jongens	meisjes	totaal	jongens	meisjes
	%								
Totaal	70	69	71	69	72	65	70	70	69
Autochtonen	71	70	72	70	73	67	71	72	71
Allochtonen	66	64	67	65	69	61	66	66	65
w.v.									
Westerse allochtonen	71	70	72	69	73	66	71	71	70
Niet-westerse allochtonen	63	62	65	63	67	59	64	64	63
w.o.									
Turken	59	58	60	63	67	58	60	61	59
Marokkanen	61	59	62	61	65	57	61	61	60
Surinamers	66	65	66	61	65	58	64	65	63
Antillianen, Arubanen	65	64	67	61	64	58	64	64	64
Onbekend ²⁾	65	63	66	63	65	58	64	64	64

¹⁾ Voor de totaalscore worden de deoltoetsen taal, rekenen-wiskunde en studievvaardigheden samengenomen.

²⁾ Van een zeer klein aantal leerlingen (0,5 procent) is zowel de herkomstgroepering als het geslacht onbekend.

Bron: CITO, CBS, GBA.

2.2 Speciaal basisonderwijs

2.2.1 Leerlingen in het speciaal basisonderwijs naar leeftijd, denominatie van de school en geslacht

	1995/'96	2000/'01	2004/'05	2005/'06		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
	x 1 000					
Totaal	57,5	51,6	50,1	48,3	32,2	16,1
Leeftijd						
4 jaar en jonger	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1
5 jaar	1,0	0,9	0,8	0,9	0,6	0,3
6 jaar	2,4	2,1	1,8	1,9	1,4	0,5
7 jaar	4,6	4,0	3,5	3,5	2,4	1,0
8 jaar	7,3	6,2	5,5	5,3	3,6	1,7
9 jaar	9,6	8,4	7,9	7,5	5,1	2,5
10 jaar	10,9	10,1	9,9	9,2	6,0	3,2
11 jaar	10,9	10,3	10,6	10,4	6,8	3,6
12 jaar en ouder	10,5	9,4	9,7	9,5	6,1	3,3
	%					
Denominatie van de school						
Openbaar	29	26	26	26	26	26
Protestants-christelijk ¹⁾	24	24	23	23	24	23
Rooms-katholiek	35	33	33	33	32	34
Overig bijzonder	13	16	17	18	18	17

¹⁾ Het betreft hier alle vormen van protestants-christelijk onderwijs.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.2.2 Leerlingen, vestigingen en vestigingsgrootte in het speciaal basisonderwijs naar denominatie van de school, 2005/'06

	Leerlingen		Vestigingen		Gemiddelde vestigingsgrootte
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>		<i>%</i>	
Openbaar onderwijs	12,7	26,3	103	27,0	123
Bijzonder onderwijs	35,6	73,7	278	73,0	128
w.v.					
<i>Confessionele scholen</i>	27,1	56,1	213	55,9	127
w.v.					
Rooms-katholiek	15,8	32,7	119	31,2	133
Protestants-christelijk	11,1	23,0	91	23,9	121
Gereformeerd vrijgemaakt	0,2	0,4	3	0,8	74
<i>Overige bijzondere scholen¹⁾</i>	8,5	17,6	65	17,1	131
Totaal	48,3	100,0	381	100,0	127

¹⁾ Het betreft hier scholen voor algemeen bijzonder onderwijs.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.2.3 Leerlingen, vestigingen en vestigingsgrootte in het speciaal basisonderwijs naar provincies en de vier grote steden

	Leerlingen			Vestigingen			Gemiddelde vestigingsgrootte		
	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06
<i>x 1 000</i>									
Nederland	57,5	50,1	48,3	514	389	381	112	129	127
Groningen	1,9	1,5	1,4	20	11	11	96	132	125
Friesland	1,7	2,2	2,1	18	13	13	96	172	165
Drenthe	1,5	1,3	1,3	13	9	8	116	148	160
Overijssel	4,3	3,9	3,8	40	32	32	108	122	119
Flevoland	1,6	1,6	1,5	11	8	8	145	196	188
Gelderland	7,1	6,0	5,9	62	40	40	114	149	148
Utrecht	3,3	3,2	3,1	34	28	28	97	115	112
Noord-Holland	9,4	8,1	7,6	86	70	66	109	115	115
Zuid-Holland	11,6	10,2	9,9	112	89	89	103	115	112
Zeeland	1,1	1,0	0,9	12	11	9	90	91	104
Noord-Brabant	9,1	7,8	7,4	70	55	54	130	141	138
Limburg	4,8	3,4	3,2	36	23	23	134	148	141
Vier grote steden									
Amsterdam	2,3	2,0	1,9	21	19	19	111	104	98
Rotterdam	1,7	1,6	1,5	17	16	16	102	98	94
Den Haag	1,5	1,2	1,2	17	11	12	89	109	100
Utrecht	0,8	0,6	0,5	9	6	6	90	92	85

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.2.4 Leerlingenstromen tussen basisonderwijs en speciaal basisonderwijs

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
<i>x 1 000</i>						
Van basisonderwijs naar speciaal basisonderwijs	11,3	10,2	10,9	9,8	9,3	9,0
Van speciaal basisonderwijs naar basisonderwijs	0,4	0,5	0,3	0,3	0,3	0,5

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.3 Speciale scholen

2.3.1 Leerlingen op speciale scholen¹⁾ naar leeftijd, denominatie van de school en geslacht

	1995/'96	2000/'01	2004/'05	2005/'06		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
	x 1 000					
Totaal	35,1	45,8	55,7	59,1	41,3	17,7
Basisonderwijs	23,5	30,3	34,1	35,1	24,8	10,4
Voortgezet onderwijs	11,5	15,5	21,7	23,9	16,6	7,3
Leeftijd						
4 jaar en jonger	1,1	1,4	1,3	1,2	0,8	0,4
5 jaar	1,5	2,2	2,4	2,5	1,8	0,7
6 jaar	2,1	2,9	2,9	3,1	2,2	0,9
7 jaar	2,7	3,3	3,5	3,5	2,5	1,0
8 jaar	2,8	3,7	3,9	3,9	2,8	1,1
9 jaar	2,8	3,7	4,2	4,3	3,2	1,2
10 jaar	2,9	3,8	4,4	4,6	3,4	1,2
11 jaar	2,9	3,7	4,7	4,7	3,3	1,4
12 jaar	2,6	3,5	4,6	4,7	3,4	1,3
13 jaar	2,3	3,1	4,2	4,6	3,3	1,3
14 jaar	2,4	3,3	4,4	4,7	3,3	1,4
15 jaar	2,6	3,6	4,6	5,3	3,6	1,7
16 jaar	2,4	3,1	4,4	4,7	3,1	1,6
17 jaar	1,8	2,2	3,2	3,6	2,4	1,2
18 jaar en ouder	2,3	2,5	3,1	3,4	2,2	1,2
	%					
Denominatie van de school						
Openbaar	21	21	20	20	19	22
Protestants-christelijk ²⁾	13	14	14	13	13	16
Rooms-katholiek	30	27	26	26	26	27
Overig bijzonder	35	38	41	41	42	36

¹⁾ Tot voor kort ook wel expertisecentra genoemd.

²⁾ Het betreft hier alle vormen van protestants-christelijk onderwijs.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.3.2 Leerlingen, scholen en schoolgrootte van speciale scholen¹⁾ naar denominatie van de school, 2005/'06

	Leerlingen		Scholen		Gemiddelde schoolgrootte
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>		<i>%</i>	
Openbaar onderwijs	11,8	19,9	74	22,9	159
Bijzonder onderwijs	47,3	80,1	249	77,1	190
w.v.					
<i>Confessionele scholen</i>	23,6	40,0	139	43,0	170
w.v.					
Rooms-katholiek	15,4	26,1	85	26,3	181
Protestants-christelijk	8,0	13,5	53	16,4	150
Interconfessioneel	0,3	0,5	1	0,3	270
<i>Overige bijzondere scholen²⁾</i>	23,7	40,1	110	34,1	215
Totaal	59,1	100	323	100	183

¹⁾ Tot voor kort ook wel expertisecentra genoemd.

²⁾ Het betreft hier scholen voor algemeen bijzonder onderwijs.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.3.3 Leerlingen op speciale scholen¹⁾ naar afdeling en geslacht

	1995/'96	2000/'01	2004/'05	2005/'06		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
	x 1 000					
Totaal	35,1	45,8	55,7	59,1	41,3	17,7
Basisonderwijs	23,6	30,3	34,1	35,1	24,8	10,4
w.v. op afdeling voor						
Zeer moeilijk lerende kinderen	6,5	9,0	9,9	9,6	6,1	3,5
Zeer moeilijk opvoedbare kinderen	3,1	3,6	4,0	4,4	3,7	0,7
Dove kinderen	0,4	0,3	0,4	0,5	0,2	0,2
Slechthorende kinderen	1,2	1,2	1,0	0,7	0,4	0,3
Visueel gehandicapten	0,6	0,5	0,5	0,2	0,1	0,1
Lichamelijk gehandicapten	1,4	1,3	1,3	1,4	0,9	0,5
Meervoudig gehandicapten	3,2	4,4	4,4	4,8	2,9	1,8
Ernstige spraakmoeilijkheden	2,8	3,8	4,8	5,3	3,9	1,4
Langdurig zieken	3,2	4,8	5,9	6,2	4,8	1,5
w.v.						
Psychisch langdurig zieken	.	.	4,5	4,9	4,0	1,0
Somatisch langdurig zieken	.	.	1,4	1,3	0,8	0,5
Pedologische instituten	1,3	1,5	1,8	1,9	1,6	0,3
Voortgezet onderwijs	11,5	15,5	21,7	23,9	16,6	7,3
w.v. op afdeling voor						
Zeer moeilijk lerende kinderen	3,4	4,9	6,5	6,9	4,1	2,8
Zeer moeilijk opvoedbare kinderen	4,4	6,3	9,4	10,7	8,3	2,4
Dove kinderen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Slechthorende kinderen	1,0	1,2	1,4	1,5	1,1	0,4
Visueel gehandicapten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Lichamelijk gehandicapten	1,1	1,3	1,4	1,3	0,8	0,5
Meervoudig gehandicapten	0,5	0,6	0,7	1,0	0,6	0,4
Langdurig zieken	0,7	0,8	1,6	1,9	1,4	0,6
w.v.						
Psychisch langdurig zieken	.	.	1,2	1,4	1,1	0,3
Somatisch langdurig zieken	.	.	0,4	0,5	0,3	0,2
Pedologische instituten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0

¹⁾ Tot voor kort ook wel expertisecentra genoemd.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

2.3.4 Leerlingen, afdelingen en afdelingsgrootte op speciale scholen naar provincies en de vier grote steden

	Leerlingen			Afdelingen			Gemiddelde afdelingssgrootte		
	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06
<i>x 1 000</i>									
Nederland	35,1	55,7	59,1	558	661	684	63	84	86
Groningen	1,5	2,5	2,5	28	34	37	54	72	68
Friesland	1,4	2,3	2,4	26	31	32	55	75	76
Drenthe	0,5	0,9	0,9	12	16	18	44	56	51
Overijssel	2,5	5,0	5,2	37	47	49	68	106	107
Flevoland	0,4	0,9	1,0	6	7	7	64	129	142
Gelderland	4,9	8,1	8,5	82	99	104	60	82	82
Utrecht	2,9	4,4	4,7	41	49	55	70	90	85
Noord-Holland	5,3	8,1	8,4	73	83	82	73	98	102
Zuid-Holland	6,5	10,2	11,1	110	112	113	59	91	98
Zeeland	0,6	0,9	1,0	16	19	20	38	48	48
Noord-Brabant	5,8	8,9	9,5	82	112	114	71	79	84
Limburg	2,7	3,6	3,9	45	52	53	60	69	74
Vier grote steden									
Amsterdam	2,5	3,5	3,6	26	28	28	96	127	128
Rotterdam	2,5	3,5	3,5	35	38	37	70	91	96
Den Haag	1,2	1,7	1,8	17	16	18	68	105	102
Utrecht	1,2	1,8	1,9	19	22	26	63	82	72

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3. Voortgezet onderwijs

Kerncijfers

	Eenheid	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
Leerlingen	1 000	894	894	914	925	935	940
w.v.							
Vwo, havo, mavo, vbo, vmbo (exclusief lwoo)	1 000	807	785	800	809	814	815
Vmbo met indicatie lwoo ¹⁾	1 000	60	79	91	91	95	99
Speciaal voortgezet onderwijs ²⁾	1 000	27	17				
Praktijkonderwijs	1 000		13	23	25	26	27
Geslaagden	1 000	171	153	158	164	162	
Scholen	1	1 096	850	692	679	668	666
w.v.							
Voortgezet onderwijs	1	803	692	692	679	668	666
Speciaal voortgezet onderwijs	1	293	158				
Personeelsleden	1 000 fte		72,0	79,8	81,7	82,4	83,2
Uitgaven³⁾	mln euro		4 293	5 072	5 478	5 535	

¹⁾ In 1995/'96 was dit het individueel voorbereidend beroepsonderwijs (ivbo).

²⁾ Dit omvat het voortgezet onderwijs aan kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden en aan moeilijk lerende kinderen.

³⁾ Betreft de totale lasten op de exploitatierekeningen van de vo-instellingen (excl. speciaal voortgezet onderwijs en zelfstandige praktijkscholen die onder het declaratiestelsel vallen). De uitgaven zijn gelijk aan de totale lasten uit de exploitatierekening + de financiële lasten + de buitengewone lasten. Het betreft hier kalenderjaren. Zo heeft 2004/'05 betrekking op 2004.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken), OCW(Cfi).

3.1.1 Leerlingen in het voortgezet onderwijs naar leeftijd, denominatie van de school en geslacht

	1995/'96	2000/'01	2004/'05	2005/'06*		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	894,1	894,1	934,8	940,5	474,4	466,1
Leeftijd						
11 jaar of jonger	0,9	1,4	1,8	2,0	1,1	0,9
12 jaar	98,3	108,2	111,4	109,9	52,5	57,4
13 jaar	166,2	184,0	192,7	189,2	95,5	93,7
14 jaar	180,1	188,9	199,2	198,0	100,1	97,9
15 jaar	182,4	182,9	190,4	197,3	100,1	97,2
16 jaar	139,3	135,1	140,9	144,1	73,5	70,6
17 jaar	83,6	67,7	72,2	73,1	37,1	36,0
18 jaar	33,4	21,2	21,7	22,4	12,0	10,5
19 jaar of ouder	10,0	4,7	3,8	4,0	2,3	1,7
Onbekend	-	-	0,6	0,4	0,2	0,2
	<i>%</i>					
Denominatie van de school						
Openbaar	20	25	26	26	26	25
Protestants-christelijk ¹⁾	24	25	23	23	23	23
Rooms-katholiek	32	27	26	26	26	26
Overig	24	23	26	26	25	26

¹⁾ Het betreft hier alle vormen van protestants-christelijk onderwijs.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3.1.2 Leerlingen, scholen en schoolgrootte in het voortgezet onderwijs naar denominatie van de school, 2005/'06*

	Leerlingen		Scholen		Gemiddelde schoolgrootte
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>		<i>%</i>	
Openbaar onderwijs	243,2	25,9	190	28,5	1 280
Bijzonder onderwijs	697,2	74,1	476	71,5	1 465
w.v.					
<i>Confessionele scholen</i>	534,2	56,8	352	52,9	1 518
w.v.					
Rooms-katholiek	242,5	25,8	161	24,2	1 506
Protestants-christelijk	181,6	19,3	129	19,4	1 408
Interconfessioneel	75,7	8,1	45	6,8	1 683
Reformatorisch	22,0	2,3	8	1,2	2 752
Gereformeerd	9,7	1,0	4	0,6	2 418
Islamitisch	1,6	0,2	2	0,3	816
Evangelisch	1,1	0,1	3	0,5	352
<i>Overige bijzondere scholen¹⁾</i>	163,0	17,3	124	18,6	1 315
Totaal	940,5	100	666	100	1 412

¹⁾ Het betreft hier scholen voor algemeen bijzonder onderwijs, de vrije school en samenwerkingsverbanden tussen openbare, confessionele en algemeen bijzondere scholen.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3.1.3 De verdeling van autochtone en niet-westers allochtone leerlingen op scholen van het voortgezet onderwijs¹⁾, 2005/'06*

	Zwarte scholen ²⁾		Niet-westers allochtone leerlingen	Niet-westers allochtone schoolgenoten van ³⁾	
	50%	80%		autochtonen en westerse allochtonen	niet-westerse allochtonen
	%				
Nederland	8	4	14	11	35
w.v.					
De vier grote steden	45	25	45	27	65
w.v.					
Amsterdam	51	29	52	33	69
Rotterdam	49	29	44	23	67
Den Haag	32	16	41	27	58
Utrecht	37	16	37	24	57
Overig Nederland	2	0	11	9	20
w.v.					
Noord-Nederland	0	0	6	6	10
Oost-Nederland	0	0	11	9	19
Zuid-Nederland	1	0	9	8	17
West-Nederland ⁴⁾	3	1	13	11	23

¹⁾ Exclusief het praktijkonderwijs en de vmbo afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

²⁾ Een 'zwarte' school is een schoolvestiging met meer dan 50, respectievelijk 80% niet-westers allochtone leerlingen.

³⁾ Hiermee wordt aangegeven dat niet-westers allochtone leerlingen niet evenredig over de scholen zijn verdeeld. Zo had een leerling op een school voor voortgezet onderwijs in Nederland in 2005/'06 gemiddeld 14% niet-westers allochtone schoolgenoten. Als gekeken wordt naar de herkomstgroepering van de leerling is dit percentage anders. Een niet-westerse allochtoon had gemiddeld 35% niet-westers allochtone schoolgenoten, terwijl een autochtoon of een westerse allochtoon gemiddeld maar 11% niet-westers allochtone schoolgenoten had.

⁴⁾ Exclusief de vier grote steden.

Bron: CBS, IBC, GBA.

3.1.4 Leerlingen, scholen en schoolgrootte in het voortgezet onderwijs naar provincies

	Leerlingen			Scholen			Gemiddelde schoolgrootte		
	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06
<i>x 1 000</i>									
Nederland	894,1	934,8	940,5	1 096	668	666	816	1 399	1 412
Groningen	36,3	37,3	37,2	45	24	24	806	1 552	1 551
Friesland	38,6	36,5	36,6	41	30	30	942	1 216	1 220
Drenthe	24,7	21,9	21,7	29	16	15	850	1 366	1 447
Overijssel	68,8	70,0	70,5	73	36	36	943	1 946	1 957
Flevoland	15,5	19,4	19,8	16	14	15	969	1 386	1 317
Gelderland	105,5	115,1	116,7	139	88	88	759	1 308	1 326
Utrecht	64,1	75,9	76,8	75	54	54	855	1 406	1 422
Noord-Holland	135,1	140,9	142,1	164	111	113	824	1 270	1 258
Zuid-Holland	188,8	194,1	194,7	215	138	137	878	1 406	1 421
Zeeland	21,2	21,8	21,8	28	16	16	757	1 361	1 362
Noord-Brabant	134,1	139,5	140,6	178	90	90	753	1 550	1 562
Limburg	61,4	62,5	62,1	93	51	48	660	1 225	1 293

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3.1.5 Leerlingen, scholen en schoolgrootte in het voortgezet onderwijs naar grote gemeenten

	Leerlingen			Scholen			Gemiddelde schoolgrootte		
	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06	1995/'96	2004/'05	2005/'06
<i>x 1 000</i>									
Nederland	894,1	934,8	940,5	1 096	668	666	816	1 399	1 412
Gemeenten met meer dan 100 000 inwoners¹⁾	316,1	331,3	330,8	394	259	257	802	1 279	1 287
Amsterdam	33,1	35,5	35,4	45	33	34	735	1 075	1 040
Rotterdam	38,0	37,0	35,0	55	30	29	690	1 234	1 205
Den Haag	21,1	21,6	21,4	27	19	19	783	1 139	1 125
Utrecht	12,9	11,2	11,2	18	14	14	716	803	798
Eindhoven	14,4	14,5	14,6	21	10	11	688	1 455	1 324
Tilburg	11,9	8,7	8,9	15	8	8	792	1 093	1 113
Groningen	16,4	20,3	20,2	20	12	12	820	1 694	1 687
Almere	6,0	11,2	11,6	6	5	6	993	2 245	1 938
Breda	11,9	12,9	13,3	12	8	8	989	1 613	1 662
Nijmegen	12,9	16,1	16,3	14	13	13	919	1 238	1 253
Apeldoorn	11,8	13,1	13,2	14	8	8	842	1 640	1 648
Enschede	8,5	7,6	7,8	8	3	3	1 065	2 540	2 586
Haarlem	9,4	9,7	10,0	15	11	11	626	885	905
Arnhem	11,5	9,9	10,0	15	8	8	763	1 241	1 247
Zaanstad	8,2	8,3	8,5	9	7	7	906	1 191	1 212
Amersfoort	16,4	16,2	16,4	15	9	9	1 091	1 796	1 823
Haarlemmermeer	4,7	5,7	5,8	6	6	6	791	948	963
Den Bosch	8,1	8,9	9,0	11	9	9	739	992	995
Maastricht	7,2	7,6	7,5	11	6	4	655	1 268	1 874
Dordrecht	6,5	6,0	6,0	11	4	4	592	1 497	1 496
Leiden	10,4	10,6	10,9	11	8	8	949	1 331	1 366
Zoetermeer	8,2	8,7	8,6	7	6	5	1 166	1 449	1 723
Zwolle	12,3	14,5	14,5	13	9	9	950	1 611	1 609
Emmen	7,7	7,3	7,2	7	5	4	1 097	1 459	1 789
Ede	6,8	7,8	7,9	8	8	8	845	975	986
Overige gemeenten	578,0	603,5	609,6	702	409	409	823	1 475	1 491

¹⁾ In aflopende volgorde van inwoneraantallen per 1 januari 2006.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3.1.6 Leerlingen in het voortgezet onderwijs naar schoolsoort en leerjaar

	2000/'01	2004/'05	2005/'06*	w.v. in leerjaar			
				3	4	5	6
x 1 000							
Totaal	894,1	934,8	940,5				
Leerjaar 1	197,8	199,1	194,0				
Vwo, havo, vmbo (exclusief lwoo), algemeen leerjaar	173,2	172,3	166,3				
Vmbo met indicatie lwoo, algemeen leerjaar	24,6	26,7	27,8				
Leerjaar 2	192,5	201,1	198,7				
Vwo, havo, vmbo (exclusief lwoo), algemeen leerjaar	174,8	175,4	172,0				
Vmbo met indicatie lwoo, algemeen leerjaar	17,7	25,7	26,7				
Leerjaar 3 en hoger	503,8	534,6	547,8				
Vwo-havo, gemeenschappelijk leerjaar	5,6	6,7	6,5	6,5			
Vwo	128,2	142,6	149,8	41,1	39,8	36,3	32,6
Havo	117,3	132,6	137,4	39,6	53,7	44,2	
Mavo, vbo, vmbo (exclusief lwoo)	191,3	184,1	182,6	92,6	90,0		
w.v.							
Mavo	99,0						
Theoretische leerweg		77,8	78,5	36,8	41,7		
Voorbereidend beroepsonderwijs	90,3						
Gemengde leerweg		19,4	21,2	14,0	7,1		
Kaderberoepsgerichte leerweg		50,2	51,3	26,4	24,8		
Basisberoepsgerichte leerweg							
algemeen		34,7	30,4	15,1	15,4		
leerwerktraject		1,3	1,1	0,3	0,7		
assistentopleiding		0,2	0,2	0,0	0,2		
Vrije school	2,0	0,5					
Vmbo met indicatie lwoo	31,0	42,2	44,2	23,8	20,3		
w.v.							
Theoretische leerweg		1,8	2,1	1,0	1,0		
Gemengde leerweg		0,8	0,9	0,5	0,4		
Kaderberoepsgerichte leerweg		7,0	8,8	4,9	3,9		
Basisberoepsgerichte leerweg							
algemeen		29,1	29,2	16,2	13,0		
leerwerktraject		3,3	2,7	1,0	1,7		
assistentopleiding		0,3	0,5	0,2	0,3		
Geen leerjaren							
Speciaal voortgezet onderwijs	16,9						
Praktijkonderwijs	13,4	26,4	27,3				

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3.1.7 Deelname voortgezet onderwijs¹⁾ leerjaar 3 per herkomstgroepering naar schoolsoort, 2005/'06*

	Totaal	Vmbo, verdeeld naar leerwegen				Alge- meen leerjaar havo/ vwo	Havo	Vwo
		basis- beroeps	kader- beroeps	ge- mengd	theo- retisch			
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>						
Totaal²⁾	194,4	15	14	7	19	4	20	21
Jongens	98,7	17	15	7	19	3	20	19
Meisjes	95,7	13	13	7	19	4	21	23
De vier grote steden ^{3,4)}	20,8	18	15	5	18	5	18	22
Overige steden ≥ 100 000 inwoners ⁴⁾	44,5	15	13	5	19	4	20	24
Gemeenten met < 100 000 inwoners ⁴⁾	129,1	14	15	8	19	4	21	19
Autochtonen	151,9	12	14	7	19	4	21	22
Jongens	77,2	15	15	7	19	4	21	20
Meisjes	74,6	10	13	7	19	4	22	24
De vier grote steden ^{3,4)}	9,2	8	12	5	15	7	21	32
Overige steden ≥ 100 000 inwoners ⁴⁾	34,1	12	13	5	19	4	21	26
Gemeenten met < 100 000 inwoners ⁴⁾	108,6	13	15	8	19	4	21	20
Allochtonen	42,0	23	16	5	20	3	16	15
Jongens	21,2	26	16	5	20	3	16	14
Meisjes	20,8	21	16	5	20	4	17	17
Westerse allochtonen	12,6	14	12	5	19	5	21	24
Jongens	6,4	16	13	6	19	4	21	21
Meisjes	6,2	12	11	5	19	6	21	26
Niet-westerse allochtonen	29,5	27	18	5	20	3	14	12
Jongens	14,8	30	18	5	20	2	14	11
Meisjes	14,6	25	18	5	20	3	15	13
De vier grote steden ^{3,4)}	10,0	28	18	4	21	3	14	11
Overige steden ≥ 100 000 inwoners ⁴⁾	7,1	27	17	5	21	2	15	13
Gemeenten met < 100 000 inwone ^{rs4)}	12,3	27	18	7	19	3	15	12
Eerste generatie	7,3	32	18	5	19	3	13	11
Tweede generatie	22,2	26	18	5	21	3	15	12
Turken	6,9	33	19	6	20	2	12	7
Marokkanen	5,8	35	20	5	21	2	12	7
Surinamers	5,5	23	19	5	22	3	16	11
Antillianen en Arubanen	2,2	32	19	5	16	2	12	13
Overig niet-westerse allochtonen	9,0	20	15	5	20	4	18	19

¹⁾ Exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

²⁾ Inclusief een klein aantal leerlingen waarvan de herkomstgroepering onbekend is.

³⁾ Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht

⁴⁾ Het betreft hier de schoolgemeente.

Bron: CBS, IBG, GBA.

3.1.8 Deelname vmbo¹⁾ leerjaar 3 en aandeel lwoo per herkomstgroepering naar leerwegen, 2005/06*

	Vmbo leerjaar 3	w.o. lwoo					
		totaal		leerwegen			
				basis- beroeps	kader- beroeps	gemengd	theoretisch
		x 1 000	%	x 1 000	%		
Totaal²⁾		107,3	19	20,5	73	21	4
Jongens		57,4	20	11,3	75	19	4
Meisjes		49,9	18	9,2	70	23	4
De vier grote steden ^{3,4)}		11,5	24	2,8	72	22	6
Overige steden ≥ 100 000 inwoners ⁴⁾		23,1	23	5,3	70	22	6
Gemeenten met < 100 000 inwoners ⁴⁾		72,6	17	12,3	74	20	3
Autochtonen		79,7	17	13,3	72	22	4
Jongens		42,9	18	7,6	74	20	4
Meisjes		36,8	15	5,7	69	24	4
De vier grote steden ^{3,4)}		3,7	14	0,5	62	24	13
Overige steden ≥ 100 000 inwoners ⁴⁾		16,6	21	3,4	68	23	7
Gemeenten met < 1 00 000 inwoners ⁴⁾		59,5	16	9,3	74	21	3
Allochtonen		27,3	26	7,1	75	19	4
Jongens		14,3	26	3,7	79	17	3
Meisjes		13,0	27	3,5	72	22	4
Westerse allochtonen		6,4	20	1,2	73	20	5
Jongens		3,4	21	0,7	73	20	4
Meisjes		2,9	18	0,5	73	20	5
Niet-westerse allochtonen		20,9	28	5,9	76	19	4
Jongens		10,8	27	2,9	80	16	3
Meisjes		10,1	29	2,9	71	22	4
De vier grote steden ^{3,4)}		7,2	29	2,1	75	21	4
Overige steden ≥ 100 000 inwoners ⁴⁾		5,0	31	1,5	75	20	4
Gemeenten met < 100 000 inwoners ⁴⁾		8,7	25	2,2	77	17	3
Eerste generatie		5,4	36	2,0	75	19	5
Tweede generatie		15,5	25	3,9	76	19	3
Turken		5,5	30	1,6	78	17	3
Marokkanen		4,7	30	1,4	78	17	3
Surinamers		3,8	23	0,9	71	25	4
Antillianen en Arubanen		1,6	29	0,5	82	15	.
Overig niet-westerse allochtonen		5,3	28	1,5	71	21	6

¹⁾ Exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

²⁾ Inclusief een klein aantal leerlingen waarvan de herkomstgroepering onbekend is.

³⁾ Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht

⁴⁾ Het betreft hier de schoolgemeente.

Bron: CBS, IBG, GBA.

3.1.9 Sectorkeuze in de hoogste leerjaren¹⁾ van het vbo/vmbo

	Leerjaar 3			Leerjaar 4		
	2000/'01	2004/'05	2005/'06*	2000/'01	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Vbo/vmbo (exclusief lwoo)	47,8	57,3	55,9	42,6	48,5	48,3
Landbouw	5,3	6,1	6,0	4,8	5,3	5,6
Techniek	16,5	15,8	16,0	15,4	13,7	13,4
Economie	13,9	17,7	16,8	11,8	14,9	14,0
Zorg en welzijn	12,1	17,7	17,0	10,6	14,7	15,3
Lwoo/vmbo met indicatie lwoo	16,5	21,7	22,8	13,1	18,7	19,3
Landbouw	2,6	3,5	3,5	2,2	2,9	3,2
Techniek	6,5	6,4	6,5	5,0	5,9	5,6
Economie	2,7	5,3	5,5	2,2	4,6	4,7
Zorg en welzijn	4,7	6,6	7,2	3,6	5,2	5,9

¹⁾ Exclusief theoretische leerweg, vrije school en algemene voorbereiding maatschappij en beroep.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3.1.10 Sectorkeuze vmbo¹⁾ leerjaren 3 en 4 per herkomstgroepering en leerweg naar geslacht, 2005/'06*

	Jongens				Meisjes			
	land- bouw	techniek	econo- mie	zorg en welzijn	land- bouw	techniek	econo- mie	zorg en welzijn
	%							
Totaal²⁾	2	55	34	10	1	4	29	65
Gemengde leerweg	1	42	45	12	1	12	34	54
Kaderberoepsgericht	2	51	37	11	1	3	31	65
Basisberoepsgericht	2	62	28	8	2	2	25	71
Autochtonen	2	59	28	10	2	5	22	71
Gemengde leerweg	1	44	43	12	1	12	30	57
Kaderberoepsgericht	2	56	30	11	2	3	23	72
Basisberoepsgericht	3	68	21	8	2	2	17	78
Allochtonen	0	42	49	8	1	3	46	50
Gemengde leerweg	.	31	58	11	.	10	54	36
Kaderberoepsgericht	0	34	58	8	0	2	52	45
Basisberoepsgericht	1	49	43	8	1	2	40	57
Westerse allochtonen	1	50	39	10	1	4	35	59
Gemengde leerweg	.	38	49	12	.	11	40	47
Kaderberoepsgericht	1	45	44	10	1	4	38	57
Basisberoepsgericht	1	56	33	10	2	2	30	65
Niet-westerse allochtonen	0	40	52	8	0	3	49	48
Gemengde leerweg	.	27	63	10	.	9	59	32
Kaderberoepsgericht	.	30	62	8	0	2	56	42
Basisberoepsgericht	0	48	45	7	0	2	42	56
Turken	.	38	57	5	.	2	54	44
Marokkanen	1	38	55	6	0	2	50	48
Surinamers	.	41	50	10	.	3	50	46
Antillianen en Arubanen	.	51	38	11	.	4	37	59
Overig niet-westerse allochtonen	.	41	51	9	0	4	44	52

¹⁾ Exclusief de theoretische leerweg en de vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

²⁾ Inclusief een klein aantal leerlingen waarvan de herkomstgroepering onbekend is.

Bron: CBS, IBG, GBA.

3.1.11 Profielkeuze in de hoogste leerjaren van de havo en het vwo

	Leerjaar 4			Leerjaar 5			Leerjaar 6		
	2000/'01	2004/'05	2005/'06*	2000/'01	2004/'05	2005/'06*	2000/'01	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>									
Havo	45,2	51,6	53,7	35,4	42,5	44,2			
Natuur en techniek	5,9	5,1	5,1	4,2	4,3	4,1			
Natuur en gezondheid	6,7	8,9	9,5	4,1	6,9	7,5			
Economie en maatschappij	16,0	18,3	19,1	12,1	16,2	16,3			
Cultuur en maatschappij	13,2	16,9	17,5	9,8	14,1	15,0			
Overig ¹⁾	3,5	2,3	2,5	5,2	1,1	1,3			
Vwo	33,4	37,3	39,8	28,9	34,6	36,3	30,4	31,3	32,6
Natuur en techniek	3,5	3,8	3,9	4,8	5,2	5,0	1,0	4,3	4,4
Natuur en gezondheid	5,7	7,9	8,6	6,9	10,2	11,2	1,5	9,1	9,7
Economie en maatschappij	6,7	7,6	8,1	8,8	10,9	11,1	1,8	10,3	10,2
Cultuur en maatschappij	3,6	4,7	4,9	4,9	6,7	6,9	1,3	6,2	6,5
Natuur en techniek/ natuur en gezondheid	5,8	7,6	8,3	0,8	1,1	1,6	0,1	0,8	1,2
Economie en maatschappij/ cultuur en maatschappij	5,1	5,6	5,8	0,7	0,3	0,3	0,0	0,2	0,2
Overig ²⁾	3,0	0,2	0,2	2,0	0,2	0,2	24,8	0,4	0,4

¹⁾ Combinaties van twee profielen of geen profiel.

²⁾ Overige combinaties van twee profielen of geen profiel.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3.1.12 Profielkeuze in de hoogste leerjaren van de havo en het vwo¹⁾ per herkomstgroepering naar geslacht, 2005/'06*

	Jongens				Meisjes			
	natuur en techniek	natuur en gezond- heid	economie en maat- schappij	cultuur en maat- schappij	natuur en techniek	natuur en gezond- heid	economie en maat- schappij	cultuur en maat- schappij
Havo leerjaren 4 en 5²⁾								
	%							
Totaal ³⁾	21	20	49	15	2	19	27	54
w.o.								
Autochtonen	22	21	48	14	2	20	26	54
Allochtonen	18	18	52	16	2	15	32	53
w.v.								
Westerse allochtonen	19	18	48	19	2	15	25	60
Niet-westerse allochtonen	18	17	56	14	2	16	36	49
w.v.								
Turken	15	13	64	12	2	16	42	43
Marokkanen	10	9	68	17	1	10	39	53
Surinamers	16	16	58	15	3	14	37	51
Antillianen en Arubanen	20	20	50	15	.	11	29	60
Overig niet-westerse allochtonen	22	23	47	14	3	21	31	48
Vwo leerjaren 5 en 6²⁾								
Totaal ³⁾	31	31	37	7	6	38	28	32
w.o.								
Autochtonen	32	31	37	7	6	38	27	32
Allochtonen	27	35	36	8	6	35	30	32
w.v.								
Westerse allochtonen	29	33	34	10	7	33	27	37
Niet-westerse allochtonen	26	37	37	6	5	37	33	28
w.v.								
Turken	26	33	43	6	3	39	35	25
Marokkanen	15	29	52	7	.	33	42	26
Surinamers	20	35	44	6	3	29	40	30
Antillianen en Arubanen	32	34	34	6	7	36	26	37
Overig niet-westerse allochtonen	29	40	30	6	7	41	28	27

¹⁾ Exclusief engelse stroom (havo-niveau) en internationaal baccalaureaat (vwo-niveau).

²⁾ De percentages van de profielen tellen op tot meer dan 100%, omdat een klein deel van de leerlingen een dubbel profiel kiest (meestal binnen de hoofdrichting).

³⁾ Inclusief een klein aantal leerlingen waarvan de herkomstgroepering onbekend is.

Bron: CBS, IBC, GBA.

3.1.13 Geslaagden voor de eindexamens in het voortgezet onderwijs (exclusief staatsexamens)

	1995/'96	2000/'01	2003/'04	2004/'05		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	170,5	152,5	164,3	162,4	80,5	81,9
Mavo, vbo, vmbo¹⁾	107,1	95,4	100,6	97,4	50,4	47,0
w.v.						
Mavo	51,5	44,6				
Theoretische leerweg			39,6	38,4	19,2	19,2
Landbouw	5,4	6,3	7,8	7,2	3,4	3,8
w.v.						
vbo	5,4	6,3				
gemengde leerweg			0,8	0,7	0,3	0,4
kaderberoepsgerichte leerweg			3,0	2,8	1,2	1,5
basisberoepsgerichte leerweg			4,0	3,8	1,9	1,9
Techniek	21,9	18,2	17,8	17,0	16,3	0,6
w.v.						
vbo	21,9	18,2				
gemengde leerweg			0,9	1,1	1,0	0,1
kaderberoepsgerichte leerweg			6,5	6,4	6,1	0,3
basisberoepsgerichte leerweg			10,4	9,5	9,2	0,2
Economie	14,9	12,5	17,7	17,0	9,6	7,3
w.v.						
vbo	14,9	12,5				
gemengde leerweg			1,6	1,7	0,9	0,8
kaderberoepsgerichte leerweg			8,0	7,9	4,5	3,4
basisberoepsgerichte leerweg			8,0	7,4	4,2	3,2
Zorg en welzijn	12,8	13,2	17,8	17,9	1,9	16,0
w.v.						
vbo	12,8	13,2				
gemengde leerweg			1,7	1,8	0,2	1,6
kaderberoepsgerichte leerweg			7,3	7,5	0,8	6,8
basisberoepsgerichte leerweg			8,8	8,6	0,9	7,7
Avmb	0,6	0,5				
Havo	34,9	30,2	36,4	36,7	17,0	19,7
w.v.						
zonder profiel	34,9	2,9				
natuur en techniek		3,5	3,5	3,4	3,2	0,2
natuur en gezondheid		3,6	5,8	6,1	2,7	3,3
economie en maatschappij		10,9	13,9	13,7	8,3	5,4
cultuur en maatschappij		8,7	12,4	12,4	2,0	10,4
combinaties van profielen		0,6	0,8	1,1	0,8	0,3
Vwo	28,5	27,0	27,3	28,3	13,1	15,3
w.v.						
zonder profiel	28,5	21,6				
natuur en techniek		0,8	3,5	3,3	2,9	0,5
natuur en gezondheid		1,3	8,0	8,3	3,2	5,1
economie en maatschappij		1,7	9,2	9,5	5,2	4,3
cultuur en maatschappij		1,1	5,5	5,7	0,8	4,9
combinaties van profielen		0,4	1,1	1,5	1,0	0,4

¹⁾ Inclusief leerwegondersteunend onderwijs (lwoo).

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

3.1.14 Slagingspercentages¹⁾ in het voortgezet onderwijs naar geslacht en herkomstgroepering²⁾

	2000/'01	2001/'02	2002/'03	2003/'04	2004/'05
Mavo/vmbo: theoretische en gemengde leerweg³⁾	95	95	95	95	94
Jongens	95	95	94	94	95
Meisjes	94	95	95	95	94
Autochtonen	96	97	96	96	96
Allochtonen	88	89	89	90	88
w.v.					
Westerse allochtonen	94	95	94	94	95
Niet-westerse allochtonen	85	86	87	88	86
Vbo/vmbo: kaderberoeps- en basisberoepsgerichte leerweg³⁾	95	95	94	95	95
Jongens	94	95	93	94	94
Meisjes	96	96	95	96	96
Autochtonen	96	97	96	96	96
Allochtonen	91	92	89	90	91
w.v.					
Westerse allochtonen	94	95	93	94	94
Niet-westerse allochtonen	90	91	88	89	90
Havo	90	90	91	91	90
Jongens	90	90	91	91	89
Meisjes	89	91	91	92	91
Autochtonen	91	91	92	93	92
Allochtonen	83	83	83	84	81
w.v.					
Westerse allochtonen	87	87	89	89	86
Niet-westerse allochtonen	79	80	79	80	78
Vwo	91	93	94	94	94
Jongens	91	93	93	94	93
Meisjes	91	93	94	94	94
Autochtonen	92	94	95	95	95
Allochtonen	85	88	88	88	89
w.v.					
Westerse allochtonen	89	92	92	92	92
Niet-westerse allochtonen	80	83	83	84	85

¹⁾ Deze percentages hebben betrekking op de deelnemers aan genoemd eindexamen.

²⁾ Exclusief herkomstgroepering onbekend.

³⁾ Slagingspercentages vmbo met ingang van het schooljaar 2002/'03.

Bron: CBS, IBG, GBA.

3.1.15 Slagingspercentages¹⁾ in het voortgezet onderwijs naar herkomstgroepering²⁾, 2004/'05

	Vmbo						Havo	Vwo	
	Totaal	w.v.							
		theoretische en gemengde leerweg				kaderberoeps- en basisberoepsgerichte leerweg			
		totaal	w.v.		totaal	w.v.			
			theore- tisch	gemengd		kader- beroeps	basis- beroeps		
Totaal	95	94	94	94	95	95	94	90	94
Autochtonen	96	96	96	95	96	97	96	92	95
Allochtonen	90	88	89	88	91	91	91	81	89
w.v.									
Westerse allochtonen	94	95	95	94	94	95	94	86	92
Niet-westerse allochtonen	88	86	86	84	90	89	90	78	85
w.v.									
Turken	84	78	78	77	87	86	87	67	78
Marokkanen	89	86	87	84	90	89	90	82	82
Surinamers	90	89	88	90	91	90	92	77	82
Antillianen en Arubanen	92	92	93	85	92	89	93	86	90
Overige niet-westerse allochtonen	90	87	88	84	91	92	91	80	87

¹⁾ Deze percentages hebben betrekking op de deelnemers aan genoemd eindexamen.

²⁾ Exclusief herkomstgroepering onbekend.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek), Inspectie van het Onderwijs, IBG.

3.1.16 Instroom van leerlingen in de hoogste leerjaren van het vmbo

	Eenheid	1996	2003	2004*		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
Vmbo-3	1 000	118,8	115,9	116,4	61,4	55,0
w.o. in het vorig schooljaar						
Gemeenschappelijke leerjaren						
algemeen voortgezet onderwijs	%	87	92	91	90	91
Vmbo-3	%	11	6	6	7	5
Vmbo-4	1 000	121,5	112,6	109,5	57,1	52,4
w.o. in het vorig schooljaar						
Vmbo-3	%	88	94	92	92	92
Vmbo-4	%	10	3	4	4	3
Havo-3	%	2	2	2	2	2

Bron: OCW(Cfi), CBS.

3.1.17 Uitstroom van leerlingen in de hoogste leerjaren van het vmbo¹⁾

	Eenheid	1996	2003	2004*		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
Vmbo-3	1 000	126,4	120,3	115,8	61,3	54,5
w.o. in het volgend schooljaar						
Vmbo-3	%	10	6	6	7	5
Vmbo-4	%	84	88	87	86	89
Bol voltijd + bbl	%	1	1	1	2	1
Overig onderwijs	%	0	0	1	1	1
Geen onderwijs	%	4	4	4	5	4
Vmbo-4 zonder diploma	1 000	16,3	13,5	12,7	7,6	5,2
w.o. in het volgend schooljaar						
Vmbo-4	%	48	27	26	25	27
Havo	%	0	2	6	5	8
Bol voltijd	%	11	15	15	15	15
Bbl	%	10	17	16	20	9
Vmbo theoretische leerweg deeltijd	%	1	2	3	3	3
Bol deeltijd	%	1	4	4	4	4
Overig onderwijs	%	0	1	1	1	1
Geen onderwijs	%	28	31	29	26	33
Vmbo-4 met diploma	1 000	107,4	97,0	100,2	51,7	48,5
w.o. in het volgend schooljaar						
Vmbo-4	%	4	0	1	1	1
Havo	%	10	6	7	7	7
Bol voltijd	%	58	62	64	58	70
Bbl	%	13	7	7	10	4
Overig onderwijs	%	1	1	1	1	1
Geen onderwijs	%	15	25	21	24	19

¹⁾ Deze tabel is gebaseerd op de onderwijsmatrix van OCW(Cfi). Er zijn aanwijzingen dat daarin de doorstroom van het voortgezet onderwijs naar het middelbaar beroepsonderwijs (bol en bbl) is onderschat en dat de uitval bij het voortgezet onderwijs is overschat.

Bron: OCW(Cfi), CBS.

3.1.18 Instroom van leerlingen in de hoogste leerjaren van de havo en het vwo

	Eenheid	1996	2003	2004*		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
Havo-4	1 000	51,9	50,2	51,6	25,5	26,1
w.o. in het vorig schooljaar						
Havo-3	%	48	57	55	54	57
Gemeenschappelijk leerjaar 3 algemeen voortgezet onderwijs	%	5	6	5	4	5
Havo-4	%	17	16	15	17	13
Vmbo-4	%	20	11	14	14	13
Vwo	%	9	10	9	8	11
Havo-5	1 000	42,2	41,2	42,5	20,0	22,5
w.o. in het vorig schooljaar						
Havo-4	%	87	90	91	91	90
Havo-5	%	10	6	5	5	5
Vmbo-4	%	0	0	1	1	1
Vwo	%	3	3	3	2	3
Vwo-5	1 000	35,6	33,4	34,5	16,2	18,2
w.o. in het vorig schooljaar						
Vwo-4	%	77	90	89	87	90
Vwo-5	%	10	6	5	6	4
Havo-5	%	13	4	5	6	4
Vwo-6	1 000	31,8	29,9	31,1	14,4	16,7
w.o. in het vorig schooljaar						
Vwo-5	%	93	95	96	96	96
Vwo-6	%	7	4	3	3	2
Havo-5 met diploma	%	0	0	0	1	0

Bron: OCW(Cfi), CBS.

3.1.19 Uitstroom van leerlingen in de hoogste leerjaren van de havo en het vwo¹⁾

	Eenheid	1996	2003	2004*		
				totaal	w.v.	
					jongens	meisjes
Havo-4	1 000	49,6	48,8	50,2	24,7	25,5
w.o. in het volgend schooljaar						
Havo-4	%	18	16	15	18	13
Havo-5	%	74	76	77	73	80
Bol voltijd	%	3	1	1	1	1
Bbl	%	0	0	0	0	0
Overig onderwijs	%	1	1	1	1	1
Geen onderwijs	%	3	5	6	7	5
Havo-5 zonder diploma	1 000	7,1	4,8	4,6	2,2	2,3
w.o. in het volgend schooljaar						
Havo-5	%	60	53	48	48	49
Vwo-5	%	1	4	3	3	3
Bol voltijd	%	10	9	10	8	12
Bbl	%	1	2	2	1	2
Havo deeltijd	%	6	14	9	9	9
Overig onderwijs	%	1	1	1	1	1
Geen onderwijs	%	21	18	27	30	24
Havo-5 met diploma	1 000	34,8	34,4	36,7	16,8	19,9
w.o. in het volgend schooljaar						
Vwo	%	13	3	5	6	4
Bol voltijd	%	10	6	5	4	6
Bbl	%	1	1	0	0	0
Hbo voltijd	%	56	81	82	83	81
Overig onderwijs	%	1	1	1	0	1
Geen onderwijs	%	18	8	7	6	8
Vwo-5	1 000	35,6	32,2	33,4	15,8	17,6
w.o. in het volgend schooljaar						
Havo	%	3	2	2	2	2
Vwo-5	%	10	6	5	7	4
Vwo-6	%	83	88	90	88	91
Overig onderwijs	%	1	0	0	0	0
Geen onderwijs	%	4	3	3	4	2
Vwo-6 zonder diploma	1 000	4,6	2,7	2,4	1,2	1,3
w.o. in het volgend schooljaar						
Vwo-6	%	49	45	33	34	32
Bol voltijd + bbl	%	6	3	2	2	3
Vwo deeltijd	%	7	9	9	9	9
Overig onderwijs	%	3	1	1	1	1
Geen onderwijs	%	35	42	54	53	55
Vwo-6 met diploma	1 000	28,2	26,0	27,4	12,5	14,9
w.o. in het volgend schooljaar						
Hbo voltijd	%	30	17	16	13	19
Wo	%	59	72	74	79	70
Overig onderwijs	%	1	0	0	0	1
Geen onderwijs	%	10	11	9	8	10

¹⁾ Deze tabel is gebaseerd op de onderwijsmatrix van OCW(Cfi). Er zijn aanwijzingen dat daarin de doorstroom van het voortgezet onderwijs naar het middelbaar beroepsonderwijs (bol en bbl) is onderschat en dat de uitval bij het voortgezet onderwijs is overschat.

Bron: OCW(Cfi), CBS.

3.2 Uitgaven en inkomsten

3.2.1 Gecumuleerde exploitatierekeningen van instellingen in het voortgezet onderwijs

	1998	2000	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>					
Baten	3 584	4 297	5 083	5 441	5 554
Rijksbijdragen OCW	3 347	3 918	4 614	4 922	5 043
Overige overheidsbijdragen	.	100	130	151	143
Baten werk iov derden	5	4	7	4	3
Overige baten	232	275	333	364	364
w.v.					
Deelnemersbijdragen	30	36	35	38	34
Ouderbijdragen	41	49	63	75	82
Resultaat deelnemingen	.	.	.	0	0
Verhuur onroerende zaken	10	12	12	12	13
Detachering personeel	10	12	21	19	18
Schenking en sponsoring	.	.	1	2	2
Overige	141	166	201	218	214
Lasten	3 586	4 272	5 045	5 460	5 522
Personele lasten	2 947	3 446	4 067	4 393	4 464
w.v.					
Lonen, salarissen en sociale lasten	2 700	3 158	3 807	4 130	4 260
Overige personele lasten	302	353	330	336	277
Dotatie voorziening wachtgeld	5	6	4	2	3
Uitzendkrachten, declaranten e.d.	21	24	31	40	53
Overige	277	323	295	294	221
Uitkeringen	-55	-64	-71	-73	-73
Afschrijvingen	76	108	137	153	162
w.v.					
Immateriële vaste activa	.	.	.	0	0
Gebouwen	10	16	23	29	30
Inventaris en apparatuur	55	77	100	111	116
Overige materiële vaste activa	10	15	14	13	16
Huisvestingslasten	246	309	352	391	378
w.v.					
Huur	13	17	22	25	27
Dotatie onderhoudsvoorziening	63	80	64	76	73
Klein onderhoud en reparatie	32	40	50	64	54
Energie en water	43	54	66	72	77
Schoonmaakkosten	53	66	92	97	101
Heffingen	5	6	7	9	9
Overige huisvestingskosten	38	47	50	49	36
Overige instellingslasten	316	408	489	523	519
w.v.					
Administratie- en beheerslasten	83	108	141	156	154
Inventaris, apparatuur, leermiddelen	76	99	154	176	184
Dotatie overige voorzieningen	27	34	20	19	12
Overige (werving, representatie ed)	131	167	174	172	169
Saldo baten en lasten (1)	-2	25	38	-20	31
Saldo financiële baten en lasten (2)	33	39	44	45	41
Gewone bedrijfsvoering (1)+(2)	32	64	82	26	73
Buitengewoon resultaat (3)	8	12	8	0	2
Aandeel van derden (4)	.	.	.	.	0
Exploitatieresultaat (1)+(2)+(3) + (4)	40	75	90	26	75

Bron: OCW (Cfi), CBS.

3.2.2 Gecumuleerde balans van instellingen in het voortgezet onderwijs

	1998	2000	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>					
Totaal activa	1 979	2 410	2 923	2 987	3 163
Vaste activa	856	1 116	1 419	1 505	1 559
Immateriële vaste activa	0	1	0	1	1
Materiële vaste activa	576	769	980	1 043	1 111
w.v.					
Gebouwen en terreinen	255	322	488	499	550
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	295	418	480	507	529
Overige materiële activa	26	30	12	37	32
Financiële vaste activa, w.o.	280	347	439	462	447
Effecten	184	259	356	381	356
Vlottende activa	1 123	1 294	1 504	1 482	1 604
Vorraden	9	14	14	12	12
w.v.					
Gebruiksgoederen	9	14	14	11	12
Onderhanden werk	.	.	.	0	0
Vorderingen	399	493	600	621	659
Effecten	62	20	16	8	21
Liquide middelen	654	767	873	842	912
Totaal passiva	1 979	2 410	2 923	2 987	3 163
Eigen vermogen	991	1 115	1 308	1 335	1 417
w.v.					
Stichtingskapitaal	36	37	15	13	14
Algemene reserve	560	625	727	744	815
Bestemmingsreserves	395	453	567	579	589
Aandeel van derden	.	.	0	0	0
Egalisatierekening investeringssubsidies	.	93	166	147	148
Voorzieningen	340	401	479	518	548
Onderhoudsvoorzieningen	231	272	239	237	239
Voorzieningen wachtgeld	6	8	3	8	9
Overige voorzieningen	103	122	236	273	300
Langlopende schulden	137	120	117	108	110
Kortlopende schulden	511	682	853	879	940
w.v.					
Belastingen en premies sociale verzekeringen	58	79	117	127	132
Overlopende passiva	219	290	450	446	503

Bron: OCW (Cfi), CBS.

3.2.3 Liquiditeitsratio en solvabiliteitsratio van instellingen in het voortgezet onderwijs

	Eenheid	1998	2000	2002	2003	2004
Vlottende activa	<i>mln euro</i>	1 123	1 294	1 504	1 482	1 604
Kortlopende schulden	<i>mln euro</i>	511	682	853	879	940
Liquiditeitsratio ¹⁾	<i>1</i>	2,2	1,9	1,8	1,7	1,7
Eigen vermogen	<i>mln euro</i>	991	1 115	1 308	1 335	1 417
Balanstotaal	<i>mln euro</i>	1 979	2 410	2 923	2 987	3 163
Solvabiliteitsratio ²⁾	<i>%</i>	50,1	46,3	44,8	44,7	44,8

¹⁾ Een liquiditeitsratio gelijk aan of groter dan 1 is voldoende.

²⁾ Volgens de 'signaleringsgrenzen' van het Ministerie van OCW hoort de solvabiliteitsratio tussen 10% en 45% te liggen voor een gezonde financiële positie.

Bron: OCW (Cfi), CBS

3.2.4 Bruto investeringen door vo-instellingen

	1998	2000	2002	2003	2004
	<i>mln euro</i>				
Totaal	119	223	305	299,8	264
w.v.					
Gebouwen en terreinen ¹⁾	43	109	148	154,4	127
Inventaris en apparatuur	76	114	157	145,4	135

¹⁾ Inclusief overige materiële vaste activa.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken), OCW (Cfi).

4. Middelbaar beroepsonderwijs en educatie

Kerncijfers¹⁾

	Eenheid	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
Leerlingen/deelnemers							
Middelbaar beroepsonderwijs	1 000	436	452	473	479	474	482
w.v.							
Beroepsopleidende leerweg	1 000	320	299	306	317	332	347
Beroepsbegeleidende leerweg	1 000	116	153	167	162	143	134
Basiseducatie	1 000	125	125	133	132	140	104
Vavo	1 000	46	24	16	14	13	15
Geslaagden							
Middelbaar beroepsonderwijs	1 000	111	129	133	140	142	
w.v.							
Beroepsopleidende leerweg	1 000	75	79	73	79	87	
Beroepsbegeleidende leerweg	1 000	36	49	59	60	56	
Vavo	1 000	6	5	4	4	3	
Scholen							
Beroepsopleidende leerweg	1	141	73	71	70	68	70
Beroepsbegeleidende leerweg ²⁾	1	73	70	67	68	67	66
Vavo	1	52	41	40	40	37	37
Personeelsleden							
Middelbaar beroepsonderwijs en educatie	1 000 fte		33,4	36,8	37,5	36,6	36,6
Uitgaven³⁾	mln euro		2 783	3 375	3 565	3 655	

¹⁾ Bij het middelbaar beroepsonderwijs en de vavo hebben de cijfers betrekking op schooljaren. Bij de basiseducatie gaat het om kalenderjaren. De periode 2005/'06 heeft bij deze onderwijssoorten betrekking op 2005.

²⁾ Vrijwel alle scholen van de bbl zijn verbonden aan een school voor de bol.

³⁾ Het betreft hier de totale lasten op de exploitatierekeningen van de bve-instellingen (som lasten, financiële lasten en buitengewone lasten). Het betreft kalenderjaren. Zo heeft 2004/'05 betrekking op 2004.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken), OCW (Cfi).

4.1 Middelbaar beroepsonderwijs

4.1.1 Leerlingen in de voltijd beroepsopleidende leerweg naar geslacht, sector en niveau

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	288,7	271,5	279,9	296,2	315,8	332,3
Geslacht						
Mannen	149,3	133,3	136,9	145,5	153,9	160,4
Vrouwen	139,4	138,2	143,0	150,7	161,9	171,9
Sector						
Landbouw	16,8	16,0	15,0	15,0	15,6	16,3
Techniek	86,9	75,8	67,8	68,3	70,5	75,0
Techniek en economie						1,0
Economie	95,2	100,8	110,8	118,3	127,8	127,7
Zorg en welzijn	72,7	79,0	86,3	94,7	101,9	112,3
Overig ¹⁾	17,1					
Niveau²⁾						
Assistentopleiding		11,2	16,3	15,2	13,7	13,7
Basisberoepsopleiding		38,0	42,1	51,8	60,6	65,7
Vakopleiding		50,4	65,9	68,5	70,6	72,0
Middenkaderopleiding		170,5	154,8	159,3	168,4	178,4
Specialistenopleiding		0,3	0,7	1,4	2,5	2,5

¹⁾ Hiertoe behoren het voorbereidend hoger beroepsonderwijs (vhbo), havo/mbo-opleidingen en de oriënterende en schakelende programma's.

²⁾ Het schooljaar 2000/'01 is exclusief de toen nog in afbouw zijnde mbo-opleidingen.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.1.2 Leerlingen in de deeltijd beroepsopleidende leerweg naar geslacht, sector en niveau

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	31,7	27,3	26,6	20,8	15,7	14,9
Geslacht						
Mannen	14,6	12,2	12,2	9,4	6,9	6,5
Vrouwen	17,2	15,1	14,4	11,4	8,9	8,5
Sector						
Landbouw	0,1	0,0	0,2	0,2	0,2	0,4
Techniek	4,0	4,7	4,8	4,2	3,4	3,3
Techniek en economie						0,0
Economie	18,7	15,2	13,9	9,3	6,5	6,1
Zorg en welzijn	8,9	7,4	7,7	7,1	5,7	5,1
Niveau¹⁾						
Assistentopleiding		4,3	5,1	3,6	2,2	2,2
Basisberoepsopleiding		8,0	7,9	5,6	4,0	3,9
Vakopleiding		4,9	4,9	5,0	3,8	3,7
Middenkaderopleiding		9,6	8,5	6,6	5,7	4,9
Specialistenopleiding		0,0	0,1	0,0	0,1	0,1

¹⁾ Het schooljaar 2000/'01 is exclusief de toen nog in afbouw zijnde mbo-opleidingen.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.1.3 Leerlingen in de beroepsbegeleidende leerweg naar geslacht, sector en niveau

	1996/'97	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
<i>x 1 000</i>						
Totaal	110,5	153,1	166,6	161,8	142,7	134,4
Geslacht						
Mannen	84,4	100,8	101,5	97,9	90,5	88,5
Vrouwen	26,1	52,3	65,1	63,9	52,2	45,9
Sector						
Landbouw	7,6	8,1	8,7	9,2	9,3	8,8
Techniek	67,3	75,2	72,8	67,9	63,0	60,4
Techniek en economie						0,1
Economie	24,4	34,9	38,0	37,1	31,5	32,2
Zorg en welzijn	11,2	34,9	47,1	47,6	39,0	33,0
Niveau¹⁾						
Assistentopleiding		11,7	13,7	9,5	8,0	7,5
Basisberoepsopleiding		69,3	70,0	69,2	57,4	53,9
Vakopleiding		50,3	57,0	56,6	51,7	48,9
Middenkaderopleiding		15,7	20,4	21,4	20,8	19,2
Specialistenopleiding		5,4	5,5	5,2	4,9	4,8

¹⁾ Het schooljaar 2000/'01 is exclusief de toen nog in afbouw zijnde beroepsbegeleidende opleidingen (bbo).

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.1.4 Leerlingen in het mbo per herkomstgroepering naar opleidingsniveau en geslacht, 2005/'06⁴¹⁾

	Totaal	Assistent- opleiding	Basis- beroeps- opleiding	Vak- opleiding	Middenkader- en specialisten- opleiding
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>			
Totaal^{2,3)}	481	5	26	26	43
Mannen ³⁾	256	6	31	22	41
Vrouwen ³⁾	225	4	20	30	46
Autochtonen	356	3	24	27	46
Mannen	192	4	29	23	44
Vrouwen	163	2	18	32	49
Allochtonen	123	10	31	23	36
Mannen	63	12	35	19	34
Vrouwen	61	7	27	27	39
Westerse allochtonen	30	6	26	25	43
Mannen	16	7	30	21	41
Vrouwen	14	5	21	29	45
Niet-westerse allochtonen	93	11	33	22	34
Mannen	47	14	37	18	31
Vrouwen	46	8	29	26	37
Turken	19	10	36	21	33
Mannen	9	13	39	18	31
Vrouwen	9	7	34	24	35
Marokkanen	19	10	33	22	35
Mannen	10	13	38	17	32
Vrouwen	10	7	29	27	38
Surinamers	19	7	30	25	38
Mannen	9	10	35	21	35
Vrouwen	10	5	25	29	41
Antillianen en Arubanen	9	12	31	24	33
Mannen	4	17	35	18	30
Vrouwen	5	8	28	29	35
Overig niet-westerse allochtonen	27	15	33	20	33
Mannen	14	17	36	17	30
Vrouwen	12	12	29	23	36

¹⁾ De voorlopige cijfers zijn gebaseerd op een onderwijsvolgstelsel dat nog niet helemaal compleet is. Ze kunnen daarom afwijken van andere cijfers.

²⁾ Inclusief een zeer klein aantal leerlingen waarvan het geslacht onbekend is.

³⁾ Inclusief een klein aantal leerlingen waarvan de herkomstgroepering onbekend is.

Bron: CBS, IBC, GBA.

4.1.5 Geslaagden in de voltijd beroepsopleidende leerweg naar geslacht, sector en niveau

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05
<i>x 1 000</i>					
Totaal	69,1	75,0	70,0	75,4	82,4
Geslacht					
Mannen	32,2	34,1	32,4	35,4	37,5
Vrouwen	36,9	40,9	37,6	40,1	44,9
Sector					
Landbouw	4,3	4,7	3,0	3,0	4,1
Techniek	16,3	16,1	15,5	16,0	15,2
Economie	27,3	31,9	29,6	32,0	36,9
Zorg en welzijn	18,8	22,3	21,8	24,3	26,3
Overig ¹⁾	2,4				
Niveau²⁾					
Assistentopleiding		4,6	5,9	6,3	6,5
Basisberoepsopleiding		12,6	12,1	15,1	19,0
Vakopleiding		13,2	15,0	16,2	17,8
Middenkaderopleiding		43,2	36,7	37,3	38,3
Specialistenopleiding		0,2	0,3	0,4	0,8

¹⁾ Hiertoe behoren het voorbereidend hoger beroepsonderwijs (vhbo), havo/mbo-opleidingen en de oriënterende en schakelende programma's.

²⁾ Het schooljaar 2000/'01 is exclusief de toen nog in afbouw zijnde mbo-opleidingen.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.1.6 Geslaagden in de deeltijd beroepsopleidende leerweg naar geslacht, sector en niveau

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05
<i>x 1 000</i>					
Totaal	5,8	4,4	3,4	4,0	4,1
Geslacht					
Mannen	2,4	2,0	1,4	1,5	1,5
Vrouwen	3,3	2,4	2,0	2,5	2,6
Sector					
Landbouw	.	0,0	0,1	0,1	0,1
Techniek	0,8	0,6	0,4	0,6	0,6
Economie	2,5	1,7	1,4	1,5	1,7
Zorg en welzijn	2,5	2,0	1,5	1,9	1,7
Niveau¹⁾					
Assistentopleiding		0,5	0,5	0,5	0,7
Basisberoepsopleiding		0,4	0,4	0,7	0,8
Vakopleiding		0,8	0,8	0,9	0,9
Middenkaderopleiding		2,4	1,7	1,9	1,7
Specialistenopleiding		0,0	0,0	0,0	0,0

¹⁾ Het schooljaar 2000/'01 is exclusief de toen nog in afbouw zijnde mbo-opleidingen.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.1.7 Geslaagden in de beroepsbegeleidende leerweg naar geslacht, sector en niveau

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05
	<i>x 1 000</i>				
Totaal	35,6	49,3	59,5	60,3	55,9
Geslacht					
Mannen	.	31,8	34,9	34,8	33,7
Vrouwen	.	17,5	24,5	25,5	22,3
Sector					
Landbouw	2,5	2,9	2,9	3,2	3,5
Techniek	19,8	23,7	24,7	24,3	22,4
Economie	8,2	11,1	14,3	14,6	14,0
Zorg en welzijn	5,1	11,6	17,6	18,2	16,0
Niveau¹⁾					
Assistentopleiding		5,3	7,3	5,6	4,9
Basisberoepsopleiding		20,8	24,2	25,7	22,9
Vakopleiding		17,0	19,3	20,1	19,1
Middenkaderopleiding		4,3	6,7	6,9	7,4
Specialistenopleiding		1,7	2,0	1,9	1,7

¹⁾ Het schooljaar 2000/'01 is exclusief het toen nog in afbouw zijnde beroepsbegeleidend onderwijs (bbo).

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.1.8 Instroom van leerlingen in de voltijd beroepsopleidende leerweg¹⁾

	Eenheid	1996	2003	2004*		
				totaal	w.v	
					mannen	vrouwen
Totaal	<i>1 000</i>	101,6	116,8	119,3	58,2	61,1
w.v. in het vorig schooljaar						
Vmbo en havo zonder diploma	%	5	4	4	4	3
Vmbo met diploma	%	62	51	54	52	56
Havo met diploma	%	4	2	2	1	2
Vmbo theoretische leerweg deeltijd	%	2	1	0	0	0
Bbl	%	1	1	1	2	1
Overig voltijdonderwijs	%	1	2	2	2	2
Overig deeltijdonderwijs	%	2	0	0	1	1
Geen onderwijs	%	25	40	37	39	35

¹⁾ Deze tabel is gebaseerd op de onderwijsmatrix van OCW(Cfi). Er zijn aanwijzingen dat daarin de instroom van het middelbaar beroepsonderwijs (bol en bbl) vanuit het voortgezet onderwijs is onderschat. Vermoedelijk is ook de doorstroom binnen het middelbaar beroepsonderwijs onderschat. Dit betekent dat de instroom voor deze schoolsoort van buiten het onderwijs is overschat.

Bron: OCW(Cfi), CBS.

4.1.9 Uitstroom van leerlingen in de voltijd beroepsopleidende leerweg

	Eenheid	1996	2003	2004*		
				totaal	w.v	
					mannen	vrouwen
Bol zonder diploma	<i>x 1 000</i>	33,8	38,4	35,9	19,9	16,0
w.o. in het volgend schooljaar						
Bol deeltijd	%	3	2	1	1	1
Bbl	%	11	9	9	10	8
Overig deeltijdonderwijs	%	1	1	1	1	1
Geen onderwijs	%	85	88	88	88	90
Bol met diploma	<i>x 1 000</i>	71,4	62,2	63,4	29,7	33,7
w.o. in het volgend schooljaar						
Bbl	%	6	4	5	6	4
Hbo voltijd	%	25	28	28	32	25
Hbo deeltijd	%	1	2	2	1	2
Overig deeltijdonderwijs	%	1	1	0	0	1
Geen onderwijs	%	67	66	65	61	68

¹⁾ Deze tabel is gebaseerd op de onderwijsmatrix van OCW(Cfi). Vermoedelijk is de doorstroom binnen het middelbaar beroepsonderwijs onderschat. Dit betekent dat de uitstroom voor deze schoolsoort naar buiten het onderwijs is overschat.

Bron: OCW(Cfi), CBS.

4.2 Educatie

4.2.1 Deelnemers aan de basiseducatie naar geslacht en leeftijd

	1995	2000	2002	2003	2004	2005
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	125,4	125,5	133,3	131,9	139,8	104,2
	<i>%</i>					
Geslacht						
Mannen	38	37	35	35	34	33
Vrouwen	62	63	65	65	66	67
Leeftijd						
Tot 30 jaar	32	30	29	30	31	27
30–49 jaar	48	50	48	49	49	49
50 jaar en ouder	20	20	22	21	20	23

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.2.2 Deelnemers aan het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	46,0	24,3	16,1	13,7	12,6	15,0
Mavo/vmbo theoretische leerweg	22,7	10,2	6,8	5,0	3,6	4,5
Havo	14,2	9,8	6,6	6,2	6,5	8,1
Vwo	9,1	4,4	2,8	2,4	2,5	2,5
Mannen	15,8	10,2	7,3	6,3	6,3	7,5
Mavo/vmbo theoretische leerweg	6,6	3,8	2,9	1,9	1,7	2,2
Havo	5,6	4,5	3,2	3,2	3,4	4,1
Vwo	3,5	1,9	1,2	1,1	1,1	1,2
Vrouwen	30,3	14,2	8,9	7,4	6,3	7,5
Mavo/vmbo theoretische leerweg	16,1	6,3	3,9	3,1	1,9	2,3
Havo	8,6	5,4	3,4	3,0	3,1	3,9
Vwo	5,6	2,5	1,6	1,3	1,4	1,3

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.2.3 Gediplomeerden in het vavo naar geslacht en schoolsoort

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05
<i>x 1 000</i>					
Totaal	5,9	5,4	3,7	4,2	2,8
Mavo/vmbo theoretische leerweg	1,6	1,2	1,0	0,9	0,8
Havo	2,5	2,8	1,7	2,2	1,3
Vwo	1,8	1,4	1,1	1,1	0,7
Mannen	2,6	2,5	1,7	2,0	1,3
Mavo/vmbo theoretische leerweg	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4
Havo	1,2	1,3	0,8	1,0	0,7
Vwo	0,8	0,7	0,5	0,5	0,3
Vrouwen	3,3	2,9	2,0	2,2	1,5
Mavo/vmbo theoretische leerweg	1,0	0,6	0,5	0,4	0,4
Havo	1,4	1,5	0,9	1,1	0,7
Vwo	1,0	0,8	0,6	0,6	0,4

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

4.3 Uitgaven en inkomsten

4.3.1 Gecumuleerde exploitatierekeningen van bve-instellingen

	1998	2000	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>					
Baten	2 389	2 786	3 345	3 560	3 690
Rijksbijdragen OCW/LNV	1 848	2 134	2 553	2 666	2 789
Overige overheidsbijdragen	226	302	384	458	489
Baten werk iov derden	101	111	136	158	154
Overige baten	214	221	264	277	257
w.v.					
Deelnemersbijdragen	66	52	81	87	84
Ouderbijdragen	.	2	1	2	4
Resultaat deelnemingen	.	-1	-1	0	-1
Verhuur onroerende zaken	7	10	16	17	17
Detachering personeel	16	20	30	30	25
Schenking en sponsoring	.	0	0	0	0
Overige	124	138	136	141	128
Lasten	2 356	2 716	3 328	3 521	3 579
Personele lasten	1 676	1 959	2 400	2 560	2 614
w.v.					
Lonen, salarissen en sociale lasten	1 510	1 767	2 138	2 308	2 266
Overige personele lasten	166	205	282	277	370
w.v.					
Dotatie voorziening wachtgeld	14	15	17	16	11
Uitzendkrachten, declaranten e.d.	57	101	135	136	119
Overige	95	88	131	125	240
Uitkeringen	.	-13	-20	-25	-22
Afschrijvingen	149	171	197	199	210
w.v.					
Immateriële vaste activa	0	0	2	2	1
Gebouwen	69	75	82	85	90
Inventaris en apparatuur	79	94	107	111	111
Overige materiële vaste activa	1	2	6	1	8
Huisvestingslasten	200	212	248	267	264
w.v.					
Huur	54	53	63	70	72
Dotatie onderhoudsvoorziening	32	30	30	33	21
Klein onderhoud en reparatie	.	21	25	29	30
Energie en water	31	34	38	42	43
Schoonmaakkosten	37	44	52	57	56
Heffingen	10	12	11	13	14
Overige huisvestingskosten	37	19	29	22	28
Overige instellingslasten	331	374	484	496	491
w.v.					
Administratie- en beheerslasten	94	164	192	197	166
Inventaris, apparatuur, leermiddelen	73	116	164	169	156
Dotatie overige voorzieningen	32	12	12	13	8
Overige (werving, representatie ed)	133	81	116	117	161
Saldo baten en lasten (1)	33	70	17	39	112
Saldo financiële baten en lasten (2)	-8	-4	-11	-15	-18
Gewone bedrijfsvoering (1)+(2)	26	66	6	24	94
Buitengewoon resultaat (3)	8	-2	27	13	-4
Aandeel van derden (4)	.	.	0	0	0
Exploitatieresultaat (1)+(2)+(3) + (4)	33	64	33	37	90

Bron: OCW (Cfi), LNV, CBS.

4.3.2 Gecumuleerde balans van bve-instellingen

	1998	2000	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>					
Totaal activa	2 509	2 792	3 126	3 339	3 536
Vaste activa	1 799	2 011	2 285	2 502	2 621
w.v.					
Immateriële vaste activa	0	1	2	2	1
Materiële vaste activa	1 739	1 930	2 215	2 435	2 513
w.v.					
Gebouwen en terreinen	1 435	1 575	1 830	2 021	2 106
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	293	342	380	398	402
Overige materiële activa	12	13	6	16	5
Financiële vaste activa, w.o.	60	80	67	65	108
Effecten	4	31	29	27	72
Vlottende activa	711	781	841	837	915
w.v.					
Voorraden	3	7	4	3	3
w.v.					
Gebruiksgoederen	3	4	3	3	3
Onderhanden werk	0	3	1	0	0
Vorderingen	238	293	342	329	334
Effecten	25	3	13	9	7
Liquide middelen	445	479	483	496	570
Totaal passiva	2 509	2 792	3 126	3 339	3 536
Eigen vermogen	1 400	1 431	1 633	1 710	1 781
w.v.					
Stichtingskapitaal	3	15	4	4	4
Algemene reserve	733	993	1 213	1 256	1 341
Bestemmingsreserves	665	424	417	450	436
Aandeel van derden	.	.	.	.	0
Egalisatierekening investeringssubsidies	.	53	39	37	34
Voorzieningen	210	253	268	281	332
w.v.					
Onderhoudsvoorzieningen	86	109	109	120	111
Voorzieningen wachtgeld	.	33	36	45	37
Overige voorzieningen	125	110	123	116	184
Langlopende schulden	424	471	514	597	678
Kortlopende schulden	475	584	672	714	712
w.v.					
Belastingen en premies sociale verzekeringen	36	49	68	85	77
Overlopende passiva	122	216	301	321	330

Bron: OCW (Cfi), CBS.

4.3.3 Liquiditeitsratio en solvabiliteitsratio van bve-instellingen

	Eenheid	1998	2000	2002	2003	2004
Vlottende activa	<i>mln euro</i>	710	781	841	837	915
Kortlopende schulden	<i>mln euro</i>	475	584	672	714	712
Liquiditeitsratio ¹⁾	1	1,5	1,3	1,3	1,2	1,3
Eigen vermogen	<i>mln euro</i>	1 400	1 431	1 633	1 710	1 781
Balanstotaal	<i>mln euro</i>	2 509	2 792	3 126	3 339	3 536
Solvabiliteitsratio ²⁾	%	55,8	51,3	52,2	51,2	50,4

¹⁾ Een liquiditeitsratio gelijk aan of groter dan 1 is voldoende.

²⁾ Volgens de 'signaleringsgrenzen' van het Ministerie van OCW hoort de solvabiliteitsratio tussen 10% en 60% te liggen voor een gezonde financiële positie.

Bron: OCW (Cfi), CBS.

4.3.4 Bruto investeringen door bve-instellingen

	1998	2000	2002	2003	2004
	<i>mln euro</i>				
Totaal	232	285	380	503	412
w.v.					
Gebouwen en terreinen ¹⁾	139	184	254	371	289
Inventaris en apparatuur	93	101	126	132	123

¹⁾ Inclusief overige materiële vaste activa.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken), OCW (Cfi).

5. Hoger onderwijs

Kerncijfers¹⁾

	Eenheid	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
Ingeschrevenen	1 000	445,9	477,1	501,0	523,2	544,4	559,4
w.v.							
hoger beroepsonderwijs	1 000	270,6	312,7	323,0	335,7	346,8	356,5
wetenschappelijk onderwijs	1 000	177,8	166,7	180,4	189,8	199,9	205,2
Geslaagden²⁾							
Hoger beroepsonderwijs:							
bachelor ³⁾	1 000	51,2	53,1	58,0	59,6	58,9	
master / vervolgopleiding	1 000	2,1	3,0	3,4	3,5	3,8	
Wetenschappelijk onderwijs:							
bachelor	1 000		0,1	2,1	5,7	12,2	
master	1 000			1,6	3,7	7,1	
doctoraal	1 000	28,3	20,4	20,5	20,0	18,9	
beroepsdiploma	1 000	2,4	2,4	2,7	2,9	2,9	
Instellingen	1	82	75	72	71	67	65
w.v.							
hoger beroepsonderwijs	1	69	62	59	58	54	52
wetenschappelijk onderwijs	1	13	13	13	13	13	13
Personeelsleden	1 000 fte	60,1	61,7	62,5	62,6	62,3	.
w.v.							
hoger beroepsonderwijs	1 000 fte	20,1	21,7	23,0	24,0	23,9	.
wetenschappelijk onderwijs	1 000 fte	40,0	40,0	39,5	38,6	38,4	.
Uitgaven⁴⁾	mln euro		5 964	6 925	7 240	7 516	
w.v.							
hoger beroepsonderwijs	mln euro		1 957	2 294	2 436	2 573	
wetenschappelijk onderwijs	mln euro		4 007	4 631	4 803	4 943	

¹⁾ Exclusief de Open Universiteit, de theologische universiteiten en de universiteit voor Humanistiek.

²⁾ Bij geslaagden in 2004/'05 gaat het om voorlopige cijfers.

³⁾ Inclusief degenen die vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel voor de hoofdfase van een hbo-studie zijn geslaagd.

⁴⁾ Het betreft hier de totale lasten op de exploitatierekeningen van de hbo- en wo-instellingen (som lasten, financiële lasten en buitengewone lasten). Tot de wo-instellingen is ook de Open Universiteit gerekend. Het betreft hier kalenderjaren. Zo heeft 2004/'05 betrekking op 2004.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken), OCW(Cfi).

5.1 Hoger onderwijs

5.1 Ingeschrevenen in het hoger onderwijs naar geslacht, opleidingsvorm en studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	445,9	477,1	501,0	523,2	544,4	559,4
Geslacht						
Mannen	232,6	235,0	244,7	255,9	265,8	272,3
Vrouwen	213,3	242,1	256,3	267,3	278,6	287,1
Opleidingsvorm						
Voltijd	393,0	397,0	412,0	430,6	453,0	470,5
Deeltijd	51,4	73,0	78,6	80,8	79,7	77,1
Duaal	1,5	7,1	10,5	11,8	11,7	11,9
Studierichting						
Onderwijs	62,6	67,9	73,6	79,7	83,7	85,7
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	41,0	36,6	39,4	41,5	44,5	46,6
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	171,0	190,3	201,4	208,9	214,6	218,8
Sociale wetenschappen ¹⁾	50,6	48,5	51,3	52,2	52,9	52,7
Bedrijfskunde en administratie	95,2	119,8	127,2	131,6	134,2	136,3
Rechten	25,3	22,1	22,8	25,0	27,5	29,8
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	31,1	36,9	39,3	40,4	42,1	43,8
Techniek, industrie en bouwkunde	49,9	45,0	44,4	44,6	44,5	43,7
Landbouw en diergeneeskunde	10,2	8,9	9,0	9,1	8,9	8,7
Gezondheidszorg en welzijn	69,2	80,9	81,8	84,7	89,3	93,5
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	11,0	10,6	12,0	14,4	16,7	18,6

¹⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2 Hoger beroepsonderwijs

5.2.1 Ingeschrevenen in het hoger beroepsonderwijs naar geslacht, opleidingsvorm en studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	270,6	312,7	323,0	335,7	346,8	356,5
Geslacht						
Mannen	137,8	149,8	154,4	161,0	166,3	170,7
Vrouwen	132,7	162,9	168,5	174,8	180,4	185,9
Opleidingsvorm						
Voltijd	227,4	245,8	247,8	257,1	269,4	281,0
Deeltijd	41,7	59,9	64,8	66,9	65,9	63,9
Duaal	1,5	7,0	10,4	11,7	11,5	11,6
Studierichting						
Onderwijs	57,1	62,2	67,1	72,7	76,1	78,0
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	15,1	16,2	17,5	18,6	19,6	20,3
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	83,7	107,0	109,3	111,5	112,8	115,2
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	14,4	21,4	22,6	22,8	23,1	23,8
Techniek, industrie en bouwkunde	32,1	28,1	27,3	27,0	26,7	26,0
Landbouw en diergeneeskunde	6,4	5,9	6,4	6,6	6,6	6,5
Gezondheidszorg en welzijn	52,0	62,0	61,6	63,0	66,0	69,1
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	9,8	9,8	11,3	13,6	15,9	17,7

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.2 Ingeschrevenen in het hoger beroepsonderwijs naar studierichting per geslacht

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Mannen	137,8	149,8	154,4	161,0	166,3	170,7
Onderwijs	19,4	16,9	17,9	18,8	21,1	21,6
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	7,0	7,5	8,5	9,2	9,9	10,3
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	49,1	60,0	61,7	63,3	64,5	66,1
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	12,0	19,0	20,3	20,5	20,9	21,5
Techniek, industrie en bouwkunde	28,6	24,8	24,1	23,8	23,5	23,0
Landbouw en diergeneeskunde	4,7	3,6	3,8	3,9	4,0	3,9
Gezondheidszorg en welzijn	11,6	13,0	13,1	13,8	14,9	15,7
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	5,4	4,9	5,2	6,5	7,7	8,6
Vrouwen	132,7	162,9	168,5	174,8	180,4	185,9
Onderwijs	37,7	45,3	49,2	52,9	55,1	56,4
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	8,1	8,7	9,1	9,4	9,8	10,0
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	34,6	47,0	47,7	48,1	48,3	49,1
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	2,4	2,3	2,3	2,3	2,2	2,3
Techniek, industrie en bouwkunde	3,5	3,3	3,2	3,2	3,2	3,1
Landbouw en diergeneeskunde	1,7	2,3	2,6	2,7	2,6	2,6
Gezondheidszorg en welzijn	40,4	49,0	48,5	49,1	51,1	53,3
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	4,4	4,9	6,1	7,1	8,2	9,1

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.3 Ingeschrevenen in het hoger beroepsonderwijs naar studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Totaal	270,6	312,7	323,0	335,7	346,8	356,5
Onderwijs	57,1	62,2	67,1	72,7	76,1	78,0
Lerarenopleiding voor (speciaal) basisonderwijs	23,1	35,4	38,8	41,6	43,3	43,8
Lerarenopleiding voor algemeen voortgezet onderwijs	19,1	14,8	15,3	17,1	18,3	19,1
Leraren- en docentenopleidingen voor beroepsonderwijs	14,0	9,0	9,1	9,5	9,6	9,5
Overig	1,0	3,1	3,9	4,5	4,9	5,6
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	15,1	16,2	17,5	18,6	19,6	20,3
Beeldende kunst	9,0	8,7	9,2	9,4	9,6	9,9
Uitvoerende kunst	4,0	5,5	5,8	6,1	6,1	6,2
Overig	2,1	2,1	2,6	3,2	3,9	4,3
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	83,7	107,0	109,3	111,5	112,8	115,2
Bedrijfskunde en administratie (algemeen)	14,1	13,9	11,9	11,1	10,5	10,2
Groot- en kleinhandel	17,0	25,3	23,0	23,5	24,1	25,3
Marketing en public relations	3,0	9,6	11,0	11,2	11,5	11,0
Boekhouding en fiscaal recht	5,9	6,4	6,4	6,5	6,3	6,2
Management en personeels-administratie	33,2	41,4	46,6	47,0	46,3	45,7
Overig	10,6	10,3	10,4	12,2	14,2	16,8
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	14,4	21,4	22,6	22,8	23,1	23,8
Informatica	9,1	18,1	19,6	19,9	20,2	20,8
Overig	5,3	3,3	2,9	2,9	2,9	3,0
Techniek, industrie en bouwkunde	32,1	28,1	27,3	27,0	26,7	26,0
Werktuigbouwkunde	8,6	6,7	6,5	6,2	6,1	6,0
Elektro- en energietechniek	7,7	5,9	5,5	5,4	5,1	4,8
Bouwkunde en civiele techniek	8,8	9,9	9,6	9,6	9,6	9,6
Overig	6,9	5,6	5,7	5,8	5,9	5,7
Landbouw en diergeneeskunde	6,4	5,9	6,4	6,6	6,6	6,5
Verbouw van voedselproducten en dierhouderij	4,8	4,5	4,9	5,0	4,9	4,8
Overig	1,6	1,4	1,5	1,6	1,6	1,7
Gezondheidszorg en welzijn	52,0	62,0	61,6	63,0	66,0	69,1
Verpleegkunde	12,3	13,3	12,7	12,8	13,0	12,9
Therapie en revalidatie	9,2	11,2	12,6	13,6	14,4	15,0
Maatschappelijke dienst- en hulpverlening	26,9	32,7	31,7	31,9	33,5	35,1
Overig	3,5	4,8	4,5	4,6	5,1	6,0
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	9,8	9,8	11,3	13,6	15,9	17,7

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.4 Ingeschrevenen in het hoger beroepsonderwijs naar studierichting per opleidingsvorm

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Voltijd¹⁾	228,9	252,8	258,2	268,8	280,9	292,6
Onderwijs	43,4	42,4	42,7	45,4	48,1	50,3
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	12,9	14,5	16,0	17,0	17,8	18,4
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	73,0	88,0	90,3	92,9	95,5	98,6
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	12,6	17,6	19,3	19,8	20,3	21,0
Techniek, industrie en bouwkunde	29,3	25,0	24,3	24,2	24,0	23,4
Landbouw en diergeneeskunde	6,3	5,9	5,9	6,1	6,0	5,9
Gezondheidszorg en welzijn	42,0	50,0	48,8	50,4	54,0	58,0
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	9,4	9,4	10,9	13,0	15,3	17,0
Deeltijd	41,7	59,9	64,8	66,9	65,9	63,9
Onderwijs	13,7	19,8	24,3	27,3	28,0	27,7
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	2,2	1,8	1,5	1,6	1,9	1,9
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	10,7	19,0	19,0	18,5	17,3	16,6
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	1,9	3,8	3,3	3,0	2,8	2,7
Techniek, industrie en bouwkunde	2,8	3,1	3,0	2,8	2,7	2,6
Landbouw en diergeneeskunde	0,1	0,0	0,5	0,5	0,6	0,6
Gezondheidszorg en welzijn	10,0	12,1	12,8	12,5	12,0	11,1
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,7

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.5 Ingeschrevenen in het voltijd hbo¹⁾ naar herkomstgroepering

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Totaal	227,4	245,8	247,8	257,1	269,4	281,0
Autochtonen	194,4	195,2	191,2	196,4	204,3	212,6
Allochtonen	29,2	40,1	47,3	52,5	57,3	59,7
w.v.						
Westerse allochtonen	17,1	18,2	19,7	21,4	22,8	23,0
Niet-westerse allochtonen	12,1	21,9	27,6	31,2	34,5	36,7
w.v.						
Turken	1,7	3,2	3,9	4,3	4,7	5,1
Marokkanen	1,4	3,4	4,1	4,5	5,0	5,5
Surinamers	3,6	5,0	5,5	6,0	6,7	7,2
Antillianen, Arubanen	2,3	3,7	4,4	4,7	4,9	5,0
Overige niet-westerse allochtonen	3,1	6,5	9,6	11,7	13,3	14,0
Onbekend ²⁾	3,8	10,5	9,4	8,2	7,8	8,7

¹⁾ Exclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.6 Ingeschrevenen in het voltijd hbo¹⁾ naar geslacht en studierichting per herkomstgroepering, 2005/'06*

	Autochtonen	Allochtonen			Onbekend ²⁾	Totaal
		totaal	westerse allochtonen	niet-westerse allochtonen		
<i>x 1 000</i>						
Totaal	212,6	59,7	23,0	36,7	8,7	281,0
Geslacht						
Mannen	105,6	28,7	11,0	17,7	4,1	138,4
Vrouwen	106,9	31,0	12,0	19,1	4,6	142,6
Studierichting						
Onderwijs	41,8	6,9	2,9	3,9	0,2	48,9
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	11,4	4,6	3,0	1,6	2,4	18,4
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	66,2	25,2	8,0	17,2	2,9	94,4
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	15,3	4,8	1,6	3,2	0,4	20,5
Techniek, industrie en bouwkunde	18,1	4,0	1,5	2,5	0,3	22,3
Landbouw en diergeneeskunde	4,6	0,9	0,5	0,4	0,3	5,8
Gezondheidszorg en welzijn	42,6	9,8	3,7	6,1	1,8	54,1
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	12,6	3,6	1,8	1,8	0,5	16,6

¹⁾ Exclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

5.2.7 Eerstejaarsstudenten in het hoger beroepsonderwijs naar geslacht, vooropleiding en studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Totaal	67,3	85,3	82,3	87,5	88,7	88,8
Geslacht						
Mannen	33,2	39,9	38,9	40,8	41,5	41,7
Vrouwen	34,1	45,4	43,4	46,8	47,2	47,1
Vooropleiding						
Havo	23,9	36,3	32,1	34,7	36,1	36,6
Vwo	13,2	10,4	9,0	8,8	8,6	8,7
Mbo	17,6	18,9	21,3	24,3	25,4	25,8
Overige vooropleidingen ¹⁾	12,6	19,7	19,9	19,8	18,8	17,7
Studierichting						
Onderwijs	13,0	16,9	16,5	18,9	18,3	17,5
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	3,7	4,0	4,3	4,5	4,7	4,9
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	21,2	29,6	27,5	28,1	28,2	28,9
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	3,4	6,1	5,8	5,5	5,6	5,9
Techniek, industrie en bouwkunde	7,2	7,4	7,0	7,1	6,8	6,5
Landbouw en diergeneeskunde	1,7	1,5	1,8	1,8	1,8	1,7
Gezondheidszorg en welzijn	14,7	17,1	16,1	17,4	18,3	18,3
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	2,4	2,7	3,4	4,3	5,0	5,0

¹⁾ Inclusief onbekend (onder andere buitenlandse vooropleidingen).

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.8 Geslaagden voor het bachelordiploma¹⁾ hbo naar geslacht, opleidingsvorm, studierichting en leeftijd

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
<i>x 1 000</i>					
Totaal	51,2	53,1	58,0	59,6	58,9
Geslacht					
Mannen	25,2	23,4	25,0	25,8	25,6
Vrouwen	26,0	29,7	32,9	33,8	33,4
Opleidingsvorm					
Voltijd ²⁾	43,0	44,1	47,0	48,1	47,2
Deeltijd	8,2	9,0	10,9	11,5	11,8
Studierichting					
Onderwijs	10,3	9,9	11,6	12,2	12,3
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	2,5	2,4	2,6	2,8	3,1
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	15,8	16,9	18,8	19,4	19,0
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	2,7	2,8	3,4	3,7	3,8
Techniek, industrie en bouwkunde	6,6	5,4	5,4	5,3	5,0
Landbouw en diergeneeskunde	1,4	1,3	1,2	1,4	1,5
Gezondheidszorg en welzijn	9,8	12,5	12,9	12,8	11,9
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	2,0	1,9	2,1	2,1	2,3
Leeftijd					
21 jaar en jonger	6,8	11,2	12,6	13,0	12,6
22 jaar	8,5	10,3	10,5	10,6	9,5
23 jaar	9,5	8,4	8,8	9,1	9,1
24 jaar	7,9	6,4	6,4	6,2	6,5
25 jaar	5,0	3,8	4,1	4,2	4,3
26 jaar	3,1	2,4	2,6	2,6	2,8
27 jaar	1,7	1,4	1,7	1,8	1,8
28 jaar	1,1	1,0	1,2	1,3	1,3
29 jaar	0,9	0,7	0,9	1,0	1,0
30 jaar en ouder	6,7	7,5	9,3	9,8	10,1

¹⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

²⁾ Inclusief geslaagden voor duale studievarianten.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.9 Geslaagden voor het bachelordiploma¹⁾ hbo naar studierichting per geslacht

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
<i>x 1 000</i>					
Mannen	25,2	23,4	25,0	25,8	25,6
Onderwijs	3,1	2,4	2,6	2,6	2,7
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	1,1	1,0	1,2	1,3	1,4
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	8,7	8,8	9,6	10,0	9,8
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	2,2	2,4	3,0	3,2	3,4
Techniek, industrie en bouwkunde	5,9	4,8	4,8	4,7	4,4
Landbouw en diergeneeskunde	1,1	0,9	0,8	0,8	0,9
Gezondheidszorg en welzijn	2,0	2,3	2,2	2,2	2,1
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	1,1	0,9	0,9	0,9	1,0
Vrouwen	26,0	29,7	32,9	33,8	33,4
Onderwijs	7,2	7,5	9,0	9,6	9,6
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	1,4	1,3	1,4	1,5	1,7
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	7,1	8,1	9,2	9,4	9,2
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Techniek, industrie en bouwkunde	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
Landbouw en diergeneeskunde	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6
Gezondheidszorg en welzijn	7,9	10,2	10,7	10,6	9,8
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,9	1,0	1,2	1,2	1,4

¹⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.10 Geslaagden voor het bachelordiploma¹⁾ hbo naar studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
<i>x 1 000</i>					
Totaal	51,2	53,1	58,0	59,6	58,9
Onderwijs	10,3	9,9	11,6	12,2	12,3
Lerarenopleiding voor (speciaal) basisonderwijs	4,0	5,4	6,8	7,0	7,1
Lerarenopleiding voor algemeen voortgezet onderwijs	3,1	2,2	2,3	2,4	2,4
Leraren- en docentenopleidingen voor beroepsonderwijs	3,0	2,0	1,9	2,0	2,0
Overig	0,2	0,4	0,6	0,8	0,8
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	2,5	2,4	2,6	2,8	3,1
Beeldende kunst	1,4	1,3	1,4	1,5	1,6
Uitvoerende kunst	0,5	0,7	0,9	1,0	1,0
Overig	0,6	0,3	0,3	0,3	0,4
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	15,8	16,9	18,8	19,4	19,0
Bedrijfskunde en administratie (algemeen)	2,7	2,0	2,1	2,1	1,9
Groot- en kleinhandel	3,2	3,5	3,9	3,9	3,7
Marketing en public relations	0,3	1,2	1,7	1,8	1,9
Boekhouding en fiscaal recht	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0
Management en personeelsadministratie	7,0	7,5	8,4	8,8	8,9
Overig	1,8	1,7	1,7	1,7	1,6
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	2,7	2,8	3,4	3,7	3,8
Informatica	1,7	2,1	2,8	3,1	3,3
Overig	1,0	0,7	0,6	0,6	0,5
Techniek, industrie en bouwkunde	6,6	5,4	5,4	5,3	5,0
Werktuigbouwkunde	1,9	1,4	1,3	1,3	1,2
Elektro- en energietechniek	1,8	1,1	1,1	1,1	1,0
Bouwkunde en civiele techniek	1,5	1,9	2,1	1,9	1,9
Overig	1,4	1,0	1,0	1,0	0,9
Landbouw en diergeneeskunde	1,4	1,3	1,2	1,4	1,5
Verbouw van voedselproducten en dierhouderij	1,1	1,0	1,0	1,1	1,1
Overig	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3
Gezondheidszorg en welzijn	9,8	12,5	12,9	12,8	11,9
Verpleegkunde	2,9	3,1	3,3	3,1	3,0
Therapie en revalidatie	1,7	2,2	2,5	2,5	2,6
Maatschappelijke dienst- en hulpverlening	4,5	6,2	6,1	6,3	5,6
Overig	0,7	1,0	1,0	1,0	0,8
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	2,0	1,9	2,1	2,1	2,3

¹⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.11 Geslaagden voor het bachelordiploma¹⁾ in het voltijd hbo²⁾ naar herkomstgroepering

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
<i>x 1 000</i>					
Totaal	43,0	43,5	45,4	45,9	44,9
Autochtonen	37,8	35,8	36,3	36,3	35,2
Allochtonen	4,3	5,2	6,1	7,3	7,8
w.v.					
Westerse allochtonen	2,9	2,7	3,1	3,5	3,6
Niet-westerse allochtonen	1,4	2,4	3,1	3,8	4,2
w.v.					
Turken	0,2	0,3	0,4	0,6	0,5
Marokkanen	0,1	0,4	0,5	0,6	0,6
Surinamers	0,5	0,6	0,7	0,7	0,8
Antillianen, Arubanen	0,3	0,4	0,5	0,5	0,6
Overige niet-westerse allochtonen	0,4	0,7	1,0	1,5	1,8
Onbekend ³⁾	0,9	2,5	3,0	2,3	1,9

¹⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

²⁾ Exclusief geslaagden voor duale studievarianten.

³⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.12 Geslaagden voor het bachelordiploma¹⁾ in het voltijd hbo²⁾ per herkomstgroepering naar geslacht en studierichting, 2004/05*

	Autochtonen	Allochtonen			Onbekend ³⁾	Totaal
		totaal	westerse allochtonen	niet-westerse allochtonen		
<i>x 1 000</i>						
Totaal	35,2	7,8	3,6	4,2	1,9	44,9
Geslacht						
Mannen	15,8	3,4	1,6	1,8	0,8	20,0
Vrouwen	19,3	4,5	2,1	2,4	1,1	24,9
Studierichting						
Onderwijs	6,9	0,8	0,5	0,4	0,1	7,8
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	1,8	0,8	0,6	0,2	0,3	2,9
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	10,9	3,1	1,2	1,9	0,8	14,8
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	2,5	0,7	0,2	0,4	0,1	3,2
Techniek, industrie en bouwkunde	3,7	0,7	0,3	0,4	0,1	4,4
Landbouw en diergeneeskunde	1,0	0,3	0,2	0,1	0,0	1,3
Gezondheidszorg en welzijn	6,7	1,2	0,5	0,6	0,4	8,3
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	1,7	0,4	0,2	0,1	0,1	2,2

¹⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

²⁾ Exclusief geslaagden voor duale studievarianten.

³⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.13 Rendementen van studenten in het hbo¹⁾ per cohort naar opleidingsvorm

	Totaal	Geslaagd voor het bachelordiploma ²⁾ na					
		4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>					
Voltijd³⁾							
1995	57,6	41	58	64	67	69	70
1996	61,5	41	58	65	68	69	70
1997	61,6	41	58	64	67	69	
1998	63,2	42	57	64	67		
1999	68,2	42	57	63			
2000	69,2	41	56				
2001	67,2	41					
Deeltijd							
1995	6,8	39	48	52	54	55	56
1996	7,8	40	48	52	54	55	56
1997	8,2	38	47	50	52	53	
1998	10,3	40	48	52	53		
1999	12,0	39	46	49			
2000	12,5	39	46				
2001	12,8	38					

¹⁾ Exclusief ingeschrevenen voor kort hbo-opleidingen.

²⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

³⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

5.2.14 Rendementen van studenten in het voltijd hbo¹⁾ per cohort naar geslacht en vooropleiding

	Totaal	Geslaagd voor het bachelordiploma ²⁾ na					
		4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>					
Cohort							
1995	57,6	41	58	64	67	69	70
1996	61,5	41	58	65	68	69	70
1997	61,6	41	58	64	67	69	
1998	63,2	42	57	64	67		
1999	68,2	42	57	63			
2000	69,2	41	56				
2001	67,2	41					
Mannen							
1995	28,6	34	51	59	62	64	65
1996	29,7	33	50	58	61	64	65
1997	29,4	34	50	58	62	64	
1998	29,8	34	49	57	61		
1999	32,3	34	49	57			
2000	33,0	33	48				
2001	32,1	34					
Vrouwen							
1995	29,0	47	65	70	72	73	74
1996	31,8	49	65	71	73	74	75
1997	32,2	48	65	70	73	74	
1998	33,4	49	64	70	72		
1999	35,9	48	63	69			
2000	36,2	47	62				
2001	35,1	48					
Vooropleiding havo							
1995	23,0	34	54	62	66	68	69
1996	25,7	36	55	63	67	69	71
1997	26,8	35	54	63	67	70	
1998	28,3	36	54	62	67		
1999	32,5	35	53	61			
2000	34,3	34	52				
2001	29,3	34					
Vooropleiding vwo							
1995	12,6	48	67	73	75	77	77
1996	12,5	50	68	74	77	79	79
1997	11,4	50	68	74	76	78	
1998	10,7	50	67	72	75		
1999	10,3	52	68	74			
2000	9,6	51	67				
2001	8,7	50					
Vooropleiding mbo/bol							
1995	14,6	44	60	65	67	68	69
1996	15,8	43	58	63	66	67	68
1997	16,1	46	59	64	66	67	
1998	16,1	46	60	64	67		
1999	16,0	47	59	64			
2000	14,9	48	59				
2001	17,0	48					

5.2.14 Rendementen van studenten in het voltijd hbo¹⁾ per cohort naar geslacht en vooropleiding (slot)

	Totaal	Geslaagd voor het bachelordiploma ²⁾ na					
		4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>					
Overige vooropleidingen³⁾							
1995	7,5	41	52	56	58	60	60
1996	7,5	41	51	56	58	59	60
1997	7,3	39	50	55	57	58	
1998	8,1	42	51	55	56		
1999	9,4	44	53	56			
2000	10,3	42	51				
2001	12,2	42					

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten, maar exclusief ingeschrevenen voor kort hbo-opleidingen.

²⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

³⁾ Inclusief onbekend (onder andere buitenlandse vooropleidingen).

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.15 Rendementen van studenten in het voltijd hbo¹⁾ per cohort naar herkomstgroepering

	Totaal	Geslaagd voor het bachelordiploma ²⁾ na					
		4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>					
Cohort							
1995	57,6	41	58	64	67	69	70
1996	61,5	41	58	65	68	69	70
1997	61,6	41	58	64	67	69	
1998	63,2	42	57	64	67		
1999	68,2	42	57	63			
2000	69,2	41	56				
2001	67,2	41					
Autochtonen							
1995	47,1	42	61	67	70	71	72
1996	49,9	44	61	67	70	72	73
1997	49,2	44	61	67	70	72	
1998	49,6	44	60	67	70		
1999	52,5	44	60	66			
2000	52,1	43	59				
2001	49,4	43					
Westerse allochtonen							
1995	4,2	32	49	56	60	62	63
1996	4,3	32	48	56	60	62	63
1997	4,5	32	48	56	60	62	
1998	4,6	33	50	58	61		
1999	4,9	33	50	57			
2000	5,3	34	49				
2001	5,2	35					
Niet-westerse allochtonen							
1995	3,6	25	41	48	52	54	55
1996	4,7	23	39	48	52	55	56
1997	4,8	24	38	46	52	55	
1998	5,5	24	38	46	51		
1999	6,4	24	39	48			
2000	7,2	24	39				
2001	7,8	26					
Onbekend³⁾							
1995	2,7	47	54	56	57	58	58
1996	2,6	45	52	55	56	56	56
1997	3,1	47	53	56	56	56	
1998	3,4	47	52	54	54		
1999	4,4	51	55	56			
2000	4,6	49	52				
2001	4,9	48					

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten, maar exclusief ingeschrevenen voor kort hbo-opleidingen.

²⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

³⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.16 Rendementen van studenten in het voltijd hbo¹⁾ per cohort naar studierichting

	Totaal	Geslaagd voor het bachelordiploma ²⁾ na					
		4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>					
Cohort							
1995	57,6	41	58	64	67	69	70
1996	61,5	41	58	65	68	69	70
1997	61,6	41	58	64	67	69	
1998	63,2	42	57	64	67		
1999	68,2	42	57	63			
2000	69,2	41	56				
2001	67,2	41					
Onderwijs							
1995	10,1	44	58	64	67	69	70
1996	10,3	45	60	65	68	70	71
1997	10,4	46	60	66	69	71	
1998	10,4	49	61	67	70		
1999	11,4	48	60	66			
2000	11,8	47	59				
2001	10,5	47					
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst							
1995	3,3	31	50	57	60	61	62
1996	3,3	32	49	57	60	62	63
1997	3,4	33	52	59	62	64	
1998	3,2	34	51	59	63		
1999	3,3	36	54	62			
2000	3,5	36	54				
2001	3,8	37					
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten							
1995	18,6	36	55	62	65	67	68
1996	20,4	35	53	60	64	66	67
1997	20,1	36	53	60	64	66	
1998	21,8	36	52	60	63		
1999	24,2	36	52	60			
2000	24,5	35	51				
2001	23,8	35					
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica							
1995	2,9	36	53	60	63	65	66
1996	3,4	33	50	58	62	65	66
1997	3,8	31	48	57	62	64	
1998	4,3	31	48	57	61		
1999	4,6	31	47	56			
2000	5,1	29	46				
2001	4,9	34					
Techniek, industrie en bouwkunde							
1995	6,8	45	63	70	73	75	76
1996	6,5	46	63	70	73	75	76
1997	6,6	48	64	70	73	75	
1998	6,4	48	63	69	73		
1999	6,8	48	62	69			
2000	6,8	48	63				
2001	6,6	49					

5.2.16 Rendementen van studenten in het voltijd hbo¹⁾ per cohort naar studierichting (slot)

	Totaal	Geslaagd voor het bachelordiploma ²⁾ na					
		4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>					
Landbouw en diergeneeskunde							
1995	1,7	32	52	58	61	62	63
1996	1,7	43	64	71	73	75	76
1997	1,6	44	61	67	69	70	
1998	1,6	41	57	63	65		
1999	1,6	47	62	67			
2000	1,5	48	62				
2001	1,7	47					
Gezondheidszorg en welzijn							
1995	12,2	47	63	67	69	71	71
1996	13,8	49	64	69	71	72	73
1997	13,6	47	63	68	70	72	
1998	13,4	48	63	67	69		
1999	14,1	47	61	66			
2000	13,6	46	61				
2001	13,0	47					
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid							
1995	2,1	41	67	74	76	76	77
1996	2,1	46	67	75	78	79	80
1997	2,1	42	62	70	74	75	
1998	2,1	45	65	71	74		
1999	2,3	43	61	67			
2000	2,3	42	60				
2001	2,9	41					

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor de duale studievarianten, maar exclusief ingeschrevenen voor kort hbo-opleidingen.

²⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.17 Ongediplomeerde uitval van studenten in het voltijd hboⁿ per cohort naar studierichting

	Totaal	Uit het hoger onderwijs zonder diploma na							
		1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>							
Cohort									
1995	57,6	14	18	20	22	23	24	25	25
1996	61,5	14	18	20	22	23	23	24	24
1997	61,6	14	18	21	22	23	23	23	24
1998	63,2	15	20	21	22	22	22	23	
1999	68,2	16	20	21	22	22	23		
2000	69,2	16	20	21	21	22			
2001	67,2	16	19	20	21				
2002	66,7	13	17	19					
2003	72,6	13	17						
2004	76,2	14							
Onderwijs									
1995	10,1	15	19	21	23	24	24	25	25
1996	10,3	15	18	21	22	22	23	23	23
1997	10,4	15	18	20	21	21	22	22	22
1998	10,4	15	18	20	20	20	20	21	
1999	11,4	16	20	21	21	21	21		
2000	11,8	16	20	21	21	22			
2001	10,5	17	20	21	22				
2002	10,7	14	18	19					
2003	12,7	13	18						
2004	13,1	15							
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst									
1995	3,3	16	22	26	29	31	33	33	33
1996	3,3	17	23	27	30	32	32	33	32
1997	3,4	17	23	26	28	28	28	28	29
1998	3,2	18	23	26	27	27	28	28	
1999	3,3	17	22	25	26	26	27		
2000	3,5	16	23	24	25	26			
2001	3,8	16	20	22	23				
2002	3,8	14	19	21					
2003	3,9	14	19						
2004	4,0	14							
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten									
1995	18,6	15	19	20	22	24	25	25	26
1996	20,4	15	19	22	23	25	26	26	27
1997	20,1	15	19	22	23	24	25	26	26
1998	21,8	16	21	22	23	24	24	25	
1999	24,2	17	21	22	23	24	25		
2000	24,5	16	21	22	22	23			
2001	23,8	17	21	22	23				
2002	23,4	13	18	20					
2003	24,8	13	18						
2004	25,7	14							

5.2.17 Ongediplomeerde uitval van studenten in het voltijd hbo¹⁾ per cohort naar studierichting (vervolg)

	Totaal	Uit het hoger onderwijs zonder diploma na							
		1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>							
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica									
1995	2,9	14	19	22	23	25	26	27	28
1996	3,4	13	18	21	24	26	27	28	28
1997	3,8	14	19	23	25	26	26	26	27
1998	4,3	14	21	24	25	25	26	26	
1999	4,6	16	21	23	23	23	25		
2000	5,1	15	20	21	22	23			
2001	4,9	13	16	17	18				
2002	5,0	12	16	18					
2003	5,0	12	17						
2004	5,2	13							
Techniek, industrie en bouwkunde									
1995	6,8	12	14	16	17	18	19	19	19
1996	6,5	11	14	16	17	18	18	19	19
1997	6,6	11	14	16	17	17	18	18	18
1998	6,4	11	16	17	17	17	17	18	
1999	6,8	13	16	17	17	17	18		
2000	6,8	13	16	17	17	17			
2001	6,6	14	17	17	18				
2002	6,5	12	16	17					
2003	6,5	12	16						
2004	6,4	14							
Landbouw en diergeneeskunde									
1995	1,7	18	22	24	31	32	32	32	33
1996	1,7	13	16	17	19	19	20	20	20
1997	1,6	18	21	23	24	24	25	25	26
1998	1,6	22	26	25	27	27	28	28	
1999	1,6	19	22	23	23	23	24		
2000	1,5	18	20	21	21	21			
2001	1,7	21	25	25	26				
2002	1,7	17	20	21					
2003	1,7	15	18						
2004	1,7	17							
Gezondheidszorg en welzijn									
1995	12,2	14	18	20	21	22	23	23	23
1996	13,8	13	17	19	20	21	22	22	22
1997	13,6	14	18	20	21	21	21	21	21
1998	13,4	15	19	21	21	21	21	22	
1999	14,1	16	20	21	21	22	22		
2000	13,6	16	19	20	20	20			
2001	13,0	15	18	19	19				
2002	12,5	13	16	17					
2003	14,1	13	16						
2004	15,3	13							

5.2.17 Ogediplomeerde uitval van studenten in het voltijd hbo¹⁾ per cohort naar studierichting (slot)

	Totaal	Uit het hoger onderwijs zonder diploma na							
		1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>							
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid									
1995	2,1	9	11	12	14	16	19	19	19
1996	2,1	8	11	12	13	14	15	16	16
1997	2,1	12	14	16	17	18	18	19	19
1998	2,1	12	15	17	18	18	18	19	
1999	2,3	17	21	21	21	22	22		
2000	2,3	14	18	19	20	20			
2001	2,9	16	19	20	21				
2002	3,1	14	16	17					
2003	4,1	12	16						
2004	4,9	13							

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten, maar exclusief ingeschrevenen voor kort hbo-opleidingen.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.18 Rendementen en ongediplomeerde uitval van studenten in het voltijd hbo¹⁾ naar geslacht, vooropleiding, herkomstgroepering en studierichting; stand na 5 jaar van cohort 2000

	Totaal	Geslaagd voor het eerste eind-diploma ²⁾ in het hbo na 5 jaar	Uit het hoger onderwijs zonder diploma na 5 jaar	Ingeschreven in jaar 6		
				totaal	w.v.	
					hbo	wo
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>				
Totaal	69,2	56	22	22	19	3
Geslacht						
Mannen	33,0	49	25	27	24	3
Vrouwen	36,2	63	19	17	14	3
Vooropleiding						
Havo	34,3	52	19	28	25	4
Vwo	9,6	69	10	21	14	7
Mbo/bol	14,9	59	27	14	13	1
Overig ³⁾	10,3	52	35	12	11	2
Herkomstgroepering						
Autochtonen	52,1	60	19	22	18	3
Westerse allochtonen	5,3	50	23	26	22	4
Niet-westerse allochtonen w.v.	7,2	40	27	34	29	5
Turken	1,0	39	28	33	29	4
Marokkanen	1,2	44	28	29	25	4
Surinamers	1,5	36	27	37	33	4
Antillianen, Arubanen	1,2	33	28	39	36	3
Overige niet-westerse allochtonen	2,4	43	25	32	26	6
Onbekend ⁴⁾	4,6	52	46	2	2	0
Studierichting						
Onderwijs	11,8	59	22	19	17	3
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	3,5	55	26	18	16	2
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	24,5	51	23	25	22	3
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	5,1	46	23	30	27	3
Techniek, industrie en bouwkunde	6,8	63	17	20	18	2
Landbouw en diergeneeskunde	1,5	62	21	16	14	2
Gezondheidszorg en welzijn	13,6	62	20	18	14	4
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	2,3	61	20	19	17	1

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten, maar exclusief ingeschrevenen voor kort hbo-opleidingen.

²⁾ In het hbo is dit het bachelordiploma of, als het een studie vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel betrof, het diploma voor de hoofdfase van een hbo-opleiding.

³⁾ Inclusief onbekend (onder andere buitenlandse vooropleidingen).

⁴⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.2.19 Geslaagden voor een vervolgopleiding of master in het hbo naar geslacht en studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
	<i>x 1 000</i>				
Totaal	2,1	3,0	3,4	3,5	3,8
Geslacht					
Mannen	0,7	0,9	0,8	0,8	0,9
Vrouwen	1,4	2,1	2,5	2,7	2,9
Studierichting					
Onderwijs	2,0	2,6	2,9	3,0	3,3
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	0,0	0,3	0,4	0,5	0,5
Overige studierichtingen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.3 Uitgaven en inkomsten hbo

5.3.1 Gecumuleerde exploitatierekeningen van hbo-instellingen

	1998	2000	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>					
Baten	1 719	1 955	2 321	2 448	2 580
Rijksbijdragen OCW/LNV	1 170	1 314	1 587	1 635	1 739
w.v. Normatieve Rijksbijdragen	1 085	1 244	1 547	1 605	1 705
Overige subsidies	84	70	40	30	34
Overige overheidsbijdragen	.	.	4	24	15
Collegegelden	323	370	405	434	455
Baten werk iov derden	120	137	152	174	186
w.v. Opbrengst werk iov derden	117	138	149	172	185
w.v. Contractonderwijs	.	.	94	116	103
Contractonderzoek	.	.	6	9	35
Overige	.	.	49	47	46
Mutaties onderhanden werk iov derden	3	-1	3	2	1
Overige baten	106	134	174	181	186
w.v. Resultaat deelnemingen	1	1	0	0	0
Verhuur onroerende zaken	.	.	18	19	21
Detachering personeel	.	.	12	18	19
Schenking en sponsoring	.	.	5	2	4
Overige	105	133	139	143	142
Lasten	1 693	1 889	2 220	2 377	2 521
Personele lasten	1 177	1 308	1 534	1 665	1 761
w.v. Lonen, salarissen en sociale lasten	1 009	1 119	1 304	1 456	1 543
Overige personele lasten	168	191	241	222	228
w.v. Dotatie voorziening wachtgeld	9	5	2	4	4
Uitzendkrachten, declaranten e.d.	102	119	131	111	125
Overige	57	66	107	106	99
Uitkeringen	.	-1	-11	-12	-10
Afschrijvingen	114	128	144	147	165
w.v. Immateriële vaste activa	0	3	1	1	1
Gebouwen	52	58	62	66	73
Inventaris en apparatuur	60	64	75	80	90
Overige materiële vaste activa	2	3	7	0	0
Overige instellingslasten	401	453	541	565	595
w.v. Huur	52	53	63	53	55
Dotatie onderhoudsvoorziening	13	17	13	10	13
Inventaris en apparatuur	17	19	24	24	27
Energie en water	20	20	21	21	28
Heffingen	7	8	6	7	10
Dotatie overige voorzieningen	13	19	19	15	29
Overige	280	317	396	435	434
Saldo baten en lasten (1)	26	65	102	71	59
Saldo financiële baten en lasten (2)	-30	-25	-28	-23	-22
Gewone bedrijfsvoering (1) + (2)	-4	41	74	49	37
buitengewoon resultaat (3)	-7	-8	38	-7	3
Aandeel van derden (4)	.	.	0	0	0
Exploitatieresultaat (1) + (2) + (3) + (4)	-11	33	113	42	40

Bron: OCW (Cfi), LNV, CBS.

5.3.2 Gecumuleerde balans van hbo-instellingen

	1998	2000	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>					
Totaal activa	2 116	2 258	2 468	2 557	2 651
Vaste activa	1 577	1 615	1 716	1 809	1 907
w.v.					
Immateriële vaste activa	4	3	2	1	2
Materiële vaste activa	1 428	1 457	1 544	1 636	1 734
w.v.					
Gebouwen en terreinen	1 201	1 240	1 308	1 375	1 479
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	227	217	220	252	259
Overige materiële activa	.	.	6	16	5
Financiële vaste activa, w.o.	145	155	170	172	171
Effecten	40	37	38	46	56
Vlottende activa	539	643	752	748	745
w.v.					
Voorraden	14	11	10	9	9
w.v.					
Gebruiksgoederen	6	5	4	4	4
Onderhanden werk	8	6	6	5	5
Vorderingen	209	237	232	257	264
Effecten	17	26	6	46	11
Liquide middelen	300	370	505	436	462
Totaal passiva	2 116	2 258	2 468	2 557	2 651
Eigen vermogen	458	528	712	770	832
w.v.					
Stichtingskapitaal	6	5	14	2	2
Algemene reserve	256	337	396	478	522
Bestemmingsreserves	195	186	302	291	308
Aandeel van derden	.	.	1	0	0
Egalisatierekening investeringssubsidies	12	11	85	61	61
Voorzieningen	241	270	207	208	230
w.v.					
Onderhoudsvoorzieningen	37	61	44	37	32
Voorzieningen wachtgeld	37	36	43	40	37
Overige voorzieningen	167	173	121	131	161
Langlopende schulden	806	770	716	680	661
Kortlopende schulden	600	679	748	838	868
w.v.					
Belastingen en premies sociale verzekeringen	34	41	50	55	55
Overlopende passiva	297	406	442	524	572

Bron: OCW (Cfi), CBS.

5.3.3 Liquiditeitsratio en solvabiliteitsratio van hbo-instellingen

	Eenheid	1998	2000	2002	2003	2004
Vlottende activa	<i>mln euro</i>	539	643	752	748	745
Kortlopende schulden	<i>mln euro</i>	600	679	748	838	868
Liquiditeitsratio ¹⁾	1	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9
Eigen vermogen	<i>mln euro</i>	458	528	712	770	832
Balanstotaal	<i>mln euro</i>	2 116	2 258	2 468	2 557	2 651
Solvabiliteitsratio ²⁾	%	21,6	23,4	28,8	30,1	31,4

¹⁾ Een liquiditeitsratio gelijk aan of groter dan 1 is voldoende.

²⁾ Volgens de 'signaleringsgrenzen' van het Ministerie van OCW hoort de solvabiliteitsratio tussen 10% en 60% te liggen voor een gezonde financiële positie.

Bron: OCW (Cfi), CBS.

5.3.4 Bruto investeringen door hbo-instellingen

	1998	2000	2002	2003	2004
	<i>mln euro</i>				
Totaal	246	169	233	249	258
Gebouwen en terreinen ¹⁾	156	103	140	139	167
Inventaris en apparatuur	90	66	93	110	93

¹⁾ Inclusief overige materiële vaste activa.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken), OCW (Cfi).

5.4 Wetenschappelijk onderwijs

5.4.1 Ingeschrevenen in het wetenschappelijk onderwijs naar geslacht, opleidingsvorm en studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
	<i>x 1 000</i>					
Totaal	177,8	166,7	180,4	189,8	199,9	205,2
Geslacht						
Mannen	96,1	86,4	91,4	96,1	100,5	102,7
Vrouwen	81,7	80,3	89,0	93,7	99,4	102,4
Opleidingsvorm						
Voltijd	167,7	153,2	166,1	175,3	185,5	191,4
Deeltijd	10,2	13,4	14,2	14,3	14,2	13,6
Duaal		0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Studierichting						
Onderwijs	5,8	6,0	6,9	7,3	7,9	8,1
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	26,4	20,8	22,2	23,3	25,3	26,8
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	88,4	84,3	93,1	98,4	102,8	104,5
Sociale wetenschappen ¹⁾	44,6	42,1	45,1	46,0	46,6	45,6
Bedrijfskunde en administratie	18,3	19,9	25,2	29,0	31,8	33,7
Rechten	25,5	22,3	22,8	23,4	24,4	25,2
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	16,8	15,7	16,9	17,7	19,2	20,1
Techniek, industrie en bouwkunde	18,0	17,1	17,4	17,8	18,0	17,9
Landbouw en diergeneeskunde	3,8	3,0	2,7	2,5	2,4	2,2
Gezondheidszorg en welzijn	17,4	19,0	20,4	22,0	23,5	24,7
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	1,2	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9

¹⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.2 Ingeschrevenen in het wetenschappelijk onderwijs naar studierichting per geslacht

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Mannen	96,1	86,4	91,4	96,1	100,5	102,7
Onderwijs	1,2	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	9,8	8,1	8,8	9,5	10,4	11,1
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	47,9	43,2	46,6	49,2	51,2	51,9
Sociale wetenschappen ¹⁾	23,9	20,5	20,1	20,0	19,9	19,2
Bedrijfskunde en administratie	12,0	13,1	16,9	19,3	21,2	22,4
Rechten	12,1	9,6	9,6	9,9	10,2	10,3
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	12,0	10,9	11,5	12,0	12,9	13,6
Techniek, industrie en bouwkunde	15,2	14,3	14,5	15,0	15,2	15,1
Landbouw en diergeneeskunde	2,1	1,3	1,1	1,0	0,9	0,8
Gezondheidszorg en welzijn	7,4	7,4	7,5	7,9	8,3	8,6
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5
Vrouwen	81,7	80,3	89,0	93,7	99,4	102,4
Onderwijs	4,6	5,1	6,0	6,2	6,7	6,9
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	16,7	12,7	13,4	13,8	15,0	15,7
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	40,4	41,2	46,5	49,1	51,5	52,6
Sociale wetenschappen ¹⁾	20,7	21,6	25,0	26,0	26,7	26,4
Bedrijfskunde en administratie	6,2	6,9	8,3	9,7	10,6	11,3
Rechten	13,5	12,7	13,2	13,5	14,2	14,9
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	4,8	4,8	5,4	5,7	6,3	6,6
Techniek, industrie en bouwkunde	2,8	2,8	2,8	2,9	2,9	2,8
Landbouw en diergeneeskunde	1,8	1,7	1,6	1,6	1,5	1,4
Gezondheidszorg en welzijn	10,0	11,6	12,9	14,1	15,2	16,2
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4

¹⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.3 Ingeschrevenen in het wetenschappelijk onderwijs naar studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Totaal	177,8	166,7	180,4	189,8	199,9	205,2
Onderwijs	5,8	6,0	6,9	7,3	7,9	8,1
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	26,4	20,8	22,2	23,3	25,3	26,8
Beeldende kunst	2,4	2,0	2,1	2,0	2,7	3,0
Taalwetenschappen (algemeen)	3,5	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Vreemde talen	8,2	5,7	5,9	6,2	6,9	7,4
Geschiedenis en archeologie	4,5	3,7	4,1	4,4	4,7	5,0
Overig	7,8	7,2	7,9	8,4	8,9	9,2
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	88,4	84,3	93,1	98,4	102,8	104,5
Sociale wetenschappen (algemeen)	2,4	2,7	3,9	4,4	4,7	4,8
Psychologie	10,3	11,5	13,4	14,5	15,7	15,9
Sociologie, planologie en cultuurwetenschappen	10,0	9,5	11,3	11,9	12,3	12,5
Politologie en maatschappijwetenschappen	2,6	2,1	2,4	2,5	2,6	2,9
Economie	19,2	16,3	14,1	12,5	11,1	9,4
Bedrijfskunde en administratie (algemeen)	-	-	2,5	4,1	5,3	5,8
Boekhouding en fiscaal recht	2,4	2,0	1,8	2,0	2,2	2,4
Management en personeelsadministratie	15,0	17,4	20,6	22,7	24,0	24,8
Rechten	25,5	22,3	22,8	23,4	24,4	25,2
Overig	0,9	0,6	0,2	0,4	0,5	0,9
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	16,8	15,7	16,9	17,7	19,2	20,1
Biologie en biochemie	5,5	5,6	6,3	6,9	7,8	8,5
Natuurkunde	3,6	2,7	2,7	2,7	2,8	2,9
Informatica	2,7	3,6	4,1	4,2	4,4	4,5
Overig	5,1	3,8	3,9	3,9	4,1	4,3
Techniek, industrie en bouwkunde	18,0	17,1	17,4	17,8	18,0	17,9
Werktuigbouwkunde	3,4	2,7	2,7	2,9	3,1	3,1
Architectuur en stedenbouwkunde	4,0	5,0	3,4	3,1	2,4	1,9
Bouwkunde en civiele techniek	2,3	2,2	4,1	4,6	5,1	5,4
Overig	8,2	7,2	7,1	7,3	7,5	7,5
Landbouw en diergeneeskunde	3,8	3,0	2,7	2,5	2,4	2,2
Gezondheidszorg en welzijn	17,4	19,0	20,4	22,0	23,5	24,7
Gezondheidszorg (algemeen)	2,8	3,7	3,8	4,2	4,4	4,4
Geneeskunde	11,5	12,1	13,4	14,6	15,7	16,5
Overig	3,1	3,2	3,2	3,3	3,5	3,8
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	1,2	0,8	0,7	0,8	0,8	0,9

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.4 Ingeschrevenen in het voltijd wo¹⁾ naar herkomstgroepering

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Totaal	167,7	153,2	166,1	175,3	185,5	191,4
Autochtonen	138,8	121,6	129,5	134,8	140,9	144,0
Allochtonen	26,9	27,8	32,8	36,7	40,4	41,9
w.v.						
Westerse allochtonen	16,8	15,1	16,7	18,0	19,4	20,0
Niet-westerse allochtonen	10,1	12,7	16,1	18,7	21,0	21,9
w.v.						
Turken	1,2	1,6	1,9	2,1	2,3	2,4
Marokkanen	0,8	1,3	1,6	1,9	2,0	2,1
Surinamers	3,4	3,1	3,5	3,9	4,2	4,3
Antillianen, Arubanen	1,6	1,9	2,2	2,4	2,6	2,6
Overige niet-westerse allochtonen	3,3	4,9	6,8	8,5	9,8	10,4
Onbekend ²⁾	1,9	3,8	3,8	3,8	4,2	5,5

¹⁾ Exclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.5 Ingeschrevenen in het voltijd wo¹⁾ naar geslacht en studierichting per herkomstgroepering, 2005/'06*

	Autochtonen	Allochtonen			Onbekend ²⁾	Totaal
		totaal	westerse allochtonen	niet-westerse allochtonen		
<i>x 1 000</i>						
Totaal	144,0	41,9	20,0	21,9	5,5	191,4
Geslacht						
Mannen	73,8	20,0	9,6	10,5	2,8	96,7
Vrouwen	70,2	21,8	10,5	11,4	2,7	94,7
Studierichting						
Onderwijs	5,6	0,9	0,4	0,4	0,0	6,5
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	18,1	5,0	3,2	1,8	0,7	23,9
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	70,9	22,0	10,2	11,9	3,3	96,3
Sociale wetenschappen ³⁾	32,0	9,0	4,8	4,2	1,8	42,8
Bedrijfskunde en administratie	23,6	7,2	3,1	4,1	1,3	32,1
Rechten	15,3	5,9	2,3	3,6	0,2	21,4
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	15,4	4,2	2,0	2,2	0,4	20,0
Techniek, industrie en bouwkunde	13,3	3,9	1,8	2,1	0,5	17,7
Landbouw en diergeneeskunde	1,8	0,3	0,2	0,1	0,1	2,2
Gezondheidszorg en welzijn	18,3	5,4	2,2	3,2	0,3	24,0
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1	0,9

¹⁾ Exclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

³⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.6 Ingeschrevenen in het wetenschappelijk onderwijs naar instelling

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Totaal	177,8	166,7	180,4	189,8	199,9	205,2
Universiteit Leiden	16,3	13,7	15,2	16,6	17,3	17,5
Universiteit Utrecht ¹⁾	24,6	22,0	23,6	24,8	27,1	28,8
Rijksuniversiteit Groningen	19,2	18,6	20,0	21,1	22,3	22,8
Universiteit van Amsterdam	25,9	21,4	21,7	22,3	24,1	25,1
Vrije Universiteit Amsterdam	13,8	13,9	15,8	16,5	17,2	18,0
Radboud Universiteit Nijmegen	14,0	13,6	15,2	16,2	16,9	17,4
Erasmus Universiteit Rotterdam	15,5	14,8	16,2	17,5	18,6	19,1
Universiteit Maastricht	8,2	10,8	11,1	11,3	11,8	11,6
Universiteit van Tilburg	8,9	8,8	10,4	11,0	11,6	11,4
Technische Universiteit Delft	13,7	13,3	13,5	13,7	13,9	14,0
Technische Universiteit Eindhoven	6,1	6,2	6,9	7,3	7,4	7,4
Universiteit Twente	6,7	5,9	6,6	7,1	7,3	7,6
Wageningen Universiteit	4,9	3,8	4,0	4,4	4,5	4,5

¹⁾ Inclusief University College Utrecht.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.7 Eerstejaarsstudenten in het wetenschappelijk onderwijs naar geslacht, vooropleiding en studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06*
<i>x 1 000</i>						
Totaal	30,1	33,3	36,6	38,9	41,3	42,4
Geslacht						
Mannen	16,0	16,3	17,5	19,0	19,9	20,5
Vrouwen	14,1	17,1	19,1	19,9	21,4	21,9
Vooropleiding						
Vwo	20,3	21,1	21,6	22,8	24,0	25,0
Hbo-propedeuse	1,8	2,2	2,7	2,8	2,9	2,8
Hbo-einddiploma	5,0	6,2	7,6	8,1	8,3	7,9
Overige vooropleidingen ¹⁾	3,0	3,9	4,7	5,3	6,1	6,8
Studierichting						
Onderwijs	1,2	1,6	1,9	1,7	1,9	2,0
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	4,3	4,2	4,5	4,8	5,3	5,8
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	15,0	17,6	19,7	20,5	21,2	21,6
Sociale wetenschappen ²⁾	7,4	9,3	9,2	9,0	8,9	9,0
Bedrijfskunde en administratie	2,9	4,0	6,2	7,1	7,4	7,7
Rechten	4,7	4,2	4,3	4,4	4,9	5,0
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	3,3	3,5	3,6	3,9	4,4	4,5
Techniek, industrie en bouwkunde	3,1	3,3	3,3	3,6	3,9	3,7
Landbouw en diergeneeskunde	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Gezondheidszorg en welzijn	2,5	2,6	3,2	3,9	4,1	4,2
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3	0,2

¹⁾ Inclusief onbekend (onder andere buitenlandse vooropleidingen).

²⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

5.4.8 Geslaagden voor een doctoraalexamen of master in het wo¹⁾ naar geslacht, opleidingsvorm, studierichting en leeftijd

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
<i>x 1 000</i>					
Totaal	28,3	20,4	22,1	23,7	25,9
Geslacht					
Mannen	14,1	10,0	10,5	11,0	11,9
Vrouwen	14,2	10,4	11,7	12,7	14,0
Onderwijsvorm					
Voltijd ²⁾	27,0	18,6	20,2	21,9	24,0
Deeltijd	1,3	1,8	1,9	1,8	1,9
Studierichting					
Onderwijs	1,1	0,8	0,9	1,0	1,1
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	4,1	2,3	2,4	2,5	2,6
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	14,5	10,6	11,5	12,5	14,2
Sociale wetenschappen ³⁾	7,8	5,1	5,7	6,4	7,2
Bedrijfskunde en administratie	3,3	2,7	3,2	3,5	4,2
Rechten	3,5	2,7	2,6	2,7	2,9
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	2,8	2,0	2,2	2,1	2,4
Techniek, industrie en bouwkunde	2,4	1,7	1,9	2,2	2,2
Landbouw en diergeneeskunde	0,7	0,4	0,4	0,5	0,4
Gezondheidszorg en welzijn	2,3	2,6	2,7	2,7	2,7
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,5	0,2	0,2	0,3	0,2
Leeftijd					
22 jaar en jonger	2,6	2,8	3,0	3,0	3,1
23 jaar	5,9	3,9	4,0	4,3	4,4
24 jaar	6,3	4,1	4,2	4,4	5,2
25 jaar	4,7	3,1	3,6	3,8	4,1
26 jaar	2,9	2,0	2,3	2,6	2,9
27 jaar	1,6	1,2	1,4	1,6	1,8
28 jaar	0,9	0,7	0,8	0,9	1,0
29 jaar	0,6	0,4	0,5	0,6	0,7
30 jaar en ouder	2,7	2,2	2,4	2,6	2,7

¹⁾ Vanaf 2002/'03 zijn geslaagden voor een doctoraalexamen, respectievelijk masteropleiding bij elkaar geteld.

²⁾ Inclusief geslaagden voor duale studievarianten.

³⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.9 Geslaagden voor een doctoraalexamen of master in het wo¹⁾ naar studierichting per geslacht

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
<i>x 1 000</i>					
Mannen	14,1	10,0	10,5	11,0	11,9
Onderwijs	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	1,2	0,8	0,8	0,9	0,9
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	7,4	5,2	5,4	5,8	6,5
Sociale wetenschappen ²⁾	4,0	2,4	2,5	2,6	2,9
Bedrijfskunde en administratie	2,0	1,7	2,0	2,1	2,5
Rechten	1,4	1,1	1,0	1,0	1,1
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	1,9	1,3	1,4	1,4	1,5
Techniek, industrie en bouwkunde	2,0	1,4	1,5	1,7	1,8
Landbouw en diergeneeskunde	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2
Gezondheidszorg en welzijn	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Vrouwen	14,2	10,4	11,7	12,7	14,0
Onderwijs	0,9	0,7	0,8	0,9	1,0
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	2,9	1,5	1,5	1,6	1,7
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	7,2	5,4	6,1	6,8	7,7
Sociale wetenschappen ²⁾	3,8	2,7	3,3	3,8	4,3
Bedrijfskunde en administratie	1,3	1,0	1,2	1,3	1,7
Rechten	2,1	1,6	1,6	1,7	1,8
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	0,9	0,7	0,7	0,7	0,9
Techniek, industrie en bouwkunde	0,4	0,3	0,4	0,5	0,5
Landbouw en diergeneeskunde	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
Gezondheidszorg en welzijn	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1

¹⁾ Vanaf 2002/'03 zijn geslaagden voor een doctoraalexamen, respectievelijk masteropleiding bij elkaar geteld.

²⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.10 Geslaagden voor een doctoraalexamen of master in het wo¹⁾ naar studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
<i>x 1 000</i>					
Totaal	28,3	20,4	22,1	23,7	25,9
Onderwijs	1,1	0,8	0,9	1,0	1,1
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	4,1	2,3	2,4	2,5	2,6
Beeldende kunst	0,4	0,2	0,3	0,3	0,3
Taalwetenschappen (algemeen)	0,8	0,4	0,4	0,4	0,4
Vreemde talen	1,4	0,7	0,7	0,7	0,7
Geschiedenis en archeologie	0,6	0,4	0,4	0,4	0,4
Overig	0,9	0,7	0,7	0,8	0,9
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	14,5	10,6	11,5	12,5	14,2
Sociale wetenschappen (algemeen)	0,6	0,3	0,5	0,6	0,7
Psychologie	1,4	1,3	1,5	1,6	1,8
Sociologie, planologie en cultuurwetenschappen	1,8	1,1	1,4	1,6	1,9
Politologie en maatschappijwetenschappen	0,5	0,2	0,3	0,3	0,4
Economie	3,6	2,1	2,1	2,2	2,3
Bedrijfskunde en administratie (algemeen)	-	-	0,0	0,1	0,3
Boekhouding en fiscaal recht	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
Management en personeelsadministratie	2,6	2,2	2,7	2,9	3,4
Rechten	3,5	2,7	2,6	2,7	2,9
Overig	0,2	0,1	0,0	0,1	0,2
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	2,8	2,0	2,2	2,1	2,4
Biologie en biochemie	0,9	0,8	0,8	0,7	1,1
Natuurkunde	0,6	0,3	0,3	0,3	0,3
Informatica	0,4	0,3	0,4	0,5	0,6
Overig	1,0	0,6	0,6	0,6	0,4
Techniek, industrie en bouwkunde	2,4	1,7	1,9	2,2	2,2
Werktuigbouwkunde	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3
Architectuur en stedenbouwkunde	0,3	0,4	0,6	0,8	0,7
Bouwkunde en civiele techniek	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Overig	1,3	0,7	0,7	0,8	0,9
Landbouw en diergeneeskunde	0,7	0,4	0,4	0,5	0,4
Gezondheidszorg en welzijn	2,3	2,6	2,7	2,7	2,7
Gezondheidszorg (algemeen)	0,6	0,5	0,6	0,7	0,8
Geneeskunde	1,3	1,6	1,6	1,6	1,5
Overig	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,5	0,2	0,2	0,3	0,2

¹⁾ Vanaf 2002/'03 zijn geslaagden voor een doctoraalexamen, respectievelijk masteropleiding bij elkaar geteld.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.11 Geslaagden voor een doctoraalexamen of master¹⁾ in het voltijd wo²⁾ naar herkomstgroepering

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
	<i>x 1 000</i>				
Totaal	27,0	18,6	20,2	21,9	24,0
Autochtonen	23,3	15,4	16,3	17,2	18,5
Allochtonen	3,5	2,6	3,1	4,0	4,8
w.v.					
Westerse allochtonen	2,4	1,6	1,9	2,1	2,6
Niet-westerse allochtonen	1,0	1,0	1,2	1,9	2,2
w.v.					
Turken	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Marokkanen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Surinamers	0,4	0,2	0,3	0,3	0,3
Antillianen, Arubanen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Overige niet-westerse allochtonen	0,3	0,4	0,5	1,1	1,3
Onbekend ³⁾	0,2	0,6	0,8	0,7	0,7

¹⁾ Vanaf 2002/'03 zijn de geslaagden voor een doctoraalexamen, respectievelijk masteropleiding bij elkaar geteld.

²⁾ Exclusief geslaagden voor duale studievarianten.

³⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

5.4.12 Geslaagden voor een doctoraalexamen of master in het voltijd wo¹⁾ per herkomstgroepering naar geslacht en studierichting, 2004/05*

	Autochtonen	Allochtonen			Onbekend ²⁾	Totaal
		totaal	westerse allochtonen	niet-westerse allochtonen		
<i>x 1 000</i>						
Totaal	18,5	4,8	2,6	2,2	0,7	24,0
Geslacht						
Mannen	8,8	2,1	1,1	1,0	0,3	11,2
Vrouwen	9,8	2,7	1,4	1,2	0,3	12,8
Studierichting						
Onderwijs	0,8	0,1	0,0	0,1	0,0	0,9
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	1,8	0,5	0,3	0,1	0,1	2,3
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten w.v.	10,1	2,4	1,4	1,1	0,4	13,0
Sociale wetenschappen ³⁾	5,2	1,2	0,7	0,5	0,2	6,6
Bedrijfskunde en administratie	3,2	0,7	0,4	0,3	0,1	4,0
Rechten	1,8	0,6	0,3	0,3	0,1	2,4
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	1,7	0,6	0,3	0,3	0,1	2,4
Techniek, industrie en bouwkunde	1,6	0,5	0,2	0,3	0,1	2,2
Landbouw en diergeneeskunde	0,4	0,1	0,1	0,0	0,0	0,4
Gezondheidszorg en welzijn	2,0	0,5	0,2	0,3	0,0	2,5
Persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,2

¹⁾ Exclusief geslaagden voor duale studievarianten.

²⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

³⁾ Inclusief economie, journalistiek, documentatie en informatie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.13 Rendementen van studenten in het wo per cohort¹⁾ naar opleidingsvorm

	Totaal	Geslaagd voor het eerste einddiploma ²⁾ in het wo na						
		3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>						
Voltijd³⁾								
1995	28,1	6	10	27	43	54	61	64
1996	27,3	5	10	27	43	55	62	66
1997	28,2	5	11	27	45	57	64	
1998	29,9	6	12	28	46	57		
1999	31,1	7	14	31	48			
2000	30,7	8	19	36				
2001	33,4	12	26					
2002	33,4	21						
Deeltijd								
1995	1,8	6	13	20	26	30	33	36
1996	1,8	5	11	19	26	31	34	37
1997	1,8	5	11	18	25	29	33	
1998	2,0	5	12	20	27	32		
1999	2,2	5	12	19	25			
2000	2,2	5	14	21				
2001	2,1	5	12					
2002	2,1	7						
	Totaal	Geslaagd voor het bachelordiploma ⁴⁾ hbo na						
		3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>						
Voltijd³⁾								
1995	28,1	3	3	6	8	9	10	10
1996	27,3	3	3	6	8	9	9	10
1997	28,2	3	4	6	8	9	9	
1998	29,9	3	4	6	8	9		
1999	31,1	3	4	6	8			
2000	30,7	2	3	5				
2001	33,4	3	3					
2002	33,4	2						
Deeltijd								
1995	1,8	4	5	5	5	5	6	6
1996	1,8	5	5	5	5	5	5	6
1997	1,8	5	6	6	6	7	7	
1998	2,0	4	5	5	5	5		
1999	2,2	4	5	6	6			
2000	2,2	5	5	6				
2001	2,1	4	4					
2002	2,1	4						

¹⁾ Als gevolg van de invoering van het bachelor-masterstelsel zijn de rendementen tussen de afzonderlijke cohortjaren niet goed met elkaar te vergelijken. Geleidelijk aan is het aandeel geslaagden voor de vierjarige doctoraalopleiding op het totaal aantal geslaagden steeds kleiner geworden, terwijl dat voor de driejarige bacheloropleiding steeds verder toenam.

²⁾ Doorgaans is dit het diploma voor een doctoraal- of bacheloropleiding. Incidenteel gaat het om een diploma voor een masteropleiding.

³⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

⁴⁾ Vóór de invoering van het bachelor-masterstelsel ging het om het diploma voor de hoofdfase van een hbo-studie.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.14 Rendementen van studenten in het voltijd wo¹⁾ per cohort²⁾ naar geslacht en vooropleiding

	Totaal	Geslaagd voor het eerste einddiploma ³⁾ in het wo na						
		3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>						
Cohort								
1995	28,1	6	10	27	43	54	61	64
1996	27,3	5	10	27	43	55	62	66
1997	28,2	5	11	27	45	57	64	
1998	29,9	6	12	28	46	57		
1999	31,1	7	14	31	48			
2000	30,7	8	19	36				
2001	33,4	12	26					
2002	33,4	21						
Mannen								
1995	15,0	6	9	21	36	48	55	59
1996	14,2	5	8	20	35	48	56	60
1997	14,6	5	9	21	37	50	58	
1998	15,1	6	10	22	38	50		
1999	15,6	6	13	25	40			
2000	15,0	8	16	29				
2001	16,4	11	22					
2002	16,0	16						
Vrouwen								
1995	13,1	6	11	32	51	62	67	70
1996	13,1	5	12	33	52	63	68	71
1997	13,6	5	12	34	53	64	70	
1998	14,8	6	13	34	54	65		
1999	15,5	7	16	36	55			
2000	15,6	8	21	43				
2001	17,0	13	29					
2002	17,3	26						
Vooropleiding vwo								
1995	20,2	0	2	22	43	57	64	68
1996	20,2	0	4	23	43	58	65	70
1997	20,5	0	4	23	44	59	67	
1998	21,2	0	4	24	45	59		
1999	21,5	0	6	25	46			
2000	21,0	2	12	32				
2001	22,1	5	19					
2002	21,4	16						
Vooropleiding hbo								
1995	3,8	37	50	56	58	59	60	61
1996	2,8	37	50	56	60	61	62	63
1997	3,0	38	52	58	62	64	65	
1998	3,5	36	51	58	61	63		
1999	4,4	35	52	60	63			
2000	4,5	35	53	61				
2001	5,1	36	54					
2002	5,6	39						

5.4.14 Rendementen van studenten in het voltijd wo¹⁾ per cohort²⁾ naar geslacht en vooropleiding (slot)

	Totaal	Geslaagd voor het eerste einddiploma ³⁾ in het wo na						
		3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>						
Overige vooropleidingen⁴⁾								
1995	4,2	5	11	23	33	39	43	45
1996	4,3	6	12	24	33	41	46	48
1997	4,7	7	13	26	38	44	48	
1998	5,2	8	15	28	39	45		
1999	5,2	8	16	30	41			
2000	5,2	10	18	33				
2001	6,1	16	26					
2002	6,4	23						

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Als gevolg van de invoering van het bachelor-masterstelsel zijn de rendementen tussen de afzonderlijke cohortjaren niet goed met elkaar te vergelijken. Geleidelijk aan is het aandeel geslaagden voor de vierjarige doctoraalopleiding op het totaal aantal geslaagden steeds kleiner geworden, terwijl dat voor de driejarige bacheloropleiding steeds verder toenam.

³⁾ Doorgaans is dit het diploma voor een doctoraal- of bacheloropleiding. Incidenteel gaat het om een diploma voor een masteropleiding.

⁴⁾ Inclusief onbekend (onder andere buitenlandse vooropleidingen).

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.15 Rendementen van studenten in het voltijd wo¹⁾ per cohort²⁾ naar herkomstsgroepering

Cohort	Totaal	Geslaagd voor het eerste einddiploma ³⁾ in het wo na						
		3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>						
Cohort								
1995	28,1	6	10	27	43	54	61	64
1996	27,3	5	10	27	43	55	62	66
1997	28,2	5	11	27	45	57	64	
1998	29,9	6	12	28	46	57		
1999	31,1	7	14	31	48			
2000	30,7	8	19	36				
2001	33,4	12	26					
2002	33,4	21						
Autochtonen								
1995	22,8	6	10	28	46	57	64	67
1996	21,9	5	10	28	46	58	65	68
1997	22,4	5	11	28	47	60	67	
1998	23,3	6	12	29	48	60		
1999	24,4	6	14	32	50			
2000	23,8	8	19	38				
2001	25,4	11	26					
2002	25,4	21						
Westerse allochtonen								
1995	2,5	3	6	20	36	48	55	59
1996	2,6	3	7	21	36	48	55	60
1997	2,6	3	7	21	38	51	59	
1998	3,1	4	8	24	41	53		
1999	2,9	4	10	25	42			
2000	2,9	6	15	31				
2001	3,2	11	25					
2002	3,2	22						
Niet-westerse allochtonen								
1995	1,8	3	6	17	29	39	46	51
1996	1,9	3	7	18	29	41	48	53
1997	2,2	2	6	17	31	42	50	
1998	2,4	3	7	19	33	44		
1999	2,6	3	9	22	35			
2000	2,8	6	15	29				
2001	3,4	9	20					
2002	3,7	17						
Onbekend⁴⁾								
1995	1,0	11	17	26	32	35	36	36
1996	0,8	13	21	33	40	43	44	45
1997	1,0	18	25	36	43	45	46	
1998	1,2	23	29	37	41	45		
1999	1,3	21	29	40	45			
2000	1,1	25	32	44				
2001	1,4	32	38					
2002	1,1	39						

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Als gevolg van de invoering van het bachelor-masterstelsel zijn de rendementen tussen de afzonderlijke cohortjaren niet goed met elkaar te vergelijken. Geleidelijk aan is het aandeel geslaagden voor de vierjarige doctoraalopleiding op het totaal aantal geslaagden steeds kleiner geworden, terwijl dat voor de driejarige bacheloropleiding steeds verder toenam.

³⁾ Doorgaans is dit het diploma voor een doctoraal- of bacheloropleiding. Incidenteel gaat het om een diploma voor een masteropleiding.

⁴⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

5.4.16 Rendementen van studenten in het voltijd wo¹⁾ per cohort²⁾ naar studierichting³⁾

	Totaal	Geslaagd voor het eerste einddiploma ⁴⁾ in het wo na						
		3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>						
Cohort								
1995	28,1	6	10	27	43	54	61	64
1996	27,3	5	10	27	43	55	62	66
1997	28,2	5	11	27	45	57	64	
1998	29,9	6	12	28	46	57		
1999	31,1	7	14	31	48			
2000	30,7	8	19	36				
2001	33,4	12	26					
2002	33,4	21						
Onderwijs								
1995	1,0	14	27	49	59	64	66	68
1996	0,9	10	32	53	64	69	71	73
1997	0,9	11	29	53	63	67	70	
1998	1,1	10	26	47	59	64		
1999	1,1	11	31	52	63			
2000	1,2	10	32	55				
2001	1,3	7	29					
2002	1,5	33						
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst								
1995	3,9	4	8	22	35	44	50	54
1996	3,8	4	9	21	34	45	52	56
1997	3,6	4	9	22	37	48	55	
1998	3,7	4	8	21	37	48		
1999	3,9	4	10	25	40			
2000	3,9	6	15	32				
2001	4,1	11	28					
2002	4,0	20						
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten								
1995	13,8	7	11	26	44	54	60	62
1996	13,2	5	10	26	44	55	61	64
1997	14,1	6	11	27	44	56	63	
1998	15,5	7	12	28	46	57		
1999	16,5	8	14	31	48			
2000	16,1	8	19	37				
2001	18,1	12	26					
2002	18,4	24						
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica								
1995	3,3	3	6	26	46	58	64	68
1996	3,3	2	6	27	47	58	65	69
1997	3,5	3	8	25	46	58	65	
1998	3,3	4	9	26	46	59		
1999	3,3	6	11	23	44			
2000	3,5	8	16	30				
2001	3,6	13	23					
2002	3,3	23						

5.4.16 Rendementen van studenten in het voltijd wo¹⁾ per cohort²⁾ naar studierichting³⁾ (slot)

	Totaal	Geslaagd voor het eerste einddiploma ⁴⁾ in het wo na						
		3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar	9 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>						
Techniek, industrie en bouwkunde								
1995	3,0	4	8	11	24	41	55	61
1996	2,9	3	6	10	24	43	56	63
1997	3,0	3	7	11	30	48	58	
1998	3,2	3	6	16	33	48		
1999	3,3	3	13	23	38			
2000	3,2	9	19	29				
2001	3,1	11	25					
2002	2,9	11						
Landbouw en diergeneeskunde								
1995	0,5	7	14	31	49	64	72	74
1996	0,5	4	14	28	46	60	66	69
1997	0,5	4	14	29	49	62	70	
1998	0,5	2	9	25	48	64		
1999	0,5	5	17	31	54			
2000	0,3	7	42	59				
2001	0,4	11	41					
2002	0,2	6						
Gezondheidszorg en welzijn								
1995	2,3	5	10	46	66	77	82	84
1996	2,4	5	13	46	65	76	81	83
1997	2,6	5	15	47	65	75	81	
1998	2,5	7	17	48	68	77		
1999	2,3	8	19	46	65			
2000	2,4	8	21	49				
2001	2,8	10	21					
2002	3,0	12						

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Als gevolg van de invoering van het bachelor-masterstelsel zijn de rendementen tussen de afzonderlijke cohortjaren niet goed met elkaar te vergelijken. Geleidelijk aan is het aandeel geslaagden voor de vierjarige doctoraalopleiding op het totaal aantal geslaagden steeds kleiner geworden, terwijl dat voor de driejarige bacheloropleiding steeds verder toenam.

³⁾ De categorie 'persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid' is hierbij niet vermeld omdat het aantal eerstejaarsstudenten in deze studierichting te klein is om daar betrouwbare cijfers over te geven.

⁴⁾ Doorgaans is dit het diploma voor een doctoraal- of bacheloropleiding. Incidenteel gaat het om een diploma voor een masteropleiding.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

5.4.17 Ongediplomeerde uitval van studenten in het voltijd woⁿ per cohort naar studierichting²⁾

	Totaal	Uit het hoger onderwijs na							
		1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>							
Cohort									
1995	28,1	9	11	13	15	16	17	18	18
1996	27,3	7	10	11	13	13	14	15	15
1997	28,2	7	10	11	12	12	13	14	15
1998	29,9	8	10	11	12	12	13	14	
1999	31,1	7	10	11	11	12	13		
2000	30,7	7	9	10	10	12			
2001	33,4	7	8	9	10				
2002	33,4	6	8	10					
2003	34,0	6	9						
2004	35,9	7							
Onderwijs									
1995	1,0	11	13	16	17	17	18	18	17
1996	0,9	8	11	12	13	13	13	13	13
1997	0,9	10	12	14	14	14	14	14	15
1998	1,1	10	12	13	13	14	14	14	
1999	1,1	10	12	13	13	13	13		
2000	1,2	9	10	10	11	12			
2001	1,3	8	9	9	10				
2002	1,5	7	8	9					
2003	1,3	7	9						
2004	1,5	9							
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst									
1995	3,9	13	16	19	21	23	24	25	26
1996	3,8	12	15	17	19	20	21	21	22
1997	3,6	10	15	16	17	18	19	19	21
1998	3,7	12	15	17	17	17	18	20	
1999	3,9	12	15	16	16	16	18		
2000	3,9	12	14	14	15	16			
2001	4,1	11	13	13	14				
2002	4,0	9	11	13					
2003	4,1	9	12						
2004	4,7	9							
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten									
1995	13,8	9	12	14	16	17	18	19	20
1996	13,2	7	10	12	13	14	15	16	17
1997	14,1	7	10	12	13	13	14	15	16
1998	15,5	8	10	12	13	13	14	15	
1999	16,5	8	10	12	12	13	14		
2000	16,1	7	9	10	10	12			
2001	18,1	7	8	9	11				
2002	18,4	6	8	10					
2003	18,5	7	10						
2004	18,9	8							

5.4.17 Ongediplomeerde uitval van studenten in het voltijd wo¹⁾ per cohort naar studierichting²⁾ (slot)

	Totaal	Uit het hoger onderwijs na							
		1 jaar	2 jaar	3 jaar	4 jaar	5 jaar	6 jaar	7 jaar	8 jaar
	x 1 000	% (cumulatief)							
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica									
1995	3,3	6	7	10	11	12	13	14	14
1996	3,3	5	8	9	11	11	12	13	14
1997	3,5	5	7	8	10	10	11	11	12
1998	3,3	5	7	8	9	9	9	11	
1999	3,3	5	8	8	8	9	10		
2000	3,5	7	9	9	9	11			
2001	3,6	6	7	8	8				
2002	3,3	5	5	7					
2003	3,3	4	6						
2004	3,6	4							
Techniek, industrie en bouwkunde									
1995	3,0	6	7	9	11	12	13	13	14
1996	2,9	4	6	7	9	9	10	10	11
1997	3,0	5	6	8	9	10	10	10	11
1998	3,2	6	8	9	10	10	11	12	
1999	3,3	6	7	9	9	10	11		
2000	3,2	5	7	7	8	9			
2001	3,1	5	6	8	9				
2002	2,9	6	7	9					
2003	3,0	6	8						
2004	3,2	7							
Landbouw en diergeneeskunde									
1995	0,5	6	10	10	13	14	14	14	13
1996	0,5	4	8	12	12	12	12	13	14
1997	0,5	5	9	11	11	10	11	11	12
1998	0,5	5	8	8	8	8	8	9	
1999	0,5	5	7	9	9	9	10		
2000	0,3	4	7	8	9	8			
2001	0,4	7	8	9	11				
2002	0,2	3	3	4					
2003	0,2	3	5						
2004	0,2	2							
Gezondheidszorg en welzijn									
1995	2,3	4	5	6	7	7	7	8	8
1996	2,4	4	5	6	6	7	7	7	7
1997	2,6	4	6	6	7	7	7	7	7
1998	2,5	4	4	5	5	5	5	6	
1999	2,3	3	4	4	5	4	5		
2000	2,4	3	4	4	4	5			
2001	2,8	5	6	5	7				
2002	3,0	3	4	5					
2003	3,5	2	3						
2004	3,8	3							

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ De categorie 'persoonlijke dienstverlening, vervoer, milieu en veiligheid' is hierbij niet vermeld omdat het aantal eerstejaarsstudenten in deze studierichting te klein is om daar betrouwbare cijfers over te geven.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.18 Rendementen en ongediplomeerde uitval van studenten in het voltijd wo¹⁾ naar geslacht, vooropleiding en herkomstgroepering; stand na 6 jaar van cohort 1999

	Totaal	Geslaagd voor het eerste eind-diploma ²⁾ in het hooft na 6 jaar	Uit het hoger onderwijs zonder diploma na 6 jaar	Ingeschreven in jaar 7		
				totaal	w.v.	
					wo	hbo
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>				
Totaal	31,1	56	13	31	28	4
Geslacht						
Mannen	15,6	48	15	38	33	5
Vrouwen	15,5	63	11	25	23	3
Vooropleiding						
Vwo	21,5	53	7	39	35	4
Hbo	4,4	67	26	6	5	1
Overig ³⁾	5,2	56	25	20	17	3
Herkomstgroepering						
Autochtonen	24,4	58	25	20	27	4
Westerse allochtonen	2,9	49	14	37	33	4
Niet-westerse allochtonen	2,6	43	15	41	37	5
w.v.						
Turken	0,3	40	16	44	40	4
Marokkanen	0,3	46	17	37	34	4
Surinamers	0,6	42	15	42	37	5
Antillianen, Arubanen	0,4	42	16	42	37	5
Overige niet-westerse allochtonen	1,0	45	15	40	36	4
Onbekend ⁴⁾	1,3	46	48	6	5	0

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten of waarvan de herkomstgroepering onbekend is.

²⁾ Doorgaans is dit het diploma voor een doctoraal- of bacheloropleiding in het wo. Incidenteel gaat het om een diploma voor een masteropleiding in het wo. Voor degenen die zijn overgestapt van het wo naar het hbo gaat het om het bachelordiploma van een hbo-opleiding.

³⁾ Inclusief onbekend (onder andere buitenlandse vooropleidingen).

⁴⁾ Het betreft hier veelal studenten met een buitenlandse nationaliteit, maar waarvan het geboorteland onbekend is.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek).

5.4.19 Rendementen en ongediplomeerde uitval van studenten in het voltijd wo¹⁾ voor enkele studierichtingen met een nominale studieduur van 4 jaar; stand na 6 jaar van cohort 1999

	Totaal	Geslaagd voor het eerste eind-diploma ²⁾ in het ho na 6 jaar				Uit het hoger onderwijs zonder diploma na 6 jaar	Ingeschreven in jaar 7			
		totaal	w.v.				totaal	w.v.		
			zelfde studie-richting	andere studie-richting	hbo			zelfde studie-richting	andere studie-richting	hbo
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>								
Totaal	23,8	57	47	3	8	14	29	23	3	4
Onderwijs	1,1	73	60	2	10	13	14	8	3	3
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	3,9	49	33	7	9	18	33	22	7	5
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	16,5	57	47	2	8	14	29	24	2	4
Gezondheidszorg en welzijn	2,3	68	63	2	3	5	27	22	3	2

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Doorgaans is dit het diploma voor een doctoraal- of bacheloropleiding in het wo. Incidenteel gaat het om een diploma van een masteropleiding in het wo. Voor degenen die zijn overgestapt van het wo naar het hbo gaat het om het bachelor diploma van een hbo-opleiding.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.20 Rendementen en ongediplomeerde uitval van studenten in het voltijd wo¹⁾ voor studierichtingen met een nominale studieduur van 5 jaar; stand na 7 jaar van cohort 1998

	Totaal	Geslaagd voor het eerste eind-diploma ²⁾ in het ho na 7 jaar				Uit het hoger onderwijs zonder diploma na 7 jaar	Ingeschreven in jaar 8			
		totaal	w.v.				totaal	w.v.		
			zelfde studie-richting	andere studie-richting	hbo			zelfde studie-richting	andere studie-richting	hbo
	<i>x 1 000</i>	<i>% (cumulatief)</i>								
Totaal	7,0	63	47	7	9	11	25	16	6	3
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica	3,3	66	49	10	7	11	23	13	6	3
Techniek, industrie en bouwkunde	3,2	59	43	5	11	12	29	19	6	3
Landbouw en diergeneeskunde	0,5	74	61	4	10	9	17	12	3	2

¹⁾ Inclusief ingeschrevenen voor duale studievarianten.

²⁾ Doorgaans is dit het diploma voor een doctoraal- of bacheloropleiding in het wo. Incidenteel gaat het om een diploma van een masteropleiding in het wo. Voor degenen die zijn overgestapt van het wo naar het hbo gaat het om het bachelor diploma van een hbo-opleiding.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.21 Geslaagden voor een beroepsdiploma in het wo naar geslacht en studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05*
	<i>x 1 000</i>				
Totaal	2,4	2,4	2,7	2,9	2,9
Geslacht					
Mannen	1,0	1,0	1,1	1,2	1,1
Vrouwen	1,3	1,5	1,7	1,8	1,8
Studierichting					
Onderwijs	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7
Landbouw en diergeneeskunde	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Gezondheidszorg en welzijn	1,6	1,8	2,1	2,1	2,1
Overige studierichtingen	0,0	-	-	-	0,0

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.22 Promoties naar geslacht en studierichting

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05
Totaal	2 600	2 526	2 568	2 666	2 879
Geslacht					
Mannen	1 885	1 729	1 512	1 612	1 781
Vrouwen	715	797	1 056	1 054	1 098
Studierichting¹⁾					
Taalwetenschappen, geschiedenis en kunst	250	215	210	200	209
Letterkunde	206	165	170	155	158
Godgeleerdheid	30	36	22	29	33
Wijsbegeerte	14	14	18	16	18
Sociale wetenschappen, bedrijfskunde en rechten	499	494	445	416	514
Sociale wetenschappen	232	259	199	188	248
Ruimtelijke wetenschappen, geografie en prehistorie	29	28	29	35	39
Economische wetenschappen	107	88	119	88	92
Bedrijfskunde	12	26	16	19	36
Rechtsgeleerdheid	119	93	82	86	99
Natuurwetenschappen, wiskunde en informatica					
Wiskunde en natuurwetenschappen	594	530	506	499	508
Techniek, industrie en bouwkunde					
Technische wetenschappen	401	390	453	483	557
Landbouw en diergeneeskunde	191	229	219	259	221
Landbouwwetenschappen	158	194	177	205	172
Diergeneeskunde	33	35	42	54	49
Gezondheidszorg en welzijn					
Geneeskunde	665	668	735	809	870

¹⁾ In tegenstelling tot alle andere tabellen met een verdeling naar studierichting in het hoger onderwijs zijn hier faculteiten in plaats van opleidingsclusters onder de hoofdgroepen van de ISCED vermeld. De uitkomsten berusten op een bestaande indeling naar faculteiten in een CBS-enquête, omdat de beschikbare registerinformatie geen gegevens over promoties bevat.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.23 Ingeschrevenen, eerstejaars en geslaagden aan de theologische universiteiten en de Universiteit voor Humanistiek naar geslacht, onderwijsvorm, studierichting en vooropleiding

	1995/'96	2000/'01	2002/'03	2003/'04	2004/'05	2005/'06
Ingeschrevenen						
Totaal	1 300	1 203	1 211	1 182	1 214	1 190
Geslacht						
Mannen	698	566	561	567	577	551
Vrouwen	602	637	650	615	637	639
Onderwijsvorm						
Voltijd	922	792	778	763	783	789
Deeltijd	378	411	433	419	431	401
Studierichting						
Theologie	1064	881	870	873	908	862
Humanistiek	236	322	341	309	306	328
Eerstejaars						
Totaal	170	172	218	191	166	211
Geslacht						
Mannen	72	63	95	88	76	88
Vrouwen	98	109	123	103	90	123
Vooropleiding						
Vwo	52	67	65	62	50	59
Hbo-propedeuse	8	6	13	12	24	21
Hbo-einddiploma	53	52	96	82	68	98
Overig	57	47	44	35	24	33
Onderwijsvorm						
Voltijd	131	119	137	129	120	142
Deeltijd	39	53	81	62	46	69
Studierichting						
Theologie	93	89	140	134	120	145
Humanistiek	77	83	78	57	46	66
Geslaagden voor een doctoraalexamen of master						
Totaal	95	78	102	96	136	
Geslacht						
Mannen	53	54	56	52	69	
Vrouwen	42	24	46	44	67	
Promoties	17	7	16	9	7	

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.4.24 Deelnemers Open Universiteit naar geslacht, programma, arbeidspositie en vooropleiding¹⁾

	1995	2000	2003	2004	2005	2006
<i>x 1 000</i>						
Totaal	27,2	20,1	19,2	18,9	16,9	16,3
w.o.						
Eerstejaarsstudenten	12,1	8,3	8,1	7,4	5,6	5,5
Geslacht						
Mannen	16,7	11,0	9,9	9,6	8,4	8,1
Vrouwen	10,5	9,1	9,3	9,3	8,5	8,3
Programma						
Diploma-studenten	13,0	13,3	12,3	13,2	13,2	11,8
Cursusstudenten	5,9	4,1	4,4	3,1	1,7	2,3
Nog open	5,6	2,8	2,5	2,6	2,1	2,2
Onbekend	2,7	0,0				
<i>%</i>						
Arbeidspositie						
Met betaald werk	69	68	67	63	63	61
Zonder betaald werk	26	20	20	20	19	20
Onbekend	6	13	13	17	18	19
Vooropleiding						
Basisonderwijs	0	0	0	0	0	0
Vbo/ vmbo: kaderberoeps- en basisberoepsgerichte leerweg	1	1	1	1	1	1
Mavo/ vmbo: theoretische en gemengde leerweg	7	6	6	6	6	5
Havo/ vwo	21	20	22	23	22	22
Mbo	12	12	13	13	12	12
Hbo	33	32	34	36	37	37
Wo	16	15	16	16	16	17
Onbekend	10	14	7	6	5	6

¹⁾ Met een of meer inschrijvingen in het laatste jaar, stand per 1 januari.

Bron: CBS (Onderwijsstatistieken).

5.5 Uitgaven en inkomsten wetenschappelijk onderwijs

5.5.1 Gecumuleerde exploitatierekeningen van universiteiten

	1998	2000	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>					
Baten	3 547	3 974	4 571	4 776	4 940
Rijksbijdragen OCW/LNV	2 512	2 761	3 065	3 210	3 289
w.v. Normatieve Rijksbijdragen	2 486	2 729	3 019	3 169	3 249
Overige subsidies	26	33	46	41	40
Overige overheidsbijdragen	.	.	8	8	8
Collegegelden	199	212	243	273	296
Baten werk iov derden	568	682	839	850	926
w.v. Opbrengst werk iov derden	541	690	825	822	883
w.v. Contractonderwijs	.	.	100	108	118
Contractonderzoek	.	.	506	567	616
Overige	.	.	219	148	150
Mutaties onderhanden werk iov derden	27	-8	14	28	43
Overige baten	268	319	416	435	421
Lasten	3 503	3 975	4 560	4 754	4 903
Personele lasten	2 062	2 370	2 675	2 796	2 830
w.v. Lonen, salarissen en sociale lasten	1 732	1 985	2 276	2 430	2 536
Overige personele lasten	330	390	399	367	293
w.v. Dotatie voorziening wachtgeld	77	61	37	42	32
Uitzendkrachten, declaranten e.d.	96	144	195	122	121
Overige	157	185	167	203	140
Uitkeringen	.	-5	1	-1	1
Afschrijvingen	137	172	217	232	283
w.v. Immateriële vaste activa	.	.	2	3	3
Gebouwen	80	98	124	134	177
Inventaris en apparatuur	57	73	90	91	96
Overige materiële vaste activa	0	1	0	4	6
Inkomstenoverdrachten	412	482	563	632	664
w.v. Rijksbijdr.acad. ziekenhuizen	369	401	490	504	528
Affiliaties	3	15	15	12	7
Subsidies en bijdragen	45	55	42	59	69
Diversen	-5	10	17	57	61
Overige instellingslasten	892	952	1 105	1 094	1 126
w.v. Huur	17	25	29	38	36
Dotatie onderhoudsvoorziening	24	72	17	16	2
Inventaris en apparatuur	116	124	129	116	104
Energie en water	44	49	58	58	56
Heffingen	15	15	15	17	15
Dotatie overige voorzieningen	6	8	21	24	4
Overige	670	659	836	826	908
Saldo baten en lasten (1)	45	-1	11	22	38
Saldo financiële baten en lasten (2)	43	44	18	24	16
Gewone bedrijfsvoering (1) + (2)	88	43	30	46	69
Buitengewoon resultaat (3)	23	-5	-26	-24	-4
Aandeel van derden (4)	.	.	0	-6	-5
Exploitatieresultaat (1) + (2) + (3) + (4)	111	38	4	16	45

Bron: OCW (Cfi), LNV, CBS.

5.5.2 Gecumuleerde balans van universiteiten

	1998	2000	2002	2003	2004
<i>mln euro</i>					
Totaal activa	3 974	4 056	4 354	4 287	4 294
Vaste activa	2 251	2 557	2 964	3 066	3 092
w.v.					
Immateriële vaste activa	5	5	7	10	10
Materiële vaste activa	2 118	2 293	2 703	2 804	2 895
w.v.					
Gebouwen en terreinen	1 883	2 039	2 407	2 502	2 604
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	236	254	294	285	284
Overige materiële activa	.	.	2	17	7
Financiële vaste activa, w.o	127	259	254	252	187
Effecten	40	148	196	176	112
Vlottende activa	1 724	1 500	1 390	1 221	1 202
w.v.					
Voorraden	432	302	95	33	26
w.v.					
Gebruiksgoederen	18	70	18	15	15
Onderhanden werk	414	233	77	18	11
Vorderingen	378	440	589	495	483
Effecten	208	177	69	37	15
Liquide middelen	706	580	638	657	678
Totaal passiva	3 974	4 056	4 353	4 287	4 294
Eigen vermogen	2 484	2 501	2 435	2 333	2 366
w.v.					
Stichtingskapitaal	.	.	195	201	93
Algemene reserve	2 278	2 501	1 701	1 603	1 701
Bestemmingsreserves	206	.	540	529	572
Aandeel van derden	.	.	0	0	1
Egalisatierekening investeringssubsidies	.	.	11	22	25
Voorzieningen	392	367	440	467	441
w.v.					
Onderhoudsvoorzieningen	89	93	78	75	49
Voorzieningen wachtgeld	.	.	123	129	119
Overige voorzieningen	303	275	239	263	272
Langlopende schulden	38	90	144	254	274
Kortlopende schulden	1 060	1 098	1 323	1 212	1 188
w.v.					
Belastingen en premies sociale verzekeringen	66	74	65	80	80
Overlopende passiva	676	405	555	541	506

Bron: OCW (Cfi), CBS.

5.5.3 Liquiditeitsratio en solvabiliteitsratio van universiteiten

	Eenheid	1998	2000	2002	2003	2004
Flottende activa	<i>mln euro</i>	1 723,4	1 499,5	1 390,4	1 221,1	1 202,0
Kortlopende schulden	<i>mln euro</i>	1 059,7	1 097,6	1 322,5	1 211,8	1 187,9
Liquiditeitsratio ¹⁾	1	1,6	1,4	1,1	1,0	1,0
Eigen vermogen	<i>mln euro</i>	2 484	2 501	2 435	2 333	2 366
Balanstotaal	<i>mln euro</i>	3 974	4 056	4 353	4 287	4 294
Solvabiliteitsratio ²⁾	%	63	62	56,0	54,4	55,1

¹⁾ Een liquiditeitsratio gelijk aan of groter dan 1 is voldoende.

²⁾ Volgens de 'signaleringsgrenzen' van het Ministerie van OCW hoort de solvabiliteitsratio tussen 10% en 60% te liggen voor een gezonde financiële positie.

Bron: OCW (Cfi), CBS.

5.5.4 Bruto investeringen door wo-instellingen

	1998	2000	2002	2003	2004
	<i>mln euro</i>				
Totaal	212	275	503	494	392
w.v.					
Gebouwen en terreinen ¹⁾	128	179	388	399	299
Inventaris en apparatuur	84	96	115	95	93

¹⁾ Inclusief overige materiële vaste activa.

Bron: CBS (Onderwijsstatistiek), OCW (Cfi).

6. Publieke en private uitgaven aan onderwijs

Totale uitgaven aan onderwijs¹⁾

	1995	2000	2003	2004	2005*
<i>mld euro</i>					
Totaal	16,6	21,2	26,5	27,6	28,7
waarvan aan:					
instellingen	14,7	19,0	24,0	24,8	25,9
huishoudens ²⁾	1,9	2,2	2,5	2,8	2,9
Uitgaven uitgedrukt in prijzen van 2000	18,6	21,2	23,8	24,6	25,1
<i>%</i>					
In % van het bruto binnenlands product	5,4	5,1	5,6	5,6	5,7
<i>euro</i>					
Per hoofd van de bevolking					
Werkelijke uitgaven	1 076	1 337	1 637	1 697	1 761
Uitgaven uitgedrukt in prijzen van 2000	1 208	1 337	1 468	1 512	1 542

¹⁾ De publieke en private uitgaven aan huishoudens en instellingen. De onderwijsgerelateerde private uitgaven aan niet-onderwijsinstellingen zijn hierin niet opgenomen

²⁾ De publieke uitgaven aan huishoudens zijn exclusief de subsidies voor collegegelden.

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

6.1.1 Publieke uitgaven aan onderwijsinstellingen in lopende prijzen

	1995	2000	2003	2004	2005*
<i>mld euro</i>					
Totaal	13,3	17,2	21,7	22,4	23,6
<i>%</i>					
In % van het BBP	4,34	4,11	4,55	4,57	4,67
In % van totale publieke uitgaven	7,70	9,30	9,67	9,86	10,27
Per onderwijssoort	<i>mld euro</i>				
Primair onderwijs	4,6	6,3	8,5	8,7	9,0
Basisonderwijs	3,9	5,5	7,4	7,5	7,8
Speciaal onderwijs ¹⁾	0,6	0,9	1,1	1,1	1,1
Secundair onderwijs	5,2	6,8	8,5	8,9	9,6
Voortgezet onderwijs	3,8	4,9	6,2	6,5	6,9
Beroepsonderwijs en volwasseneducatie	1,4	1,9	2,3	2,4	2,7
Tertiair onderwijs	3,5	4,0	4,7	4,8	5,0
Hoger beroepsonderwijs	1,2	1,4	1,7	1,9	2,0
Wetenschappelijk onderwijs	2,3	2,6	3,0	3,0	3,1

¹⁾ Dit omvat de uitgaven voor het speciaal basisonderwijs als bedoeld in de Wet op het primair onderwijs en de uitgaven voor het speciaal onderwijs als bedoeld in de Wet op de expertisecentra. De uitgaven voor het voortgezet speciaal onderwijs als bedoeld in de Wet op de expertisecentra zijn ondergebracht bij het secundair onderwijs.

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

6.1.2 Uitgaven aan onderwijsinstellingen per deelnemer

	1995	2000	2003	2004	2005*
<i>1 000 euro</i>					
(Pré-)primair onderwijs	3,0	3,9	5,3	5,5	5,7
(Post-)secundair onderwijs	4,2	5,5	6,6	6,8	7,0
Tertiair excl. onderzoek	6,1	7,1	7,7	7,7	7,8
Tertiair onderwijs	9,8	11,5	12,4	12,4	12,4
Uitgaven uitgedrukt in prijzen van 2000					
(Pré-)primair onderwijs	3,3	3,9	4,8	4,9	5,0
(Post-)secundair onderwijs	4,7	5,5	5,9	6,0	6,1
Tertiair excl. onderzoek	6,9	7,1	6,9	6,9	6,8
Tertiair onderwijs	11,0	11,5	11,1	11,0	10,9

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

6.3 Private uitgaven aan onderwijsinstellingen en onderwijsgerelateerde uitgaven aan niet-onderwijsinstellingen

	1995	2000	2003	2004	2005*
	<i>mld euro</i>				
Totaal	2,2	2,7	3,5	3,7	3,6
Private uitgaven aan onderwijsinstellingen	1,4	1,8	2,3	2,5	2,3
	<i>%</i>				
In % van het bruto binnenlands product	0,47	0,43	0,48	0,50	0,45
	<i>mld euro</i>				
door:					
huishoudens	0,9	1,2	1,4	1,5	1,3
bedrijven/ non-profit	0,5	0,7	0,9	1,0	1,0
Boeken en overige leermiddelen	0,7	0,9	1,2	1,3	1,3

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

6.4 Studiefinanciering¹⁾

	1995	2000	2003	2004	2005*
	<i>mln euro</i>				
Uitgaven	1 916	2 416	2 682	2 986	3 053
Voor:					
Secundair onderwijs	745	1 001	1 044	1 195	1 114
Tertiair onderwijs	1 171	1 416	1 638	1 791	1 939
Beurzen	1 705	1 587	1 690	1 922	1 864
Voor:					
Secundair onderwijs	707	970	921	1 115	1 015
Tertiair onderwijs	998	617	769	807	849
Leningen	212	829	992	1 065	1 190
Voor:					
Secundair onderwijs	39	30	123	80	99
Tertiair onderwijs	173	799	869	985	1 091
Ontvangsten	274	360	367	386	370

¹⁾ Uitgaven en ontvangsten in het kader van de WSF, plus publieke subsidies aan huishoudens voor les- en collegegelden in het kader van de WTOS.

Bron: CBS (Statistiek van de financiën van het onderwijs).

7. Onderwijs en maatschappelijke omgeving

7.1 Bevolking naar opleidingsniveau en arbeidspositie

7.1.1 Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie, geslacht en onderwijsniveau, 1996 en 2005

	Totaal ¹⁾	Basis- onder- wijs	Vmbo, mbo 1, avo on- derbouw totaal	w.o. avo on- derbouw	Havo, vwo, mbo totaal	w.o. mbo 2 en 3	mbo 4	havo, vwo	Hbo, Wo bachelor	Wo master, doctor
	x 1 000	%								
1996										
Bevolking	10 534	14	26	8	40	17	13	9	12	7
Mannen	5 343	13	24	6	41	18	14	9	13	9
Vrouwen	5 191	15	29	10	39	17	12	10	11	5
Werkzame beroepsbevolking	6 185	7	22	6	46	20	17	8	16	9
Mannen	3 870	7	23	5	44	20	17	7	15	10
Vrouwen	2 315	6	21	9	48	19	18	10	18	8
Werkloze beroepsbevolking	501	16	28	9	37	16	10	11	10	8
Mannen	228	19	27	6	34	14	9	11	10	10
Vrouwen	273	14	29	11	40	17	12	11	11	6
Niet- beroepsbevolking	3 848	26	33	10	31	14	7	11	6	4
Mannen	1 245	29	26	8	31	12	7	12	7	7
Vrouwen	2 603	24	36	11	31	14	7	10	6	3
2005										
Bevolking	10 943	9	24	10	41	15	16	10	16	9
Mannen	5 519	9	23	8	41	15	17	10	16	11
Vrouwen	5 424	10	26	11	40	15	15	11	16	8
Werkzame beroepsbevolking	6 918	5	19	6	44	16	20	9	20	12
Mannen	3 981	5	20	5	43	16	20	8	18	13
Vrouwen	2 937	4	17	8	45	15	20	10	22	12
Werkloze beroepsbevolking	483	11	26	10	43	16	15	12	11	9
Mannen	238	12	25	9	43	16	15	12	11	9
Vrouwen	245	10	27	12	42	15	15	13	12	9
Niet beroepsbevolking	3 542	18	35	16	35	12	9	13	8	4
Mannen	1 299	18	32	17	35	11	9	15	9	5
Vrouwen	2 243	18	36	16	34	13	9	12	8	3

¹⁾ Inclusief onderwijsniveau onbekend.

Bron: CBS (Enquête beroepsbevolking).

7.1.2 Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie, leeftijd en onderwijsniveau

	Totaal ¹⁾	Basis- onder- wijs	Vmbo, mbo 1, avo on- derbouw totaal	w.o. avo on- derbouw	Havo, vwo, mbo totaal	w.o. mbo 2 en 3	mbo 4	havo, vwo	Hbo, Wo bachelor	Wo master, doctor
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>								
1996										
Bevolking	10 534	14	26	8	40	17	13	9	12	7
15–24 jaar	1 948	24	29	13	38	9	12	17	4	5
25–34 jaar	2 598	7	21	6	47	17	20	10	14	10
35–44 jaar	2 397	10	23	7	42	20	13	9	16	8
45–54 jaar	2 125	14	28	7	36	21	9	5	14	7
55–64 jaar	1 464	19	33	6	32	20	8	4	11	5
Werkzame beroepsbevolking	6 185	7	22	6	46	20	17	8	16	9
15–24 jaar	770	7	33	12	51	18	22	11	6	3
25–34 jaar	1 965	4	19	5	50	17	22	10	16	11
35–44 jaar	1 704	7	20	5	44	20	15	9	19	10
45–54 jaar	1 360	10	23	6	40	23	12	6	17	10
55–64 jaar	387	9	25	4	40	24	10	5	15	10
Werkloze beroepsbevolking	501	16	28	9	37	16	10	11	10	8
15–24 jaar	112	21	31	12	35	9	12	14	6	6
25–34 jaar	149	14	25	6	38	14	12	12	12	11
35–44 jaar	131	15	28	8	40	19	9	11	11	7
45–54 jaar	92	16	28	9	36	20	8	7	13	7
55–64 jaar	18	14	29	8	38	25	6	6	13	5
Niet- beroepsbevolking	3848	26	33	10	31	14	7	11	6	4
15–24 jaar	1 067	37	26	15	29	2	6	22	2	7
25–34 jaar	485	16	31	10	39	17	11	11	7	7
35–44 jaar	563	20	32	10	36	19	8	9	8	3
45–54 jaar	674	24	39	9	27	18	5	5	7	2
55–64 jaar	1 060	22	37	6	29	18	7	4	9	3

7.1.2 Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie, leeftijd en onderwijsniveau (slot)

	Totaal ¹⁾	Basis- onder- wijs	Vmbo, mbo 1, avo on- derbouw totaal	w.o. avo on- derbouw	Havo, vwo, mbo totaal	w.o. mbo 2 en 3	mbo 4	havo, vwo	Hbo, Wo bachelor	Wo master, doctor
	<i>x 1 000</i>	%								
2005										
Bevolking	10 960	9	24	10	41	15	16	10	16	9
15–24 jaar	1 935	13	40	27	39	8	11	20	6	2
25–34 jaar	2 224	5	15	5	46	14	22	10	21	13
35–44 jaar	2 607	6	19	6	45	16	19	10	17	12
45–54 jaar	2 295	10	22	6	39	17	15	7	18	10
55–64 jaar	1 900	14	28	7	34	17	12	5	15	9
Werkzame beroepsbevolking	7 037	5	19	6	44	16	20	9	20	12
15–24 jaar	772	5	32	16	50	16	19	15	11	2
25–34 jaar	1 791	3	13	4	46	14	24	8	23	14
35–44 jaar	2 024	4	17	6	46	16	21	9	19	13
45–54 jaar	1 693	6	19	6	41	17	17	7	21	12
55–64 jaar	757	9	21	6	37	17	14	6	19	13
Werkloze beroepsbevolking	479	11	26	10	43	16	15	12	11	9
15–24 jaar	119	13	41	23	39	9	11	19	5	2
25–34 jaar	112	9	20	7	45	14	17	13	14	12
35–44 jaar	123	10	23	7	45	19	16	10	11	10
45–54 jaar	88	9	22	6	42	17	16	10	14	12
55–64 jaar	38	12	19	5	43	22	13	8	15	11
Niet- beroepsbevolking	3 444	18	35	16	35	12	9	13	8	4
15–24 jaar	1 045	19	45	36	31	3	5	23	4	1
25–34 jaar	321	15	22	7	46	15	12	19	9	8
35–44 jaar	459	14	27	7	43	17	14	11	10	5
45–54 jaar	514	21	30	9	33	17	9	8	10	4
55–64 jaar	1 105	18	33	8	32	17	10	5	11	5

¹⁾ Inclusief onderwijsniveau onbekend.

Bron: Enquête beroepsbevolking.

7.1.3 Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie, herkomstgroepering en onderwijsniveau

	Totaal ¹⁾	Basis- onder- wijs	Vmbo, mbo 1, avo onder- bouw totaal	w.o. avo onder- bouw	Havo, vwo, mbo totaal	w.o. mbo 2 en 3	mbo 4	havo, vwo	Hbo, Wo bachelor	Wo master, doctor
	x 1 000	%								
1996										
Bevolking	10 534	14	26	8	40	17	13	9	12	7
w.v. Autochtonen		12	27	8	42	18	14	9	13	7
Allochtonen		24	25	7	32	13	8	12	10	8
w.v. Westerse allochtonen		13	24	8	38	16	10	13	13	12
Niet westerse allochtonen		38	26	7	25	10	5	10	7	5
w.v. Turken		56	24	4	16	7	4	5	3	1
Marokkanen		57	23	6	16	6	3	6	3	1
Surinamers		26	27	11	33	14	9	10	8	5
Antillianen / Arubanen		19	34	11	32	15	7	10	7	9
Overige niet westerse allochtonen		24	25	7	31	10	3	17	12	8
Werkzame beroepsbevolking	6 185	7	22	6	46	20	17	8	16	9
w.v. Autochtonen		6	22	6	47	20	18	8	16	9
Allochtonen		11	23	6	40	17	12	12	14	12
w.v. Westerse allochtonen		6	21	6	42	18	13	12	16	15
Niet westerse allochtonen		21	26	7	35	15	9	12	11	6
w.v. Turken		41	28	4	25	12	7	5	5	2
Marokkanen		33	29	5	28	11	8	9	7	2
Surinamers		15	24	8	43	18	13	11	13	6
Antillianen / Arubanen		7	31	11	39	21	8	10	12	12
Overige niet westerse allochtonen		13	25	7	36	12	4	20	14	11
Werkloze beroepsbevolking	501	16	28	9	37	16	10	11	11	8
w.v. Autochtonen		13	27	9	41	17	13	11	11	8
Allochtonen		24	30	7	30	13	5	12	9	7
w.v. Westerse allochtonen		11	30	7	34	13	7	14	13	12
Niet westerse allochtonen		29	26	6	24	11	4	9	5	3
w.v. Turken		45	27	3	26	10	5	11	2	1
Marokkanen		53	31	10	15	7	4	4	1	0
Surinamers		27	31	8	32	18	6	8	5	5
Antillianen / Arubanen		24	41	17	22	14	5	4	5	8
Overige niet westerse allochtonen		19	26	6	33	13	3	17	14	7
Niet-beroepsbevolking	3848	26	33	10	31	14	7	11	6	4
w.v. Autochtonen		23	34	11	33	15	8	10	6	4
Allochtonen		38	27	9	24	9	3	12	6	5
w.v. Westerse allochtonen		24	29	10	32	13	5	14	9	6
Niet westerse allochtonen		52	24	8	17	5	2	9	4	3
w.v. Turken		67	22	4	8	2	1	5	2	1
Marokkanen		71	18	6	9	3	1	5	1	1
Surinamers		42	31	15	21	8	3	10	3	3
Antillianen / Arubanen		31	35	9	27	8	7	12	1	6
Overige niet westerse allochtonen		34	25	7	26	8	2	16	10	6

7.1.3 Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie, herkomstgroepering en onderwijsniveau (slot)

	Totaal ¹⁾	Basis- onder- wijs	Vmbo, mbo 1, avo onder- bouw totaal	w.o. avo onder- bouw	Havo, vwo, mbo totaal	w.o. mbo 2 en 3	mbo 4	havo, vwo	Hbo, Wo bachelor	Wo master, doctor
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>								
2005										
Bevolking	10 942	9	24	10	41	15	16	10	16	9
w.v. Autochtonen		8	25	10	41	14	18	9	17	9
Allochtonen		15	22	9	42	16	10	16	10	12
w.v. Westerse allochtonen		7	18	9	44	18	11	15	14	16
Niet westerse allochtonen		21	24	10	40	14	9	16	7	8
w.v. Turken		31	25	8	36	11	9	16	4	4
Marokkanen		34	26	9	33	12	8	13	3	4
Surinamers		14	29	14	43	16	15	12	11	4
Antillianen / Arubanen		11	25	11	45	16	13	17	13	6
Overige niet westerse allochtonen		16	20	8	43	16	6	21	6	15
Werkzame beroepsbevolking	6 918	5	19	6	44	16	20	9	20	12
w.v. Autochtonen		4	19	7	44	15	21	8	21	12
Allochtonen		7	17	6	47	18	14	15	14	15
w.v. Westerse allochtonen		4	13	6	46	19	13	14	17	20
Niet westerse allochtonen		11	20	7	48	18	14	16	11	10
w.v. Turken		16	23	5	49	16	14	20	7	4
Marokkanen		18	23	6	44	16	14	13	7	8
Surinamers		8	24	11	46	17	19	10	16	5
Antillianen / Arubanen		6	17	7	49	17	17	15	18	10
Overige niet westerse allochtonen		9	16	4	49	19	10	20	9	18
Werkloze beroepsbevolking	483	11	26	10	43	16	15	12	11	9
w.v. Autochtonen		9	27	10	43	15	17	11	14	7
Allochtonen		14	25	10	43	17	11	15	6	13
w.v. Westerse allochtonen		8	23	9	42	16	12	13	10	18
Niet westerse allochtonen		17	26	10	43	17	10	16	4	10
w.v. Turken		26	24	6	39	11	9	18	5	7
Marokkanen		24	30	14	42	19	5	18	2	3
Surinamers		17	37	18	41	14	17	10	4	1
Antillianen / Arubanen		12	31	10	48	20	14	14	6	3
Overige niet westerse allochtonen		10	19	7	46	19	8	19	3	21
Niet-beroepsbevolking	3 542	18	35	16	35	12	9	13	8	4
w.v. Autochtonen		16	37	17	35	13	10	12	9	3
Allochtonen		25	28	13	35	12	5	17	6	6
w.v. Westerse allochtonen		13	27	14	41	16	7	18	10	8
Niet westerse allochtonen		34	28	12	31	10	4	17	3	5
w.v. Turken		46	27	10	23	7	4	13	1	2
Marokkanen		48	27	10	22	8	4	11	1	1
Surinamers		24	34	18	36	13	7	16	3	2
Antillianen / Arubanen		21	36	19	37	11	6	20	6	0
Overige niet westerse allochtonen		24	25	12	38	11	3	23	3	10

¹⁾ Inclusief onderwijsniveau onbekend.

Bron: Enquête beroepsbevolking.

7.1.4 Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie, landsdeel en onderwijsniveau

	Totaal ¹⁾	Basis- onder- wijs	Vmbo, mbo 1, avo on- derbouw totaal	w.o. avo on- derbouw	Havo, vwo, mbo totaal	w.o. mbo 2 en 3	mbo 4	havo, vwo	Hbo, Wo bachelor	Wo master, doctor
	<i>x 1 000</i>	%								
1996										
Bevolking	10 534	14	26	8	40	17	13	9	12	7
Noord	1 093	14	28	8	41	19	14	8	11	5
Oost	2 894	14	26	7	40	17	14	9	13	8
West	4 183	14	25	8	40	17	13	10	12	8
Zuid	2 364	15	30	8	39	17	13	8	12	5
Werkzame beroepsbevolking	6 185	7	22	6	46	20	17	8	16	9
Noord	597	7	24	6	48	22	19	6	15	6
Oost	1 708	7	22	6	45	19	18	7	17	9
West	2 500	7	21	6	46	20	16	9	16	10
Zuid	1 380	7	25	7	45	19	18	8	16	7
Werkloze beroepsbevolking	501	16	28	9	37	16	10	11	10	8
Noord	66	13	28	8	37	18	10	9	12	9
Oost	125	15	28	9	39	16	12	11	9	9
West	203	17	27	9	37	16	9	11	11	8
Zuid	106	16	31	9	39	16	12	11	9	5
Niet- beroepsbevolking	3 848	26	33	10	31	14	7	11	6	4
Noord	430	25	34	11	32	15	7	10	6	4
Oost	1 061	24	33	10	31	13	7	11	7	4
West	1 480	26	32	10	32	14	7	11	6	4
Zuid	877	27	37	10	28	13	6	9	5	3

7.1.4 Bevolking van 15–64 jaar naar arbeidspositie, landsdeel en onderwijsniveau (slot)

	Totaal ¹⁾	Basis- onder- wijs	Vmbo, mbo 1, avo on- derbouw totaal	w.o. avo on- derbouw	Havo, vwo, mbo totaal	w.o. mbo 2 en 3	mbo 4	havo, vwo	Hbo, Wo bachelor	Wo master, doctor
	<i>x 1 000</i>	%								
2005										
Bevolking	10 960	9	24	10	41	15	16	10	16	9
Noord	1 135	8	25	9	45	17	19	9	15	6
Oost	3 056	9	26	10	42	15	18	9	15	7
West	4 893	9	23	10	40	14	14	12	16	12
Zuid	1 877	10	26	10	42	15	17	9	16	7
Werkzame beroepsbevolking	7 037	5	19	6	44	16	20	9	20	12
Noord	697	4	19	5	48	18	24	6	20	8
Oost	1 931	5	20	6	46	16	22	7	20	10
West	3 200	5	18	7	42	14	17	10	20	15
Zuid	1 208	5	19	6	46	17	21	8	20	9
Werkloze beroepsbevolking	479	11	26	10	43	16	15	12	11	9
Noord	58	6	26	9	46	17	17	13	14	7
Oost	134	13	26	11	44	14	19	11	8	9
West	209	11	25	10	42	15	13	14	11	11
Zuid	78	9	30	11	42	17	16	9	12	7
Niet- beroepsbevolking	3 444	18	35	16	35	12	9	13	8	4
Noord	380	16	35	16	38	14	11	13	9	3
Oost	991	17	37	17	35	13	10	11	8	3
West	1 483	19	33	16	35	12	8	15	9	5
Zuid	591	19	37	17	33	12	9	12	8	3

¹⁾ Inclusief onderwijsniveau onbekend.

Bron: Enquête beroepsbevolking.

7.3 Vertraging in het voortgezet onderwijs

7.3.1 Vertraging in het voortgezet onderwijs¹⁾ naar schoolsoort, leerjaar en geslacht, 2004/05–2005/06

	Leerlingen			w.v. vertraagd		
	totaal	jongens	meisjes	totaal	jongens	meisjes
	x 1 000			%		
Totaal	874,3	440,5	433,9	5	5	4
Leerjaar 1	190,7	97,4	93,2	2	2	1
Leerjaar 2	192,6	98,3	94,3	3	4	3
Leerjaar 3						
Vmbo basis- en kaderberoepsgerichte leerweg	58,2	32,4	25,7	4	4	3
Vmbo gemengde en theoretische leerweg	49,3	24,7	24,6	7	8	7
Havo/vwo	84,6	40,4	44,2	6	7	5
Leerjaar 4						
Vmbo basisberoepsgerichte leerweg	29,9	17,3	12,6	2	2	1
Vmbo kaderberoepsgerichte leerweg	24,2	12,8	11,4	2	2	2
Vmbo gemengde en theoretische leerweg	47,7	23,5	24,2	4	4	4
Havo	51,6	25,5	26,1	14	16	12
Vwo	37,3	17,4	19,9	9	11	8
Leerjaar 5						
Havo	42,5	20,0	22,5	6	7	5
Vwo	34,6	16,3	18,3	7	9	6
Leerjaar 6 vwo	31,3	14,5	16,8	3	4	3

¹⁾ Voortgezet onderwijs exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

Bron: CBS, IBG, GBA.

7.3.2 Vertraging in het voortgezet onderwijs¹⁾ naar schoolsoort, leerjaar en herkomstgroepering, 2004/'05-2005/'06

	Leerlingen				w.v. vertraagd			
	Totaal ²⁾	Autoch-tonen	Niet-westerse alloch-tonen	Westerse alloch-tonen	Totaal ²⁾	Autoch-tonen	Niet-westerse alloch-tonen	Westerse alloch-tonen
	x 1 000				%			
Totaal	874,3	686,1	127,0	58,6	5	4	6	5
Leerjaar 1	190,7	146,5	30,7	12,2	2	1	4	3
Leerjaar 2	192,6	150,4	29,4	12,5	3	3	5	4
Leerjaar 3								
vmbo basis- en kaderberoepsgerichte leerweg	58,2	41,3	13,2	3,5	4	3	5	5
vmbo gemengde en theoretische leerweg	49,3	38,8	7,3	3,0	7	6	10	8
havo/vwo	84,6	69,8	8,5	6,2	6	6	8	6
Leerjaar 4								
vmbo basisberoepsgerichte leerweg	29,9	20,4	7,7	1,8	2	2	2	2
vmbo kaderberoepsgerichte leerweg	24,2	18,5	4,3	1,4	2	2	4	2
vmbo gemengde en theoretische leerweg	47,7	38,1	6,6	3,0	4	3	9	4
havo	51,6	41,8	5,9	3,7	14	13	16	15
vwo	37,3	30,8	3,4	3,0	9	9	12	10
Leerjaar 5								
havo	42,5	35,1	4,5	2,9	6	5	10	6
vwo	34,6	28,6	3,0	2,9	7	7	10	7
Leerjaar 6 vwo	31,3	26,1	2,5	2,6	3	3	8	5

¹⁾ Voortgezet onderwijs exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

²⁾ Totaal inclusief herkomstgroepering onbekend.

Bron: CBS, IBG, GBA.

7.3.3 Vertraging in het voortgezet onderwijs¹⁾ naar schoolsoort, leerjaar en herkomstgroepering, 2004/05-2005/06

	Totaal	w.v.			
		leerjaar 1/2	vmbo		havo/vwo
			leerjaar 3	leerjaar 4	leerjaar 3 en hoger
x 1 000					
Leerlingen					
Totaal ²⁾	874,3	383,3	107,5	101,8	281,8
Autochtonen	686,1	296,9	80,1	77,0	232,2
Westerse allochtonen	58,6	24,7	6,5	6,1	21,4
Niet-westerse allochtonen	127,0	60,0	20,6	18,6	27,8
w.v.					
Turken	28,3	13,8	5,2	4,7	4,5
Marokkanen	24,5	12,0	4,6	4,2	3,7
Surinamers	23,7	10,5	4,0	3,6	5,7
Antillianen en Arubanen	9,2	4,4	1,5	1,4	2,0
Overige niet-westerse allochtonen	41,2	19,4	5,3	4,7	11,8
%					
w.v. vertraagd					
Totaal ²⁾	5	3	5	3	8
Autochtonen	4	2	5	2	7
Westerse allochtonen	5	4	6	3	8
Niet-westerse allochtonen	6	4	7	5	11
w.v.					
Turken	7	4	7	6	14
Marokkanen	6	5	6	4	11
Surinamers	6	3	6	4	11
Antillianen en Arubanen	5	3	6	3	9
Overige niet-westerse allochtonen	7	5	7	5	9

¹⁾ Voortgezet onderwijs exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

²⁾ Totaal inclusief herkomstgroepering onbekend.

Bron: CBS, IBC, GBA.

7.3.4 Vertraging in het voortgezet onderwijs¹⁾ naar schoolsoort en leerjaar, herkomstgroepering en grootte van de schoolgemeente, 2004/'05–2005/'06

	Totaal	w.v.			
		leerjaar 1/2	vmbo		havo/vwo
			leerjaar 3	leerjaar 4	leerjaar 3 en hoger
	<i>x 1 000</i>				
Leerlingen					
Totaal					
De vier grote steden ²⁾	97,2	42,6	11,6	11,2	31,8
Overige steden ≥ 100 000 inwoners	202,6	87,3	22,9	21,6	70,7
Gemeenten met < 100 000 inwoners	574,6	253,3	72,9	69,0	179,3
Autochtonen					
De vier grote steden	44,8	18,3	3,8	3,9	18,9
Overige steden ≥ 100 000 inwoners	156,9	66,4	16,4	15,9	58,2
Gemeenten met < 100 000 inwoners	484,4	212,1	60,0	57,2	155,1
Niet-westerse allochtonen					
De vier grote steden	44,1	20,8	7,2	6,7	9,4
Overige steden ≥ 100 000 inwoners	29,9	14,2	4,7	4,2	6,8
Gemeenten met < 100 000 inwoners	53,0	25,1	8,6	7,7	11,6
	<i>%</i>				
w.v. vertraagd					
Totaal					
De vier grote steden	6	5	7	5	8
Overige steden ≥ 100 000 inwoners	5	3	5	3	8
Gemeenten met < 100 000 inwoners	4	2	5	3	8
Autochtonen					
De vier grote steden	6	4	7	3	7
Overige steden ≥ 100 000 inwoners	5	3	5	3	7
Gemeenten met < 100 000 inwoners	4	2	5	2	7
Niet-westerse allochtonen					
De vier grote steden	7	6	7	5	11
Overige steden ≥ 100 000 inwoners	6	5	6	4	11
Gemeenten met < 100 000 inwoners	6	3	7	5	10

¹⁾ Voortgezet onderwijs exclusief praktijkonderwijs en vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

²⁾ Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht.

Bron: CBS, IBC, GBA.

7.4 Deelname aan post-initieel onderwijs

7.4.1 Deelname lang post-initieel onderwijs van personen van 15–64 jaar, 2005

	Voltijd	Deeltijd	
		regulier	niet-regulier
	%		
Totaal	0,7	3,3	2,0
Geslacht			
Mannen	0,7	3,2	1,8
Vrouwen	0,8	3,5	2,3
Leeftijd			
15–19 jaar	0,8	14,4	1,8
20–24 jaar	1,4	7,3	3,2
25–29 jaar	1,5	5,8	3,6
30–34 jaar	0,8	5,3	2,9
35–39 jaar	1,1	3,6	2,0
40–44 jaar	0,9	3,1	1,9
45–49 jaar	0,7	2,5	1,7
50–54 jaar	0,2	1,4	1,6
55–59 jaar	0,2	0,7	1,0
60–64 jaar	0,1	0,5	1,3
Opleidingsniveau			
Basisonderwijs	0,3	2,3	1,1
Mavo / vbo	0,9	1,7	1,0
Havo / vwo / mbo	0,9	3,3	2,1
Hbo	0,4	4,6	3,3
Wo	0,4	5,8	2,9
Herkomstgroepering			
Autochtonen	0,6	3,0	2,0
Niet-westerse allochtonen	1,8	5,8	2,4
Westerse allochtonen	1,0	3,7	2,4
Beroepsbevolking			
Werkzame beroepsbevolking	0,6	3,7	2,3
Werkloze beroepsbevolking	1,2	3,0	2,2
Niet-beroepsbevolking	1,0	2,3	1,4
Bedrijfstak			
Industrie	0,7	2,4	1,8
Handel en horeca	0,7	2,8	1,7
Financiën en zakelijke dienstverlening	0,2	4,6	3,1
Overheid, onderwijs, gezondheid, cultuur	0,9	4,5	2,6
Overige bedrijfstakken	0,4	2,7	1,5
Bedrijfsgrootte			
1–9 werknemers	0,4	2,9	1,8
10–99 werknemers	0,6	3,6	2,3
100 of meer werknemers	0,7	4,2	2,4

Bron: CBS (Enquête beroepsbevolking).

7.4.2 Post-initieel onderwijs van personen van 15–64 jaar

	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	%						
Duur opleiding							
Lange opleidingen	9,4	7,6	7,3	7,4	6,8	6,5	6,0
Korte opleidingen	2,3	6,2	6,7	6,2	8,3	7,4	7,4
Studierichting							
Algemeen	3	3	3	2	2	2	1
Onderwijs en humaniora	20	19	22	23	22	24	23
Wiskunde, natuur en techniek	13	19	17	16	16	16	15
Medisch	8	8	8	9	11	10	10
Economisch, administratief, commercieel	32	30	29	29	26	25	26
Juridisch, bestuurlijk, veiligheid	6	5	4	4	4	4	5
Sociaal-cultureel, verzorging, kunst	14	12	13	14	15	16	16
Overige studierichtingen	5	4	3	3	3	3	3
Faciliteiten							
Zelf betaald	.	46	43	44	42	44	45
Niet zelf betaald	.	45	47	47	49	47	46
Gedeeltelijk zelf betaald	.	10	10	9	9	10	9
Studieverlof	29	29	29	32	38	38	37
	uren						
Uren per week	4,4	4,8	4,9	4,7	6	6,2	6,8
	%						
Motivatie							
Arbeidsmarktgerelateerd	.	87	88	85	84	83	83
Niet-arbeidsmarktgerelateerd	.	13	12	15	16	17	17
Belangrijkste motivatie							
Bijblijven	.	34	24	23	29	31	32
Verplicht	.	18	12	12	19	19	19
Promotie	.	19	25	26	19	18	18
Ander werk	.	24	32	31	26	26	24
Kans op werk	.	5	8	7	6	6	7

Bron: CBS (Enquête beroepsbevolking).

7.5 Personeel

7.5 Kerncijfers personeel 2001–2005 in voltijdbanen

	2001	2002	2003	2004	2005
<i>1000 fte</i>					
Personeelssterkte					
Primair onderwijs	119,1	126,3	129,2	129,3	130,7
Voortgezet onderwijs	75,7	79,8	81,7	82,4	83,2
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	34,7	36,8	37,5	36,6	36,6
Hoger beroepsonderwijs	22,5	23,0	24,0	23,9	.
Wetenschappelijk onderwijs ¹⁾	38,6	39,5	38,6	38,4	.
<i>%</i>					
50 jaar en ouder					
Primair onderwijs	27,3	28,1	29,7	31,7	34,4
Voortgezet onderwijs	39,9	39,9	40,8	41,8	42,3
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	38,5	39,2	40,9	42,8	44,8
Hoger beroepsonderwijs	37,4	38,2	38,5	39,4	.
Wetenschappelijk onderwijs	27,3	28,2	28,3	28,9	.
Vrouwen (op basis van fte's)					
Primair onderwijs	69,8	71,3	72,0	72,8	74,4
Voortgezet onderwijs	35,5	37,0	38,0	39,2	40,5
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	45,7	46,6	46,9	47,0	47,2
Hoger beroepsonderwijs	40,7	41,9	42,8	43,5	.
Wetenschappelijk onderwijs	36,2	37,0	37,4	38,1	.

¹⁾ Het betreft hier onderwijs en onderzoek bekostigd door zowel de rijksbijdragen als de derde geldstroom.

Bron: OCW.

8. Voortijdig schoolverlaten

8.2 Kenmerken van voortijdig schoolverlaters

8.2.1 Verdeling van voortijdig schoolverlaters (VSV) en niet-voortijdig schoolverlaters (niet VSV) tot 23 jaar vanuit het voortgezet onderwijs naar achtergrondkenmerken, 2004¹⁾

	Totaal absoluut	Totaal	w.v. in 2004	
			VSV (<i>maximaal</i>)	Niet VSV (<i>minimaal</i>)
	x 1 000			
Totaal	858,0	858,0	23,8	834,2
		%		
Geslacht				
Jongens	431,2	50,3	54,2	50,1
Meisjes	426,8	49,7	45,8	49,9
Leeftijd per 1-10-2004				
15 jaar of jonger	503,6	58,7	21,5	59,8
16 jaar	172,1	20,1	27,7	19,8
17 jaar	114,6	13,4	29,9	12,9
18–22 jaar	67,8	7,9	20,8	7,5
Schoolsoort per 1-10-2003				
Totaal				
Leerjaar 1–2	378,0	44,1	22,8	44,7
Vmbo leerjaar 3 en 4	209,1	24,4	55,4	23,5
w.v.				
Vmbo leerjaar 3	106,2	12,4	11,7	12,4
Vmbo leerjaar 4 zonder diploma	13,7	1,6	11,6	1,3
Vmbo leerjaar 4 met diploma	89,2	10,4	32,2	9,8
Havo leerjaar 3–5 ²⁾	134,9	15,7	13,6	15,8
Vwo leerjaar 3–6	136,0	15,9	8,2	16,1
w.o.				
Havo 3–4/ vwo 3–5	199,7	23,3	10,0	23,6
Havo 5/ vwo 6 zonder diploma	8,9	1,0	11,7	0,7
Havo 5/ vwo 6 met diploma	62,4	7,3	0,0	7,5
Vertraging in de schoolloopbaan				
Geen vertraging	600,7	70,0	35,0	71,0
Eén jaar vertraging	222,8	26,0	45,9	25,4
Twee jaar of meer vertraging	34,5	4,0	19,1	3,6
Herkomstgroepering				
Autochtonen	675,5	78,7	67,4	79,1
Westerse allochtonen	58,0	6,8	9,3	6,7
Niet-westerse allochtonen	123,7	14,4	23,3	14,2
Herkomstgroepering onbekend	0,7	0,1		0,1

8.2.1 Verdeling van voortijdig schoolverlaters (VSV) en niet-voortijdig schoolverlaters (niet VSV) tot 23 jaar vanuit het voortgezet onderwijs naar achtergrondkenmerken, 2004¹⁾ (slot)

	Totaal absoluut	Totaal	w.v. in 2004	
			VSV (<i>maximaal</i>)	Niet VSV (<i>minimaal</i>)
	<i>x 1 000</i>	<i>%</i>		
Woonregio³⁾ per 1-10-2003				
De vier grote steden ⁴⁾	89,1	10,3	17,0	10,1
Overige steden ≥ 100 000 inwoners	148,3	17,2	20,0	17,1
Gemeenten met < 100 000 inwoners	617,4	71,6	63,0	71,8
Woonregio onbekend	7,7	0,9		0,9

¹⁾ In deze tabel worden als voortijdig schoolverlaters beschouwd: alle leerlingen die op 1 oktober 2004 nog geen 23 jaar zijn en vanuit het voortgezet onderwijs in 2003/'04 zonder startkwalificatie (minimaal mbo-2 niveau) uit het onderwijs zijn gestroomd. Het voortgezet onderwijs is exclusief het praktijkonderwijs en de vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

²⁾ Havo leerjaar 3–5 is inclusief algemeen leerjaar 3.

³⁾ Inclusief schoolverlaters en niet-schoolverlaters van 23 jaar en ouder.

⁴⁾ Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht.

Bron: CBS, IBG, GBA.

8.2.2 Verdeling van voortijdig schoolverlaters (VSV) en niet-voortijdig schoolverlaters (niet VSV) vanuit het voortgezet onderwijs naar achtergrondkenmerken, 2004¹⁾

	Totaal absoluut	Totaal	w.v. in 2004	
			VSV (maximaal)	Niet VSV (minimaal)
	<i>x 1 000</i>			
Totaal	858,0	858,0	23,8	834,2
		%		
Milieu van herkomst per 1-10-2003				
<i>Naar gezinssituatie</i>				
Beide ouders in gezin aanwezig	669,9	78,1	58,5	78,6
Gebroken gezin	176,9	20,6	36,1	20,2
Gezinssituatie onbekend	11,2	1,3	5,4	1,2
<i>Naar arbeidssituatie</i>				
Ten minste één van de ouders heeft betaald werk	780,6	91,0	78,8	91,3
Geen van beide ouders heeft betaald werk	66,2	7,7	15,8	7,5
Arbeidssituatie onbekend	11,2	1,3	5,4	1,2
<i>Naar uitkeringssituatie</i>				
Geen van beide ouders heeft een uitkering	678,6	79,1	64,8	79,5
Ten minste één van de ouders heeft een uitkering	168,2	19,6	29,8	19,3
Uitkeringssituatie onbekend	11,2	1,3	5,4	1,2
Inkomensniveau van het huishouden in 2003				
0 tot 2 keer het minimumloon	194,4	22,7	38,8	22,2
2 tot 4 keer het minimumloon	386,9	45,1	37,7	45,3
4 keer of meer het minimumloon	272,3	31,7	22,8	32,0
Inkomensniveau onbekend	4,3	0,5	0,7	0,5
Betaalde bijbaan per 1-10-2003 naar leeftijd op 1-10-2004				
15 jaar of jonger				
Geen betaald werk	477,8	94,9	94,9	94,9
Betaald werk	25,7	5,1	5,1	5,1
16 jaar				
Geen betaald werk	131,0	76,1	79,4	76,0
Betaald werk	41,1	23,9	20,6	24,0
17 jaar				
Geen betaald werk	68,3	59,6	65,4	59,3
Betaald werk	46,2	40,4	34,6	40,7
18-22 jaar				
Geen betaald werk	33,9	50,0	58,9	49,3
Betaald werk	33,9	50,0	41,1	50,7
Verdacht van criminaliteit (tot en met 2003)				
Geen proces verbaal gehad	847,8	98,8	93,5	99,0
Wel proces verbaal gehad	10,2	1,2	6,5	1,0
w.v.				
Eén proces verbaal	7,5	73,8	59,8	76,3
Meer dan één proces verbaal	2,7	26,2	40,2	23,7

¹⁾ In deze tabel worden als voortijdig schoolverlaters beschouwd: alle leerlingen die op 1 oktober 2004 nog geen 23 jaar zijn en vanuit het voortgezet onderwijs in 2003/'04 zonder startkwalificatie (minimaal mbo-2 niveau) uit het onderwijs zijn gestroomd. Het voortgezet onderwijs is exclusief het praktijkonderwijs en de vmbo-afdelingen van de Agrarische Opleidingscentra.

Bron: CBS, IBG, GBA.

8.3 Cognitieve kenmerken van voortijdig schoolverlaters

8.3 Voortijdig schoolverlaten naar verschillende achtergrondkenmerken (schaal 0–1), 2005

	Schoolprestaties	Intelligentie	Prestatiemotivatie	Schoolbeleving
Geen diploma	0,32	0,43	0,40	0,45
Uitsluitend vmbo-diploma	0,35	0,46	0,47	0,47
Na het vmbo naar de bbl	0,39	0,47	0,48	0,49
Minimaal mbo-diploma	0,48	0,49	0,53	0,52

Bron: CBS (VOCL).

8.4 Arbeidsmarktsituatie van voortijdig schoolverlaters

8.4 Startkwalificatie voor de beroepsbevolking in de leeftijd van 15–22 jaar, 2005

	Op school		Niet op school				Totaal
	startkwa- lificatie	geen startkwa- lificatie	startkwalificatie		geen startkwalificatie		
			werkzaam	niet werkzaam	werkzaam	niet werkzaam	
x 1000							
Totaal	415	785	143	36	101	66	1 546
Hoogst behaald onderwijsniveau							
Basisonderwijs		203			17	20	239
Vmbo, mbo-1, avo onderbouw w.o.		582			84	46	711
avo onderbouw		444			38	22	504
Havo, vwo, mbo w.o.	378		126	32			536
mbo-2 en 3	43		52	8			103
mbo-4	58		52	10			120
havo, vwo	277		21	14			312
Hbo, wo bachelor	31		16	4			50
Wo master, doctor	7		1	0			9
Arbeidspositie							
Werkzame beroepsbevolking	110	121	143	0	101	0	475
Werkloze beroepsbevolking	17	25	0	18	0	26	94
Overig wil werk	30	40	0	8	0	16	94
Wil/kan niet werken w.v.	258	598	0	10	0	25	891
vanwege zorgtaken	0	0		1		4	6
vanwege opleiding/studie	248	567		4		10	829
vanwege ziekte	1	4		0		7	13
vanwege overige redenen	8	27		4		4	44
Arbeidscontract							
Vast contract	61	72	105		70		307
Uitzendkracht	5	5	13		14		38
Oproepkracht	21	14	7		3		46
Geen vast dienstverband	14	20	11		8		53
Geen vaste uren	6	8	3		3		21
Zelfstandige	2	3	4		2		10
Inschrijving bij het CWI							
Aantal ingeschrevenen	2	7	3	8	4	15	40

Bron: CBS (EBB).

Onderwijs op de CBS-website

StatLine

De cijfers van het CBS zijn beschikbaar via internet. Via internet kunt u toegang verkrijgen tot StatLine, de elektronische databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie over vele maatschappelijke en economische onderwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Deze resultaten kunt u bekijken, printen of opslaan. Naast de mogelijkheid om te zoeken met trefwoorden, kan met behulp van een themaboom een keuze worden gemaakt uit alle publicaties die zijn opgenomen in StatLine.

Hoe vindt u de cijfers over onderwijs in StatLine?

Bijna alle informatie over onderwijs kunt u het snelst als volgt vinden. Ga naar de homepage van het CBS (www.cbs.nl). Kies voor het thema *Onderwijs*. U ziet dan een overzicht van de meest recente cijfers en artikelen over onderwijs. Ook heeft u dan toegang (weer via de horizontale menubalk bovenin) tot de *Cijfers*, maar ook tot de *Publicaties* op het thematerrein. Als u doorklikt op *Cijfers*, krijgt u een voorselectie van tabellen te zien.

Wilt u andere tabellen, scroll dan naar beneden. Daar kunt u klikken op *Alle tabellen over Onderwijs in de databank StatLine*.

Onder dit hoofdniveau *Onderwijs* staan algemene tabellen, zoals de onderwijsmatrices. Daaronder zijn de tabellen onderverdeeld in een aantal hoofdgroepen:

- Primair onderwijs
- Voortgezet onderwijs
- Middelbaar beroepsonderwijs en educatie
- Hoger onderwijs
- Onderwijs financieel
- Levenlang leren

U kunt ook op de homepage kiezen voor *Cijfers* i.p.v. *Thema*, en vervolgens voor *Cijfers per thema* (dan komt u in de bovengenoemde selectie terecht) of voor *StatLine Databank*. Als u dat laatste doet, kunt u kiezen tussen zoeken op trefwoord of selecteren via de themaboom. Indien u kiest voor selecteren via de themaboom, kiest u het thema *Onderwijs*.

Lijst van afkortingen

<i>AOC's</i>	Agrarische Opleidingscentra
<i>avmb</i>	algemene voorbereiding maatschappij en beroep
<i>BaMa</i>	Bachelor-master
<i>bao</i>	basisonderwijs
<i>bbl</i>	beroepsbegeleidende leerweg
<i>BBP</i>	Bruto Binnenlands Product
<i>bol</i>	beroepsopleidende leerweg
<i>bve</i>	beroepsonderwijs en volwasseneneducatie
<i>CBS</i>	Centraal Bureau voor de Statistiek
<i>Cfi</i>	Centrale Financiën Instellingen
<i>CITO</i>	Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling
<i>CROHO</i>	Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs
<i>CWI</i>	Centrum voor Werk en Inkomen
<i>EBB</i>	Enquête beroepsbevolking
<i>EU</i>	Europese Unie
<i>fte</i>	fulltime equivalent
<i>GBA</i>	Gemeentelijke Basis Administratie
<i>hao</i>	hoger agrarisch onderwijs
<i>havo</i>	hoger algemeen voortgezet onderwijs
<i>hbo</i>	hoger beroepsonderwijs
<i>ho</i>	hoger onderwijs
<i>IBG</i>	Informatie Beheer Groep
<i>iobk</i>	in hun ontwikkeling bedreigde kleuters
<i>ISCED</i>	International Standard Classification of Education
<i>ISOVSO</i>	Interimwet Speciaal Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs
<i>(i)vbo</i>	(individueel) voorbereidend beroepsonderwijs
<i>KNAW</i>	Koninklijke Nederlandse Akademie van de Wetenschappen
<i>KSE</i>	Kwalificatiestructuur Educatie
<i>LNV</i>	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
<i>lom</i>	leer- en opvoedingsmoeilijkheden
<i>ltwoo</i>	leerwegondersteunend onderwijs (voorheen ivbo)
<i>mavo</i>	middelbaar algemeen voortgezet onderwijs
<i>mbo</i>	middelbaar beroepsonderwijs
<i>mlk</i>	moeilijk lerende kinderen

<i>NT2</i>	Nederlands als Tweede Taal
<i>OCW</i>	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
<i>OECD</i>	Organization for Economic Cooperation and Development
<i>OESO</i>	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
<i>OU</i>	Open Universiteit
<i>po</i>	primair onderwijs
<i>pro</i>	praktijkonderwijs
<i>RAHO</i>	Registratie Arbeidsrelaties Hoger Onderwijs
<i>RMC</i>	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie
<i>ROC</i>	Regionaal Opleidingen Centrum
<i>sbao</i>	speciaal basisonderwijs
<i>SCP</i>	Sociaal en Cultureel Planbureau
<i>so</i>	speciaal onderwijs
<i>SOI</i>	Standaard Onderwijsindeling
<i>svo</i>	speciaal voortgezet onderwijs
<i>UMC</i>	Universitaire Medische Centra
<i>vavo</i>	voortgezet algemeen volwassenenonderwijs
<i>vbo</i>	voorbereidend beroepsonderwijs
<i>vhbo</i>	voorbereidend hoger beroepsonderwijs
<i>vmbo</i>	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
<i>vo</i>	voortgezet onderwijs
<i>VOCL</i>	voortgezet onderwijs cohort leerlingen
<i>VSNU</i>	Vereniging van Nederlandse Universiteiten
<i>vso</i>	voortgezet speciaal onderwijs
<i>VSV</i>	Voortijdig Schoolverlaten
<i>vwo</i>	voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
<i>WBO</i>	Wet op het Basisonderwijs
<i>WEB</i>	Wet Educatie en Beroepsonderwijs
<i>WEC</i>	Wet op de Expertisecentra
<i>WHW</i>	Wet op het Hoger onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek
<i>wo</i>	wetenschappelijk onderwijs
<i>WODC</i>	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
<i>WOPI</i>	Wetenschappelijk Onderwijs Personeels Informatiesysteem
<i>WPO</i>	Wet op het Primair Onderwijs
<i>WSF</i>	Wet op de studiefinanciering
<i>WTOS</i>	Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten
<i>WVO</i>	Wet op het Voortgezet Onderwijs
<i>zmlk</i>	zeer moeilijk lerende kinderen
<i>zmok</i>	zeer moeilijk opvoedbare kinderen

Aan deze publicatie werkten mee:

Auteurs

F. Blom
Drs. A.P.C. Brouwers
Mevr. drs. M.I. Hartgers
Drs. L.W. van Herpen
Mevr. drs. C. Jol
Mevr. drs. D.M. van Klaveren
T.J.J. van Miltenburg
Mevr. drs. T. Traag
Drs. M.R. de Vries
Mevr. dr. J. van Zeijl

Het hoofdstuk 7.5 *Personeel in 2005: toename vergrijzing en feminisering* is een bijdrage van Drs. J.W.M. Dorenbos van het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap.

Redactie

Drs. P.M. Duimelaar
Drs. T.M. Tol (hoofdredactie)

